

واده

[د واده په اړه ځوانانو ته لارښوونې]

واده

(Essen

رعي احكامو په رڼا
ي؛ نو دغه مجموعه
وته وړاندې كړه.

ليکوال:
دوکتور تاج الدين ملت مل

Ketabton.com

ليکوال:
دوکتور تاج الدين ملت مل
ننگرهار - افغانستان

۱۳۹۳ ل
کابل، افغانستان

۱۳۹۳ ل
کابل، افغانستان

د کتاب ځانگړنې:

د کتاب نوم:	واده (د واده په اړه ځوانانو ته لارښوونې)
ليکوال:	دوکتور تاج الدين ملت مل
برېښنالیک:	tajmim@aol.com
کمپوز چارې:	استاد دولت خان (امين)، شمس الدين (الفت)، مشرف خان (حيران).
ژبنيز سمون:	پوهندوی محمد ابراهيم همکار او محب الله (الله يار)
چاپ شمېر:	۱۰۰۰ (يوزر)
چاپ کال:	۱۳۹۳ ل
چاپ وار:	لومړی

ددې کتاب د کاپي، چاپ او تکثير ټول حقوق له ليکوال سره خوندي دي، سرغړونکي به يې له سختو قانوني مجازاتو سره مخ شي، د اجازې لپاره د ليکوال سره اړيکې ونيسئ.

د ترلاسه کولو درک:

استاد دولت خان (امين)

۰۷۷۷۳۸۲۱۰۰

dawlatkhanamin@yahoo.com

واده

[د واده په اړه ځوانانو ته لارښوونې]

ليکوال: دوکتور تاج الدين ملت مل

۱۳۹۳ هـ ش کال

کابل - افغانستان

ډالی

دا کتاب خپلې گرانې لور (هڅانده ملت مل) او
هغو هیوادوالو او د هغوي اولادونو ته ډالی
کوم، چې د خپلو له جنجاله ډکو وودونو او یا هم د
خپلو میندو او پلرونو د جنجاله ډکو وودونو په
وجه خوریدلي او لا خوریدلي.

[ملت مل]

واده يوه داسې ټولنيزه پروسه ده چې دهغې د اړونده پرنسيپونو په عملي کولو سره په يوه ټولنه کې په ديني لحاظ ناروا او په کلتوري لحاظ نامنل شوې ناستې ولاړې او يو شمير نور خصوصي کره وړه په روا او ټولني ته د قبول وړ گرځي.

[ملت مل]

و عاشروهن بالمعروف

النساء/۱۹

ژباړه: "تاسو په غوره طريقه له خپلو مېرمنو سره خوښي، عيش او عشرت وکړئ."

الله جل جلاله دا دنيا له رنگارنگ نعمتونو څخه ډکه او د ټولو مخلوقاتو د استفادې لپاره پيدا کړېده. د خداي پاک نیک بنده گان هغه دي چې له دې نعمتونو څخه د کتلو، اوریدلو، لمسولو، خوړلو، سکلو او خړوبولو له لارو سالمې او نېکې گټې واخلي؛ او پدې لاره کې رواو الي، حيا، اعتدال، پاکوالي او روغتيا مراعات کړي او له هر نوعه ناخوښۍ، ظلم، تيري او ځورونې څخه مخنيوي وکړي. غوره هغوي دي چې له دغو نعمتونو نه په کار اخیستنه کې له یو بل سره د مینې، پوره خوښي، خړوب او قانع کوونکي زمينې برابرې کړي، د هغوي د خالق ستاینه وکړي او د دې نعمتونو شکرانه یې ادا کړي.

[ملت مل]

هيواد ټولو مکتبونو ته د يو متمم درسي کتاب په توگه وپشي (-مخ ضميمه وگوري). البته دا د افغانستان د پوهنې وزارت په تاريخ کې لومړي کتاب دي چې د تعليمي نصاب نه بهر د يوه درسي متمم کتاب په توگه منل کېږي. زه پدې اړه د پوهنې وزارت، په ځانگړي ډول د محترم تدریسي معین بناغلي محمد صديق (پتمن) صاحب نه د زړه له کومې مننه کوم چې پدې اړوند يې خپله هڅه راز همکاري نده سپمولې. دا زما، زما د کورنۍ او ستاسو ټولو ځوانانو لپاره واقعاً يو ښه زيری او د لوي افتتاحار ځای دي.

له پورتنی کتاب نه ستاسو ځوانانو او د ټولنې دغه تود هرکلي زه دې ته و هڅولم چې ستاسو ځوانانو په اړوند په يوې بلې گرمې اما له جنجالونو سره ملگرې موضوع (واده) ته چې تر اوسه ورته پدې ټولنه کې هيڅ توجه نده شوې خپله توجه ور واړوم، تر څو د واده په اړوند هم ځوانانو ته څه لارښوونې وړاندې کړم. پدغه کتاب کې د راټولو شويو موادو زياته برخه زما د خپل ناکام واده نه لاس ته راغلې زده کړې دي او يا هم د يو شمير هغو نېرېدې دوستانو چې علمي شخصيتونه دي او د دې موضوع په اهميت پوهيدل او هغوي را سره خپلې تجربې شريکي کړي دي، چې زه له هغوي نه مننه کوم. همدا راز د موادو د نشتوالي له امله زه مجبور شوم چې د لومړي ځل لپاره د واده په اړه په دې ټولنه کې يو ريسرچ وکړم. تاسو ته معلومه ده چې په افغاني ټولنه کې پداسې موضوعاتو تحقيقات کول څومره ستونزمن کار دي. زه پدې اړوند د تحقيق د ټولو گډون کوونکو نه او خاصتاً د اغلو خاطره جان(سهيل) او نيلوفر(خوگيانی) د دوامداره همکاريو نه د زړه له کومې مننه کوم.

تر ټولو مهمه خبره دا ده چې د دغه کتاب د راټولونې، کمپوز، ډيزاين او نشر په برخه کې د محترم استاد دولت خان (امين) نه سترې کيدونکې هلې ځلې، د بناغلو عبدالقدير (امين)، شمس الدين (امين)، مشرف خان (شيرزاد) او اشرف خان (شيرزاد) هلې ځلې د قدر وړ بولم؛ البته د پښتو ژبې د گرامري اصلاحاتو په اړوند د محترم استاد محمد ابراهيم همکار صيب هلې ځلې او

منه

دا کتاب چې تاسو ته د څه لارښوونو او له تاسو سره د ژوند په يوه مهم پړاو (واده) کې د څه مرستې په اميد او س ستاسو لاسونو ته در رسول شوي دي، دا نه يوازې زما لپاره يو لوي افتتاحار دي، بلکه دا د يوه گڼ شمير توانمندو ځوانانو دوامداره هڅې وې چې دا کتاب يې د يوه نظر نه په يوه جسمي محصول او ځوانانو ته د خدمت په يوه وسيله بدل کړي.

يو شمير ځوانانو ته دا معلومه ده چې د يوې اوږدې مودې راهيسې ما خپله توجه ځوانانو ته په يو لړ عملي علمي خدمتونو ته را اړولې ده. پدې اړوند زما د يو بل کتاب (ځوانان او شخصيت جوړېدنه) دوه ځلي چاپېدل او په ټولنه کې ځوانانو ته د هغه رسول او د هغه د محتوا په اړوند د مختلفو رسنيو له لارې د تعليمي پروگرامونو جوړول او ځوانانو ته د شخصيت جوړېدنې په اړوند ژوندي وړيا سيمينارونه ورکول زما د دغه عملي خدمتونو څو ښکاره مثالونه دي.

زه د ځوانانو له هغه تود هرکلي څخه مننه کوم چې د دغو خدمتونو په اړه يې خپل گرم غبرگون وښود. دا ستاسو گرم غبرگون و چې د پوهنې وزارت هم د دغه کتاب د ارزولو په منظور يو کميسيون ته دنده وسپارله چې کتاب تر کره کتنې لاندې ونيسي او په دې اړوند خپل نظر او وړانديزونه د پوهنې وزارت ته وړاندې کړي. دا د ټولو افغانانو لپاره په ځانگړي ډول ما، زما کورنۍ او تاسو ځوانانو لپاره د ډېر وياړ ځای دي چې نوموړي کميسون کتاب د ځوانانو لپاره ډېر گټور او ضروري وگانه او د پوهنې وزارت ته يې له کتاب څخه د پراخه گټې اخستنې وړانديز وکړ. په پايله کې د پوهنې وزارت هم د کتاب پوره قدر داني وکړ او دا يې په رسمي ډول و منله چې دغه کتاب به د

زما د مېرمنې ونډه د کتاب د ښکلا اصلي عامل بللي شو. د کتاب د ډيزاين په برخه کې د ښاغلي محب الله - الله يار صيب همکاري د ستاينې وړ بولم. ليکوالو ته معلومه ده چې د يوه کتاب ليکنه څومره حوصله او وخت غواړي نو دا راته بېخي لازمي ښکاري چې د خپلې مېرمنې فريده جان (اتمر) او گرانې کوچنۍ لور هڅانده (ملت مل) د همکاريو او دا چې د ډېرو ورځو لپاره به يې د خپل ژوند خوږې لحظې زما په انتظار کې تېرولې، د زړه له کومې مننه کوم. په کتاب د دوو ځوانو او ټولنيو هو عالمانو محترم څېړندوي عبدالغفور لېوال صيب او استاد عبدالصير سباوون سريزې او په هغې کې د دوي له خوا د کتاب د ابتکار او محتوا ستاينه او د دوي سپارښتنې د کتاب د لاندې ښکلا اساسي عامل او د دوي دغه لور پينې د ډېر قدر وړ بولم.

اي توانمندو او په هيواد مينو ځوانانو!

زه غواړم چې تاسې هر يو د يوه توانمند افغان او سپيڅلي مسلمان په توگه لومړي د لوړو او ښو شخصيتونو لرونکي واوسئ او بيا د يوه په زړه پورې او بريالي واده او خوشحاله کورنيو په لرلو سره د دې جوگه شې چې د خپل ځان، خپلې کورنۍ، خپل هيواد او هيوادوالو ته د ښو او صادقانه خدمتونو مصدر وگرځئ. نو په همدې اميد تاسې نه يوازې د دغه کتاب په غور لوستلو ته هڅوم؛ بلکې ستاسو د ښه شخصيت د جوړيدو په غرض تاسو د (ځوانان او شخصيت جوړېدنه) کتاب لوستلو ته هم رابولم. هيله ده چې نه يوازې دا کتابونه به په غور سره ولولئ؛ بلکې لوستل يې خپل ژوند کې عملي کړئ چې پايلې يې مثبتې او خوښې زېږوونکې وي. که د دغو کتابونو لوستل مو گټور و موندل نو دا بيا ستاسو يو ايماني او اخلاقي مسووليت دي چې خپله کورنۍ، ملگري او هم مسلکي هم د دغو کتابونو لوستلو ته وهڅوئ.

ستاسو د کامياب او خوشحاله ژوند په هيله

ډاکتر تاج الدين ملت مل

ننگرهار، افغانستان

د ليکوال لنډه پېژندنه

د دغه کتاب ليکوال ډاکتر تاج الدين (ملت مل) دي چې دي په اکثره ځايونو کې ځان ملت مل او د ځوانانو خدمتگار معرفي کوي. ملت مل په (۱۳۳۳) هـ ش کال کې د ننگرهار ولايت د چپرهار ولسوالۍ د شولاني په کلي کې په يوه متدينه، علم پروره او ميلمه پاله کورني (د امين کورني) کې زېږيدلي دي. دي له ماشومتوب نه يو هوښيار او بيدار ماشوم وه چې تل به يې د لويو عالمانو په مجلسونو کې د ديني موضوعاتو په اړوند خبرو کولو ته زړه کېده. ده لومړنۍ زده کړې د چپرهار په ابتدايي ښونځي کې، منځنۍ يې د کونړ ولايت د عمرخان لېسې او د لېسې دوره يې د ننگرهار ولايت مرکزي "د ننگرهار عالي لېسه" کې ترسره کړې دي. ده خپل لومړني او عالي تحصيلات په اعلي درجه او ترټاکلي وخت دوه کاله کمه موده کې تکميل کړي دي. عالي تحصيلات يې د ننگرهار په طب پوهنځي کې بشپړې کړي او بيا د تخصص دوره يې د کابل په وزير محمد اکبرخان روغتون کې د داخلې په ديبارتمنت کې سر ته رسولي ده.

ملت مل د هغې سياسي بيدارۍ په وجه چې يې لرله، په افغانستان کې د کمونستانو د فعاليتونو او د روس په حيلو ښه پوهېده؛ نو په شعوري او اگاهانه ډول يې د هغوي په وړاندې فعاله سياسي مبارزه لومړي د افغان ملت گوند په چوکاټ کې او بيا يې د (ملت ولسي سازمان) په چوکاټ کې پرمخ بيوله چې په همدې وجه په ۱۳۵۸ کال کې د کمونيستي نظام له خوا د پلخري زندان تورو تمبو ته د يو کال

لپاره وغورځول شو چې بالاخره بيا د ۱۳۵۸ کال د حوت په مياشت کې د عمومي عفوي په جريان کې له بنده آزاد شو. ترهغې لږه موده وروسته يې په کابل کې خپل کور او وظيفه پرېښوده او په خپل کلي کې له مجاهدينو سره يوځای شو، ترڅو د کمونستانو او روسانو په وړاندې مبارزې او جهاد ته ادامه ورکړي، د جهاد په ليکو کې د د ځينو عمده ستونزو د درک او پروراندې يې د جدي نيوکو له امله په ۱۳۵۹ کال کې پاکستان ته کډه شو.

په پاکستان کې ده د افغاني مهاجرينو او مجاهدينو په خدمت کې د ۸ کلونو لپاره په پوره اخلاص او صداقتمندي خپل ايماني او انساني مسووليتونه ترسره کړل. هلته يې څو کاله د افغاني ډاکترانو په اتحاديه کې او بيا د درې گوني اتحاد د صحي چارو د مسوول په توگه او بيا يې له ملگرو ملتونو سره د کرمې او کوهانې په سيمو کې د افغاني مهاجرو په کمپونو کې د ډاکتر په حيث وظيفې ترسره کړي دي. د ۱۳۲۴-۱۳۲۷ کلونو ترمنځ يې له ډاکتر صيب محمد نسيم (لودين) سره يوځای د خپل مستقل طبي مرکز (د افغانانو لپاره د صحي او اجتماعي مرستو اداره) پرانستله او هلته يې د افغاني مهاجرينو او مجاهدينو لپاره بې ساري خدمتونه ترسره کړل چې بالاخره د سياسي فشارونو له وجهې او د امريکا په متحده ايالاتو کې د لوړو تحصيلاتو لپاره په يوه امتحان کې بريالي او په يوه برس کې امريکا ته ولاړ. په امريکا کې د ده د اوسيدو پر مهال ډاکتر صيب لودين په پيښور کې په يوه مرموزه توگه کې شهيد شو او ملت مل ته هم د يو شمير په حالاتو پوهو ملگرو له خوا په کلکه لارښوونه وشوه چې هملته امريکا کې سياسي پناه واخلي نو په همدغه دليل دي په امريکا کې پاته شو.

ښاغلي ملت مل امريکا کې له پاتې کېدو څخه پوره گټه پورته کړه او د ماسټرۍ ۲ شهادتنامې يې ترلاسه کړې، دغه راز يې ورسره د يوه طبي

پوهنتون په شفاخانه کې د ريسرچ د يوه متخصص په توگه دنده هم پرمخ بيوله. د ۱۳۸۷ کال راهيسې افغانستان ته د خپلې کورنۍ سره راستون شوي او دلته د خپلو هيوادوالو په ځانگړې توگه د ځوانانو په خدمت کولو او د دغه ملک لپاره د يوه سالم سياسي زعامت په تربيه کولو مصروف دي.

ډاکتر ملت مل يو مخترع دي چې څلور اختراعات يې په پاکستان او امريکا کې منظور شوي او د کانگرس په کتابخانه کې چې د نړۍ تر ټولو معتبره او ستره کتابخانه ده، د ده په نوم ثبت دي. پر دې سربېره ښاغلي ملت مل ۱۳ مختلف طبي، اجتماعي او سياسي کتابونه ليکلي او د طبي ريسرچ په برخه کې يې هم په امريکا کې تر ۳۰ زيات اشارات نړۍ په خورا مهمو نشريو کې چاپ شوي دي. د ده طبي پلټنې (ريسرچونه) هم په نړيواله سطحه د غوره ريسرچونو جايزې ترلاسه کړي دي. د ده وروستي کتاب چې (ځوانان او شخصيت جوړېدنه) نومېږي، په هيواد کې ډېرو ځوانانو خوښ کړي او د هغوي په ژوند کې يې بې ساري مثبت بدلونونو راوستي دي. ياد اثر د پوهنې وزارت له خوا هم ارزيايي شوي او د يوه درسي مضمم کتاب په توگه د افغانستان ټولو مکتبونو ته د هغه ليرېل د پوهنې وزارت له خوا منظور شوي دي چې دا په خپله برخه کې د گران افغانستان لپاره په ښوونيز ډگر کې يو ستر او لومړي وياړ دي.

ملت مل د خپل ملت ملتيا او د هيواد ځوانان نسل سره خپله بې ساري مينه دوي ته د عملي خدمت په ډگر کې ثابته کړې، چې دا دي دا کتاب (واده) او نور اثار يې هم د همدغو خدمتونو يوه ښه نمونه ده.

زموږ غوښتنې

زموږ ارمان او هدف د اسلام د مقدس دين سره برابر اسان او مؤفق و دونه، خوشحالي كورنۍ او د يوې خوشبخته سالمې ملي اسلامي افغاني ټولنې جوړول دي

د كاهلو انسانانو د عمر زياته برخه تر واده وروسته له بنسټې او بچيو سره يو ځاي تېرېږي. د واده نه پس هر نارينه هره ورځ د كور نه د باندې كارونه كوي او د ورځې په ختم كې سترې ستومانې د يوه ارام ماښام او د شپې د يو څو ساعته خواږه خوب په تمه له ډېرو اميدونو سره د كور په لوري په منډه وي. بنسټې هم ډېرې يې يا په كور كې د كور په كارونو اخته، سترې او ستومانې شوي وي او يا هم چيرته د يو څو روونكي امر په دفتر كې سترې ستومانې د كار نه را رخصت د خپل كور، بچو او ميره له طرفه د ميني او څو خوږو خبرو د اورېدو په تمه د كور په لوري لكه د هوسۍ په خيږ په منډه وي. د دغو دواړو هريوه اميد او سترگې د هغه بل كس په لوري وي چې اوس به كله راته هر كلي و وايي او په كومه خوږه خبره به ما و نازوي.

نن خو خوشبخته هغوي دي چې پدې سترې او ستومانې نړۍ كې د هغوي دغه ارزو پوره شوې او پوره كيږي او يا خو اقلاد هر كلي په عوض له تاو تريخوالي او جنجالونو سره سر نه وي. متاسفانه نن زموږ د ټولنې ډېره برخه له خپل كور او كورنۍ نه هم داسې مرور او پرېشان دي چې زړونه يې حتا كور ته تلل نه غواړي. د دې خبرې اصلي علت دا دي چې موږ د موضوع اصلي علت چې هغه د ناقصو او نا انډوله و دونو كول دي نه دي درك كړي. اكثرآ خو خپلو اولادونو ته د دوي د واده

كولو په مسئله كې هيڅ حق هم نه وركوو او نه دوي ته دا موقع وركوو چې اقلآ پخپلو كې خو حتي يو ځل سره وگوري هم؛ نو موجوده د اولادونو و دونه نه د مور او پلار د زړه ارمان پوره كوي نه د هغو دوو ځوانانو.

پدغه كتاب كې راټولې شوې او ليكل شوې لارښوونې كه څه هم ځوانانو ته مخاطبې دي، ولې زياته برخه يې د زيرنوالو (ميندو او پلرونو) لپاره او همدا راز ځنې برخي يې بيا د مريينو او ښوونكو لپاره او همدا رنگه په ټولنه كې د علماوو او پوهانو لپاره او د مدني ټولنو د فعالينو لپاره خورا مهم او گټورې دي؛ تر څو هغوي هم د دغو معلوماتو په رڼا كې خپل مسووليتونه درك او په سمه بڼه يې ادا كړي. كه څه هم موږ دا اټكل كوو چې زموږ هر څه له اسلام سره برابر دي خو متاسفانه اكثرآ زموږ و دونه اكثرآ نه هم اسلامي دي او نه هم انساني. زموږ د ټولنې په ځوانانو كې بې باوري ډېرې ژورې رينسې لري چې يو علت يې هم په ټولنه كې د ځوانانو محروميت دي. دلته هلكان او نجونې له يو بل څخه لكه د پسه او ليوه په څېر لري ساتل كيږي، د وړوكتوب نه هغوي يو له بل نه ډارول كيږي، دا بې اعتباري محروميتونه منځ ته راوړي او محروميتونه بيا د تجاوزونو سبب كيږي.

زه فكر كوم چې نن د دې وخت راغلي چې له يوې خوا دې مېندې او پلرونه د خپلو اولادونو په اړوند خپل وظيف، مسووليتونه او لاري چارې له سره و ارزوي او او پدې برخه كې دې له واقعي علماوو نه مرسته او لارښوونه وغواړي او بيا دې د هغوي له لارښوونو سره سم په خپلو كړو وړو كې لازم او ضروري تغييرات راولي. دغه راز زه د خپلې ټولنې په ځوانانو غږ كوم چې تر دې وروسته دې د ناسم دود او دستور قربانيو ته غاړه نه ږدي. د اسلام د مقدس دين او شرعي احكامو په

ط

مطابق کې دې یو شمېر هغه ازادۍ چې هغه د ځوانانو انساني او اسلامي حقوق دي هغه تر لاسه او د هغه په رڼا کې دې د خپلو ودونو او کوژدو او ودونو په مراسمو غور وکړي ترڅو له نیکمرغۍ او هوساینې ډک ژوند ولري. که پدې اړه د دوي پلرونه او میندې د دوي په حقوقو تېري کوي؛ نو دوي دې لومړي له هغو سره مخامخ غوڅي ولي ډيري مؤدبانه خبرې وکړي او که بیا هم هغوي په خپل دغه غیر اسلامي دریغ ټینګار کاوه؛ نو بیا دې د یوه پوه او دیني عالم له لارې د خپلو دغو حقوقو غوښتنه وکړي او که دې ته یې هم مثبت ځواب ور نه کړ؛ نو بیا دې خپل دغه حقوق د شرعي او قانوني مراجعو له لارې تر لاسه کړي.

همداراز د دې تر خوا زموږ په کورنیو کې د ډېرو وړو موضوعاتو له امله د بنځو او مېړنو ترمنځ د تاو تریخوالي را پیدا کیدل او په نا درسته طریقه یې پرمخ وړل د ټولني بله لویه ستونزه ده. د دغو ستونزو د حل لپاره لاندې څو لارې چارې موجودې دي:

۱- پدې برخه کې د دیني علماوو او نورو پوهانو وظایف باید اصلاح او تکمیل شي. دیني علما دې د مسجد او محراب او ممبر له لارې او نور علما دې د قلم، کتاب او ژبې له لارې پدې اړوند پراخه معلومات د خلکو د خدمت لپاره ټولني ته وړاندې کړي چې دا دي د همدغه کتاب لیکنه د دې یوه بیلګه کیدای شي.

۲- زموږ خلک خصوصاً ځوانان باید د دې مهمې اجتماعي پدیدې په اړوند خپل مسوولیتونه درک او هغه دې په با مسوولیته توګه تر سره کړي، یعنی د دې موضوعاتو په اړوند باید مطالعې، څېړنې او پوښتنې وکړي چې په دې برخه کې خپل حقوق او مسوولیتونه په سمه توګه درک او پرمخ یوسي. دغه راز دې د خپل مقابل لوري د لیدو او هغه سره د خبرو او ګډ کار کولو په موقع خپل ثبات او حوصله مندي د

ي

لاسه ور نه کړي او باید ډېر په اسانۍ وارخطا نه شي او د جنسي غرایضو تر اثر لاندې را نشي.

۳- زه پدې پوره باور لرم چې د صحیحو اسلامي او سالمو کلتوري لارو پیروي به زموږ د ډېري ځوانانو د ودونو ستونزې حل او دوي به د خوشحاله کورنیو خاوندان شي. البته د دې تر څنګ د یو شمیر ټولنیزو اصولو پیروي او د ودونو او کورنی ژوند په اړوند د اړوندو معلوماتو راټولول او عملي کول به یې هم زموږ له ځوانانو سره ډېرې مرستې وکړای شي.

۴- پلرونه او میندې باید خپلو بچیو ته یو لېرو او سالمې آزادۍ ورکړي او ځوانان دې هم دغه آزادي د با مسوولیته انسانانو په څېر په ښه توګه استعمال کړي، چې د بې باورۍ، فضا په یوه باوري فضا بدله او دراتلونکو ځوانانو لپاره د ډېرو ښو شرایطو د برابرولو زمينې منځته راوړي.

۵- د دې تر څنګ باید د مدني ټولنو فعالین هم په ټولنه کې د ناسمو دودونو او رواجونو په وړاندې خپل مسوولیتونه درک او په درسته توګه ادا کړي، چې زموږ د ټولني وګړي د دغو بې شمېره غلطو رواجونو نه خبر او د ناوړه اثراتو څخه یې وژغورل شي.

ما ځکه وغوښتل چې دغه کتاب ولیکم چې پر ما د واده تودې سپرې تېرې شوي لکه یو متل دی چې وايي (ښه ډاکټر هغه دی چې پرې تېر شوي وي)؛ نو د یو با مسوولیته او روڼ افغان په حیث چې د خپلې ټولني له ځوانانو سره بې کچې مینه لرم، غواړم چې د دوی ژوند خوشحاله او ټول د مؤفقو ودونو خاوندان و اوسي. نو دا مې خپل مسوولیت وګاڼه چې پدې هکله یو څه تحقیق وکړم او پدې وسیله خپلې خوږې او ترخې تجربې او د نورو مشورې تاسې ځوانانو سره شریکې کړم، ګوندې له دې لارې په خپله ټولنه کې سالم اصلاحات را

منځته کړو، چې تاسې ځوانان د کامیابه وودونو لرونکي او له خوشحاله او اسلامي اصولو سره د برابر ښه ژوند خاوندان شئ. په خپل هیواد او نړۍ کې د وودونو په انتخاب کې د یو مثبت بدلون او د خپل ځوان نسل لپاره د کامیابه او خوشحاله وودونو او خوشحاله کورنیو د لرلو او د یوې خوشحاله او بې شخړې ټولنې د جوړښت په ارزو.

د دغه کتاب د لیکلو انگیزې

ستاسې او نورو زرگونو ځوانانو په څېرزه هم یو وخت مجرد وم، په شپو شپو به پدې خیالونو کې ډوب وم چې چا سره به واده کوم؟ زما ښځه باید څنگه وي؟ زه به څنگه یوه کورنۍ جوړوم؟ زما ښځه باید زما د مور او پلار ښه خدمت وکړي، باید زما ډېر قدر وکړي، باید زما بچي داسې وروزي چې جوړه یې نه وي او ...

بلاخره کلونه راباندې د سترگو په رپ کې تېر شول، زما دا ارمان هم پوره شو او واده مې وکړ. د لومړۍ ورځې په مازیگر میلمانه هم زیاتره رخصت شول. د پښتنو له ولسي دستور سره سم، مجبوراً ماهم د ماښام ډوډۍ له پاتې شویو میلمنو سره او میرمنې مې د خپلې ترور سره- چې د ورپېڅۍ په توگه ورسره راغلې وه، ترڅو زما ښځه په نوي کور کې تسل کړي- وخوره. په دغه عجیب دود او دستور کې څو ماته د دې اجازه هم نه وه چې د ماسختن نه مخکې دې یا ناوې وگورم او یا دې دومره بد سترگي شم چې ورسره دې خبرې وکړم، پاتې خولا ورسره ډوډۍ خوړل شو. د ماسختن لمانځه ته هم له معمول سره سم نیغ د پلار تر شا روان او په قطار کې هم د هغه تر شا لېشان ښي خواته ودرېدم چې هغه باید ما وگوري. نه پوهیږم چې ملا صاحب قصداً په هر رکعت کې داسې لوي سورت تلاوت کاوه چې د یوې رکوع نه به کم نه و او یا خو په ما د وارخطایۍ نه هره ثانیه لکه پوره یوه گړۍ تېرېده، د ماسختن تر لمانځه وروسته ملا صاحب په دعا کې هم بیا یو داسې لوي سورت راوښووه او بیا یې ترجمه او تفسیر هم شروع کړ. لکه د دې ظالم په زړه

کې چې ما سره د ډېرو کلونو داسې کینه وه چې خلاصېدل یې نه لرل، خدای دې انور ماما ته خیر ورکړي چې په ملا صاحب یې غږ وکړ چې مولوي صاحب که دا دعایه لندېه کړئ چې موږ او تاسو یو بل کار (د شاو د نکاح تړل) هم لرو.

دا پښتانه مسلمانان خو څه داسې عجیبه خلک دي. یوه نکاح یې زما په کوژدن کې تړلې وه، یوه یې د ناوې د راوستلو په وخت کې او دا درېیمه یې بیا په دې ماسختن کې او هغه هم د ماسختن د لمانځه نه پس. په کور کې یو څه چوپه چوپتیا وه، دا دي چې پلار مې مخکې، ملا صاحب، ماما گان او کاکا گان مې ټول ورپسې زموږ کور ته سیخ ورغلو، لومړي خو چای او میوه راغله او گپ او شپ شروع شو او بیا هماغه د نکاح د تړلو زړه لوبه پیل شوه. رښتیا دا لوبې کله دومره اوږدې شي چې د غوث الدین په شان خلک خو نور داسې بې حوصلې کړي، چې هر څه ورگډ وکړي. غوث الدین زما یو ملگري و چې د هغه د واده په شپه هم نکاح لږ څه اوږده شوه؛ نو چې ملا د هغه له پلار نه پوښتنه وکړه، چې دا نجلۍ دې د خپل ځوي غوث الدین لپاره قبوله کړې ده؛ نو د غوث الدین زړه دومره را پرسیدلي و چې بې له دې چې پلار ته وخت ورکړي نو یې فوراً پخپله غږ کړي و (هو ماقبوله کړې ده خبره مو نوره را لنډه کړئ) او پلار ته یې چې د ده وکیل ټاکل شوي و هیڅ د خبرو وخت هم ورنکړ. بالاخره زما نکاح د درېیم ځل لپاره هم وتړل شوه د درېیم ملا صاحب شیریني هم ورکړل شوه او هر څوک په خپله مخه شول. زه هم لکه د غله غوندې خپلې خونې ته ور روان شوم. اوس نو حیران وم چې څه وکړم؟! باور وکړئ چې بنځه مې له ما او زه له هغې ډارېدم او هره لحظه راسره د دې سودا وه چې هسې نه چې ما نه داسې یوه خبره ونشي او یا داسې کوم کار و نکړم چې هغه به دهغې د خفگان او غسې سبب وگرځي. زه حیران یم چې زه نارینه په خپل کور

کې دومره وارخطا وم نو زما په بنځه چې د یوه نابلد سرې په منگلو کې لوبدلې وه او هیڅوک یې هم نه لرل، د هغې په زړه کې به څه حال وه. دا هغه سوال و چې باید ما کلونه کلونه پخوا له ځان سره دا تصویر جوړ کړي وای او دا سوال مې له ځان څخه پوښتلی وای او د پوښتنې د ځواب په پیدا کولو پسې مې د سلگونو خلکو سره چې یې وودنه کړي وو، خبرې اترې کړې وای، دغه راز نورې گڼې پوښتنې هم نا ځوابه راپاتې وې، افسوس چې اوس ناوخته شوي و.

په مجردې کې نه چیرته دا فکر ماته راپیدا شو او نه هم چیرته هغه چاته چې زما د واده په برخه کې یې ارزوگانې او مسوولیتونه درلودل، چې اخر دا زموږ اولاد خو هم د واده په اړه په څه پوهول غواړي او که نه. د دوي له نظره د لمبا (لامبو) زده کولو صرف یوه لار وه او هغه دا چې سرې په ډنډ کې ور وغورځوه، یا به لامبو زده کړي او ډنډ نه به کامیاب راو وځي او یا خو به یې اوبه ډوب کړي او سا به یې ووځي. دا څومره ناسمه نظریه وه او دا ځکه چې د لامبو زده کولو نورې طریقې شته او دا اړینه نه ده چې هر څوک دې لامبو د مرگ په قیمت زده کړي. اولادونو ته د واده په اړه د معلومات نه ورکول هماغه مثال لري لکه چې څوک خپل اولاد د لامبو زده کولو لپاره بې له دې چې لامبو ور زده کړي، دغه لوي ډنډ ته ور وغورځوي. هر څوک فکر کوي، چې اولادونه یې په هر څه پوهیږي، اما دا هماغه غلط فکر دی چې د زرگونو ځوانانو او پیغلو وودنه یې له مشکلاتو، ستونزو، جنجالونو او مصیبتونو سره مخ کړي دي.

ښه که ما غوښتلي هم وای چې له نورو واده لرونکو سره سلا مشورې وکړم او پوښتنې مې ترې کړې وای، فکر نه کوم چې کومه داسې مؤثره لارښوونه به مې ترلاسه شوې وای، دا ځکه چې زموږ ټولنه یوه داسې کلتوري ټولنه ده چې په کې د واده ټول رازونه باید پټ و ساتل شي. که

څه هم واده د زرگونو ستونزو سره مخ وي، ولې د کور نه بهر بيا هريو بریتونه تاووي او داسې ښکاره کوي چې گوندي هر څه ټيک ټاک او پوره د ده په کنترول او اختيار کې دي؛ نو فکر نه کوم چې کومه داسې مشوره به مې ترلاسه کړای وای، چې زما او زما په څېر نورو درد پري دوا شوي وای.

هغه څوک چې تر بل هر چا يې زما د واده په باره کې زياتې هيلې او ارزوگانې درلودلې هغه زما خپل پلار، مور، ورور، خور او نور نېرېدې خپلوان وو چې بايد ما ته يې مشورې او لارښوونې کړې وای، ولې متاسفانه دوی بيا هم د هماغه ناسمو دودونو له کبله ما سره هېڅ مسايل نه شريکول او زه پدې متيقين يم چې تاسې به هم همدا اوس له همدا سې شرايطو سره مخ ياست. که مو باور نه راځي؛ نو ولاړ شئ او له خپلو نېرېدې خپلوانو او دوستانو همدا اوس يو څو پوښتنې وکړئ، بيا وگورئ چې غبرگون به يې څه وي؟ او تر کومه ځايه ډنډورې به دريسې غږول کېږي او د شرم لوخي دريسې تولول کېږي؟ ايا ستاسو پلار او يا نورو واده شويو خپلوانو دومره هم کله درته ويلې دي چې د واده په شپه څه کول پکار دي او څه ندي پکار؟ فکر نه کوم

لنډه دا چې ما واده وکړ، زما واده هم د سلگونو نورو ځوانانو په څېر لوړو او ژورو سره مخ او هره ورځ به له بېلابېلو ستونزو سره لاس په گريوان وم. زما او زما د مېرمنې دواړو کورنيو د دې په ځاي چې زموږ هريو ته لازمي لارښوونې وکړي او موږ هريو ته دا ووايي چې واده د يو نوي ژوند پيل او د يو بل چا سره خپل ژوند شريکول او بالاخره د څه نه تېرېدل او څه لاس ته راوړل دي؛ برعکس په غېر ارادي او ارادي توگه هغوي هريو موږ يو د بل په ضد هڅولو او پدې توگه يې زموږ تر منځ دغه اور ته لاسپسې د گرمولو بېوزې واهه د کوژدن او واده لپاره لومړني قدمونه داسې بېلگه لري لکه د يوې ماني د بنسټ د لومړيو

څښتو اېښودل، که مو لومړۍ څښته لږه هم کړه کيښوده؛ نو څومره چې دا ديوال لوړېږي په هماغه اندازه دا کوروالي زياتېږي او اغېز يې هم جدي کېږي. هو همدې څو ورو تېروتنو زما واده او کورنۍ هم راوړوله څه به مو سر خوږوم، بالاخره زه دې ته مجبور شوم چې د خپلو ارمانونو او خوږ ژوند ۲۰ کلنه جونگره ويجاړه کړم او بيا له سره د نوي ژوند لپاره ځان آماده کړم.

دا د تعجب خبره ده چې پدې مغلق او عجيب کلتور کې موږ هېڅوک هم په خپله خوښه هېڅ هم نشو کولاي. ټول په يو لړ داسې بې معناوو ټولنيزو قراردادونو تړل شوي يوو چې تصور يې هم نشي کيداي. دلته هر څوک د نورو خلکو په کارونو کې کار لري. کار لرل څه چې خلک د نورو خلکو په کارونو کې ځانونو ته دومره لايتناهي صلاحيتونه ورکوي چې ځان به درنه په کې ورک شي. دا څو لږ پرېږده چې د دې ټولني دا بېکاره خلک څو خپلې ټولې بېکاره ورځې په پيتاوو کې ما او تاسې په غيبتونو او منفي خبرو کولو تېروي. په دوي کې بيا نر او تکړه هغه دي چې د نورو خلکو نوي او دلچسپه رازونه کشف او د تبصرو ميدان ته يې راوغورځوي. کاشکې خو دوي بيا د يوه مسلمان په توگه هغه خبره سمه او په رښتيا هم ووايي. خو يوه يې اورېدلې وي او درې نورې ورسره له ځانه هم داسې ورغوته کړي چې ته به وايې دا د همدې ډرامې اصلي ليکونکي دي. دوي خبره دې ته جوړوي چې تا پرې څومره سپکولي شي هماغومره دې سپک کړي. که ته د ځان لپاره تصميم نيسي نو بايد د هر چا سوالونو ته ځواب ووايي ولوکه هغه کومه ډېره ناقصه پوښتنه هم وي.

ف

دا تر ټولو سخت کار خو ما وکړ چې بالا اخره له خپلې لومړۍ مېرمنې څخه د شرعي اصولو مطابق بېل شوم.

ولې زیاتو ځوانانو ته دا هم ممکن کار نه دی؛ ځکه د ژوند په اوږدو کې دومره دردوونکې پرېکړه کول او له مخې یې د خپل ژوند (۲۰) کلنه اباده کړل شوې جونگره په خپل لاس وړانول لوی زړه او بلا اخلاقي جرأت ته اړتیا لري. زه همدا اوس په سلگونو داسې کورنۍ (خپلوان، ملگري او نور) پیژنم چې د دوي هر یوه مېړه او ښځې لپاره هر ساعت گډ ژوند تېرول د ځمکې پر مخ دوزخ دي، دوي د خپل ژوند ټولې خوښۍ او خوشحالی د دې قرباني کړي دي؛ (چې خلک به څه وایي). دوي د نورو خلکو د خبرو له ویري ټول مصیبتونه په ځان مني او دا ټول حالات داسې پټ ساتي چې څومره یې کولای شي. ځکه چې ټولنیز شرم یې زړونه زوروي. دوي فکر کوي چې د دوي د کورنۍ په ستونزو خلک ناخبره دي، ولې دا هسې د دروغو هغه خیالات دي چې دوي صرف ځانونه پرې غولوي. دوي دا خپل عیبونه او ستونزې لکه د هغې مړې مرغۍ په ډول په بده وهلي چې بوي یې دنیا نیولې وي اما دوي وایي څه څوک یې نه گوري.

ما باید بیا د بل ځل لپاره نوي ژوند پیل او خپلې ټولې تېروتنې مې جبران کړې وای، ولې دا بیا هم څه اسانه کار نه و. زه اوس هغه ځلمی نه وم چې (۳۰) کاله پخوا وم. د داسې چا پیدا کول چې اوس زما له موجوده شرایطو سره پښې وغځوي د ژوند یو نوی چیلنج و.

هغه څه چې د دې ټولو مصیبتونو په منځ کې زه ورته د یو مثبت او گټور ټکي په نظر گورم هغه دا دی چې که زه وکولای شم د خپلې دغې لیکنې په ذریعه د خپلې ټولنې راتلونکي نسل ته څه خدمت وکړم او پدې توگه د دوی د ژوند د دغو هیلو او ارمانونو په پوره کولو کې مرسته وکړای شم، نو دا به زما لوی بري او افتخار وي.

ص

ما کونښن کړي چې د دغه کتاب په لیکلو کې رښتیني او تر ممکن حده واقعیت لیدونکي اوسم. زه به دلته د خپلو اندوښتو او تجربو نه علاوه د یو شمیر نورو عالمانو او پوهانو مشورې او نظریات هم له تاسې ځوانانو سره شریکې کړم.

یو مشهور متل دی چې وایي: (بهترین ډاکتر هغه دی چې پرې تېر شوي وي)؛ نو د دې متل په اساس زه خپل ځان د دې وړ بولم چې تاسې سره خپلې اندوښتې شریکې کړم.

پدې پوهیږم چې د واده خبرې د پردې ترشا (خصوصي) دي او د دې خبرو خصوصي ساتل د دې سبب شوی چې هیڅوک به دې هکله له هیچا سره هم حتی لږ شانتې بحث نه کوي. دا بحث نه کول، بیا د دې سبب شوي چې په هر چا چې څرنگه راغله هغسې دې گالي، بل چا ته دې حال نه وایي او یا دې ورته دروغ ووايي، اوس د دې وخت راغلي چې موږ په گډه د دې ستونزو د حل لپاره کار وکړو، او سره رښتیا و وایو؛

د دغه کتاب د لیکلو په تکل کې د موادو د راټولو په اوږدو کې راته (دفاع از حقوق زن در قران و احادیث) په نوم یو کتاب چې د الحافظ مولوي شایق احمد (همیم صیب) لیکنه ده پلاس راغي. دا یو ډیر ښه غني او اغېزمن کتاب دی او پدغه کتاب (واده) کې هم ترې کار اخستل شوي دي. زه محترم همیم صاحب ته د داسې یوه غښتلي اثر د لیکلو مبارکي وایم او د هلو ځلو ستاینه یې کوم. غواړم تاسې ځوانان (ښځې او نارینه) د دغه کتاب لوستلو ته دعوت کړم. لکه دغه کتاب چې له ما سره ډېره مرسته کړې ده، هیله ده تاسو ته به هم ډېر گټور وي. زموږ هیله ده چې:

ق

۱- ځوانان دې خپل مسوولیتونه په جدي توګه درک او د خپل ژوند په اړوند دې لازمه او مناسبه آزادي ترلاسه کړي او هغه دې د امانت په توګه په سالمه توګه ترسره کړي.

۲- زیربنوال دې پدې اړوند خپل اسلامي او کورني مسوولیتونه درک او خپلو اولادونو ته دې یو لړ سالمې ازادۍ چې د دوي اسلامي او ټولنیز حقوق دي ورته وسپاري او پدې اړوند دې دوي ته سالمې لارښوونې هم وکړي.

۳- عالمان، پوهان او استادان باید د تبلیغ، خبرو، چاپ او نورو تبلیغاتي لارو د ځوانانو او ټولنې د اذهانو په روښانه کولو کې فعاله ونډه واخلي.

۴- د مدني ټولنو فعالین هم باید پدې اړوند د تبلیغاتو او عامه پوهاوي له لارې د زېږنوالو، ځوانانو او عامو وګړو په پوهاوي او لارښوونو کې فعاله ونډه واخلي.

یو ټکی چې ذکر کول یې ضروري بولم دا دی چې د دغه کتاب له لیکو څخه په هیڅ صورت زما دا مطلب نه دی چې د خپلې ټولنې ځوانان (هلکان او نجونې) له واده څخه وپيروم او دوی ته واده د خدای (ج) یو لوی مصیبت ښکاره کړم؛ بلکې زما هدف دا دی چې د دغو ترڅو تجربو په شریکولو سره دوی د ژوند دغه لوی، سخت، اوږد او پیچلي سفر ته لارښه اماده کړم، چې پدې وسیله د دوی ودونه کامیاب او له ستونزو څخه خالي وي. زه نه غواړم زموږ نور ځوانان په هغه سرنوشت اخته شي لکه چې زه او زما په څیر په زرګونو نور پری اخته او ورسره لاس په گریوان وو او یا دي. زموږ هیله دا ده چې ځوانان او مشران به دواړه دي کتاب ته د واده په اړه ځوانانو ته د یوه ښه او اړین لارښود په توګه د داسې یوه دستور العمل په نظر وګوري چې ممکن د ده او د ده د اولادونو په ګټه به تمام شي. په دې کې شک نشته چې هره واده شوې

د

جوړه خپل ځانته د پرې خوږې او ترڅې کیسې لري چې له نورو ځوانانو سره به یې شریکول د عبرت په بڼه دیرې مرستې وکړي. موږ له تاسو پلرونو او میندو څخه هیله کوو چې خپلو اولادونو او نورو ځوانان سره د کومک او لارښوونې په غرض به موږ ته دغه شان د پند او عبرت نه د کې کیسې راوړئ چې په راتلونکي کې یو د پنده ډک کتاب په څیر خپرې شي. موږ پدې اړه له تاسو سره تعهد کوو چې ستاسو له اجازې پرته به ستاسې نوم او پیژندګلوي په هغه کتاب کې نه خپریږي، لکه چې تاسې به پدې کتاب کې هم ولولئ چې موږ د ډېرو خلکو داسې خصوصي کیسې نشر کړي اما د هغوي پیژندګلوي مو پټه ساتلې او یا مو په مستعارو نومونو او پټو خپرې کړې دي. همدا راز که د دغه کتاب په اوږدو کې ځینې موضوعات نشر شوي وي چې هغه ستاسو له نظره مناسب نه وي؛ نو موږ یې مخکې له مخکې په اړوند دا ویل غواړو چې دا په هیڅ صورت قصدي عمل نه؛ بلکې یوه تېروتنه او اشتباهه به وي؛ نو موږ د دې تر خوا چې له تاسو بڅښنه غواړو، هیله مند یوو چې هغه ټکي به موږ ته په ښه کړئ ترڅو بیا د بل ځل چاپ په صورت کې له هغو څخه مخنیوي وکړو. هیله ده د خپل واده د رنگینو تجربو په اړه له خپلو ښایسته او معنا لرونکو تجربو څخه موږ او دغه ځوانان محروم نه کړئ او موږ ته به خپلې ارزښتناکه لارښوونې او نظریات راواستوئ چې راتلونو نسلونو ته د لارښه پوهاوي او بریالیو ودونو په را منځته کولو کې ترې د بیا چاپولو په صورت کې کار واخستل شي.

دلته د یوې ډیرې مهمې خبرې زیرې درکول لازمي او ضروري بولم، هغه دا چې ما د دوو ځوانانو په اړه چې غواړي یو له بل سره واده وکړي داسې یو لور علمي کمپیوټري پوښتن لیک اختراع کړې دي چې دا امتحان تر واده وروسته د دغې جوړې تر منځ د روحی او فکري تطابق

ش

اندازه په ډیره دقیقه توگه (۹۵٪ صحیح) تخمینوي؛ نو ځوانان کولاي شي چې د دغې ازموینې په اخستلو سره مخکې تردې چې یو له بل سره واده وکړي دا ازموینه واخلې او په خپل منځ کې د تطابق او اختلافاتو اندازه همدا اوس وټاکي او که د دوي ترمنځ اختلافات ډېر زیات وي؛ نو د خپل واده په هکله دې بیلا له سره غور وکړي. ښه خبره یې لادا ده چې دا ضرور نه ده چې هلک او نجلی دې زموږ مرکز ته راشي چې دا امتحان ترې واخیستل شي، دوي کولاي شي چې دا امتحان دواړه جدا-جدا او په خپلو کورونو کې واخلې او موږ ته یې د کمپیوټري تحلیل او تجزیې لپاره مرکز ته راولیږي. دا امتحان تاسو ته ستاسو د اختلافاتو اندازه او ستاسې د ژوند هغه اړخونه چې تاسو پکې ډېر اختلافات لرئ یو په یو در په گوته کوي او موږ یې بیا تاسو ته د حل په اړوند لازمي علمي مشورې درکوو.

دا امتحان له ځوانانو پرته هغو میرونو او ښځو سره هم ډېره مرسته کولاي شي چې خپل منځي ستونزو یې د ژوند خواږه ورتړي او هره ورځ یې په ناندربو او خپرو تېرېږي. دوي هم کولاي شي چې له دغې ازموینې څخه په گټې اخیستنې او زموږ په لارښوونو او کومک سره له مینې ډک ژوند وموندلي شي. تاسو کولاي شئ چې د دغې ازموینې لپاره له موږ سره د ایمیل له لارې په دغې پته tajmim@aol.com اړیکه ونیسئ او یا په ۴۰۵-۴۴۹-۷۷۵ شمیرې سره اړیکې ونیسئ. هیله ده چې لوستونکي پلرونه، میندې، وروڼه، خوښې، عالمان، استادان، د مدني ټولنو کارکوونکي په ځانگړې ډول تاسې ځوانان دا کتاب په پوره غور او دقت سره تر واده وړاندې او بیا د واده په وخت کې او حتا تر واده وروسته څو څو ځله په پوره مینه او دقت سره ولولئ او له هرې برخې څخه یې د خپل ژوند په سرنوشت ټاکلو کې لازمه او مناسبه گټه واخلئ. هیله مند یوو په دې لاره کې په گډه د ونډې

ت

اخذتولو له لارې په ټولنه کې سالم او مثبت بدلونونه رامنځته کړو او خپله ټولنه له ستونزو د خلاصې په لور پرمخ بوځو.

يادونه:

د دغه کتاب په اوږدو کې د کار د اسانتيا په خاطر د ښځې يا خاوند د کلمې پر ځای د شریکبان کلمه چې هغه په دواړو يعنې ښځې او خاوند دلالت کوي او همدا راز د (مور او پلار) د کلمې په عوض د (زیرنوال) کلمې استعمال شوي دي، هیله دا چې دا به هم ستاسو سره د کتاب په لوستلو کې مرسته وکړي.

د کتاب په اړوند د کره کتونکو تبصرې

د خوانانو اساسي ستونځو ته پاملرنه

يوه پوښتنه تل زموږ دنسل په ذهن کې راگرځي، چې ولې په افغانستان کې له لوست (مطالعي) سره مينه کمه ده؟ لاملونه يې ډېر دي؛ د ليک لوست کمزوري حالت، بېوزلي، رواني او ټولنيزې ستونزې... خو يو بنسټيز لامل يې دادي، چې موږ لاهم داسې کتابونه ډېر کم لرو، چې د خلکو له ورځني ژوند او د دوي له لومړنيو اړتياوو سره اړيکه ولري. د بېلگې په توگه خلک نه شي کړاي دخپلو ورځنيو ستونزو حل په هغو کتابونو کې ومومي، چې د دوي په ژبه ليکل شوي او د دوي لاس ورسيدلای شي. زموږ کتابونه يا يوازې ادبي دي يا تاريخي - يا هم سياسي، چې ټول خلک ورسره مينه نه شي درلودلای، تاسو د يوې گڼ ذوقه ټولني لپاره ښايي ديبلابيلو منځپانگو خاوند اثار ولرئ.

په وروستيو کلونو کې زموږ د ځيرکو او سترگورو ليکوالو پام ورو ورو دې تشې ته را اوښتي دي، چې يوه بېلگه يې د ښاغلي ډاکټر صاحب ملت مل همدغه اثر دي.

کتاب يو جامع سرليک لري؛ (واده) چې همدا يوه کلمه گڼ اړخيز مفاهيم او د مطالعي خورا مهم بنيادونه درلودلای شي. واده د يوه عاطفي پيوند په توگه رواني اړخ لري. همدا واده دي، چې د دوو کسانو اروايي پيوند ټاکي او که سم وي د تاوتريخوالي، بيلتون او کاربه برخليک مخه نيولای شي، ځکه خو واده حقوقي او رواني اهميت لري. همدا اوس هره ورځ د کورنيو ترمنځ د زورزياتي او بدو

پيښو او پرنسځنو د تاوتريخوالي ستونزه د همداسې يوې مهمې مسئلې په پام کې د نه ساتلو له امله رامنځته کېږي. واده د کورنۍ بنسټ دي او کورنۍ په افغانستان کې ټولنيز واحد دي، ځکه خو واده يو ټولنيز بحث هم دي.

واده يوه کلتوري ښکارنده (پديده) ده ځکه خو په فرهنگي چاپيريال، فولکلور، شفاهي ادبياتو او دود دستور کې د څيرلو وړ ده.

واده د کورنۍ اقتصادي بنسټ ټاکي، د کورنۍ اقتصاد د ټوليز - ملي اقتصاد برخليک ټاکي، ځکه خو واده ان اقتصادي - سياسي ارزښت درلودلای شي.

واده د راروانو نسلونو دايجاد لومړي تمځاي دي، ځکه خو که غواړئ، را روان نسل مو سالم وي بايد دا بنسټ يې سم وي، څه ډول بايد سم وي؟ دا نو يو علمي هراړخيز تحقيق ته اړتيا لري، چې زموږ په هيواد کې يې لاهم ځاي تش و. لنډه يې دا چې واده ته ښايي دلاندنيو پوهنو له زاويې څخه يوه نوې کتنه وشي: اروا پوهنه، ټولنپوهنه، فرهنگپوهنه، سکسولوژي، اقتصاد او سياست.

ښاغلي ملت مل تر ډيره بريده همدې ته ملاتړ لې ده او په ظاهره له ټولو څخه هيره، خو خورا مهمه مسئله يې يو ځل بيا موږ ته راپه ياد کړې ده. ښاغلي ليکوال د (واده) په اړه هغه ځانگړنې شنلي دي، چې په افغاني ټولنه کې شته، بيا يې ځاي ځاي له گاونډيو ټولنو سره هم پرتله کړي دي، ناوړه دودونه يې شميرلي دي، ځاي ځاي يې حل لارې وړاندیز کړي او د يوې هراړخيزې څيړنې په دود يې د خپل تيزس ټول اړخونه شنلي دي.

زموږ د دغه ښاغلي ليکوال د اهڅه يوه په زړه پورې پيلامه ده، چې هم دخلکو د اړتيا وړ مسايل کتابي کړي او په دې توگه د مطالعي مينه او

جاذبه رامنځته کړای شو، له بلې خوا به د ټولنیزو ستونزو له منځه وړلو لپاره علمي نسخې رامنځته کول تجربه کړو.

زه د دغه کتاب لوستل ټولو هغو کسانو ته گټور گڼم چې غواړي ټولنیز ریفورم او اصلاح ته کار وکړي، ځوانان هم تردې وړاندې چې گډ ژوند پیل کړي، کړای شي د دې کتاب ترلوستلو وروسته ښه ترا پریکړه وکړي، هغه هم د دې منطق پربنسټ، چې هره بریالی پریکړه یوازې د بشپړو معلوماتو په رڼاکې شونې وي.

کورنۍ هم د خپلو نازولیو اولادونو د ښې راتلونکې لپاره دا کتاب لوستلای شي، د پلار او مور یوه وسوسه دا وي، چې اولادونه یې له تیاري او ناوړه راتلونکې سره مخامخ نه شي. ښایي دا کتاب به له دې وسوسې څخه د خلاصون څه لارې چارې وروښوولای شي.

د دغه کتاب درانه لیکوال ته د ورته نورو ټولنیزو لیکنو او بحثونو د غځولو په هیله او تمه خپلې څرگندونې پای ته رسوم.

خوشاله ژوند ولری

خپړندوی عبدالغفور لېوال

۱۳۹۲ خپله ۱۶

د علومو اکاډمي

ځوانانو ته تر ټولو ښکلې او گټوره نسخه

د افغانستان اساسي قانون څلور پنځوسه ماده وايي: (کورنۍ د ټولني اساسي رکن دی او د دولت تر پاملرنې لاندې ده...) ۲ د دې جملې ساده مانا او مفهوم دا دی چې د افغاني ټولني اساس او بنسټ پر کورنۍ ولاړ دی. ټول پوهېږو چې زموږ په ټولنه کې کورنۍ پرته له واده څخه نه شي رامنځته کېدای، واده (د نارینه او ښځینه د گډ ژوند تړون) د کورنۍ لازمي شرط دی. د اسلام مبارک دين او زموږ د هېواد مدني قانون د واده کولو او کورنيو لپاره تر ټولو مهم، پرمختللي او غوره اصول وضعه کړي دي خو له بده مرغه چې موږ نه پر هغو اصولو روان يوو او نه يې هم پر ځان عملي کولو ته تيار يوو.

د واده کولو لپاره په قوانينو کې درج اصول او د اسلامي فقې د کورني ژوند او کورنۍ حقوقو بڼه لوستل او ځان پرې پوهول، د هر لوستي او کم لوستي افغان د وس خبره نه ده. تر واده مخکې، د واده پر مهال او تر واده وروسته معمولاً انسان له ځينو داسې انفرادي او جمعي ستونزو سره لاس او گڼېوان کېږي چې په قوانينو او نورو کتابونو کې يې روښانه حل لارې نه ترسترگو کېږي. زموږ په دوديزه ټولنه کې د واده او د کورني ژوند زياتره واقعيتونه پټ ساتل کېږي، ډېری ځوانان د خپل ناوړه کورني ژوند پر لمبو سوځېدلي او سوځي خو له کوره بهر پر شونډو درواغجنې موسکاوې گرځوي، له خپلو ملگرو او دوستانو

غ

سره خاندي، ټوکې کوي، چکرې وهي خو واقعیت دا وي چې کورنۍ او خپله کوټه ورته د زندان په څېر وي، د دې هر څه لامل د اولادونو د ودونو په اړه د والدينو پر کولتوري او سيمه یيزو باورونو ولاړې ناسمې پرېکړې دي، چې دا ناسمي پرېکړې نه يوازې دوه انسانان (مېرمنه او مېر) بلکه څو انسانان (دوي او د دوي اولادونه) او يو پوره نسل ته د ځور او درد لامل شي.

دمخه موږ ياده کړه چې کورنۍ زموږ د ټولني اساس او بنسټ دی، که موږ وتوانېږو چې يوه بڼه او د خپلې خوښې پر بنياد کورنۍ رامنځته کړو نو په حقيقت کې به مو د ټولني اساس او بنسټ سم ايښی وي او راتلونکی نسل به يو خوشحاله او سوکاله نسل وي. ويل کېږي چې د ژوند کتاب يوازې يو ځل ليکل کېدای شي، واده هم همدې جملې ته مترادفه مانا لري او د ژوند په کتاب کې د يو مهم څپرکي ليکل دي، دا څپرکی په حقيقت کې د ژوندانه د کتاب تر ټولو مهمه او اصلي موضوع ده، که څه هم اسلامي شريعت د ناخوښۍ پر مهال د ژوندانه د دغه مهم څپرکي د پنگولو (طلاق) لاره هم پرېښې ده خو تر څنگ يې دا هم ويل شوي دي چې د الله (تعالی) پر وړاندې تر ټولو ناخوښ روا عمل (طلاق) دی. د دې خبرې مفهوم دا دی چې الله (جل جلاله) هم نه غواړي چې کورنۍ ژوند دې د طلاق په واسطه گډوډ شي بلکه غواړي چې له پيله دي د کورني ژوند بنسټ په بڼه او خوشحاله توگه کېښودل شي، که چېرې د چا پښه خويږي او کورنۍ ژوند يې نه شي تېرېدای، نو بيا اړتيا نه شته چې هره ورځ ودرېږي، هره شپه وځورېږي او هر ساعت زړه وځوري، طلاق بيا له دغسې عذاب څخه د خلاصون غوره لاره ده.

د ودني ژوند لپاره نه ډېره پوهه په کار ده، نه ډېره شتمني، نه هم ډېر جايدادونه، نه ډېر زور او قوت، نه ډېره مينه او نه هم ډېر نفرت، ودنی ژوند چې يوازيني شي ته اړتيا لري، هغه اعتبار او باور دی. اعتبار او

ظ

باور چېرته په کوم مارکېټ کې نه شي رانيول کېدای، اعتبار او باور په زړونو کې وي او يو د بل په منلو او يو بل ته د غاړې ايښودلو پر مهال خپله په زړونو کې پيدا کېږي. يو بل منل او يو بل ته غاړه ايښودل، هم څه دومره اسانه کار نه دي، که اسانه وای، نو ممکن ډېرو جوړو (مېر) او مېرمنې) به دې حالت ته ځانونه رسولی واي. خو لکه په دې کتاب کې به يې چې ولولئ، زياتره جوړې له خپل ودني ژونده ځورېږي او لامل يې د خپلمنځي باور نه شتون دی.

د خپلمنځي باور د پياوړتيا او په رواني لحاظ د ودني ژوند لپاره ځان برابرول ځينو اروا پوهنيزو او د عملي ژوند د تجربو پر اساس ليکل شويو کتابونو لوستلو ته اړتيا لري، چې ستاسې په لاس کې دا کتاب (واده) يې زما په اند تر ټولو غوره نمونه ده. دا کتاب د يو داسې عالم انسان په واسطه ليکل شوی دی، چې هره شېبه يوازې او يوازې د وطن د ځوانانو په اړه فکر کوي او کله هم چې له خپل ډېر فکر څخه کوچ راوباسي، نو هغې ته بيا د عمل جامه ور اغوندي. ډاکتر تاج الدين ملت مل پر ځوانانو دومره مين انسان دی، چې تر دې دمخه يې د (ځوانان او شخصيت جوړېدنه) په نوم يو کتاب وليکه او په خپل لگښت يې چاپ کړ او د هېواد گوت گوت ته يې تر ځوانانو ورساوه. دا کتاب ليکنه هم له ځوانانو سره د بناغلي ډاکتر ملت مل د ډېرې زياتې مينې ثبوت دی.

په دغه کتاب کې تاسې تر واده دمخه ژوند او د واده لپاره د تيارۍ نيولو مهمې لارښوونې او مشورې لوستلای شئ. ورپسې د واده د انتخاب او د واده کولو پر مهال بايد څه وشي، له واده وروسته څنگه خوشحاله ژوند وکړو؟ او څنگه د خپلې کورنۍ ستونزې مديریت کړو؟ دا او دې ته ورته نور ډېر مهم مسايل هغه څه دي چې په ورځني ژوند

کې هر ځلې او پېغله ورته ضرورت لري او په دغه کتاب کې دا ټول موضوعات په ډیره بڼه او تفصیلي بڼه ځای پر ځای شوي دي.

زه نه غواړم چې د کتاب موضوع دلته یو په یو تشریح کړم، د تشریح امکان یې هم نه شته دی خو د ارزښت په باره کې یې دومره ویلي شم، چې کاشکې دا کتاب ډیر کلونه پخوا زما ترگوټو شوي وای. ځکه کتاب په دومره دلچسپۍ، په دومره روانۍ او پراخ زحمت تېرولو لیکل شوی دی چې د ودني ژوند لپاره ټول مهم مسایل په کې رانغاړل شوي او د هرې مسئلې تشریح ممکن د یو جدا کتاب اړتیا پېښه کړي.

زموږ په ټولنه کې ځوانان ډېرو دغو نوعه اثارو ته چې هغه د همدغه ملک له دود او دستور سره اړخ لگوي او په ډیرو ارزښتمنو موضوعاتو او هغه هم د هغه چا له خوا لیکل شوي وي، چې پخپله د موضوع یو ژوندي مثال وي، ډېر سخت ضرورت لري. دې قربانۍ ته ډیر کم خلک حاضرېږي، چې خپل کورني رازونه د نورو د عبرت او لارښوونې په غرض د خلکو په وړاندې کیږدي. دا چې ملت مل د خپل ژوند ترخې تجربې، د خپل نړیوال ټولپوهنې په رڼا کې د خپل ولس په ځانگړې توگه د ځوانانو اساسي موضوعاتو ته توجه کوي او هغه په ډېره ساده او روانه ژبه ولس ته د لارښوونو په غرض وړاندې کوي، دا یو فوق العاده ځانگړي عظمت او قرباني ده، چې له ځوان نسل سره ده له بې کچې مینې نه سرچینه اخلي. دغسې مشران واقعاً زموږ د ټولنې او په ځانگړې توگه د ځوانانو اصلي او بنيادي خدمتگاران دي.

په پای کې زه د هېواد په ټولو ځوانانو، د کورنیو په مشرانو، په علمي شخصیتونو او تعلیمي ادارو غږ کوم، چې دا کتاب تر خپله وسه پورې خپور کړي، په دې اړه علمي سمینارونه او غونډې جوړې کړي، ترڅو د دغه کتاب له محتویاتو او د بناغلي ملت مل له علم، پوهې او تجربو څخه د هېواد اکثریت ځوانان استفاده وکړي. پداسې حال کې چې ډېر

ب ب

محترم ډاکتر تاج الدین ملت مل ته د دغه کتاب د چاپ مبارکي وایم، د کتاب لوستنه د ټولنې ځوانانو (هلکانو او نجونو) ته په کلکه د دغه علمي، گټور او فوق العاده ضروري اثر بیا بیا لوستلو او پرې عمل کولو ته رابولم. دا کتاب ولولئ او تر ممکنه حده یې له نور ملگرو سره یې هم شریک کړئ.

په خورا درنښت

عبدالصیر سباوون

الفلاح د لوړو زده کړو موسسې د حقوقو او سیاسي علومو

پوهنځي

لومړۍ څپرکي

عموميات

د واده خيالونه

ښه ده نو اوس ته ځوان شوی یې او د راتلونکي عمر په باره کې خوبونه گوري او خيالونه ترسيموي؟ دا هم له ځانه سره وایې: زه به تعلیم کوم-ښه وظيفه به اخلم- بیا به واده کوم- داسې ښځه به کوم چې هم ښایسته وي هم زما د مور او پلار عزت وکړي- ځانته به کور او موټر اخلم- بیا به مې بچیان پیدا شي هغوی سره به لوبې کوم او زما ښځه به زما ماشومان داسې روزي، چې نمونه به یې نه وي- زما ملگري به ډله ډله زما کور ته د میل مستیاو لپاره راځي او زما مېرمن به یې داسې عزت کوي چې زما سترگې همیشه ورته لوړې وي او داسې نور او نور.

هو، دا خيالونه او خوبونه ټول رېښتیا دي او شته. ما هم ستاسې په څیر د خپل راتلونکي په باره کې خوبونه او خيالونه لیدل او په سلو کې سل هر ځوان د دې امید او ارزو لري چې ښه دنده، کامیابه او خوشحاله کورنۍ ولري خو کله چې د عمل میدان ته راوځي نو د زیاتو ځوانانو خوبونه د زمانې په څپو کې لاهو شي او بیا نو خپل پاتې عمر په کشمکشونو او ویش ویش کې تیروي. د دې بې شمیره او هر اړخیزه ناکامیو او ناهیلیو وجهې زیاتې خو یو څو مهمې او اړونده یې دا دي:

۱- ډېرې ځوانان له خپل چاپیریال څخه ناخبره او خیالونه یې ډیر او چټک پروازونه کوي او ځانته داسې خیالي مانې جوړوي چې عملي کیدل یې بیا له توانه وتلي او له ټولنیزو شرایطو سره هېڅ اړخ لگوونکي نه وي.

۲- که بل هیڅ علت هم نه وي نو بیا خو یې د اکثر په ژوند کې داسې یو تغییر را پېښ شي چې د واده اراده او خیالونه او د دې بیړۍ منزل او جریان ته داسې بدلون ورکړي، چې نه یې هغه منزل پاتې شي او نه یې هغه چټکوالي.

۳- په خپل زړه او خیال کې صرف د خپل ځان گټې، احترام او غوښتنې تصویروي او ځان داسې امیدواروي چې د دې شریکبان به د دې ارمانونو په پوره کولو کې د یوه نوکر په څیر لاس په نامه ولاړ ونډه اخلي، کله هم پدې فکر کې نه وي چې د دې پشان د دې شریکبان هم همدغه ډول ارمانونه لري او داسې تصور کوي چې شریکبان یې باید د هغې ارمانونه ورپوره کړي. نو تر ټولو غټه اشتباه دا ده چې مور هر یو په واده کې د راکړې په طمع یو خو چیرته مو ځان د ورکړې لپاره نه وي آماده کړی چې دا همدا یو طرفه قضاوت او غوښتنه ده چې د اکثر آودونو د ناکامیو او د دوو ځوانانو د هیلو د رژیدلو سبب ګرځي. دا تر ټولو اړینه ده چې د واده نه دمخه د واده په اړه یو لړ ستونزمنو واقعیتونو باندې ځانونه پوه کړو او پدې اړه یو لړ ترخه واقعیتونه او ستونزې هم مخکې له مخکې قبولي کړو، هغه و منو او تر ممکنه حده یې د مخنیوي په اړه جدي او مصمم و اوسو.

د واده په اړوند یوه مهمه مسئله ځان ښه پوهول او د واده د مختلفو پړاونو لپاره پر لازممو او ضروري کارونو باندې ځان پوهونه او د دې

هرې مرحلې لپاره لازم تيارې نيول دي. که همدا اوس موږ د سلگونو ځوانانو نه دا درې پوښتنې وکړو چې:

۱- واده څه شي دي؟

۲- ته څه ډول شريکبان غواړي؟

۳- تاسو د خپل واده په اړوند کومه اندازه مسووليتونه تر سره کړي که څنگه؟

نوزه په يقين در ته ويلي شم چې تر ۹۵٪ زيات به يې د دې پوښتنو په اړوند داسې په سوچونو کې شي چې تصور يې نشو کولاي. دوي هر يوه ته به دا سوال يوه معما وي، پاتې خولا د هغه ځواب ويل شول؛ مگر دا کومه نابيره خبره نه ده ځکه چې زموږ ټولنه په کتلوري توگه د واده په اړوند غير ارادي (Passive) برخورد کوي نو پدې اړه هيڅ سوچ هم نه کوي او نه پدې اړوند د کومو مسووليتونو لرلو احساس کوي. کله چې موږ دغه کتاب په ليکلو کار کاوه، نو ځينو دوستانو او ملگرو به پر ما ملنډې وهلې او دا به يې راته ويل چې دا ته څه بيکاره شوي يې او زه به يې ليونې گنلم چې خلک په څه لگيا دي او دي په څه ليونتوب سر دي. ما به ورته د سترگو لاندې کتل او په سره سينه به مې د دوي دا مسخرې کتلې، ځان به مې داسې نا خبره اچاوه لکه زه چې له هيڅ خبرې خبر هم نه يم. هو زموږ په وطن کې دا تېر پنځه دېرش کلن جنکونه بې اغېزه نه دي. دي جنگونو نه يوازې دا چې زموږ د ټولني اجتماعي جوړښت را بدل کړ، عزتمندي او ابرومندي کورني يې پتيدو ته مجبوري کړي، او زموږ په ټولنه کې يې نوي کم ارزښته کورني د قوماندانانو په نومونو حاکمي کړي. دغه قوماندانانو زموږ د ټولني ټول ارزښتونه لوټ کړل، دوي نه يوازې دا چې ډول ډول ناسم قضاوتونه په فکرونو ورو تپل؛ بلکې ځينو خوبيا پکې درې څلور

ودونه هم وکړل. د جنگ او جگړو له امله خولا صبري او يو د بل په وړاندې زغم او تحمل لا نور هم را کم کړل او پدې ډول يې کورنۍ لانجې لا نورې هم زياتې او لا ستونزمنې کړې له بلې خوا په دې ۳۵ کلن جنگ کې د چور او چپاول او يا هم د پرديو د جاسوسۍ له لارو د اسانه پيسو پيدا کولو خو ډيرو ته په ودونو کې د يو شمير نويو نځرو او سياليو زمينې هم برابرې کړې چې د دوي دغه کارونو بيا د هيواد عادي ځوانانو په زړونو کې د واده کولو هغه اميدونه هم له خاورو سره برابر کړل چې سينو کې يې ورته د خوښۍ هيلې کرلې وې. موږ مجبور يوو چې د ځوانانو دغو پوښتنو ته علمي ځوابونه پيدا کړو، څو ځوان نسل ته لازمي لارښوونې سره را ټولې کړو خو ښه خبره لا دا وه چې د دې کار په اوږدو کې موږ د ځوانانو ترمنځ د خويونو د تطابق امتحان هم توليد او ځوانانو ته وړاندې کړې. دا کتاب به نه يوازې ځوانانو ته گټور وې بلکې د هغو واده شوي غټانو لپاره چې په کورونو کې ستونزې ولري هم ډيره مرسته وکړي.

لکه څومره چې واده مختلف ټولنيز، اقتصادي، رواني، عاطفي او بنسټيز اړخونه لري، چې دې هر اړخ ته يې پام کول تر هغې زياتې پاملرنې ته اړتيا لري چې اوس يې موږ، پلرونه، مېنډې، استادان او ځوانان ور ته ورکوو.

زموږ په ورځني زوند کې يو ځوان ته په واده کې ممکن ښکلا ډېر بنسټيز شرط وي، ولې سره له دې چې موږ نشو کولای د ښکلا بنسټيز رول له منځه يو سو؛ خو له بل اړخه به دا هم گټوره نه وي چې د واده هغه نور بنسټيز مسایل دې يوازې د ښکلا قرباني نشي کړای، لکه چې يو شمېر هغو ځوانانو چې دا کار کړی، اوس تر ډېره بريده لاسونه مروړي،

مگر وخت ترې تېر دی او دوی اوس له همغې ښکلې ټاکنې سره د مجبورۍ ستومانه او نا ارامه شپې، ورځې تېروي. همدا راز اکثره مېنډې او پلرونه د اولادونو په ودونو کې خپلې هیلې او ارزوګانې د بنسټیز معیار په توګه په نظر کې نیسي؛ خو له بده مرغه د هلک او نجلی نه رضایت او اغلباً په خپلو کې د کوژدن کېدونو نه ناخبره، بیا د دې دواړو ځوانانو هغه ټول ارمانونه او غوښتنې د خاورو سره خاورې شي او دوی د پلار او یا مور د غوښتنو قرباني پاتې کېږي. د واده خیالونه ښه دي، خو دا خیالونه باید رښتیني، عملي او د پلي کېدو وړ شرایط ولري او ترڅنګ یې باید ځوانان خپل ځانونه چمتو او حتی پدې لاره کې که اړتیا شي نویو اصولي او قانوني بغاوت ته هم حاضر شي، کله نو د دوی ودونه به د تل لپاره د نورو د ارزوګانو قرباني کېږي.

زه پدې اړوند د ګراني لیلیا جانې چې زما یوه دوسته ده، هغه قربانۍ تقدیروم چې پلار او مور یې د دې له مشورې پرته هغه د کاکا ځوی ته ورکړې وه، ولې دې په ډېر ښه سکلوک او دوامداره مبارزې بلاخره هغه کوژدن چې ماتول یې ډېرو توانمندو خلکو ته هم ناشونې برېښېده، شونې ګرې او په خپله ټوله هوبښیاری یې بلاخره خپل پلار، مور او نورد کورنۍ غړي دې ته وهڅول چې خپله غلطي ومني او لیلیا ته د خپلې ټاکنې آزادي ورکړي. زه د لیلیا دغې قربانۍ، هوبښیاری او سالم مقاومت ته د تعظیم سرښکته کوم.

د واده تعریف:

واده د مختلفو منابعو په حواله مختلف تعریفونه لري، چې ځینې یې دا دي:

۱. د افغانستان د اساسي قانون ۲۰ ماده واده داسې تعریفوي: "واده یو عقد دي چې پکې یو نار او ښځه د کورنۍ د جوړښت لپاره یو نوي او ګډ ژوند جوړوي او دواړو خواو ته د یو بل په وړاندې حقوق او وجایب ور په غاړه کوي." ۱۰

۲. ځینې پوهان بیا واده داسې تعریفوي: "واده یوه حقوقي رابطه ده چې سړي او ښځې د دغې رابطې په اساس یو له بل نه جنسي خوندونه اخلي" ۱۱

۳. د Cambridge Dictionary واده داسې تعریفوي:

(a legally accepted relationship between a woman and a man in which they live as husband and wife, or the official ceremony which results in this.

"په قانوني بڼه منل شوې اړیکې د یوې ښځې او نارینه ترمنځ چې له مخې یې دوی د ښځې او مېرې په توګه سره یوځای او سپرې او همداراز هغه مراسمو ته ویل کېږي چې په پایله کې یې پورته حالت منځ ته راشي." ۱۲

۴. خود هیواد یو ځوان او تکړه حقوق پوه محمد سعید سعیدی، په خپل اثر (بشري حقوق، پراخه لومړنۍ ټولګه) کې بیا د ډاکټر ملت مل د همدغه اثر په حواله واده داسې تعریفوي: ۱۳

"واده یو داسې ټولنیز لیکلي او یا لفظي تعهد او ژمنه ده چې د یوه نارینه او ښځې ترمنځ د هغوي د دیني احکامو او ټولنیزو منل شویو

پرنسیپونو پر اساس او د یو شمیر تعهداتو په ورکولو سره د دغو دوو ځوانانو یو ځای اوسیدنه او جنسي اړیکې په هغه ټولنه کې په شرعي لحاظ ناروا او په کلتوري لحاظ نامنل شوي سطحې څخه یوې روا او منل شوې سطحې ته لوړوي چې هغې ته د کورنۍ تشکیل وایي. د واده اصلي هدف د کورنیو جوړول او د انساني نسل ادامه ده او په دې توګه واده له دوي څخه هر یو ته لومړي د یو بل په وړاندې او بیا د دوي د کورنیو په وړاندې او بالاخره د دوي د اولادونو په وړاندې، یو شمیر مسوولیتونه او صلاحیتونه ور په غاړه او هر یو ته ځانګړي حقوق ور په برخه کوي چې دوي دواړه او په دوي پورې اړوند خپلوان د همدغه قرارداد په اساس د دغو ټولو تعهداتو د منلو ژمنه کوي او په نتیجه کې یې دوه پردی، کورنۍ سره اړوند او خپلېږي." ۳

که ښه څیر شو دغه تعریف په نړۍ کې تر ټولو نورو تعریفونو مکمل او هر اړخیز دي؛ ځکه دا د واده ټول اړخونه او اساسات احتوا کوي. نو د دغو تعریفونو په بنیاد، واده یو داسې اجتماعي قرارداد دي چې هغه په راکړه ورکړه ولاړ دي نو په همدې اساس د واده په برخه کې باید هر ځوان او پیغله واده د لاندې خصوصیاتو له مخې مطالعه او ارزیابي کړي:

۱- واده د دوو متفاوتو جنسونو یعنی نر او ښځې ترمنځ د یو اوږد او ډېر ستونزمن سفر اغاز دي، چې هغه ته په ذهني او هم په بدني لحاظ د یو شمیر زیاتو تغییراتو راولو ځان آماده کول غواړي. لکه څرنګه چې نر او ښځه پخپل ظاهري جوړښت کې یو تر بله فرق لري همدا شان د دوی په فکري جوړښت او توانمندی کې هم فرق وجود لري. یوه واحده مسئله ممکن نر د یوې زاویې له مخې مطالعه کړي او ښځه یې ممکن هغه له بلې زاویې مطالعه کړي چې پدې صورت کې دا د یوه ګناه هم نه

ده ولې دواړه هغه څیز د مختلفو زاویو له لارې گوري. د بېلګې په ډول: که تاسې یو موټر مخامخ وگورئ نو ممکن هغه تاسې ته داسې په نظر درشي، چې دا دوه ټایرونه لري، پوز (شو) یې نري دي او په منځ کې یې ښیښه ده او د شیشې شاته یو څوک ناست دي او یوه ګرده کړۍ (اشترنگ) یې په لاس کې نیولي ده خو که همدغه موټر له اړخ څخه وگورئ نو ممکن داسې یې تعریف کړئ چې: دا یو کوټه غوندي شي دي چې دوه دروازې لري او هره دروازه یې د ښیښې یوه ډبره وړه کړۍ لري او په دوو ګردو حلقیې ټایرونو ولاړ دي او غاړې ته یې یوه وړه غوټه ده. او که بیا همدا موټر له کوم بل اړخه څخه وگورئ نو ممکن چې هغه درته بالکل بل شي ښکاره شي، پداسې حال کې چې دا هماغه یو جسم دي.

۲- د واده په پیمان سره دوه مختلف کسان، دوه متفاوتې کورنۍ، دوه ولسونه یا قومونه په خپلو کې ژور، کلک او نوي روابط تامینوي. څرنګه چې دغه دواړه اړخونه د بیلو بیلو خصوصیاتو او کرکټرونو لرونکي دي نو پدې صورت کې هر اړخ غواړي چې د دې اړیکو په اوږدو کې باید د هغې معیارات او خصوصیات خوندي وساتلی شي. اکثرأ دغه خصوصیات سره مشابه وي چې دا د کار د اسانتیا سبب کیږي. اما کله کله ځینې داسې خصوصیات وي چې هغه د دواړو اړخونو ترمنځ تفاوت لري. دا د همدغو متفاوتو خصوصیاتو درک کول او صحیح پرمخ وړل دي چې د یوه واده سرنوشت ټاکي.

خو متاسفانه کله نا کله بیا په دې برخه کې غلط فکرونه او غلط قیاسونه او د ښځې خیالاتو او غوښتنو ته نه متوجه کیدل او هغې ته

مناسب ارزښت نه ورکول، د ښځې او خاوند او بالاخره د دواړو کورنيو او ولسونو ترمنځ د اختلافاتو او جنجالونو سبب کېږي.

۳- واده د مسوولیتونو اخیستل دي نه د مسوولیتونو ورکول له بده مرغه دا هغه اړخ دی چې زموږ ځوانان ورته هیڅ ډول اماده گي نه لري؛ بلکې زموږ ځوانان هر یو واده د خپل عیش او نوش او خپلې خوښې هنداره بولي. نه هلک او نه هم نجلۍ چېرې پدې فکر کې وي او نه ورته چا دا ويلي وي چې په واده کې د مسوولیتونو اخیستل خورا ټاکوونکی رول لري نسبت د مسوولیتونو ورکولو ته. په واده کې به ۵۰٪ څه له لاسه ورکوي او ۵۰٪ څه نوي به لاسته راوړي.

۴- واده یوه راکړه ورکړه ده چې هغه باید هر وخت په نظر کې ونیول شي. متاسفانه ځوانان هر یو واده ته صرف د راکړې په فکر ځانونه اماده کوي او هیڅکله هم پدې برخه کې چې خپل شریکبان ته څه ورکړي کومه اماده گي نه لري. نو دا تر ټولو مهمه خبره ده چې زموږ ځوانان باید ځانونه دې ته اماده کړي چې واده یو دوه اړخیزه باندې دی څه به اخلي او څه به ورکوي.

۵- واده زموږ په ټولنو کې یو طرفه جاده ده چې پر شا ترې ستندل نه مشوره ده او نه په ټولنه کې قبولیت لري. نو زموږ د ټولني دغه یو اړخیز دریځ د واده په برخه کې زموږ مسوولیتونه لا زیات جدي کوي او باید چې د واده او خپل شریکبان په برخه کې ژور فکر وکړو او پر نورو ټکوسرېره باید په خپل ځان کې د یو څه تغییراتو راوړلو او د خپل شریکبان د یو لې غوښتنو منلو ته اماده کړو.

۲- په ودونو کې د نورو د خالتونه زموږ د ټولني یوه بله عمده ستونزه تشکیلوي. هر څوک ستا په واده کې خپلې گټې او خوښي لټوي. نور خلک، خصوصاً نېردي خپلوان ځانونو ته دا حق ورکوي چې د خلکو اولادونو په ودونو کې هر اړخیزه لاس وهنې وکړي او پدې اړوند بشپړ کنترول ولري. که څه هم چې تر یو حده دا د خپلو خپلوانو حق دی چې د خپل اولاد او د هغه د ژوند له شریکبان څخه چې نوی د دوی خپل شوی دی یو څه معقول توقعات ولري؛ ولې متاسفانه کله کله بیا دغه غوښتنې او توقعات له خپل سرحد څخه زیات او د هغه بل ځوان له توانمندی او غوښتنو څخه لرې وي چې پدې برخه کې موږ یو ځل بیا له ځوانانو نه غوښتنه کوو چې د خپلوانو یو څه معقولو ارزوگانو او هیلو ته باید احترام وکړل شي او ځانونه د هغې منلو ته اماده کړي، ولې له بل اړخه د دې ځوانانو د خپل خپلوانو نه هم دا غوښتنه کېږي چې خپلې غوښتنې او ارزوگانې تر ممکن حده کنترول او محدودې کړي او دې دواړو ځوانانو ته وخت ورکړي چې له یو بل سره بلد شي او ورو، ورو یو د بل په خوي باندې پوه شي او په ډېره بېره د هغې په مقابل کې دریځ ونه نیسي. خو تر دې لاهم مهمه خبره دا ده، چې ځوانان هم باید د خپلو کورنيو د غړو نا مناسبه غوښتنې او حيله گري درک کړي او په فوري او قاطعانه توگه د هغوي دغه راز غوښتنې پخپله رد کړي او پرې نږدي چې د دوي دا ناروا او غیر لازمي غوښتنې د دوي د شریکبان د نا راحتی سبب وگرځي.

۷- زموږ په ټولنه کې د واده په برخه کې یوه بله ستونزه دا ده چې اکثراً هلک او نجلۍ خو یو او بل سره حتی هیڅ لیدلي هم نه وي آن تردې چې کله یې واده وشي. د سایکالوژۍ له نظره په لومړي ځل د هرو دوو او حتی زیاتو نویو کسانو لومړۍ لیدنه کتنه د یو څه روحي فشار او نا

ارامۍ سبب کېږي خو په واده کې بیا دا نا راحتي د داسې یوې نجلۍ لپاره چې پخوا تردې یې د یوه نابلده (بیګانه) سړي سره دوه خبرې هم نه وي کړي او دفتراً له خپلې کورنۍ او بلد محیط څخه را جدا شوې وی او په یوه نوي محیط او نوې خونه کې له یو نابلده نارینه ځوان سره مخامخ کېږي نو دا حالت ډېر ډارونکي او له یو لږ زیاتو جدي روحي نا ارامیو سره ملګري وي نو دوی ته یو څه وخت ورکول پکار دي تر څو یو د بل په خوی او خاصیت بلد شي خو له بده مرغه زموږ زیات شمیر خلک دغه ټکي ته هېڅ پام نه کوي او ډېر ژر له نوې راغلې کورنۍ غړي په باره کې عجیب و غریب دریځونه غوره کوي.

۸- په ټولنه کې د کوژدن او واده ترمنځ د وقفې ورکولو اصلي معنا همدا ده چې تر څو دغه دوه ځوانان د مناسبو نسبي ازاديو په لرلو سره یو له بل سره راشه درشه وکړي او یو بل سره په سمه بڼه درک او وپېژني متاسفانه زموږ په ټولنه کې له کوژدن سره سره هم دهلک او نجلۍ حتی لیدنه کتنه د قبول وړ نه ده. دا هغه ناسم او محرومونکي دود دي چې اصلاح او تغییر ته ضرورت لري.

۹- د بنځې، خاوند، مور، پلار او د خوانې او خسر او نورو خپلوانو د حقوقو او سرحدونو نه زیاتي یو بل مشکل دی چې زموږ د ټولنې د ودونو د ستونزو سبب کېږي. پدې برخه کې اکثرأ هلک د هغې مینې او احترام له کبله چې یې خپل مور او پلار ته لري د خپلې میرمنې حقوق او آزادي تر پښو لاندې کوي او له هغې څخه همدا سې توقعات کوي چې هغه دې دده د کورنۍ د ټولو غړو غوښتنې یې له کوم قید و شرطه ومني او که نه نو بیا دغه مور او پلار او نور خپلوان هلک ته د تحریک ورکولو په وجه د دوي کورنۍ روابط خرابوي. د واده دواړو شریکبانو ته دا ضروري ده چې پدې پوه شي چې دده شریکبان د هغې د خپلوانو

په وړاندې یو څه مناسب مسوولیتونه لري لکن دا باید د خپل شریکبان د حقوقو او ارزوګانو د پښو لاندې کولو سبب نه شي او هر یو باید دې ته آماده وي چې د واده په صورت کې اوس د هغوي مینه نیمګړې کېږي او باید زیاته توجه یې خپل شریکبان ته وي. مه پریردئ چې ستاسو د خپلوانو غیر معقول او بې ځایه توقعات ستاسو د واده او کورني ژوند د خرابیدو سبب شي. البته دغه موضوع په عین شکل د بنځې د خپلوانو په باره کې هم صدق کوي.

واده څه شی دی او څه شی نه دي؟

- ۱- واده یوه راکړه ورکړه ده، چې دواړه هلک او نجلی پکې څه نوي څیزونه ترلاسه کوي او څه خپل پخواني صلاحیتونه ترلاسه ورکوي. نجلی خپل مور او پلار او نور خپلوان پرېږدي او د هلک د کورنۍ غړي باید د هغوي پرځای ځایناستي کړي.
- ۲- واده د ښځې او میړه لپاره د یو بل منل او د خود خواهۍ کنترول دي.
- ۳- واده یو نوي ژوند دی، دوي چې پخوا سره دوه نا بلده انسانان وو اوس په دوو داسې خلکو بدل شوي چې د هر یوه ژوند په بل پورې تړلي دي.

۴- واده په ژوند کې یوه مغلقه او پیچیلې مسئله ده. د دغه ژوند لومړۍ ستونزه د ملګري ټاکل او تر ټولو لوی مشکل کار یې بیا خپل ځان له هغې سره برابرول دي (ملت مل)

- ۵- لکه د ژوند په نورو ټولو اړخونو کې د واده په اړه هم عوامل په دوو برخو وېشلي شو: یو شمیر هغه عوامل دي چې موږ او تاسو پرې کنترول نه لرو نو هغه څښتن تعالی او زمانې ته وسپارئ، ولې یو شمیر نور عوامل دي چې موږ او تاسو پرې کنترول موندلای شو نو باید دغو شیانو ته زیاته توجه وکړو.
- ۶- واده د موضوعاتو په برخه کې روښانه نظر ورکول او سره شریکول دي نه دا چې موضوعات یو له بل نه پټ ساتل او کینه کولو باندې وڅرخي.
- ۷- د کور لپاره د یو قاطع مشر انتخاب دی.

- ۸- واده د مسوولیتونو شریکول دي، ځیني مسوولیتونه یو او ځیني بل ته سپارل دي.
- ۹- اولادونو ته د منظم پلان لرل او هغوي ته رښتیا ویل، نیک عملونه وربښول دي.
- ۱۰- د ځینو عمده او مهمو مسایلو په اړوند د پخوانه توافق لرل دي.
- ۱۱- یو بل ته احترام او د محترموا احترام لرل دي.
- ۱۲- واده د خپل ژوند د لومړیتوبونه ټاکل او هغه په غوڅه او قاطعیت سره خپل شریکبان ته انتقالول او پرې پوره پوهول یې دي.
- ۱۳- د واده نه مخکې د هر یوه هلک او نجلی ژوند د هغه د شخصیت ۵۰٪ تشکیلوي. دا واده دي چې بیا د هغه دغه ۵۰٪ شخصیت یا پورته کوي او یا یې د ۵۰٪ نه نور هم راکموي. ښه او کامیاب واده سره د هر انسان شخصیت ۵۰٪ نه ۱۰۰٪ ته پورته کوي او که د ژوند ملګری یې ښه نه وي نو د هغه دغه خپل ۵۰٪ شخصیت لا نور هم متضرر کیږي او تردې هم راټیټیږي.
- ۱۴- واده د هرانسان په ژوند کې تر ټولو نورو شیانو زیات ټاکوونکی نقش لري.
- ۱۵- واده په ژوند کې یو ځل کیږي چې سرنوشت مو ټاکي؛ که څه هم دوهم او درېیم ودونه هم کیدلای شي خو په اوسني وخت کې زموږ د ایماني کمزورۍ له امله دغه هر یو بیا د انسان په ژوند کې له یو څه گټو سره یو څه زیاتې اجتماعي او رواني صدمې هم منځته راوړي.
- ۱۶- زموږ په ټولنه کې د واده په کولو کې عمده ستونزه دا ده چې زموږ ځوانانو ته د واده په اړوند نه د څه زده کولو اجازه شته، نه د څه زده کولو لپاره لازم او ضروري مواد او نه هم هیڅ نوعه لارښوونه ورته کیږي چې ایا دوي د خپل ژوند شریک په انتخابولو کې کوم اساسات

په نظر کې ونیسي او بیا د واده نه پس یوله بل سره د سلوک په اړوند څه وکړي او څه باید و نه کړي؟

په دواړو ټولنو یعنی وروسته پاتې او هم په پرمخ تللو ټولنو کې د واده په اړوند ځینې داسې نیمګړتیاوې شته چې هغه نه یوازې د شریک په انتخاب باندې منفي اغیزې لري، بلکې تر واده نه پس د ژوند ورځني سلوک هم د واده په بریا او ناکامیو مستقیم اثرات لري.

د مثال په ډول: په وروسته پاتې هیوادونو کې لکه افغانستان چې یوه کلتوري او مذهبي ټولنه ده اکثرأ هلک او نجلی ته د ژوند د شریک د انتخاب حق بالکل نه ورکول کېږي. څه چې یې مور او پلار یا نور خپلوان وغواړي هغه کوي؛ همدا ده چې د هلک او نجلی دواړو ګډ ژوند د دې پر ځای چې په مینه او محبت سره شروع شي په مجبوریتونو استوار پاتې کېږي نو ځکه ډېر کم شمېر یې له خپل ژوند او کورنۍ څخه لذت وړي.

همداراز په غربي او متمدنو ټولنو کې چون اکثرأ هلکان او نجونې دا اجازه لري چې د خپل ژوند ملګری پخپله خوښه او زیاتره هم د مور او پلار له مشورې څخه بغیر او حتی د دوی د مشورې خلاف غوره کړي نو پدې توګه متاسفانه دوی د خپل مور او پلار له تجربو څخه نه مستفید کېږي.

د دې لپاره چې د دواړو په منځ کې د توافق مسئله شتون ولري هلک او نجلی حتی د ډیر کوچنیوالي (۸) کلنۍ نه روابط شروع کوي، چې د ځوانۍ په وخت کې بیا دغه روابط په جنسي غرایضو باندې بدل او د دواړو مینه د دوی د ورځنیو جنسي خواهشاتو قرباني کېږي. څرنگه چې ځوانان په ځوانۍ کې اکثرأ جنسي غرایضو او نورو سطحي مسایلو ته زیاته توجه کوي نو د دوی ترمنځ ځینې بنيادي موافقې چې

یې باید سره مقایسه او وڅیړي تر نظر لرې پاتې کېږي او دا د دې سبب شي او کېږي چې بیا ژر سره طلاق اخلي او بیلېږي چې په ځینې حالاتو کې د دې طلاق اثرات نه یوازې په هغه هلک او نجلی باندې منفي اغېز پرېږدي؛ بلکې که اولادونه ولري نو دهغوي ژوند هم له یو عالم پریشانېو سره مخامخ کوي.

د واده په هکله یو متل دی چې وايي: چې مجرد وم ټول خلک ګونګیان وو چې اوس واده شوم ټول خلک کانه دي. د دې مطلب دا دی چې دغه شخص ګیله کوي او وايي چې کاشکې ما ته له واده مخکې هغوی چې ودونه یې کړي وو ځینې مشورې راکړې وای. ولې هاغه وخت دغه واده والا ټول ګونګیان وو او ماته یې هیڅ لارښوونه ونکړه، اوس چې ما واده وکړ او د هغې په ټولو اړخونو او باریکیو پوه شوم او غواړم چې نورو ته مناسبې مشورې ورکړم نو ټول خلک کانه دي او هیڅوک حاضر ندې چې راته غوږ کېږدي.

دا زموږ د ټولني یو لوی مشکل دي، مور او پلار فکر کوي چې د دوی اولادونه د واده خصوصیات او رمزونو له چاپیریال څخه زده کوي ولې دا یوه غلطه اټکل او بیخایه تصور دی.

د واده ارزښت:

ښځه د الله پاک يو داسې ځانگړي نعمت دي چې خلقت يې له نارينه وو څخه په ځانگړې بڼې سره تر ټولو زيات په زړه پوري او عاطفي دي؛ ځکه خو د نارينه وو ارزو، عيش او عشرت په ډيره ښه توگه ورپوره کوي خو پدې شرط چې دا مجامعت په روا او ښه طريقه تر سره او په هغې کې د ښځې اقبال او ارضا هم حاصله شي. لکه پدې برخه کې چې الله پاک (ج) فرمايلي دي:

(و عاشروهن بالمعروف) سورت النساء، ۱۹ ايات.

ترجمه: (د خپلو ښځو سره عيش او عشرت وکړئ په ښه طريقې سره). همداراز الله پاک ښځه د نارينه لپاره او نارينه د ښځې لپاره متمم او ضروري پيدا کړي او ښځه يې بيا د نارينه لپاره يو تسکين گرځولي دي. لکه چې پدې اړه الله پاک فرمايي:

(و من اياته ان خلق لكم من انفسكم ازواجاً لتسكنوا اليها و جعل بينكم مودت و رحمه) سورت الروم، ۲۱ ايات.

ترجمه: (او د الله پاک (ج) د قدرتونو يوه نمونه هم د ښځو پيدا کول دي تاسو لره ستاسو له جنس څخه، تر څو د دوي په خوا کې ارام وکړئ او ستاسو په منځ کې مي پيدا کړه مينه او محبت). ښځه د انسانانو په ژوند کې د اجتماعي اړيکو د جوړښت و سييله ده. پدې اړه الله پاک (ج) فرمايي:

(و هو الذي خلق من المآ بشرآ فجعله نساء و جهرا) سورت الفرقان، ۵۴ ايات.

ترجمه: (او خداي پاک هغه ذات دي چې له اوبو يې انسان پيدا کړ او بيا يې هغه د خپلوي او زومتوب سبب او و سييله وگرځوله). واده يوه

اجتماعي پروسه ده چې په ټولو ټولنو او اديانو کې قبول شوي اصل دي؛ حتا په غربي ټولنو کې هم چې د تمدن او ازادۍ لوړ ترينو پړوانو ته رسيدلي دي بيا هم واده د يو اجتماعي اصل په توگه مطرح او د قبول وړ يوه پروسه ده.

د واده اصلي فلسفه په ټولنو کې دا ده چې پدې طريقه د ټولنو او کورنيو حقوقو او ابرومندۍ ته په احترام د يوه هلک او نجلي ترمنځ ناروا او د ټولنيز اصولو خلاف جنسي اړيکي په ټولنيز سطحه په يوه قبول شوي او روا جنسي اړيکو بدليري. د واده يوه بله فلسفه د انسانانو ترمنځ د اجتماعي اړيکو ښه والي او پراخوالي دي. لکه چې د پوزت ايت شريف نه معلوميري ښځه د دوو جلا کورنيو ترمنځ د ارتباط او وسيله ده. دا ښځه ده چې د نارينه د زومتوب باعث کيږي او پدې وسيله دوه پردۍ کورنۍ سره خپلې او د انسانانو ترمنځ اړيکي لا پراختيا مومي. يعني د دې پروسې نه بغير که يو هلک او نجلی سره ناسته ولاړه او يا جنسي اړيکي ولري هغه د ټولني خلکو ته په ديني او کلتوري لحاظ د منلو وړ نه وي؛ اما کله چې د واده پروسه ترسره شئ نو بيا د دوي ترمنځ گډه استوگنه نه يوازې دا چې د منلو وړ ده؛ بلکې هغې ته ترجيح ورکول کيږي او خلک ورته د قدر په سترگو گوري.

که څه هم اوس په غربي نړۍ کې هلکان له هلکانو سره او نجونې له نجونو سره د جنسي اړيکو لپاره د واده په نوم يو لړ مراسم ترسره کوي؛ ولې دا مسائل په تمامه معنا يو افراطي عمل دي چې حتي په هماغه غربي نړۍ کې هم په عامه سطحه قبوليت نه لري؛ ځکه د اولادونو پيدا کيدل چې د انسانانو د نسل د بقا يو مهم اصل او د واده لپاره يو عمده دليل دي پدغه نوعه ودونو کې بيا نه اولادونه زېږوي او نه انساني نسل دوام مومي؛ ځکه خو ويلې شوو چې دا په اصل کې

واده نه بلکې یو نوعه غیر اخلاقي او افراطي جنسي اړیکو ته یو نوعه تظاهر ورکول دي او یا هم که متوجه شو په غرب کې اکثره هلکان او نجونې د پیغلنوب نه پس دا آزادي لري چې سره ناسته ولاړه ولري او حتی یو زیات شمیري یې ممکن جنسي اړیکي هم ترسره کوي خو له دې سره بیا هم د واده لپاره خاص مراسم نیسي او نکاح ترې نکاح د مسلمانانو نه علاوه په نور ادیانو کې لکه په عیسویت، مسیحیت، هندوایزم، بودایانو او نورو ټولو ادیانو کې هم یو منل شوي او قبول شوي اصل دي.

د واده اصلي فلسفه یوازې په جنسي غرایضو نده ولاړه، بلکې په واده کې د نسل ادامه او پاکوالي دوه مهم اصولونه دي. که پام وکړو نو په واده کې ښځه او نر سره یو ځای کېږي، یو له بل نه شهواني لذت اخلي او د دوي اولادونه زېږي او کورنۍ جوړوي چې په همدې ترتیب د انسان نسل ادامه پیدا کوي.

د ښځینه ماشومانو (نجونو) راوړل یو بل نا حق تهمت دي چې زموږ په ټولنو کې په ښځو تړل کېږي. یعنې د هغه چا چې زامن نه کېږي نو دا تهمت په ښځه کوي او په همدې وجه دویمه یا هم دریمه ښځه کوي. ساینس دا ثابتې کړېده چې ښځه د اولاد د نوعیت په ټاکلو کې کوم خاص رول نه لري، یعنې دا د پلار کروموزوم دي چې د اولاد نوعیت (هلک یا نجلیتوب) ټاکي. یو شمیر علما پدې عقیده دي چې د واده نه بعد ارثیت هم په پلار پورې تعلق نیسي او همدا وجه ده چې له پلار او مور څخه پیدا شوي ماشومان د پلار تخلص اخلي، او دا هم تاکید شوي چې ښځه دې هم خپل تخلص د میره په تخلص د واده نه پس بدل کړي. نو د اولادنو پیدایښت او د انسان د نسل تسلسل د واده اصل جوهر تشکیلي دي. د واده یو بل اصل د انساني نسل سوچهوالي دی، په

اسلام او نورو ادیانو کې هم پدې تاکید شوي دي چې نسل باید سوچه وساتل شي. نو یو له هغه علتونو څخه چې یو نارینه په یو وخت کې څو ښځې کولای شي لاکن یوه ښځه په یوه وخت کې له یوه نه زیات میړونه نشي کولای، هم د همدې نسل سوچه والي دي. دا یوه موضوع ده چې اکثراً غریبان پدې اړه په اسلام اعتراض کوي. زه چې کله په امریکا کې وم، پدې اړوند د عیسویانو او مسیحیانو له خوا له زیاتو سوالونو سره مخ کیدم خو بالاخره ما د دوي دغې پوښتنې او اعتراض ته په ځواب کې داسې یو منطقي دلیل پیدا کړ چې ترهغې وروسته به بیا دوي په اسانه قناعت کاوه. زه غواړم چې هغه دلیل دلته له تاسو سره هم شریک کړم ترڅو په مناسب وخت کې ترې گټه واخلي:

ښځه په جنسي مجامعت کې د یوه لوبښي مثال لري چې نارینه پکې انزالېږي. که مور په دوه یا درې لوبښو کې شیدې او د مالټې شربت سره یو ځای او گډ کړو، نو نه یوازې دا چې د دې محلول رنگ بدلېږي؛ بلکې خوند یې هم بدل او بیا دغه محلول ته چې په همدغو لوبښو کې دي نه شیدي ویلي شو او نه د مالټې شربت، که مور شیدي په دوه، درې او یا زیاتو لوبښو یا گیلانسونو کې هم واچوو، هغه بیا هم خالص شیدي وي. د هغې په رنگ او اصل کې کوم فرق نه راځي؛ نو که یو نارینه په عین وخت کې دوه یا درې ښځې هم ولري نو له هغوي سره د جماع په صورت کې یې بیا هم نسل پاک او سوچه وي خو که برعکس له یوې ښځې سره څو تنه نارینه مجامعت جنسي وکړي نو د هغې نسل به داسې گډوډ او نامعلوم شي لکه د هغه لوبښي په څیر چې په هغه کې د شیدو او مالټې جوس گډ کړل شوې وي؛ د همدې نسل د پاکوالي په بنا په اسلام کې یو نارینه ته په یوه وخت کې د څو ښځو جواز شته اما یوې ښځې ته په یوه وخت کې د څو میړونو جواز نشته.

دا چې د سړي تر مرگ وروسته لږ تر لږه تر درې مياشتو پورې ښځې ته بل ميره سره د واده کولو اجازه نشته د دې علت هم همدا دي ترڅو پدې درې مياشتو کې د هغې ښځې د حمل معلومات وشي که يې حمل درلود نو دا ماشوم معلوم دار چې د هغه اول ميره څخه دي او که د ميره تر مرگ وروسته يې تر ۳ مياشتو لاهم جامې "زناني ناروغي" راتللي نو بيا ښکاره ده چې له لومړي ميره نه حمل نه لري او بيا ښځه کولي شي له بل خاوند سره نکاح وکړي.

دا چې د نسل تسلسل د واده يو اساسي اصل دي؛ د دوو نارينو او يا دوو ښځو ترمنځ د جنسي اړيکو تعهد ته واده ويل له يوه سره ناسمه او بېخايه خبره ده. له بلې خوا د واده يوه مهمه فلسفه چې اجتماع کې د انسانانو ترمنځ د ښو اړيکو پراختيا ده که متوجه شوو نو د ودونو په ذريعه دوه پردې کورنۍ سره خپلې او يو د بل لپاره د ښه اجتماعي حمايت او پلوي سبب کېږي او پدې توگه د انسانانو ترمنځ اجتماعي اړيکي پراختيا مومي، د همدې دوو اصلونو په نظر کې نيولو سره چې له يوې خوا واده د انساني نسل تسلسل او ادامه ده او بل دا چې واده په ټولنه کې د مختلفو انسانانو او قومونو د وگړو ترمنځ اجتماعي اړيکي جوړوي، واده يو اجتماعي پروسه ده نه دا چې يوازې د جنسي غرايضو تابعداري.

جنسي غرايز د انسانانو په څير په حيواناتو کې هم وجود لري خو هغوي که د يوې د يو خوا خپل جنسي غرايز پوره کوي او له بلې خوا خپل نسل ته ادامه ورکوي، لکن د انسانانو او حيواناتو ترمنځ تفاوت همدا دي چې انسانان همدغه جنسي پروسه د واده او نکاح له لارې په يوه اجتماعي منل شوې دوامداره پروسه بدلوي او د بلې خوا د انسانانو ودونه د نسل د تسلسل نه علاوه د دوو مختلفو کورنيو او

قومونو ترمنځ د نېږدوالي او خپلوي سبب کېږي چې دا ټولنيزه پروسه بيا په خبرو نه کوونکو حيواناتو کې نشته.

د واده په اړه څوک هم رښتیا نه وايي!

د واده په اړوند هیڅوک هم ځوان نسل ته ریښتیني حال نه وایي او دا مختلف عوامل لري چې ځیني یې دا دي:

۱- یو شمېر خلک یې په دې وجه نه وایي چې دوی نه غواړي خپل کورني رازونه له نورو سره شریک کړي او د خپل واده ناکام اړخونه له نورو سره لاڅه چې د خپلې کورنۍ له ځوانانو سره هم شریکول نه غواړي.

۲- ځینې نور یې دا کار ځکه نه کوي چې د هغوی له نظره د واده مؤفقتیت او ناکامي د دواړو لوبغاړو په ځانگړي مهارت پورې اړه لري او داسې فکر کوي چې د نورو ودونو تجربې نشي کولای د بل چا په واده کې څه اثر وکړي او یا ترې څه گټه واخیستي شي.

۳- درېیمه ډله یې بیا د واده په مسائلو خبرې کول (بې حیايي او بد سترگي؟) بولي او داسې فکر کوي چې ځوانانو سره دا ډول خبرې ممکن د دوي د سپین سترگیتوب سبب شي او پدې وجه ممکن دوي د مشرانو په مقابل کې بې احترامی او بې حیايۍ ته وهڅول شي.

۴- یو شمیر بیا واده د قضا او تقدیر ټاکنه بولي او هرڅه د له پیل څخه ټاکل شوي بولي. دوي داسې استدلال کوي چې بنځه او خاوند باید هر څه د ازلي فیصلو په توگه قبول کړي. د واده په کامیابیدو او ناکامیو کې د بنځې او میړه ونډې او هڅې بې اثره دي.

۵- ځني نور بیا د واده کامیابي د نارینتوب یوه برخه بولي او د واده ناکامي بیا د هلک د نارینتوب ضعف گڼي، او پتول یې بهتر بولي، چې د هغوي نارینتوب ته پرې صدمه ونه رسیږي.

په هر حال دا ټولې هغه نیمگړتیاوې دي چې په عیني توگه زموږ په ټولنه کې وجود لري او دا د دې سبب شوي چې په همدې یوه سوږه کې

بیلا بیل خلک همدا یو مار چیچي خو د دوي یو هم بل ته حال نه وایي، دا ځکه چې دا نور له ځان سره برابرول غواړي. له پورته دلائلو څخه د هر دلیل په وجه چې وو، زه د دې مشرانو له لارښوونو څخه محروم پاتې شوم، او داسې راغله چې هرڅه باید پخپله پیدا او زده کړم چې دا یو بلکل غیر علمي او غیر عملي کار وو. زه دغه کار ډېر و ځورولم ځکه مو وغوښتل چې د دغه کتاب په وړاندې کولو سره نه یوازې ځوانانو ته د واده دغه اوږدې او تپې تیارې جادې ټولې لوړې او ژورې وړ په گوته کړم او پدې توگه دوی تر وخت وړاندې پدې لاره کې خپلو مهمو مسوولیتونو ته متوجه کړم؛ بلکې موږ امیدوار یو چې د دغه کتاب لوستل به له یو شمیر پلرونو او میندو سره هم پدې برخه کې مرسته وکړي چې دوی د خپلو اولادونو د ودونو په برخه کې فعاله او با مسوولیته ونډه واخلي او د خپلو تجربو له لارې د خپلو اولادونو د سالمې لارښوونې باعث وگرځي.

واده يا په ژوند کې تر ټولو مهم تصميم:

د علماوو نظريه ده چې د درې شیانو په انتخاب کېښې ژور فکر او زیاتې لارښوونې او ځانگړې توجه ته اړتیا ده. لومړي د مسلک انتخاب، دویم د کور ابادول او درېیم یې واده کول دي. هو! دا رښتیا ده ځکه چې دا درې واره هغه تصمیمونه دي چې د انسان په ټول راتلونکي ژوند پورې سرنوشت ټاکوونکي تړاو لري او چې یو ځل مو دغه انتخاب وکړ بیا یې بدلول نه یوازې دا چې څه اسان کار نه دی، بلکې په هیڅ توگه د انسان په پاتې ژوند کې له منفي اثراتو څخه خالي نه وي خو د دې درې واره له جملې څخه واده فوق العاده مهم، حساس او د ډېرې ژورې توجه وړ دي. که مسلک مو غلط کړ، بیا به د نوي مسلک لپاره نوي مکتب ولولئ، که مو کور خراب جوړ کړ، خرڅ به یې کړئ او بل کور به واخلي یا به یې وران او له سره اباد کړئ چې دا هر یو یې د مالي تاوان په واسطه جبرانېدلي شي او کومه بدنامي هم نه لري، نه مو په شخصیت کوم منفي اثر غورځوي، خو که مو په واده کې غلطی او اشتباه وکړه، د دې جبران تر ډېره حده ناممکن دي، که یې ممکن هم وبولو له ډېرو اجتماعي ستونزو او دردونو سره به تړلي وي او بې له شکه به دا کار د افغانستان غوندي یوه ټولنه کې ستاسو او ستاسو په کورني شخصیت ډېر منفي اثر و غورځوي ځکه چې دلته د هر چا د واده په اړه خبرې او منفي تبصرې کول د بل هر چا یو منلي حق گڼل کېږي او هغه خپل روا حق بولي. که څه هم دا ناروا دي خو خلک یې خپل روا حق بولي او په خپلو ټولې توانمندی، درېسې خبرې کوي.

واده د هر انسان په ژوند کې تر نورو ټولو شیانو زیات ټاکونکی نقش لري. د هر انسان په ژوند کېښې دهغه د شخصیت ۵۰٪ دهغه پر خپل خان پورې اړه لري او نور پاتې ۵۰٪ یې دهغه د ژوند د ملگري (شریکبان)

پورې اړه لري چې که د چا د ژوند ملگري ښه وي، بیا دهغه شخصیت هم ورسره د ۵۰٪ نه تر ۱۰۰٪ پورې پورته او تکمیلېږي او که د ژوند ملگري یې ښه نه وي نو بیا دهغه ۵۰٪ ځاني شخصیت لا نور هم متضررېږي او ښکته راځي چې دا موضوع بیا په شرقي ټولنو کې چیرته چې معنویات تر مادیاتو زیات ارزښت لري لا زیات اثر غورځوونکي دي.

واده د انسان په ژوند کې یو ځل کېږي چې هغه دهغه شخص سرنوشت ټاکي. که څه هم دوهم او درېیم و دونه هم کیدای شي خو دغه هر یو بیا له گټو سره سره یو شمیر زیاتې صدمې هم لري.

زموږ په ټولنه کې د واده په برخه کې تر ټولو عمده ستونزه دا ده چې د ژوند د اساسي یوې مهمې او با ارزښته فیصلې په باره کې زموږ ځوانانو ته هیڅ ډول لارښوود وجود نه لري، تر څو هغه له دوی سره د دې مهم انتخاب او تصمیم نیولو په برخه کې مرسته وکړي او نه پدې برخه کې زموږ په ژبو لیکل شوي داسې کتابونه شته چې په لوستلو سره یې ځوانان خپله ورکه ومومي او نه هم څوک حاضر دي چې حتی د خپلې کورنۍ ځوانانو ته هم مناسبې لارښوونې وکړي او کم تر کمه هغه خپلې تجربې ورسره شریکې کړي.

د واده په برخه کې زموږ د ټولني د ځوانانو ترمنځ ډیرې نیمگړتیاوې وجود لري. زموږ گڼ ځوانان واده د کورنۍ جوړښت او په ټولنه کې په منلې طریقې سره د جنسي خواهشاتو رفع کول بولي او په هغه کې د خپل شریکبان د حقوقو منلو ته لا څه چې اوریدلو ته یې لاهم آماده نه دي. د واقعیتونو پر خلاف، دوي د خپل واده شریکبان خپل اخیستل شوي حق او ملکیت گڼي، چې متاسفانه دا هماغه یو اړخیزه او غلط خیالات او فکرونه دي چې زموږ ځوانان واده ته په ښه توگه نشي آماده

کولای او برخلاف د دوي و دونه د ستونزو ، ناکامیو او نا امیديو خوا ته وړي

د واده په اړه ناسم توجیحات او هیله مندي

د واده په اړه ناسم توجیحات:

متاسفانه تردې وخته زموږ په هېواد کې د ناپوهۍ ، ناوړه دودونو او په ټولنه کې د وروسته پاتېوالي مغرضو لاسونو په وجه لا تراوسه هم زموږ گڼې کلتوري ستونزې دومره زیاتې او سختې دي چې حتی د دې هېواد د ډېرو وگړو شخصي ژوند یې هم ور خراب کړي دي.

ډېر پلرونه لا تراوسه د خپلو اولادونو او حتی خپلې بنځې هیڅ ډول حقوق نه پیژني او یا هم هغې ته په هېڅ ارزښت قایل نه دي ، نن هم اکثرا اولادونه (انسانان) خپل غلامان بولي او په اړه یې داسې ناسمې پرېکړې کوي چې تصور یې نشي کېدای.

۱. لاتراوسه زموږ اکثرا خلک د واده په معانا او مفهوم پوي نه دي. دوي چې کله واده کوي نو فکر کوي چې د یوې بلې کورنۍ نجلۍ د غلامې په توگه خپل کورته راوړي چې د ده او د ده د ټولې کورنۍ خدمت به کوي. دا هغه ناسمه توجیح ده چې د واده له اصل مفهوم سره په سلو کې سل سلنه مغایرت لري.

۲. اکثره خلک واده د خپلو جنسي غرایزو د خړوبولو او اقناع یوه وسیله بولي. دی خلکو ته د بنځې بنایست او ځواني تر بل هر څه ارزښتمندوی. نو چې کله یوه بنځه لږه زړه ، او په بنایست کې یی کموالی راشی ، نو دوي بیا دوهمه او دریمه بنځه هم بی لدی چې د هغی حقوق خوندي وساتي په نکاح کوي ، او پدې توگه فکر کوي چې واده کول یوازې د جنسي غرایضو د سرته رسولو لپاره په ټولنه کې یو منل شوې طریقه ده چې پدې توگه دوي حتی په هماغه جنسي مقاربتونو کې هم د بنځو حقوقو او اشتها ته هیڅ ارزښت نه ورکوي. حتی ځینې

خلک ولوکه ښځه يې کومه نسايي ناروغي هم ولري دي ترې خپلې جنسي غوښتنې ترسره کوي، خو د هغې د تداوی په اړه کوم مسوولیت هم نه احساسوي.

۳. ښځې ته د يوه انسان په نظر قانع نه وي مينه او محبت له خپلې ښځې سره هم ځانته کسر شان بولي چې دا د ټولو انساني او اخلاقي معياراتو خلاف عمل دي.

۴. ښځه له خپلو ډېرو لومړنيو حقوقو څخه محرومه ساتي، د بېلگې په ډول: ښه خواږه بايد نارينه او د هغه ميلمانه و خوري که ښځې ته څه پاتې وو، وي به کنه پاتې شوني دې و خوري. پداسې حال کې چې د مختلفو طبي او اجتماعي دلايلو په وجه- لکه ښځه ماشوم په گيده کې رالويوي- چې هغه جلا او جدا غذا ته ضرورت لري، ماشوم ته شيدې ورکوي چې هغه جدا اضافي غذا ته ضرورت لري، مياشتنۍ- ښځينه ناروغي (حيض) او د ماشوم د تولد نه پس د نفاس دوره لري چې په دې موده کې زياته وينه ضايع کوي، دغه ټول عوامل په گډه د دې ايجاب کوي چې ښځې ته بايد د نارينه په نسبت ښه او غښتلي غذايي رژيم ورکړل شي. مگر زموږ په ټولنه کې برعکس د ښځې غذا ته هيڅ توجه نه ورکول کېږي چې دا ډول برخورد هم له انساني اخلاقو او معيارونو سره په ټکر کې عمل دي.

۵. ښځه حق لري چې په مناسب وخت د خپلې پلار گنۍ کورنۍ د ليدو لپاره هغوي کره ولاړه شي، متاسفانه اکثرا نارينه لا تر اوسه دا د ښځې حق نه بولي او هغې ته د پلار کور ته د تللو اجازه يا نه ورکوي او يا هم پرې ډېر محدوديتونه لگوي.

۲. د نارينه په څير تعليم د ښځې يو ثابت حق دي، مگر موږ نه خپلو ښځو او نه هم خپلو لورنو ته د تعليم شرايط او زمينه برابرې چې دا بيا د ښځو ژوند نور هم ورتريخوي.

۷. هغه ښځې چې تعليم يې کړي وي که وغواړي چې کار وکړي نو کار کول د دوي يوروا بشري حق دي؛ متاسفانه اول زموږ په ټولنو کې ډيرو لږو ښځو ته د تعليم او تحصيل شرايط برابرېږي او چې بيا تحصيل وکړي اکثره ميروڼه د دوي د کار مخالفت کوي چې تر واده وروسته د ښځې د کار کولو حق په ښځې پورې اړه لري او بايد چې خاوند د هغې ممانعت ونه کړي.

۸. دغه راز د اسلام مقدس دين د ښځې او اولادونو نفقه په خاوند فرض کړې ده مگر اکثره ميروڼه له خپل دغه مکلفيت نه ناخبره دي. ميروڼه دا مکلفيت لري چې ښځې ته ښه خوراک، ښه لباس او نقدې پيسې د ځينو خاصو مصارفو لپاره ورکړي.

۹. د کور په کارونو کې اکثرا نارينه هيڅ برخه نه اخلي پداسې حال کې چې دا د نارينه مکلفيت دي چې د کور په يو شمير کارونو کې ښځې سره مرسته وکړي. خپله رسول اکرم (صلي الله عليه وسلم) به هم له خپلو مېرمنو سره د کور په چارو کې مرسته کوله چې دا د انساني اخلاقو يو لوړ صفت گڼل کېږي.

۱۰. په کور کې د ځينو داخلي آزاديو لرل لکه د خپلې خوښې راډيو- تلویزيون پروگرامونو ليدل هم د ښځې يو بل حق دي چې اکثرا نارينه پدې برخه کې ناغېږي کوي او ښځو ته د دې اجازه نه ورکوي چې د خپل خوښې پروگرامونه وگوري او يا له نورې نړۍ خبرې شي.

۱۱. ښځو سره په احترام او درنښت خبرې کول یو بل مهم اړخ دي چې متاسفانه اکثرأ میرونه ښځو ته په ډېر ټیټ نظر گوري او اکثره ورته بد الفاظ استعمالوي چې باید مخنیوي یې وشي.

واده په اړوند زموږ د څیړنو پایلې:

علمي اصول دا حکم کوي چې د یوې موضوع په اړوند د نظر ورکولو دمخه باید د هغې موضوع په برخه کې یو لږ څیړنې او تحقیقات ترسره شي، ترڅو د هغې پدیدې په اړه د منفي او یا مثبت نظر ورکولو په اړه یو څه علمي اساسات او بنسټونه شتون ولري.

دا چې زموږ ټولنه له غربي ټولنو او حتی زیاتو شرقي ټولنو سره ډېر توپيرونه لري، موږ د دغه اثر له لیکلو څخه دمخه یو لږ څو اړخیزه څیړنې همدلته په افغانستان کې ترسره کړي او بیا موږ دې څیړنو په رڼا کې دا سلا مشورې ستاسو لپاره تهیه کړي. دا دي غواړو د دي څیړنو ځینې برخې له تاسو سره شریکي کړو.

لومړي موږ د دې څیړنو لپاره یوه مفصله پوښتپاڼه ترتیب کړه او هغه مو لومړي یوشمیر محدودو اړونده اشخاصو سره د ځواب او نظر ورکولو لپاره شریکه کړه. بیا موږ دوي نظریات او خپل مشاهدات پکې شامل کړل او د هغې په رڼا کې مو په پوښتپاڼه کې لازم تغییرات راوستل.

په دوهمه مرحله کې مو دا پوښتپاڼه د ټولني (۴۰) تنو عادي وگړو ته چې په هغې کې د هرې ژبې او مذهب نارینه او ښځې شاملې وې وویشلې چې دا دي تر ازمایښت وروسته یې لاس ته راغلې پایله له تاسو سره شریکوو:

۱- پدغه ریسرچ کې د (۳۲) تنو ونډه اخستونکو پانی مکملې او د تحلیل وړ وې. چې د عمر له مخې اوسط عمر یې شاوخوا (۳۱) کلن وو او د واده د وخت منځنۍ موده یې ۹ کاله وه.

۲- له دي جملې نه صرف د اتو تنو (۲۵٪) و دونه مؤفق اود نورو ۷۵٪ یې له ستونزو سره مل ژوند درلود. د ودونو په اړوند دا ارقام موږ دې

ته متوجه کوي چې زموږ ټولنه کې ډیر زیات شمیر و دونه له ډېرو ستونزو سره مخ او پدې اړه ډېر عامه پوهاوي او ډیر کار ته ضرورت دي.

۳- د دغه سوال په اړوند چې تر واده مخکې مو څومره معلومات د واده په اړه درلوده؟ ۸ تنو (۲۲%) هیڅ معلومات نه لرل، ۹ تنو (۲۸%) کسانو افایي معلومات له ملگرو څخه، ۷ تنو (۲۲%) افایي معلومات له خپلوانو څخه، ۴ تنو (۱۳%) له عمومي له منابعو څخه، ۳ تنو (۹%) له ځانگړو کتابونو څخه او یو تن (۳%) معلومات په دې برخې کې له عمومي دا کترانو څخه لرل. له دې څخه معلومېږي چې د واده په اړوند زموږ د خلکو لپاره معلوماتي برخې هم ډیرې محدودې دي او که موجودې هم وي نو د استعمال کچه یې ډیره کمه ده.

۴- کله مو چې له دوي څخه وپوښتل چې په ودونو کې یې انتخاب څومره د دوي په خوښه وو؟ (۱۲%) یې اختیار په سلو کې سل د دوي په خوښه، (۱۲%) خلکو اختیار په سلو کې (۷۵%) د دوي په خوښه، (۲۲%) خلکو اختیار په سلو کې (۵۰%) د دوي په خوښه او (۱۴%) خلکو اختیار په سلو کې (۲۵%) د دوي په خوښه او د (۳۲%) خلکو اختیار په سلو کې صفر د دوي په خوښه وو. یعنی تقریباً د ۷۵% خلکو و دونه تر ۵۰% زیات په دوی اجباری او تحمیلی وه. نو له دې څخه دا ښه معلومېږي چې زموږ په ټولنه کې څومره زیات و دونه اوس هم اجباري او د هلك او نجلۍ له خوښې بغير دي.

۵- کله مو چې د دوي د ودونو د رضایت په اړه وپوښتل، له خپلو ودونو د خوښۍ منځنۍ سلنه یې (۳۸%) وه. یعنی په سلو کې ۳۸ کسان له خپل واده زاضی نه ول. له دې معلومېږي چې تقریباً دوه نیم چنده و دونه هره ورځ له ستونزو سره مل وي.

۲. کله چې له دوي (انټرویو کیدونکو) څخه پوښتنه وشوه چې د دې نا راضیتو نو مسوولیت چا پورې اړوند بولي نو (۴۰%) یې خپلو ځوانانو پورې تړلې وگڼله او (۲۰%) یې دا د خپل شریکبان پورې اړوند بوله. له دې څخه معلومېږي چې زموږ په ټولنه کې زیات خلک د خپلو غلطیاو پرته هم په ځان نه مني او هغه هم مقابل لوري ته ور منسوبوي.

۷. کله چې ترې پوښتنه وشوه چې هغه پنځه شیان چې تاسې ته ډېر مهم دي او باید ستاسو شریکبان هغه همیشه په نظر کې ولري هغه څه وو؟ (۸۰%) هیڅ نه پوهیدل چې هغه څه دي او (۱۰%) صرف یو ځواب ویلي، (۴۰%) صرف دوه ځوابونه ویلي، (۲۰%) صرف درې ځوابونه ویلي وو. چې د دغو له جملې نه دا ټکي په ترتیب له شمیر سره عبارت وه له: احترام او محبت (۸۰%)، زما د کورنۍ احترام (۷۰%)، اولادونو ته توجه (۷۵%)، مسوولیت درک کول، غوږ نیونه، متعهد او اعتماد لرل ورپسې عمده غوښتنې وې.

۸. کله چې ترې پوښتنه وشوه چې ایا تاسو دغه ټکي کله هم خپل شریکبان سره شریک کړي وو، (۷۰%) یې کله هم نه و شریک کړي او (۱۴%) ورسره د جنگ او جگړې په محال شریک کړي وو، (۱۰%) هغو ورسره د اول ځل جنگ او اختلاف د واقع کیدو نه پس شریک کړي وو، (۸%) ورسره په آرام حالت کې شریک کړي وو او (۲%) هغو ورسره د واده نه مخکې شریک کړي وو. د دې معنی داده چې زموږ د ټولنی ډیره کمه فیصدی د واده د راتلونکي په اړه یو د بل سره خبری کوی، او زیات خلک لا پدی هم نه پوهیږي چې دوی د خپلی میرمنی او یا خاوند نه څه ارزوگانې لري.

۹. د دې پوښتنې په ځواب کې چې هغه پنځه شیان چې تاسې ته ډیر مهم دي چې باید ستاسو شریکبان هغه همیشه په نظر کې ولري او وه

یې نکړي هغه څه وو؟ (۲۵٪) هیڅ نه پوهیدل چې هغه څه دي، (۱۵٪) صرف یو ځواب ویلي و، (۱۲٪) صرف دوه ځوابونه ویلي او (۸٪) صرف درې ځوابونه ویلي وو.

۱۰. چې ترې پوښتنه وشوه چې ایا تاسو دغه ټکي کله هم د خپل ښریکبان سره شریک کړي وه؟ (۲۰٪) یې کله هم نه وو شریک کړي، (۱۵٪) هغو ورسره د جنگ او جگړې په محال شریک کړي وو، ۱۰٪ ورسره د اول ځل واقع کیدو نه پس شریک کړي وو، (۹٪) هغو سره آرام حالت کې شریک کړي وه او (۲٪) ورسره له واده نه مخکې شریک کړي ول. او د اهمیت له مخې دا ټکي عبارت وو له: جنگ او غالمغال نه کول (۲۲) تنه، بې تعهدې نه کول (۲۵) تنه، د مور او کورنۍ سپکاوي نه کول (۲۴) تنه، رټل او وهلنه کول (۱۲) تنه، نا مشروع اړیکې نلرل (۱۰) تنه. نو له دې څخه معلومېږي چې مور د واده په اړه څومره په تیارو کې ژوند کوو.

لومړي څو مور له خپل شریکبان څخه د خپلو غوښتنو په چل نه پوهېږو او که پوهېږو نو بیا یې ورسره شریک کوو نه، چې هغوي په دې پوه شي چې مور ترې څه غواړو او که بیا هغه ورته وایو هم نو د جنگ او جگړې په حال کې یې ورته وایو چې پداسې وخت کې اصلاً د هیچا ماغزه هم د هیڅ شي قبلولو ته تیار نه وي چې دا د ځوانانو تر منځ د تفاهم د غټې ستونزې یوه عمده نمونه گڼل کیدای شي.

۱۱. کله چې د دوي څخه پوښتنه وشوه چې د دغو ناخوښیو (ناراضیتيو) مسوولیت په چا پورې اړوند بولي؟ (۳۵٪) یې خپل ځانونه پرې گڼل او (۲۵٪) یې خپل شریکبان. نو وگورئ چې مونږ بیا پرې منولو ته هم تیار نه یو.

۱۲. کله چې ترې پوښتنه وشوه چې دوي ځوانانو ته څه مشورې او پیغام لري، ځوابونه یې د تعداد د زیاتوالي له مخې په تدریجي توگه په لاندې ډول وو:

۱. ځوانان باید له یو بل سره د کافي او یوې اوږدې مودې لپاره وپیژني.
۲. په کوژدو او ودونو کې زیاد مصارف ونکړي.
۳. د واده په انتخاب کې پوره دقت وکړي او عجله ونکړي.
۴. تر واده پس د کورنیو د مداخلې مخنیوي وکړي.
۵. د تمامو موضوعاتو په اړه تر واده مخکې پوره تفاهم وکړي.

۱۳. کله چې دوي څخه پوښتنه وشوه چې په لاندې کومو برخو کې یې غلطۍ کړي او د هرې یوې علت یې څه و، ځوابونه یې په لاندې ډول وو:

برخه	د اشتباه نوعه	دلیل یې
د کوژدن او واده لپاره مناسب وخت	شپږ تنو په کم عمر کې واده کړي و	د کورني فشار او غربت له کبله
د شریکبان په انتخاب کې	۲۰ کسانو ویل چې اشتباه یې کړې وه	د بې تجربه گۍ او د مور او پلار د احترام له امله
په کوژدن کې	۲۲ کسانو کوژده کړې وه او ۱۴ کسانو ډیره مصرفناکه کوژده کړې وه	د رواج او سیالۍ په خاطر، خاصاً له تریورانو سره د مقابلي لپاره
د نامزادۍ په وخت کې	د ۱۵ تنو دا دوره ډیره ښه او د ۱۷ تنو ښه نه وه، لاکن ۱۵ تنانو یې بیا هم واده وکړ.	لس تنو په خپلو میړونو او یا ښځو له بل چا سره د اړیکو شک کاوه، لاکن دا یې هیڅکله هم هغه ته نه وه ویلي.

د واده په مراسمو کې	۲۵ تنو ډېر لکس واده کړي و	عمده دليل يې دا و چې (دا زما ډير ارمان و)
د واده په اولو شپو کې	د ۲۲ تنو شپې او ورځې ښې وې	مورې راضي او مداخلې کمې وې
د واده نه څو موده بعد	د ۲۰ تنو شپې او ورځې ښې وې	مداخلې ورو مخ په زياتيدو وې او مورې هم بې تجربې وو
د پلرونو او ميندو د مداخلو له امله	په ۲۰ پېښو کې کورنۍ مداخلې موجودې وې چې ۳۸٪ و د ونو کې د هلک کورنۍ او په ۲۲٪ پېښو کې د نجلی کورنۍ بېخايه مداخلې کولې	مورې د خپلو والدينو په مداخلو نه پوهيدو. مور فکر کاوه چې دوي مونږ ته سمه لارښوونه کوله، اما ډيره موده پس پوه شو چې دا مداخلې وې

۱۴- که تاسو ته بيا چانس درکړل شي په کومو برخو کې به څه ډول بدلونونه راولئ؟ د دوي ځوابونه دا وه چې:

برخه	د بدلون ډول	دليل يې
د کوژدن او واده لپاره مناسب وخت	۱۲ تنو وييلې وو چې په پاڅه سن کې به واده وکړم	ځکه له ژوند نه به مو پوره تجربه ترلاسه کړې وي
د شريکبان په انتخاب کې	د نامزدۍ موده زياتول	۱۴ تنو وييلې وو چې زه به ډير دقت وکړم، او اقلآ به يو کال نامزد پاتې شم
په کوژدن کې	۲۰ تنو وييلې وو چې مصارف به کم کړم	لوړ مصارف د واده نه وروسته ستونزې کارو

د نامزدۍ په وخت کې	۲۴ تنو وييلې وو چې د خپل نامزد سره به زيات وخت تېر کړم	تر څو هغه ښه وپيژنم او په ټولو موضوعاتو به ورسره خبرې وکړم
د واده په مراسمو کې	۲۳ تنو وييلې وو چې د واده مصارف به کم کړم	لوړ مصارف تر واده وروسته ستونزې پيدا کوي
د واده په اولو شپو کې	۱۰ کسانو وييلې وو چې ما به زيات وخت رخصت اخستي واي. ۵ تنو وييلې وو چې کاشکې ما يو بل چيرته سفر کړي واي	ځکه د خپلې ميرمنې/خاوند سره به مې ښه وخت تېر کړي وو او يو بل سره به مو ښه تفاهم کړي وو
د واده نه څو موده وروسته	۱۲ تنو وييلې وو کاشکې چې مو په واده کې قرض نه واي اخستي	تر واده پس د قرضدارانو له لاسه ډېر په عذاب وو. د ۸ تنو ميرونه د کور او وطن په پرېښودو مجبور شوي وه
د پلرونو او ميندو د مداخلو له امله	۲۳ تنو وييلې وو چې مورې بايد د ميندو او بلرونو او خسرخيلو مداخلې درک او بندې کړې واي	مورې اول د دوي په مداخلو نه پوهيدو او چې کله پوه شو، نو بيا دا اختلافات دومره زيات شوي وه چې ترميم يې گران کار و

ناسم دودونه او مخنيوي يې:

۱- ناسم دودونه:

د واده په اړوند د واده نه مخکې ناسم دودونه: دا ناسم دودونه د پريزات دي، د دې لپاره چې هغه ښه تنظيم کړای شو دا ناسم دودونه موږ په درې برخو ویشو:

الف- د واده په اړوند عمومي ناسم دودونه:

دا هغه دودونه دي چې په عمومي توګه د وودونو په اړوند زموږ په ټولنه کې وجود لري او اکثراً يې اوس حتی د منل شويو قوانينو په څېر ځاي نيولي دي چې يو شمير يې دا دي:

۱- د ماشومانو وودول په کوچني والي کې: دا هغه ناسم دود دي چې زيات شمير نجونې او هلکان په ډيرو خامو عمرونو کې يو بل ته او يا هم کله يوه ځوانه نجلی- زور سړي ته واده کېږي.

۲- په وړوکوالي کې ماشومان د نورو خپلو خپلوانو سره نامزادول هم يو بل غټ مشکل دي چې ځيني ماشومانې نجونې د هغوي خپلوانو هلکانو ته په وړوکوالي کې په نوم کېږي او وروسته بيا که د دوي خوښه وي او که نه، بايد يوله بل سره واده وکړي؟ دا يو ډېر دردوونکي ناسم دود دي چې ډيري ناسمې پايلې لري.

دا به بيخايه نه وي چې دلته له تاسې سره د مرغلرې کيسه چې يو ډېره ښه بېلګه ده شريک کړم.

مرغلره زما د يوه دوست لور ده. د نوموړې پلرنۍ کورنۍ داسې ځانګړي رواجونه لري چې په پښتنو کې تر نورو ځايونو څه زيات سخت او درانده دي. مرغلره ډېره هونښياره او د خداي ښکلا نه برخورداره نجلی- وه. د هغې پلار او مور نسبتاً ښاري ژوند را خپل کړی

و او په زامنو او لورگانو يې سبقونه ولوستل. مرغلره هم د کالج نه فارغه شوه او اوس نسبتاً پښه پېغله وه. د شاوخوا مرکې هم پرې زياتې وې؛ خو مور او پلار يې د دې په خاطر چې مرغلره د خپلې کورنۍ نه لرې نه شي، هغه يې د کاکا زوی ته په نامه کړه؛ خو پدې کوژدن کې د مرغلرې موافقه نه وه. هغې دوه دلايل درلودل، يو دا چې د ده د تره زوی شاهباز د دوی سره د وړوکوالي نه په يو کور کې رالوی شوی و او مرغلرې هغه د خپلو وروڼو په څېر ګڼه؛ نو هغې ته د شهباز سره مينه کول څه عجيبه او نامناسب ښکارېدل. دوهم دا چې شاهباز د مرغلرې نه ډېر کشر و، نو دا هغې ته ګرانه وه چې د شاهباز سره واده وکړي. د کوژدن په شپه چې مرغلرې هر څومره وژړل، داد و فرياد يې وکړ؛ مګر پرېکړه يې د نيکه او ابی- وه هغه يې غاړه ايښودو ته اړه ګڼله. د مرغلرې کورنۍ دا فکر کاوه چې د وخت په تېرېدو سره به مرغلره دا پرېکړه ومني او د شهباز سره به واده وکړي، مګر د مرغلرې پرېکړه هم قاطع وه، ظاهراً يې غبرګون نسبتاً نرم خو په اصل کې پوخ و. د څو کلونو په اوږدو کې بلاخره مرغلرې په خپل مؤدبانه مقاومت، د پلار او مور د هراړخيز احترام سره سره دا په هغو و منله چې د دې کوژدن نه ډډه (صرف النظر) وکړي، خو دا موضوع هغو ته په کور، کلي او ولس کې ډېره ګرانه وه. مرغلرې به وخت نا وخت زما څخه هم مشوره غوښتله او زه پدې خوښ وم چې هغه ما ته د يو کاکا په سترګه کتل او ټول موضوعات يې راسره په رښتيا او هراړخيز ډول شريکول. زما او د هغې داسې خوږه ملګرتيا وه چې بېلګې به يې ډېر کمې پيدا شي. زه خوښ پدې وم چې ما هم هغې ته په زغم او استقامت، مګر مؤدبانه مبارزه ټينګار کاوه. زه پدې ډاډم چې که هغه موضوعات زما نه پټ کړي، هسې نه چې بله ورځ يا زهر و خوري او يا په کومه بله بڼه ځان وژنه

ونه کړي چې دا ډول ځان وژنه په داسې حالاتو کې په ځوانانو کې ډېرې عامې وي؛ خو زه په دې ډېر خوښ يم چې ما وشو کولای چې مرغلرې سره پدې ستونزمنه دوره کې ډېره مرسته وکړم او هغې ته د یوه ښه مشوره ورکونکي، ملاتړ کوونکي او ډاډمن ملگري رول ادا کړم. سره له دې چې مرغلره او شهباز لا تر اوسه دواړه مجردان دي. مرغلرې پدې مبارزه کې درې لاسته راوړنې درلودې:

۱- خپل ناخوښي واده ته تسلیم نه شوه، هیله ده چې یوه ورځ به د خپلې خوښې واده وکړي چې بیا خپل ټول عمر ورسره خوښ او خوشاله وي.
۲- په خپله کورنۍ کې دا ریکارډ مات کړ او نور به څوک په دې کورنۍ کې په بل چا تحميلي واده نه کوي.

۳- دې په خپل قوم او قبيله کې هم دا وښوده چې څوک باید د خپلو بچیانو سره په زوره د واده سلوک ترسره نه کړي. زه فکر کوم د مرغلرې دغه اصولي مسالمت امېزه؛ مگر اخلاقي جرأت یو لوی انقلاب راوستی دی. هیله ده مرغلره به یو ورځ خپل دغه داستان د نورو سره په تفصیل شریک کړي.

خو د مرغلرې دغې پنځه کلنې مبارزې، ښه سلوک او بلاخره معجزه امېزه بریا د ډېر ستایلو وړ ده، زه خو ورته په ځانگړي ډول د تعظیم سر ښکته کوم.

۳- بدل کول یعنی خپله لور یا خور د یو چا زوي ته ورکول او په مقابل کې یې د بل چا خور یا لور خپل زوي او حتی کله کله خپل ځان ته ودرول؛ دا یو ازمايل شوي ناسم دود دي. حتی کله چې په یوه کورنۍ کې اختلاف او منازعه یا کرکېچ پېښ شي بیا مقابله کورنۍ هم په عین شان اعمالو لاس پورې کوي او پدې توگه دواړو خواوو ته ناستې نجونې یا مېرمنې تر تاو تریخوالي لاندې راځي.

۴- د ښځو لېږل بیرته د خپل پلار یا ورور کورته؛ اکثره میرونه چې یې له ښځې نه زړه خفه شي او نه غواړي چې ورسره په خپلو کورنیو ستونزو حتی خبرې هم وکړي او دې غواړي چې بله ښځه وکړي، خپله لومړۍ ښځه په وهلو ټکولو مجبوروي چې د خپل پلار یا ورور او مور کورته بیرته ولاړه شي او خپل پاتې عمر هلته د یوه مجرم انسان په توگه کړي. دغه رنگ وگړي اکثره هڅه کوي بله ځوانه نجلۍ واده کړي او نوي ژوند شروع کړي چې په دارنگ حالاتو کې هغې اولی ښځې ته حتی طلاق هم نه ورکوي، چې هغه هم د خپل ځان د راتلونکې لپاره کوم بل شخص سره واده وکړي، دا یو له هغو غیر اخلاقي اعمالو څخه دي چې د ښځې ژوند بربادوي.

زه د دې یو په ښه بېلگه په خپله کورنۍ کې درکوم. زما یو کاکا و چې هغه عسکري صاحب منصب و او په کابل کې اوسېده. ده ته یې پلار خپله ورېره چې زموږ د پلار د تره کور کې ده واده کړه. نه پوهېږم چې څه وجه به وه خو د دوی (مېړه او ښځې) گذاره سره ډېره خرابه وه. کاکا به مې هره ورځ خپله ښځه وهله او راکشوله، ولې علت یې هیچا ته هم معلوم نه وه. سره له دې چې زما د کاکا دغه ښځه ډېره ارامه او دروند خویه وه، خو د خاوند او د دې سره لکه د پېشو او پرانگ نه لگېده. بلاخره مې تره دا ښځه له کابل نه بېرته د پلار کور ته راواستوله او تر یوه ډېر وخته زموږ دا کاني زموږ د نیکه په کور کې لکه د یوې بندۍ په توگه اوسېدله، مېړه یې په کابل کې بل واده وکړ او بیا بلکل کلي ته رانغی. دوهم واده نه یې بچیان وشول، مگر د خپلې ټولې کورنۍ سره یې هم اړیکې پرې کړې. په دغه ټوله لویه ۱۰۰ کسيزه کورنۍ کې یوازې زما سره د ده تعلقات ښه وه او زه یې خپل کور ته (د دوهم واده نه پس) پرېخوډم او بس. خو وروسته بیا په کورنۍ کې د ودونو یوه بله دوره

راغله او زما نیکه په یوه شپه ۲۲ هلکان او نجونې په کورنۍ کې پرته له دې چې هغه هلکان او یا هغه نجونې خولاڅه چې د هغوی پلرونه او مېنډې هم خبرې نه وې، یو بل ته په نکاح کړل. په دوی کې یې زما یوه خور هم د همغې کاني یو کشر ورور ته په نکاح کړه او د هغې تره یوه ځوانه لور یې زما پلار ته په عوض کې د دویمې ښځې په توګه په نکاح کړه. سره له دې چې زما پلار ۴۵ کلن و او په خپل واده او کور کې ښه خوشحاله و او هېڅ یې بله ښځه نه غوښته؛ خو د پلار له وېرې یې هېڅ هم نه نشو ویلای. زما ورور ته یې هم زما د بل تره لور په نکاح کړه.

بابا ډېر تریخ سړی و، هېچا د هغه پرېکړه نشوه ماتولی او نه یې ترې پوښتنه کولای شوه. یوازې زما یو یاغي کاکا و چې هغه ته به یې په کورنۍ کې مارشال وایه (دا بېسواده ولې زورور او جنگي سړی و). دا ښه و چې زه وپوړکی وم او له دغه جنجال نه خلاص شوم، خو چې کله مې د بابا نه د دې پوښتنه وکړه چې دی ولې دا کار کوي، زه یې یو دوه بیښته (ډانګۍ) ووهلم خورا ته یې ازادې راکړه او وې ویل چې څه ورک شه او ته دې بیا ښځه په خپله خوښه وکړه) البته دا به د همغې خبرې اغېز و چې زه کله هم مور او پلار ښځې کولو ته اړ نه وېستم او نه یې زما د خوښې پرته ما ته واده وکړ. په هر حال زما خور چې هغه بل تره زوی ته چې زما د هغې کاني ورور و- زما کاکا ته واده شوې وه او هغه پرېښې وه- نو زما د خور مېرپه هم د خپلې ښځې سره بدې ورځې را واخیستې او پرته له دې چې زموږ د خور کومه گناه وي هغه به یې برناحقه وهله او بلاخره یې هغه پرېښوده او دوه کوچني ماشومان یې ترې ستانه کړل او زما خور (خپله ښځه یې) د خپلې خور د قصد په ځواب کې زما د پلار کور ته راواستوله. دا خور هم لکه زما د کاني په څېر یې له کومې گناه د یوې بندۍ په څېر شپې تېرولې تر هغې چې یې

زوی زلمی شو او واده یې وکړ او بیا د کور او ولس د پېغور او شرم په وجه راغی او خپله مور یې خپل کور ته بوتله. نو وګورئ چې څنګه ۲۰ کاله پس هم زما خور، زما د هغه تره د بدو او ظلمونو ښکار شوه او پدې ډول د دواړو ژوند تباه شو.

۵- د یو نارینه له خوا په یو وخت کې د دوو، درې حتی څلور ښځو نکاح کول: دا عمل چې اسلام ورته پوره جواز ورکړي خو په دې شرط چې خاوند وکړي شي د مېرمنو ترمنځ د هغوي د حقونو انډول وساتلي شي نه داسې چې لکه زموږ د ټولني او سني حالت چې ډېرې دارنگ زيات ودونو والا په کې نه عدالت تامینولي شي او نه یې د ناګرانې مېرمنې په حقونو پایمالېدو خوا بدېږي؛ د داسې ودونو کول؛ بلکل پرځای پرېکړه نه ده او نه اسلامي شریعت د داسې اشخاصو لپاره د زیاتو ودونو کولو اجازه ورکوي.

۲- په ښځو د ولور اخستل: دا یو بل هغه ناروا کار دي چې زموږ په ټولنه کې نه یوازې دا چې په ډیر شدت رواج لري بلکې ورځ په ورځ زیاتوالي مومي. دلته دا مهمه ده چې د مهر او ولور فرق واضح کړو.

مهر هغه پیسې دي چې خاوند یې ښځې ته د نفس د اختیار ورکولو په مقابل کې ورکوي چې دا پیسې د همغې ښځې حق دي نه د هغې د پلار، ورور یا بل چا او باید همغې ښځې ته ورکړل شي، پداسې حال کې چې ولور معمولاً د ښځې پلار، یا ورور اخلي او ښځې ته پکې څه نه ورکوي. دا نوع ولور ناروا او غلط کار دی.

۷- جهیز: جهیز له هغه سامان الاتو څخه عبارت دي چې د نجلۍ د کورنۍ لخوا نجلۍ ته په دې نیت ورکول کېږي چې له خپل ځان سره یې د خاوند کور ته یوسي. سره له دې چې د جهیز مسله په افغانستان کې دومره خاص رواج او اهمیت نه لري او اکثراً د هلک کورنۍ د هغې

غوښتنه هم نه کوي، په ځينو نورو هيوادونو کې لکه پاکستان، بنگله ديش او هندوستان کې يو لوي مشکل دي چې د هلک د کورنۍ له خوا د نجلۍ په کورنۍ اېښودل کېږي. دغه ډول دروند بار متاسفانه د گڼو نجونو د کورنيو ملا وړ ماتوي او نه شي کولای چې په لوني په خپل وخت واده کړي، مگر په افغانسان کې بيا برعکس د زيات ولور له کبله خلک واده نشي کولای.

۸- طويانه يا د واده مصارف: دا هغه مصارف دي چې اکثراً د نجلۍ د کورنۍ له خوا په هلک اېښودل کېږي چې پدې کې د هوتل پيسې، د ډوډۍ نوعيت او د ميلمنو تعداد ډير اثر لري. دغه د طويانې پيسې هم د واده هغه لوي مصارف تشکيلوي چې اکثراً ځوانان يې له توانه نه شي وتلای او پدې وجه له ودونو پاتې وي.

دوهم: دد واده په وخت کې ناسم دودونه:

دا هغه ناسم دودونه دي چې اکثراً له خواستگاري (مرکې) څخه نيولې بيا د واده ترشپې پورې ترسره کېږي چې پدې کې ځينې داسې ناسم او کړاو پېښوونکي دودونه شامل دي چې هغه خصوصاً د هلک شخصيت ته زياته صدمه رسوي.

۱مرکه:

دا هغه دوديزه کړنه ده چې د نجلۍ تر غوره کولو وروسته د هلک د کورنۍ له خوا څو کسه د نجلۍ کورته د هغې غوښتلو لپاره ليرل کېږي. د مرکو مشکل دا دي چې ډېر کله حتي که موافق هم وي د هلک کورنۍ ته هاغه دغه بهانې کوي او په څو څو ځله ورتللو يې مجبوروي. دوهم مشکل دا دي چې په کلتوري لحاظ د نجلۍ د کورنۍ له خوا هلک ته مرکه نشي ليرل کېدای چې دا د نجونو د انتخاب په برخه کې غټه ستونزه جوړوي، يعني يو شمير زياتې جنکۍ د هلکانو د انتخاب نه محروموي.

۲. د نکريزو شپه:

دا هغه رواج دي چې هلک د لومړي ځل لپاره د نجلۍ کورته ځي او دوي دواړو ته نکريزې لگول کېږي. دا يو نوي دود دي چې يوازې تر ښارونو محدود دي او کليوالو سيمو ته يې لالمن نه ده غزېدلې. پدغه ډول محفلونو کې او يا پرته له دې کله چې هلک په جلا بڼه لومړي ځل د نجلۍ کورته د ورتگ په وخت کې د هلک نه بوتان پتوي او بيا هلک مجبوروي چې هغې جلی ته چې معمولاً د هلک کومه ځينه (د ښځې خور) يا کومه بله نېرېدې خپلوانه وي بايد يو څه پيسې ورکړي تر څو ترې بوتان بيرته ترلاسه کړي.

۳. په ځينو ځايونو کې دود وي چې هلک په کټ يا شوکۍ کې کينوي او هغه بيا د خپلو همزولو له خوا پورته، پورته اچول کېږي دا يو بل ناوړه دود دي چې ډېر کله د هغه ځلمي لپاره نارامه کوونکي وي.

۴. د ښځې بوتان يا خپلۍ نه ويستل: دا هم يو کليوالي رواج دي چې کله ناوې خپل نوي کورته راشي نو بيا په خپل تخت کې خپلو بوتانو سره ناسته وي او داسې توقع کوي چې ميره يې بايد له پښو بوتان وباسي. د دې ولسي معانا دا ده چې ښځه په خاوند ورزوره وره شوه، دا يو منفي دود و چې اوس يې لمن مخ په ټولېدو ده.

د اولادونو د ودونو په برخه کې د دوی د مور او پلار نقشونه او حدودات:

پدې کې هېڅ شک نشته چې که پلار او مور د اولادونو په ودونو کې لوړ صلاحیتونه لري نو درانده مسوولیتونه هم لري چې له خپلو اولادونو سره د دوی د واده د شریکبان د انتخاب په برخه کې خورا زیاته مرسته او مؤثر کومک وکړي. هر مور او پلار غواړي چې زوی یا لور دې د ښه واده او آرام ژوند خاوندان اوسي، کله نا کله بیا د زوی او لور د خوشحالی او راتلونکي په نسبت یې پلرونه او میندې د خپل ځان گټې مهمې او ضروري گڼي او د دوي د پرېکړو اساسي معیار پدې ولاړ وي چې څرنگه به د ده د زوی او لور د شریکبان غوره کول د دوي لپاره راتلونکي کې د ښو روابطو او عزت زمينه برابره کړي. همدا وجه ده چې ډېر کله مور غواړي چې خپلې لور یا زوی ته په خپلو خپلوانو کې واده وکړي او پلار غواړي چې برعکس بیا په خپلو خپلوانو کې ورته واده وکړي، ځکه خو دلته د یو تکرر امنځته کېدو وپره لري او دا وپره بیا د لور په نهیلۍ. تمامېږي چې د وخت په تېرېدو دا نهیلې په کینه او کورنیو ستونزو اوږي او دا یو ډېر ناقص او غلط کار ځکه دي چې د هغوي زوي، لور یا ښځه یا خاوند یو بل نشي درک کولای.

غواړم پدې برخه کې ستاسو جدي توجه راواړوم، چې په دغسې حالاتو کې دغه ډو منفي او ناسمو غبرگونونو ته په کلکه متوجه اوسئ او یا هم کله کله داسې کیږي چې دوي دغه ناهیلیتوب د دې باعث کیږي چې له خپلې نښور یا زوم څخه تر اندازې زیات توقعات کوي او د دې پرځای چې د هغوي په منځ کې د واده د موفقیت او خوښۍ لپاره خپله مرسته وړاندې کړي هغوي په مستقیمه او یا غیر مستقیمه توگه د

خپل ځان په لور د تمایل او ځان ته په تابع کولو مجبوروي او چې کله بیا پدې مؤفق نشي نو بیا خپل اولاد د هغه د شریکبان په ضد تحریکوي او راز راز پلمې ورته جوړوي. له بده مرغه دا رنگ وضع بیا د بنځې او خاوند په منع کې د اختلافاتو او جنجالونو زمینی برابروي، چې کله ناکله خواښې او خسر حتا د خپل زوم او ننږو د گټو او ارزوگانو په خلاف دوي له خپل ځان سره په گډه او سیدو (استوگنې) او له دوي څخه په هر اړخیز مطابعت کولو مجبوروي، چې دا هم عموماً بڼه کار نه دي. همدا راز کله نا کله نور خپلوان او یا همسایه گان د نوو واده شویو وگړو د سادگۍ نه استفاده کوي او دوي د خواښې، خسر او نورو په وړاندې تحریکوي، چې ځوانان باید دې موضوعاتو ته هم جدي پاملرنه وکړي، چې د نورو په شیطانت په خپله کورنۍ کې د جنجالونو د پیدا کیدو سبب نه شي.

غواړم چې د دغه ډول بې ځایه مداخلو منفي او خرابو نتایجو ته د ځوانانو او پیغلو پام راواړم.

خپل خاوند یا میرمن څخه د خپلو غوښتنو په باره کې احساساتي برخورد مه کوئ او صرف پدې خاطر چې خپل مور او پلار خوشحاله کړئ او یا خو هغوي ته داسې ښکاره کړئ چې تاسې په خپله بنځه یا خپل خاوند زورور یا ست خپل شریکبان د یو لږ غیر ضروري او غیر عملي شیانو په منلو او سرته رسولو مجبوروي. دا یو فوق العاده غلط او خطرناک عمل دي. هره بنځه او خاوند د دې په خوا کې چې د خپل مور او پلار سره خپله مینه او احترام په کافي اندازه وساتي، مگر دې نه باید چې یوازې او یوازې خپل پلار، مور او کورنۍ ته متوجه وي، بلکې د خپلې مینې یوه برخه باید د خپل شریکبان او د هغه د کورنۍ خواته هم بېله کړي. کله چې ستاسو مور او یا هم پلار تاسې د خپل

شریکبان په ضد هڅوي، تاسې باید د دې مسایلو اصلي عوامل وڅیړئ او په نا اگاهانه توگه ځان د هغوي د هرې خبرې په منلو مجبور نه کړئ.

د مثال په ډول: تاسې تازه واده کړی د هلک مور او پلار غواړي چې تاسې دواړه د اختر ورځې له دوی سره تیرې کړئ لکن ستاسې د شریکبان (بنځې) خپلوان غواړي چې تاسې دواړه دغه خوږې ورځې د هغوي ترڅنګ تیرې کړئ. متأسفانه اکثرأ خلک دغه موضوع یو طرفه حل کول غواړي او توقع کوي چې صرف د ده د خپلوانو غوښتنې ته دې توجه وشي. اما د هغه بل جانب نظر او توقع تر پښو لاندې کوي چې دا سم کار نه دي او زما په نظر د حل بڼه لاره به یې دغه لاندې درې پیشنهادونه وي:

۱- کونښن وکړئ چې دواړه په گډه د اختریوه موده له یوې کورنۍ سره او پاتې موده له بلې کورنۍ سره تېره کړي. البته د حساس وخت په نظر کې نیولو سره که یو ځای سره خاص او مهم وخت (لکه د اختر لومړۍ ورځ) تېروي بیا د بل ځای سره زیات وخت تیر کړي. مثلاً د اختر لومړۍ ورځ به د اختر د دوهمې او درېیمې ورځې سره یو شان برابره نه وي نو لومړۍ ورځ چې اکثرأ مهمه وي په یو کور کې تیره کړي بیا دوهمه او درېیمه ورځ په بل کور کې تېره کړي.

۲- د دغو ورځو تبادلې په نظر کې ونیسئ. مثلاً که د کوچني اختر لومړۍ ورځ د خاوند له خپلوانو سره تېره کړئ، د لوي اختر لومړۍ ورځ بیا د بنځې له خپلوانو سره تېره کړئ او یا هم کال ته د دغه تقسیم اوقات سر چپه عمل وکړئ.

۳- که پدې اړه سره موافقې ته ونه رسیدئ بیا خپله دغه ورځې ځانته سره گډې تېرې کړئ او د دواړو کورونو ته له تللو څخه صرف النظر وکړئ چې دلته دا د مشکل د حل ښه لاره نه بلکې اخري لاره به وي. همدا راز میندو او پلرونو ته توصیه کېږي چې دغه اساسات په نظر کې ونیسي او خپل اولادونه پدې توگه په داسې شرایطو کې وانه چوي چې د دوي خوښي د هغوي په منځ کې د اختلافاتو سبب شي. په مختلفو مراسمو کې د دواړو خواوو ترمنځ تعادل ساتل اړین دي. که تاسې خپل مور او پلار سره د ځینو مراسمو په گډون کې برخه اخلئ نو کوښښ وکړئ چې همغه ډول گډون د خپل شریکبان د خپلوانو په مراسمو کې هم ترسره کړئ، هسې نه چې خپل شریکبان د خپلو خپلوانو مراسمو ته په ورتللو مجبوروي مگر خپل ځان په کې مکلف نه بولئ.

د دغه ډول جنجالونو د مخنیوي لپاره به غوره وي چې د یو اړخه له خپلوانو سره د برخورد طریقې یاداشت او کوښښ وکړئ چې له هغه بل اړخ سره هم معادل سلوک وکړئ، که د کوم شخصي معذرت له کبله مو په ټاکلي وخت کوم مراسم ترسره نه شو کړای، کوښښ وکړئ چې معاوضه یې ژر او په اصولي توگه وکړئ.

راځئ چې لومړي دا موضوع د ښځې په انتخاب کې اولادونو ته د نظر ورکولو یا له دوي څخه د نظر اخستلو په اړوند اجراتو کې وگورو. مور اکثره میندې او پلرونه د خپلو لورگانو په ورکولو یا زامنو ته په ښځه کولو کې اولادونو څخه یا هیڅ پوښتنه نه کوو او یا له دوي نه پوښتنه کول ډېره سرسري وي. حتی ځینې خو خپل اولادونه لا په صغارت کې نامزادوي، چې بیا دوي په غټوالي کې مجبوراً هماغه چاسره واده

وکړي او پدې ترتیب د اولادونو نظر د هغوي د ژوند د شریکبان د انتخاب په برخه کې بالکل لرې پاتې کېږي. پدې کې هیڅ شک نشته چې پلرونه او میندې د اولادونو ودونه د خپل ژوند د یو شمېر تجاریو په رڼا کې ترسره کوي او د دوي له نظره هغه څوک چې دوي یې مناسب گوري فکر کوي چې هغه به ښه او مناسب انتخاب وي. اما د شریکبان په انتخاب کې دوه اساسي اړخونه مهم دي، یو دا چې د شریکبان کورنۍ او خوي او اخلاق یې د هغې کورنۍ لپاره د قبول او قناعت وړوي، چې دا موضوع واضحاً پلرونه او میندې ممکن د ځوانانو په تناسب ښه درک کړای شي. نو دا به بهتره وي چې د هلک او نجلی لپاره د شریکبان د کورنیو په انتخاب کې د مور او پلار ونډه جدي او اساسي وگڼل شي.

دوهم اړخ د هلک او نجلی په قد او قواري پورې اړه لري. د دوو ځوانانو ترمنځ په واده کولو کې د دوي له یو بل سره مینه او علاقه لرل او یو بل ته جذابیت او د زړه کششوالي فوق العاده مهم او با ارزښته مسئله ده. پدې اړه ښایست او ښکلا یو اساسي اصل دي. ښایست او ښکلا کوم ټاکل شوي معیار نه لري، ممکن یو څوک د یو چا له نظره ډېر ښکلي اما د بل چا له نظره ډیر بدرنگه وي، هرڅوک د یو ځانگړي کیفیت له مخې د یو چا په لیدو هغه ښه درک کولي شي او د یو چا خوښه د بل لپاره ډېره د قناعت وړ هم نه شي اټکل کېدې. د انگلسي ژبي یو مثل دي چې وايي: The beauty is in the eyes of beholder (ښایست په شخص کې نه بلکې د کتونکي په سترگو کې دي) نو د واده د دي اړخ صلاحیت او امتیاز باید همیشه ځوانانو ته پریښودل شي.

ځکه خو یو شاعر هم وايي:

هېڅ معيار توپير د مينې دود کې نشته

هسې روح مې ستا په روح باندې مين دي

په شريعت کې هم په همدغه ټکي ډېر تاکيد شوي چې هلک او نجلی بايد يو له بل سره وگورئ چې يو بل ته په زړه پوري او د مينې وړ وي. نو زموږ له نظره به ښه دا وي چې د اولادونو شريکبان په پرېکړه کې زيرنوال او ځوانان په گډه دا انتخاب وکړي او ځوانان دې ته وهڅول شي چې په جرأت سره خپلو والدينو سره د خپل انتخاب په اړه خبرې وکړي شي. زموږ مشوره به دا وي چې والدين خپلو اولادونو ته له ټاکلي شخص سره د مخامخ ليدو کتو لپاره ابرومنده او مناسبې زمينې برابرې کړي.

بله مهمه موضوع دا ده چې خپل اولادونه د واده په اړوند په يو شمير نورو موضوعاتو او فيصلو کې هم دخپل کړئ، دا ځکه چې دا د هغوي واده دي نه د هغو د زيرنوالو. دوي بايد دا واده دخپل ژوند د ارمانونو هينداره کړي نو دوي ته اجازه ورکړئ چې د واده د يو شمير نعمتونو په برخه کې لاسرسی ولري، مثلاً د واده مراسم چيرته نيسي څومره ميلمانه دعوت کوي، کوم هنرمند راغواړي او داسې نور. تاسې کولاي شئ چې بيا د دوي د دغو وارانديزونو په اړه خپل نظر هم ورته ووايئ او د دوي په نظرياتو کې چې کومې ستونزې تاسې گورئ نو هغه ورسره په ارامه بحث کړئ.

يوه بله مهمه موضوع دا ده چې تاسې بايد تر هرڅه دمخه خپل او لادونه دې ته اماده کړي وي چې دوي د خپل واده يوه برخه مصارف پخپله تهيه کړي. د دې موضوع لپاره به ښه خبره دا وي چې تاسې هم د واده په اړه تياري برخه چې پدغه کتاب کې ليکل شوې لوستې وي او ځوانانو ته هم خاصاً هغه څوک چې د واده په نوبت ولاړ وي مخکې له

مخکې توصيه کړې وي چې هغه هم دا برخه ولولي. ولې که تاسې ډير شتمن خلک هم ياست په خپلو اولادونو د واده د مصارفو يوه برخه کيږدئ، دا کار دوه گټې لري:

لومړي دا چې دوي با مسووليتنه تربيه کېږي او په خپل ژوند کې د پيسو د گټلو ترڅنگ د پيسو د ساتلو هنر هم زده کوي. تاسې باور وکړئ چې د پيسو د پيدا کولو څخه د پيسو ساتل مشکل کاردې.

دوهم دا چې دوي لدې کبله چې په واده کې مستقيماً ونډه اخلي ممکن تر يوه حده خپل ځان راحت محسوس کړي. دا چې د واده نه پس بيا هم پلار هغه ځوان پلار او مور ته د پيسو لپاره لاس غزوي دا د يو ځوان په روحيه او او کورني ژوند په مؤثريت ډير تاثير اچوي. د واده د مصارفو په اړوند خپل اولاد ته داسې څرگنده کړئ چې ستاسې توان ټولو مصارفو ته نه رسېږي؛ نو هغه دې ته وهڅوئ چې له خپلو ځينو ملگرو څخه قرض و غواړي. دا موضوع هم دوه گټې لري، اول دا چې ځوانانو ته د دې ښه پته لگېږي چې ممکن ډېر لږ ملگري ورسره مرسته وکړي؛ نو هغوي د پيسو په ارزښت پوهوي.

دوهم دا چې په ملگرو او دوستانو کې حقيقي او لافو ملگري ورته معلومېږي، چې دا امتحان سړي هر وخت نشي ترسره کولاي.

په واده کې يو څه نقدې پيسې د خپل اولاد په اختيار کې ورکړئ چې هغه په ځينو مراسمو کې په درسته توگه مصرف کړي، ښه به دا وي چې د واده د مراسمو په اوږدو کې ټول هغه موضوعات چې د نقدو پيسو د مصرف ځايونه دي بايد دوي ته ووايست او په هر ځاي کې د مناسبې اندازې مصرف حدود هم ورته ووايست.

ځوانان پدې پوهه کړئ چې خپلې پيسې وړې کړي او هميشه له ځان سره څه وړې (ماتې) پيسې ولري ترڅو مجبور نشي چې د لږو پيسو په

ځای کې غټ لوټ (نوټ) استعمال کړي. حتی دا به ښه وي چې خپلې پیسې په دوه یا درې برخو وویشي او دهر پروگرام لپاره محدودې ټاکل شوي اندازه پیسې په یو ټاکلي جیب کې ولري او صرف هماغه استعمال کړي.

واده د پیسو سیلاب دي، که مو لږ لاس سست کړو پرې زیاتې پیسې به درنه مصرف شي او که مو په هر ځای کې لږې لږې ذخیره کړې؛ نو پرې پیسې به سپما کړای شي چې دا به مو بیا په ډېرو مهمو ځایونو کې په کار راشي. ځوانان پدې وپوهوئ چې د پیسو لږل حتماً پدې معنا نه دي چې هغه دې ټولې مصرف کړئ؛ بلکه دا پدې معنا دي چې د هغه عزت او قدر وساتل شي.

د واده نه پس د خپلو بچو سره خپلې مالي مرستې دفعتماً مه بندوئ، ښه به دا وي چې اقلأً په اونۍ کې یو ځل د هغوي سره مالي محاسبه وکړئ. البته دا محاسبه باید ډېر په احتیاط سره وشي چې هغوي د کموالي احساس ونکړي، دغه راز به له بلې خوا د حساب ورکولو تراثرلاندې هم وي. که ضرورت و؛ نو اقلأً د واده نه پس تردې میاشتو ورسره یو څه مالي مرسته وکړئ، لاکن هغوي باید دا اطمینان ونه لري چې دا پیسې به حتماً ورکول کېږي او په هر ځل چې پیسې ورکوی داسې ورته وانمود کړئ چې دا اخري پیسې دي.

بله هغه موضوع چې والدین پکې د اولادونو د ودونو په بریا کې ښه رول ادا کولای شي هغه د دوي د یو شمیر غیر عملي توقعاتو لږل دي. زیرنوال باید پوه شي چې دوي واده خپل اولاد لپاره کړي دي نه دا چې د خپل ځان لپاره؛ نو دوي باید خپل اولاد ته اجازه ورکړي او مناسب چاپیریال ورته برابر کړي چې د خپل شریکبان سره ورو- ورو عادت

واخلي او د دوي والدین باید د ده په شریکبان خپل یو لږ صلاحیتونه او امتیازات ورو نه تپي.

اکثره میندې او پلرونه خپل زوي یا لور ته داسې تدریس کوي چې خپل شریکبان باید د زور او فشار له لارې تر کنترول لاندې راولي او حتی هغه دې د خپل مور او پلار هر ډول غوښتنو منلو ته آماده کړي چې دا یو لږ اضافي او غیرې ضروري تحميلي شیان دي چې دا د دوو واده شویو ځوانانو تر منیخ د مینې د کموالي سبب کېږي. نو والدینو ته په کلکه سپارښتنه کوو چې د داسې ډول مداخلو څخه په کلکه ډډه وکړي.

واده د ژوند داسې یو تصمیم دي چې په هغه کې اشتباه کول له خپل ژوند سره لوبې دي نور اځنې چې په گلپه د ناسالمو ودونو مخنیوي وکړو.

دویم څپرکی

تر واده وړاندې موضوعات او مسؤلیتونه

د واده مراحل، چارې، رواجونه، ستونزې او مشورې:

واده یوه اوږده پروسه ده چې له مرکې کولو نه شروع او تر واده وروسته په یو شمیر دودونو او دستورونو پورې دوام کوي.

ډېر ځل ځوانان (هلکان او نجونې) د واده په مراسمو کې په ناڅېرۍ سره د داسې کړو وړو سره مخامخ کېږي چې هغوي ترې هیڅ خبرتیا نه لري او نه یې ورته کومه آماده گۍ نیولې وي. چې دا بیا په هغه ټاکلې موقع کې د هلک یا جلۍ د حیرانتیا او کله کله هم د خجالت سبب کېږي.

نو پخوا تر دې چې د دې موضوع په اړه مشورو او بحث ته داخل شو راځئ د څو کسانو د وادونو په اړه د واده کې حیرانونکي پیښي ولو:

۱- زه چې کله شل کلن وم زما پلار په لغمان کې ټوکر پلورنه (درخت خرڅلای کاوه) هره جمعه به د نوي رخت د خرڅ او د زړو پیسو د راټول لپاره هلته ته پلار مې د کار و بار په بهانه یو ځل زه د لغمان مرکز (مهترلام) ته واستولم چې د هغه ځای له هټیوالو څخه پیسې راټولې کړم او کور ته یې راوړم، دا یې هم راته وویل چې د شپې زما د دوست (احمد) کورته لاړشه شپه به هلته وکړې او سهار به راشې. ما همدا سې

وکړل، زه هیڅ پوه نه وم چې زما پلار غوښتل چې ما هغه دوست او ممکن د هغه لور ته وښيي چې بیا دې زما لپاره پرې مرکه وکړي. پدې راز ډېر کلونه پس زه پوه شوم چې کله مې مور راته د هغې کورنۍ د نجلی د کوژده کولو په اړه وویل او زما نظریې وغوښت خو ما موافقه ونه کړه.

۲- پنځوس کلن خان محمد وايي: ما په پاکستان کې واده وکړ، زه هیڅ نه پوهیدم چې واده کې څه ډول کړه وړه شامل وي، د واده په شپه له داسې کارونو سره مخ شوم چې حق حیران وم څه وکړم او چیرته وتښتم. خبره به رالنده کړو.

په ما هم د متوسطې او لیسې د دورې راهیسې مرکي او جرگې را روانې وې. اکثره زموږ په خپلوانو کې داسې ښکلې نجونې وې چې د هغوي کورنۍ هم غوښتل چې لوني یې ما سره واده وکړي. ځینې کورنۍ به چې زما د پلار او مور خوښې شوې، بیا به یې ماته د مور په خوله وویل چې درته ښځه کوو. یو څو نجونې خو پکې داسې هم وې چې زما هم ډیري خوښیدې چې واده ورسره وکړم، نه پوهیږم په څه وجه به ما تعلیم او بیا تحصیل ته ترجیح ورکوله، دې چارې به بیا هغوي ته دا معانا لرله چې زه واده کول نه غواړم، زما توجه تعلیم ته وه ما نه غوښتل په مکتب کې خپله اعلي درجه دلاسه ورکړم، مور ته به مې ویل: زما د واده په اړه فکر هم مه کوئ ما پریردئ چې درس ولولم. پدې ډول مې تر دولسم ټولگي پورې ډیر ښه چانسونه له لاسه ورکړل. بیا چې کله فاکولته کې داخل شوم، دا مرکې او غوښتنې لازیاتې او څه نورې هم خوږې شوې، مگر زما بیا هم هروخت مور ته همدا بهانه وه چې زه فاکولته ولولم.

د اوږي په رخصتۍ کې وه چې يوه ورځ ښار ته ولاړم د پوهنتون د ليلي امر چې زما يو دوست و راته وويل چې (تا ته يو ليک راغلي دي). هغه راته ليک راكړ، حيران وم چې دا ليك به د چا وي؟ كله چې مې ليك پرانيست ومې ليد چې په طلايي كاغذ د ډېرو ښكلو گلونو سره په ډيره مينه او ښكلې خط ليكل شوي و. پوه شوم چې د اخود كومي نجلۍ ليك دي، فوراً رستوران ته ننوتم، پداسې حال كې چې لاسونه مې رپرېدل د ليك په لوستلو مې پيل وكړ. حق حيران شوم چې زه او نجلۍ؟ زه او دا دومره صفتونه؟ زه او په ما د داسې يوې نجلۍ مينېدل چې زه نه پوهېږم هغه څوك ده او څنگه ښكاري؟ په فكريو نو كې ډوب او د حيرانتيا سره لږ زېدم كورته روان شوم، په بازار كې مې يو بل ملگري راباندې غږ كړ: ډاكتره! سترې مشي مو سره وكړه، رانه يې و پوښتل كې ته څې؟ ورته ومې ويل هو. هغه چې زما د كلي و او زما ښه ملگري و راته يې وويل: زه هم ځم خوراڅه زما در سره يو څه كار دي. يوه رستوران ته يې وردننه كړم او چاي يې راوغوښت، بيا يې راته وويل: يو پټ سوال او ځواب درته لرم، زما په دفتر كې يوه نجلۍ ده هره ورځ له ما نه ستا او ستاسې د كورنۍ په اړه ډېرې پوښتنې كوي، اوس يې رانه وغوښتل چې ډاكتر ملت مل ته ووايه چې يو ځل دفتر ته راشي. د دې خبرې په اوريدو سره زه لا حيران شوم چې په يوه ورځ له دوو مختلفو لارو د يوې نجلۍ پيغام راته راځي او قسم چې زه نه پوهېدم چې هغه څوك وه، څنگه ښكاري او څنگه ما پيژني؟ نو باور وكړئ چې تبې ونيولم، په ليك كې يې راته ليكلي وو چې زه يې د نارنج گل په مشاعره كې ليدلي وم او له همغې ورځې يې خوښ شوي وم. دانو يو بل از مېښت او سره لري وه چې په زړه مې راننوته، نه پوهېږم چې ما هغه ته په ځواب كې څه وويل.

له يوې خوا شرمېدم او له بلې خوا حق حيران وم، ځكه زه لا تردې وخته پدې نه پوهېدم چې مينه څه ته وايي؟ او تر ټولو دا راته عجيبه وه چې د هغه وخت معمول خبره دا وه چې هلک به نجلۍ ته وړاندیز کاوه، مگر دا چې يوه نجلۍ يو هلک ته ليکي چې زه په تا مټينه يم او بيا راته د نارنج گل مجلس ښيي چې زه يې هلته ليدلي وم. هو دا زما په ياد وه چې زه د خپې يوه ملگري سره دغې مشاعري ته تللی وه، چې د هډې په فارم کې جوړه شوي وه، هوم هلته ډيری جنکی هم راغلي ويو او په مخکې قطارو کې ناستی وي، خو په هغه ټول مجلس کې زما دا په ياد هم نه راځي چې ما دې کومه نجلۍ سره مخ په مخ ليدلي هم وي. اصلاً دا نجلۍ زما د يو ملگري خور وه او زه به كله كله د هغوي كورته تلم، خو په هغې كور كې دومره جنكې وى چې د يوې او بلې فرق كول هم گران ول. ما چيرته هم د هغې كورنۍ نجونو ته داسې په ځير او يا مطلبې سترگو كتلي هم نه وو. په هر حال ريښتاً درته وايم له هغې نجلۍ سره مې ملگرتيا شوه، وخت نا وخت به مو سره پټ ليدل كتل كول. بالاخره د يو دوه كلو ملگرتيا وروسته راته هغې نجلۍ د واده كولو وړاندیز وكړ، تاسې پوهېږئ چې سره لدې چې د ۱۳۵۱-۵۲۱۳ هجري كلونو په اوږدو كې په افغانستان كې نسبتاً ډيره ازادى وه، د دې امكانات وو چې هلکان او نجونې په آزاده توگه سره وگوري را وگوري او يا ځينو رستورانونو ته د ډوډۍ خوړلو او يا هم ځينو پاركونو كې سره په گډه چگر ووهي چې مونږ به هم كله كله د جلالاباد دى ښكلو باغونو او پاركونو ته سره يو ځاى خود بلدو خلكو نه په پټه تللو او خوندونه او مزي به مو تری اخیستی. دا ټول شيان به تر ډېره حده زما او د هغې د خپلوانو او ملگرو نه پټ تيريدل.

زما ویره د دې نه وه چې د دې نجلی وروڼه او یا هم زما سیاسي ملگري پدې خبر نشي چې ممکن د هغې او زما دواړو د بد حالت سبب به شي او رسوايي به منځته راوړي، خو زه د هغې نجلی زړه ورتوب ته حق حيران وم. د بلې خوا به هلک په هغه وخت کې د دې له وېرې چې که چیرته یې نجلی سره ملگرتوب رسوا شي؛ نو بیا به دې ډېر وشمیري او ممکن د مجبوریت له مخې هم هغې نجلی سره په واده کولو مجبور شي. نو اکثره هلکانو به خپلو ناستو ولاړو کې د ډېر احتیاط نه کار اخست چې زه دغه ټکي ته متوجه وم او لا تراوسه دې ته نه وم تیار چې واده دې وکړم، نو ځکه باید زما او د دی نستې ولاړي باید پټي پاتې شوی وي. نو په طریقه به مو کله کله د هري سنگ په دوکان کې چې زما یو سک ملگری وه د سودا په بهانه سره کتل او د بل ځل لیدو لپاره به مو وخت او ځای سره ټاکه.

له بلې خوا، زه پدې هم پوهیدم چې زما کورنۍ یو کلیواله کورنۍ او د هغې نجلی کورنۍ یوه ښاري او متمدنه کورنۍ وه، زموږ د کورنیو ترمنځ توافق هم یو جدي سوال و. زموږ پدغه ملگرتوب بالاخره زما مشر ورور خبر شو. د دې لپاره چې هغه له ما سره ډېر ملگرتوب درلود، په لومړي وخت کې نه دا چې هغه د دې موضوع مخالفت ونه کړ؛ بلکې زما او د هغې نجلی ترمنځ به یې اړیکي هم تامینولي. مشر ورور مې ډېر هوښیار وو او پدې کې یې ځانگړي هدف درلود. هغه پدې پوهیده چې که نیغ په نیغه زما مخالفت وکړي، ممکن زه یې خبرو ته کوم ارزښت ور نه کړم. نو ده هم لومړي زه په خپل اعتماد کې واخستم او بیایې ورو ورو د هغې نجلی په اړوند راته منفي خبرې شروع کړې. بالاخره چې زه یې په دې قانع کړم چې د هغې نجلی ملگرتوب نه صرف النظر وکړم؛ نو چې کله هم راته هغې نجلی د واده کولو وړاندیز وکړ،

ما ترې ځان په اخوا دېخوا خلاص کړ او هېڅ چانس مې ورنه کړ، ځکه ما د هغې سره خپل واده یو نا انډوله او ناکام واده ارزاوه، چې خرا زیاتي خرابې پایلی ممکن ولری.

د دې واقعي شریکول د دې لپاره گټور بولم چې ځوانان پدې ټولنه کې له اړوندو چلنجونو نه څخه خبر شي او باید احتیاط وکړي چې بې وخته او ناروا اړیکو کې شامل نشي؛ ځکه دغه ډول اړیکي بیا ستاسې د آزادۍ د محدودیت او کله کله هم د جبري ودونو لامل گرځي چې معمولاً پایلي یې خطرناکې او دردونکې وي. لیکوال وايي:

دغو موضوعاتو زما د واده موضوع لاهم وځنډوله د پوهنځي په وخت کې د تحصیل پوره کول او وروسته مو بیا د وظیفې ستونزې زما د واده د ځنډیدو سبب کیدې. له فاکولتې نه تر فارغېدو سمدواړه په سمنگانو کې د ډاکتر په توگه په دنده بوخت شوم. هلته مې هم د پلار ښه دوستان وو او هم ما یو څه ډیر ښه دوستان پیدا کړل چې هم یې ښې ښکلې لونیې درلودې او هم ښې درنې کورنۍ وې. خو د دې امله چې سمنگان له ننگرهار څخه ډېر لرې و ما نه غوښتل هلته واده وکړم. په هر حال د موضوعاتو یو په بل پسې زما د واده د ځنډ سبب شو. بیا د کمونستانو کودتاه وشوه او زه په هرات او بیا په کابل کې د ډاکتر په توگه مقرر شوم. پدې وخت کې بیا هم کورنۍ مرکې رازياتې شوې او هم د کار او اوسیدو په ځایونو کې ډېرو نجونو سره بلدیت د هغوي له دوامداره غوښتنو سره مخ کولم، د کمونستي نظام د گډوډیو او په حالاتو نه باورتیا ماته د اچانس راکاوه چې له مور او پلاره ځان په هاغې او دغې خلاص کړم. بیا د کمونستانو له خوا د پلچرخي زندان

کې د یو کال لپاره سیاسي بندي شوم چې کیسې یې ډېرې دردوونکې دي.

بلاخره له زندان نه تر اخلایید وروسته مې په کابل کې کور او کار دواړه پرېښودل او خپل کلي ته لاړم چې د روسانو او کمونستانو په ضد او له وطن نه په دفاع کې له مجاهدينو سره ملگري شوم، ډېر ژر د جهاد په لیکو کې د نارواو په ضد ودرېدم او دا موضوع د دې سبب شوه چې د افراطي مسلمانو لخوا زما د ترور پلان جوړ شو، اما زه پرې خبر شوم او دې موضوع زه دې ته مجبور کړم چې پاکستان ته مهاجر شم.

په پاکستان کې هم د څو کالونو او سیدلو په اوږدو کې د یوې خواد خپل خپلوانو او ملگرو له خوا د مرکو نه په تنگوم او له بلې خوا هم د مور او پلار له دوامداره غوښتنو نه چې باید ژر تر ژره واده وکړم. پلار او مور مې چې د افغانستان نه پاکستان ته د څو ځل تلو راتلو سره سره چې خورا مشکل کار و، ولې دوي ونه توانیدل چې ما واده ته چمتو کړي او بلاخره یې پر مور تیا سربېره راته وویل چې تردې وروسته به راسره بیخي اړیکې قطع کړي. دغه کار زه دې ته مجبور کړم چې هرو مرو او ژر تر ژره واده وکړم. خپل نږدې ملگري مې راتول او ورته مې د مېرمنې کولو او گډ ژوند جوړولو په اړه خپل شرایط وویل. په هغه وخت کې زما له خوا ټاکل شوی او روښانه شرایط دا ول:

۱- نجلی باید افغانه وي، زه له پاکستانیانو سره واده نه کوم.

۲- نجلی باید تعلیم کړي وي، اقل (۹) صنف یې لوستي وي، زه به تعلیمه بنځه نه کوم.

۳- نجلی باید ښکلې وي.

۴- زه باید نجلی پخپله وگورم او د امکان په صورت کې ورسره خبرې هم وکړم.

۵- نجلی باید له یوې درنې او میلمه پاله کورنې څخه وي.

د مهاجرت په هغو سختو شپو کې دا څه عجیبه شرایط وو. د ښو خلکو د لویو د لیدو شرایط نه وو او هغوي چې یې لیدل اسان و بیا نه دوي او نه ما ورسره ځان مناسب لیده؛ نو دغو شرایطو زما کار نور هم ستونزمن کړي و.

دا چې واده د قسمت او تقدیر کار دي، ما هیڅ نه منله، راځئ چې وگورو چې زما په واده څه وشول. او بیا تاسی د خپل ځان سره دا فیصله وکړی چې واده د تقدیر کار دی او که د تربیر.

بلاخره مې یو ملگري راته وویل چې زه غواړم چې تاله ځان سره یوه ورځ د یو ملگري کورته یوسم او ته د هغه لور وگورې، که دې خوښه شوه، بیا به سره نورې خبرې وروسته وکړو. هغې نجلی په یوه دفتر کې کار کاوه او پرده یې نه کوله. او مهمانخانه یې هم داسې وه چې د هغې کور ته د راتلو لار په همدې وه نو کتل یې اسان ول. مور یې کورته ولاړو، ډېر انتظار مو وکړ، پدې ورځ دا نجلی کورته وختي راغلې وه او مور یې ناحقه د راتلو په انتظار ناست وو.

د هغې نجلی لیدل خو ونه شوو، په بله ورځ د هغې نجلی پلار زما ملگري ته زما په اړه د یوې بلې پاکستانی نجلی مشوره ورکړې وه، چې ملگري مې ما ته رایاده کړه، ما فوراً مخالفت پدې وکړ چې زه نه غواړم له پېښوریانو سره خپلوي وکړم. له دې ټولو سره سره به هم هغه سړي زما ملگري ته ویلي وو چې دا خلک اصلاً د کابل دي خو د تقدیر له مخې څه موده پخوا پېښور ته راغلي او دلته ښه کار و بار لري، ما بیا هم په خپلو پورتنیو شرایطو ټینګار کاوه او د دوست په لیدو مې

ټول ورسره مطرح کړل، هغه راته وویل چې دا ټول شرایط د منلو وړ دي. ته به نجلی هم د هغوي په کور کې وگوري. مرکو پیشرفت وکړ، خو باور وکړې چې ما مې دا بنځه د واده له شپې نه مخکې هېڅ ونه شواي لیداي. هر څه په بیرې پرمخ لاړل، آن تردې حده چې د کوژدې د دستمال تیارې ونيول شو. پدې اړه چې ایا پلار مې د کوژدې لپاره له افغانستان نه راوغواړو او که نه، داسې فیصله مود خو ملگرو او خپلوانو په شمول وکړه چې ددې په خاطر چې پلار مې راڅخه خفه افغانستان ته تللي دي ممکن هغه زما کوژدې ته هم رانه شي او دا به بیا زموږ په خپل منځي اړیکو ډیر بد اثر وکړي، دا چې ماما او د کاکا زامن مې هملته وو او ډیر ښه ملگري مې هم وو، مور فیصله وکړه چې د دستمال به مې پلار ته ورولیږو. دا چې زموږ دا فیصله څومره ناسمه او خرابه وه، پدې بیا مور وروسته پوه شو. کله مو چې دستمال پلار ته ولیږه هغه دومره خفه او په قهر شوي وو چې تصور نه لرې خبره وه. سره لدې چې زه پدې وخت کې تقریباً (۳۰) کلن وم ملگري مې هم پوه او د (۳۵-۴۰) کلنۍ په عمر وکې وو خو مور دغه موضوع ښه درک نشوه کړاي.

بل کوم څه چې زما د واده په اړه پېښ شول هغه زما د خسرگنۍ د کورنۍ سخت دریځي وه، چې د هماغه شپږ ټولي طلا او په پېښور کې د کور په نیولو او یو شمېر نورو موضوعاتو په اړه یې کوله، زه او زما ملگري ورسره له څو ځلي خبرو کولو سره سره نتیجه چې ته ونه رسېدو. حق حېران وم چې څنگه دا مشکل حل کړم، کله چې مې پلار موضوع ته داخل شو، په داسې یو مهارت یې دا ټول جنجالونه حل کړل چې زه او زما ټول ملگري ورته حیران پاتې وو.

زما ځوانې زما پلار ته وویل چې (ښه ده چې طلا او نور شرایط مو پوره نه دي، اوس واده مه غواړئ او چې کله مو دا شرایط پوره کړل نو بیا واده پسې راشئ). پلار مې ورته په ځواب کې وویل: (ښه ده دا ښه خبره ده، چې تاسې حتماً دا شرایط پوره کول غواړئ، زموږ خو دا اوس په وس نه دي پوره، زه به مې زوي ته بله بنځه خپلو امکاناتو سره برابره وکړم او چې کله مو ستاسې شرایط پوره کړاي شو، بیا به ستا د لورد واده لپاره راشو). ځوانې مې چې کله دا خبره واوریده، لاره ترې خطا شوه نو مجبوراً یې زموږ شرایط ومنل.

واده د تیاریدو په حال کې و، د پاکستانیانو خپل رواجونه وي او د افغانانو خپل، کله کله دغه رواجونه هم سره ټکر کې راتلل. لکه د نورو پاکستانیانو په څیر زما خسرگنۍ هم ډیر زیات جهیز (د واده سامان) اخستي وه، او لایې ورته نور هم اخیسته ما ورته وویل: له دې سامان نه صرف نظر وکړئ، زما ټوله کورنۍ ورته حقه حیرانه وه، چې زه ولې دغه دوه لاری سامان نه اخلم، زما دلیل ورته دا وه چې زه یو مهاجر سړي یم، خپل کور نه لرم او په کرایي کور کې د دې سامانونو سنبالول مشکل دي. خو دوي هم د خپلو رواجونو نه مجبور ول، بالاخره. تر ډېر جار او جنجال وروسته یې په شنه زور دا سامان را اوچت کړ او زما کور ته یې راوړ. زه پدې پوهېدم چې له یوې خوا د دې سامان ساتل گران دي او له بلې خوا ورسره نورې خبرې هم شته چې هغه به بیا ما ته گراني وي.

زه په رښتیا وم، د واده په درېمه ورځ مې میرمن غوښتل د ځینو سامانونو په استعمالو لولو قیودات شروع کړي، نو ما هم تلویزون ورته په لغته وواژه او مات مې کړ چې دا موضوع زما او د هغې ترمنځ د جنجالونو شروع وه.

د واده په دوهمه ورځ چې خلکو ولېده چې لوي واده و او ډېر جهيز ورته راغلي، د شپې کورته غله راغلل، خو ښه وه چې موږ ورته متوجه او بېدار وو، غله مو وځغلول، خو موږ هم د هغې کور په پرېښودو مجبور شو. ما ته دا ضرور وه چې په يو امن ځاي کې اپارتمان ونيسم، چې بيا د دې سامان هلته وړل، پورته کول او ځايول يې په هغه وړو کي کور کې د خداي لوي غضب و، ځکه خو مې ترې يو څه اندازه په قصدي ډول مات او يو څه مې بېرته خسر کره ولېږل.

پدې مې هم له مېرمنې سره ژوند لا تريخ شوو. سره لدې چې تر واده وروسته زه د دې واده په زياتو اړخونو خوشحاله وم، لاکن دغه ناولي سامان زما او زما د مېرمنې ترمنځ وخت نا وخت د جنگ او جگړو سبب کېده.

ښه که زما خسرگنۍ د دغه سامان پرځاي نغدې پېسې خپلې لورته ورکړې وای او يا يې پری موږ ته يو کور اخیستي و او يا يو موټر، اخستی وای، څومره به ښه وای.

او که بل هېڅ نه وای چې زما خسرگنۍ زما خبره منلې وای او دا سامان يې ماته نه وای را کړي، هم به ښه وای، نو زموږ ترمنځ خو به دا تاو تريخوالي او جنگونه نه پېښېدل.

که ورته څير شوو څنگه وړي وړې خبرې چې د هغو مخکې تر مخکې حل نه وي رامنځته شوي، په واده کې د جنجالونو سبب کېږي. زه ځکه په دې زور اچوم چې ځوانان بايد دغو ټکو باندې پوه وي. دوي بايد يو د بل له کورنيو سره د ټولو شيانو او رواجونو په اړوند سپينې او واضح خبرې وکړي، يو له بل نه توضيحات و غواړي او ځان په ټولو تفصيلاتو پوه کړي. هلک او نجلی بايد د واده له دغو موضوعاتو نه خبر وي. اکثراً د هلک او نجلی د کورنيو سره خبرې کېږي؛ مگر د دوي

له خبرو نه واده کونکي (هلک او نجلی) چې د واده مرکز جوړوي نه خبرېږي، چې بيا په پوره ناخبرۍ کې د نورو د پټو فيصلو قرباني کېږي.

[که تر واده نه وروسته يوه مېرمن غواړي چې د خپل خاوند توجه له مور، خور او ملگرو څخه د ځان په لور راوگرځوي نو بايد دا پخپله هم د مور، هم د خور، هم د ملگرو او هم د مېرمن ځاي ونيسي.] (م م)

د کوژدې، واده او نکاح پېژندنه او توپیر:

زموږ ټولنه داسې یوه عنعنوي ټولنه ده چې هغه اکثرأ په رواجونو چلیږي. کله کله دغه رواجونه له اسلام سره، چې زموږ د خلکو له هرڅه نه یو لور ارزښت دي، هم مخالف وي، بیا هم خلک له دې سره سره هغه عملي کوي.

لومړي رايي چې د کوژدې او واده په فرق خبرې وکړو:

- کوژده د دوو کورنیو تر منځ (او په حقیقت کې د اسلام له نظره دا باید د هغو دوو کسانو تر منځ چې سره واده کوي) لومړنۍ موافقه وي چې دوي او د دوي کورنۍ غواړي چې د ښو او نیکو اړیکو په ټینګولو سره د موافقې په صورت کې واده وکړي. د کوژدې اصلي هدف د دواړو ځوانانو تر منځ د لاسه تفاهم لپاره زمینه برابرو وي، چې دوي د واده کولو او یا نه کولو لپاره یو له بل سره ښه تفاهم وکولای شي.

زموږ ټولنه یو وروسته پاتې او عنعنوي ټولنه ده، چې په دې کې ځوانان هغه شرایط او آزادي نه لري چې هلکان او نجونې سره یوځای درس ولولي، کار وکړي، ترڅو دوي له یو بل سره ښه وپېژني او هغوي ته د یو بل له خوي خصلت نه د خبریدو لپاره زمینه برابره شي. نو دا موضوع د دې سبب شوی چې اکثرأ ټاکنه او کوژدنې د ځوانانو په پټه د دوي په نمایندګۍ د دوي د مور او پلار له خوا ترسره کېږي. دا چې دا ښه کار دي او که بد، د دې ځای د بحث موضوع نه ده او په بل ځای کې به پرې خبرې وشي، دلته همدومره ویل غواړم چې کوژدن د دوو کورنیو تر منځ هغه تفاهم دي چې ټولنې ته څرګندوي چې د دوي د کورنۍ ځوانان په راتلونکي کې له کلتور او دین سره سم د یوې ښې جوړې موندلو تصمیم لري چې اصلاً دغه ټولنیز تعهد او خلکو ته د دې ښکاره کول د همدې لپاره دي چې دغه دوو ځوانانو ته په ټولنه کې دغه

حق حاصل شي چې یو له بل سره وگوري او یو د بل له خویونو او عادتونو سره بلد شي، یو د بل خویونه وپېژني او خپل ټاکلي معیارونه په اسانۍ درک کړي شي (یعنی ایا د دوي ترمنځ د خویونو یوشان والي موجود دي که نه، چې معلومه شي دوي سره واده وکړي او یا نه؟)

شریعت هم پدې ټینګار کوي چې ځوانان باید یو له بل سره لاسیات او ښه وپېژني، له همدې کبله د کوژدې او واده ترمنځ یوه موده منل شوې ده چې پدې موده کې هلک او نجلۍ دواړه وکولای شي چې د واده تصمیم ونیسي او یا کوژدن ماته کړي، له دې کبله چې زموږ په ټولنه کې د ناستې او ولاړې شرایط محدود دي. په کلو کې خو له کوژدې سره سره بیا هم هلک او نجلۍ ته له یو بل سره د لیدو او خبرو کولو اجازه هم نه لري چې دا ډیر غلط او منفي رواج دي او په ضد یې مبارزه کول او د خلکو پوهول ضرور دي. مګر ځیني خلک خصوصاً چې په ښارونو کې ژوند کوي، د دې لپاره چې له هلک او نجلۍ سره د لېدلو او ناستې ولاړې جواز پیدا کړي، د کوژدې په وخت کې نکاح هم تړي چې دا یو ښه کار دي. اما زه ځوانانو ته په دې اړه جدي توصیه کوم چې له دغه اعتماد نه چې د نجلۍ کورنۍ یې په هلک باندې کوي، هلک باید ډېره مثبتنه فایده واخلي او د دې په عوض چې د دوي په ناستو کې یوازې د جنسي غرایزو اغېز موجود وي باید د نجلۍ او هم د خپلې ازادۍ احترام او درناوي په پوره دقت سره وکړي. پدې وسیله لومړي خپل ځان خپل شریکبان ته داسې ښکاره کړي چې دې ډېره توانمندي او اوچت شخصیت لري او کولای شي چې خپل جنسي هیلې تر کنترول لاندې وساتي. همداراز ده ته د نجلۍ شخصیت او ابرو تر هرڅه ډېر اهمیت لري، پدې وسیله به دي له یوې خوا هغه اعتماد چې د نجلۍ کورنۍ په ده کړي دي وساتي او له بلې خوا پدې وسیله خپلې کورنۍ

ته د خپل لور شخصیت، ښو اخلاقو او د امانت ساتني خصوصيات ثابت کړي. دا کار به تاسې سره ستاسو د واده په اړه دومره مرسته وکړي چې باور به ونشي کړي. پدې توگه به ستاسې قدر او عزت د هغې نجلی په کورنۍ کې لا هم زیات شي. له بلې خوا دغه نجلی چې ستاسې د ټول عمر شریکبانه جوړېږي تاسې باید د هغې د غرور او عزت په لور اوې کې هر ډول قربانۍ ته تیار اوسئ او دا په همدې وخت کې دي چې تاسې د هغوي په سترگو کې خپل شخصیت تشبیتوي.

د دغه اعتماد په لاسته راوړلو کې ټولې هغه اقتصادي او اجتماعي گټې چې تاسې یې تر لاسه کوئ زه نشم کولای چې درته څرگندې کړم. که مو یو ځل د خسرگنۍ دا اعتماد تر لاسه کړ او و مو ساته، پدې سره به ستاسې نامزادې ته لا زیات وخت او چانس ورکړل شي چې له تاسو سره وگوري، پدې توگه به تاسې ښه او لا زیات وخت ولري چې:

۱- هغه لارښوونې او دواړه سره په گډه تصمیم ونیسئ چې ایا واده سره کوئ او که نه؟

۲- ممکن په گډه سره پلان جوړ کړئ چې بیا تاسو هغه غټه ستونزه چې هغه د ذوق او سلیقې مسئله ده حل کوئ، ممکن ډیر شيان په جرأت سره یو د بل په مشوره واخلي. ممکن هغه تاسې د ډیرو شيانو د اخیستلو نه معاف یا یې په خپله واخلي.

۳- تردې هم مهمه خبره داده چې ممکن ستاسې میرمن ستاسې د یو شمیر خریداریو مخالفت وکړي او د خپلې کورنۍ د ډیرو غوښتنو څخه چې ستاسو د یو شمیر اضافي مصارفو سبب کیږي، تاسې معاف کړي.

۴- له بلې خوا په گډه او مصلحت سره د کور د سامان الاتو اخیستل د دې سبب کېږي چې ستاسې میرمن په راتلونکي کې هغه خوښ کړي او

اکثراً داسې لېدل شوي چې مېړه په خپله خوښه کوم شي اخیستي وي ولوکه ښه هم وي کله نا کله یې میرمن نه خوښوي چې پدې توگه د دې غلط فهمۍ مخه هم نیول کېدای شي.

۵- تر ټولو مهمه خبره دا ده چې تاسې د ناستو ولاړو په اوږدو کې یو د بل په طبیعت او مزاج پوهېدای شئ چې څومره سره توافق کوي. که مو دا وموندله چې ستاسې ترمنځ د خوښۍ او انتخاب په برخه کې ډېر تفاوت دي، نو بیا هم لا وختي دي او کولای شئ چې اوس هم د واده په اړه له سره سوچ او فکر وکړئ او ترې تېر شئ.

د کوژدن او واده ترمنځ فرق هم همدا دی او د کوژدن او واده ترمنځ وخت هم د همدې منظور لپاره ورکړل شوي دي. دا چې زموږ ټولنه وروسته پاتې او ډېر منفي رواجونه لري او صرف د دې لپاره چې (خلک به څه وایي) موږ اکثراً خپلې گټې او خوښي د نورو د خیالونو قرباني کوو، د دې وضعې د بدلولو لپاره دوو اساسي کارونو ته اړتیا لرو:

اول- یو تعداد خلک باید جرأت وکړي او دغه غلط رواجونه مات کړي. دا صحیح ده چې په اوله کې به لږ څه ستونزمنه وي، تدریجاً به خلکو ته د منلو وړ وگرځي.

دوهم- هغه ځوانان چې اول د دغه ډول ناستو ولاړو امکانات ورته برابرېږي، که دوي له دغو شرایطو نه سالمه فایده واخلي او د نجلی شخصیت او وقار او عزت او ابرو ته درناوي وکړي، ورو ورو به دغه اعتماد زیات او فایده به یې ډېرو نورو ځوانانو ته ورسېږي. زه یو ځل بیا په ځوانانو غږ کوم چې له دغې حساسې موقع څخه هم د خپل ځان او هم د خپلې ټولنې او کورنۍ په گټه سالمه گټه پورته کړي او پریښېږي چې د خوشېبو جنسي خواهشات ستاسو شخصیت د هغې نجلی په سترگو کې او د هغې د کورنۍ په سترگو کې کم راولي.

د واده په اړه تیاري:

ښه ده دا چې اوس تاسې پدې پوه شوو چې واده د انسان په ژوند کې تر ټولو مهم او سرنوشت ټاکونکي عمل دي، بیا دا لازم او ضروري ده چې پدې اړه باید له پوره غور او دقت څخه کار واخستل شي.

د واده په اړه تیاري په درې پړاوونو کې مطالعه کیږي:

اول- د واده په اړه تیاري

دویم- واده ته تیاري

درېیم- تر واده وروسته ژوند ته تیاري

اول- د واده په اړه تیاري:

لکه چې موږ د مخه وویل واده یوه مغلقه پروسه ده چې په پراخه پیمانې چمتووالي او لازممو تدابیرو ته ضرورت لري. د دغو تدابیرو لومړۍ او مهمه برخه دا ده چې سړي د واده په اړه لازم او ضروري کارونه وپېژني او د ترسره کولو تاییا یې ونیسي چې ځینې یې دا دي:

۱- د واده کولو عمر:

دا باید روښانه او واضح وي چې تاسی کله او په کوم عمر کې واده کول غواړئ.

د عمر مناسب وخت یوه داسې مسئله ده چې ترډېره بریده د هر شخص په ځانگړو شرایطو پورې اړه لري، ممکن یو څوک د خاصو مجبوریتونو له مخې ضرورت ولري چې زړ واده وکړي، اما ځینې نور بیا ممکن دغه ډول مجبوریتونه ونه لري، په عمومي توگه د واده مناسب عمر او وخت په اړوند لارښوونې او تفصیلات وروسته ورکول شوي، که په لنډ ډول یې ووايو: ۲۵ نه تر ۳۵ کلنۍ پورې عمر عموماً د

واده لپاره ښه او مناسب وخت دي. د وخت په لحاظ دا هم باید ووايو چې ښه خبره به دا وي چې لوړې زده کړې یې بشپړې کړې او تر ۲ یا ۳ کالو یې کار هم کړي وي.

۲- د واده لپاره د مناسبو مالي امکاناتو برابرول:

بل مهم فکتور چې د واده په اړه باید پرې فکر وشي هغه د واده لپاره د مناسبو مالي امکاناتو پیدا کول دي. سره لدې چې پدې اړه هم وروسته تفصیلي خبرې شوي، په عمومي توگه باید دا ووايو چې دا به ښه خبره وي چې هلک خاصتاً د خپل واده یوه غټه برخه پیسې پخپله پیدا او هغه په واده کې او تر واده وروسته مصرف کړي. که څه هم اکثره پلرونه د زامنو د ودونو مصارف په غاړه اخلي، ښه طریقه یې دا ده چې تر واده وروسته باید هلک په خپلو پخو ولاړ او یو څه مادي امکانات یې د واده د مصارفو لپاره او یو څه نور یې تر واده وروسته د مصارفو لپاره گټلي او خوندي کړي وي.

۳- د شریکبان د انتخاب د مسوولیت او صلاحیت معلومول:

دا چې د هلک او نجلۍ لپاره د شریکبان انتخاب د چا مسوولیت او صلاحیت دي، د دې معلومول ضروري دي. سره لدې چې په افغاني ټولنه کې اکثره د دې انتخاب صلاحیت مور او پلار او خاصتاً پلار ته وي ولې دا به زموږ جدي توصیه وي چې د شریکبان په انتخاب کې ځوان او د هغې پلار او مور او د ضرورت په صورت کې ځینې نور نږدې خپلوان لکه وروڼه او خوبندې، کاکاگان او ماماگان هم گډون ولري، دا به ښه وي.

د هغې تجربې له مخې چې لیکوال ترې استفاده کړې وه او پایله یې گټوره موندلې ده، دا به ډیره غوره او کتوره طریقه وي چې د شریکبان د کورنۍ انتخاب د ځوانانو د کورنۍ (مور او پلار) په خوښه ترسره شی، اما د هلک یا نجلی غوره کول د دوي د اولاد په خوښه ترسره شی. دا کار په دوو لارو ترسره کېدای شي:

الف- دا چې هلک او یا نجلی څوک د ځان لپاره د شریکبان په توگه خوښوي او خپله خوښه بیا له خپل مور او پلار سره شریکوي او ټول بیا په گډه سره پدې اړه تصمیم نیسي.

ب- یا هم برعکس مور و پلار یوه یا څو کورنۍ خوښوي او بیا خپل اولاد (لور یا زوی) ته د هلک یا نجلی د خوښولو لپاره د هغې د لیدو او خوښولو چانس ورکوي. پدې توگه دا یو گډ او شریک انتخاب راځي.

د دې طریقي گټه په دې کې ده چې د هلک او یا نجلی انتخاب لپاره هم د دې ځوان نظر ته درناوي کېږي او هم یې د کورنۍ په غوره کولو کې د دوي د مور او پلار نظر ته درناوي شوي وي.

د شریکبان خصوصیات:

دا ډېره لازمي او ضروري ده چې هر څوک باید پدې پوه وي چې دي له کوم ډول شخص سره واده کول غواړي، یعنی د دې د شریکبان خصوصیات باید معلوم وي.

د شریکبان په خصوصیاتو کې ډیر مسایل شامل دي، ځینې مهم یې دا دي:

الف- د شریکبان د عمر حدودات:

باید هلک او نجلی د خپل خاصو شرایطو په نظر کې نیولو سره دا تصمیم نیولي وي چې دي د څومره عمر لرونکي هلک یا نجلی سره واده کول غواړي، چې دا عموماً یوه اندازه وي نه یو خاص کال، مثلاً د ۲۰ نه تر ۲۵ کلونو پورې عمر باید ولري، البته پدې اړه به د هر چا ځانگړي شرایط وي، په عمومي توگه ستاسې عمر نه تر پنځه کاله لاندې باندې یو عمومي ښه فارمول دي، مگر تردې زیات تفاوت په اړه ژور فکر پکار دي. مثلاً که ستاسې عمر ۲۳ کاله وي نو د ۱۸-۲۸ کلن سره واده کول یو ښه مناسب عمر دي. البته پدې اړه یو بله توصیه دا ده چې د هلک عمر باید تر نجلی اقل ۲ کاله زیات وي. د دې مختلف عوامل دي خو یو دلیل دا هم دي چې نارینه فزیکي وده د ښځو په نسبت دوه کاله وروسته وي، یعنی که نجلی په ۱۳ کلنۍ کې د پیغلنې احساس کوي (اولین ځل لپاره یې حیض یا جامې راځي) نو هلک بیا په ۱۵ کلنۍ کې بلوغ ته رسیږي. د بلي خوا د نارینه منځني عمر په افغانستان کې ۳۷ کاله او د ښځې ۴۵ کاله دي. د دې مانا به دا هم وي چې د دغو دوو کالو تفاوت په نظر کې نیولو سره ممکن د ښځې او نارینه د مرگ په موده کې وقفه ۴ کاله وي نو د دغه تناسب په

نظر کې نیولو سره به د بنځې او یا میړه د مرگ په صورت کې د پاتې شوي شخص د کونډې توب د مودې د لنډیدو سبب هم وگرځي، چې په اجتماعي لحاظ دا یو ښه او محفوظ کار دي.

ب- د شریکبان د تعلیم او تحصیل اندازه:

هر ځوان باید پدې مشخصاتو پوه وي چې د ده د شریکبان څو کاله زده کړې دي او حد اقل دا زده کړې ده ته د معیار په توګه د منلو وړ دي او که څنګه او یا دا چې زده کړې هېڅ د دې له شرایطو څخه نه دي. بیا د هماغه معیار له مخې د مناسب شخص په پیدا کولو پسې هلې ځلې کوي.

ج- د شریکبان د کورنۍ اقتصادي حالت:

دا باید هر ځوان ته معلومه وي چې په اقتصادي لحاظ له کوم ډول یوې کورنۍ سره خپلوي کول غواړي؟ د دې لپاره لومړي باید دې په ټولنه کې د خپل ځان په مالي موقف پوه او بیا دا تصمیم ونیسي چې ایا د ځان په څیر د یوشانته کورنۍ سره خپلوي کول غواړي، که له ځان نه پورته او یا ټیټې کورنۍ سره او تر کومه حده تفاوت د دې لپاره د منلو وړ دي؟

سره لدې چې د کورنۍ ترمنځ اقتصادي ورته والي دومره زیات ټاکونکي نقش نه لري، تر یو بریده موثر او په ځینو شرایطو کې په راتلونکي کې د ناراحتیو سبب کېدای شي چې دا موضوع بیا خصوصاً په هغو حالاتو کې چې د نجلۍ کورنۍ په اقتصادي لحاظ د هلک د کورنۍ په نسبت شتمنه او مالداره وي کله نا کله د ځینو ستونزو سبب ګرځي.

د- د شریکبان د کورنۍ ټولنیز او سیاسي موقف:

دا هم یو مهم فکتور دي چې باید ځوانان پدې پوه وي چې د کوم ډول ټولنیز او سیاسي موقف لرونکو خلکو سره خپلوي د ده لپاره د منلو وړ ده؟ کله کله د دغه ډول زیاتو ټولنیزو او سیاسي توپیرونو درلودل بیا د ځانګړو ستونزو سبب ګرځي.

ه- د شریکبان ظاهري قد، قواره او قیافه:

دا لازم او ضروري ده چې هر ځوان باید د خپل شریکبان په اړه یو شمیر خصوصیات لکه قد، قواره، قیافه، وینستان، سترګې، د پوستکي رنگ، او نورو په هکله یو ټاکلي نظر ولري او پدې پوه وي چې له کوم ډول شخص سره واده کول غواړي؟ دا خصوصیات باید دومره واضح او روښانه وي چې یو بل چاته یې تشریح کړای شي.

و- یو شمیر نور عمومي فکتورونه لکه قوم، ژبه، منطقه، دین او نور هم د دغو مشخصاتو یوه برخه ده چې هر یو یې په تفصیل سره څېړل مشکل او غیر ضروري ښکاري.

سره لدې چې دا مشکله خبره ده چې د یو ایډیل (له زړه سره برابر) کس ټول مشخصات سرې ذکر کړي، تر کوم حده چې دغه شرایط واضح او روښانه وي او په تطبیق کې یې کونښن وشي، دا به ډیر ګټور کار وي.

د کتاب لیکوال چې لومړي واده یې له ستونزو ډک او له اړې ورځ یې هغه مات کړ او بیا یې دوهم واده وکړ، د لومړي واده لپاره یې پنځه روښانه شرایط په نظر کې درلودل. (۲۳ مخ وګورئ)، بیا هم پدې وتوانید چې دوه یې ترې عملي او پاتې درې نور یې پوره نشو کړای چې ممکن د هماغو نه تر سره کیدل دده د واده د ناکامۍ سبب هم شوي وي، ځکه خو یې په خپل دوهم واده کولو کې پدې شرط ډیر ټینګار

درلوده چې: لومړي بايد داسې ښځه وکړم چې عمر يې اقلًا تر ۲۸ کالو لوړ وي.

دوهم دا چې زه بايد نجلی سره پخپله وگورم او نجلی له ما سره پخپله موافقه وکړي. سره لدې چې د دغه شرط پوره کول ډير گران کار وو او دا هم ممکن د دې سبب شوي وي چې د ځينو ښو کورنيو له نجونو سره د واده کولو نه به محروم شوي هم يم، دا زما لپاره ځکه مهمه وه چې ما نه غوښتل د نه ليدو په صورت کې وروسته زما ښځه په خپل انتخاب پښيما نه او په ژوند کې ستومانه وي. زه او ښځه مې چې اوس له خوښۍ ډک او ښه ملگري ژوند لرو ممکن غټ د ليل يې همدا وي چې هغې زه تر واده او کوژدې وړاندې ليدلي وم او ما هغه ليدلي وه او دواړو د يو بل په غوښتنو قناعت کړي و.

د ځوانانو لخوا د دغو شرايطو معلومول او هغه له مور او پلار او نورو خپلوانو او ملگرو سره شريک کول دوه گټې لري، لومړي دا چې دا کار تاسې او ستاسې د کورنۍ نورو غړو ته چې ستاسو لپاره د ښځې پيدا کولو پسې تلاش کوي ښه لارښود ورکوي او پدې ډول به هغوي بي ځايه د دغه چوکاټ نه بهر د چا پسې خوارې او تلاش نه کوي. د بلې خوا دا له تاسې سره هم مرسته کوي چې د يو چا د قبلولو او يا ردولو په اړه په اسانۍ سره تصميم ونيولي شئ، دا ځکه چې که د هر چا له خوا کوم پيشنهاده راشي تاسې هغه د احساساتو له مخې نه بلکې د يو فارمول له مخې يې تحليلوئ، که يې ستاسو له مقرراتو سره سمون وخور قبلوئ يې او کنه نور دوي يې. خودا خبره ډيره مهمه ده چې دغه خصوصيات بايد تاسې مخکې تر مخکې په ارامه فضاء او ښه سوچ او فکر سره جوړ کړئ او يوه ځاي کې مو چې هميش در سره محفوظ وي ليکلي وي.

سره لدې چې سل په سلو کې به ستاسې له غوښتنو سره برابر څوک پيدا کېدل گران کار وي، د دغه چوکاټ لرل بيا هم تاسې سره ښه کومک کولای شي. هو، دا هم مهمه ده چې په هرې برخه کې بايد تر يوه حده انعطاف پذيرۍ ته حاضر و اوسئ. مثلاً: که يو څوک ستاسې د شرايطو په سلو کس سل نه، اما ۷۰-۸۰ سلنه شرايط ولري، دا به د ردولو وړ نه وي او يا هم يو څوک په يوه برخه کې ستاسو له شرايطو څخه لږ کم اما په نورو برخو کې برابر وي، تاسې بايد په هغې برخه کې يو څه نرمښت ولرئ.

۵- د شريکبانو د واده نه مخکې تعهدات:

کله چې تاسې په خپلو کې د غې موافقې ته ورسيدئ چې يو شخص هلک يا نجلی سره تاسې د واده کولو لپاره اماده ياست او ور سره مو ليدنه کتنه وشوه او تاسې دواړه يو و بل ته په فزيکي لحاظ د منلو وړ ياست؛ نو بله مرحله دا ده چې تاسې بايد يو د بل څخه خپلې اساسي غوښتنې او هيلې په واضح او مشخصه توگه حتي د امکان په صورت کې په ليکلي توگه سره شريکې کړئ چې دواړه خواوې د مقابل لوري په غوښتنو پوره غور وکړي او د هرې يوې په وړاندې خپل دريځ او موقف په تعهدي ډول يا په ليکلي توگه څرگند کړي.

د دغو ټولو مسايلو لپاره اول کار به دا وي چې تاسې ته خپل ارزښتونه روښانه او معلوم وي. يعني تاسې هريو دوه لستونه، يو هغه ۱-۵ غوښتنې چې تاسې يې له خپل شريکبان څخه غواړئ او هغه به يې هميش نه کوي مثلاً (ما ته به ښکښل نه کوي، ما به د خلکو په وړاندې نه تهديدوي، زما مور او پلار ته به بد رد نه وايي، ما به له کار کولو څخه نه منع کوي، ما ته به په ميلمنو نه غورږې) او همدا راز ۱-۵ هغه

نور شيان چې تاسې يې له خپل شريکبان نه غواړئ چې هغه به يې هميشه کوئ مثلاً: (زما د مور او پلار احترام به ساتئ) او داسې نور. نو دا لست به هم ترتيب او يو له بل سره به تبادله کړئ.

دا ستا سو لپاره همدا اوس ښه چانس دي چې خپل شريکبان په يولو داسې اصولو سره وټړئ چې بيا به هغه ستاسې تر واده وروسته ژوند کې ډيرې اسانتياوې راوړي؛ ځکه ستاسې شريکبان به په يولو کې قيو داتو او ژمنو چې تاسې ته ارزښت لري تړل شوي وي او بيا به ترې ورته تجاوز کول گران کار وي. د دغو تعهداتو په اړه بايد ډير تاکيد وکړئ چې مقابل لوري يې په پوره غور او دقت ولولي او يوازې د هغو غوښتنو سره يې موافقه وکړئ چې تاسې يې سل په سلو کې منلو ته تيار او په ځان کې يې چمتووالي گورئ. هيڅکله هم هغه شرطونه ونه منئ چې تاسې يې د عملي کولو چمتووالي نه لرئ.

کوښښ وکړئ چې د دغو تعهداتو تبادله لمړي په ليکلي توگه ترسره کړئ او که دا ممکنه نه وه؛ نو بيا يې اقله په لفظي توگه په واضحو جملو کې سره تکرار کړئ. مثلاً: تاسې مقابل لوري ته ووايئ، ايا تاسې زما هيلې او غوښتنې ولو ستې؟ پرې پوه شوي؟ که يې وويل: هوو ما ولوستې او پرې پوي شوم او زه يې منم؛ نو بيا ورته د خپل لست له مخې هغه يوه په يوه په واضح ډول ووايئ او که ضرورت و ورته يې تشریح کړئ او ځواب يې له ځان سره په يو کاغذ کې يا داشت کړئ او که ممکن وه دغه خبرې ټايپ هم کړئ او بيا يې په کور کې د ياداشت په کتابچه کې وساتئ.

دويم مقابل لوري سره فزيکي کتنه:

مور او تاسو پدې پوهيږو چې افغانستان يو اسلامي او عنعنوي ټولنه ده چې ځانته ځانگړي شرايط لري، پدې کې ځيني داسې غلط شرايط هم شته چې هغه نه اسلامي دي او نه انساني، مگر هغه ناقص افغاني شرايط دي، دا ضروري نده چې تاسې ځوانان دې د هغو ناوړه کلتوري او غيرې اسلامي رواجونو قرباني شئ.

د بېلگې په ډول: د واده نه تر مخه د هلک او نجلی د ليدو موضوع، هغه موضوع ده چې د اسلام د مقدس دين کې هم پرې په کلکه تاکيد شوي چې هلک او نجلی بايد له نامزدۍ نه د مخه له يو بل سره وگوري او په کلتوري لحاظ هم د ايو ښه کار دي؛ مگر د نامعقول کلتور په وجه يو نا منل شوي عمل گڼل شوي دي. مور پدې وسيله له ټولو مېندو او پلرونو نه هيله، کوو چې د اسلام د مقدس دين د احکامو مطابق او له انساني سالم کلتور سره سم په افغاني دغه ناوړه دود کې د يوه مثبت بدلون په غرض د خپلو اولادونو په مقابل کې خپل اسلامي او انساني وظيفې په درسته تشخيص او ادا کړي. د خپلو اولادونو ترکوژده کولو وړاندې د هلک او نجلی ترمنځ د يوې موزونې ناستې او ليدنې کتنې شرايط برابر کړي. دغه راز مو له ځوانانو هيله دا ده چې پدې کتو راکتو کې د والدينو هغه اعتماد چې يې په تاسې کوي په پوره توگه وساتئ او د نورو جنسي غرايضو په عوض يو د بل په فزيکي کشش او علاقمندي توجه وکړئ او د هغه شخص رويه روپوش او سلوک و ارزوي. بايد پدې کتنه کې پوره دقت وکړئ چې د مقابل لوري درنښت، رښتينولي او ستاسو د پوښتنو په وړاندې د صادقانه او ښو ځوابونو ورکولو ته متوجه و او سي نه دا چې نورو جنسي غوښتنو ته.

هر څومره چې تاسې پدې مرحله کې خپل اخلاقي معیارات او لوړ وساتئ په هماغه اندازه به تاسې لازیات د مقابل لوري د احترام، درناوي او د خپلې کورنۍ او د مقابل لوري د کورنۍ د لازیات باور وړ وگرځئ. دا کار به نه یوازې دا چې تاسې ته په راتلونکي کې د لارښو او اوږدو لیدو کتو زمینه برابره کړي، بلکې ستاسې او نورو والدینو په زړونو کې چې کومه ویره او هیبت د دوو ځوانانو د کتو په اړه شته هغه به ورو ورو کم او د لازیات باور رامنځته کولو فضا جوړه کړي چې ځوانان په مینه یو بل سره وگوري.

دریم- تر واده وروسته د مهمو موضوعاتو په اړه د نظریاتو تبادلې یو لړ موضوعات داسې وي چې اکثراً تر واده وروسته که څه هم کوچني وي، د دې کبله له چې په کور او کورنۍ کې هره ورځ تکرار یږي کولای شي د خاوند او مېرمن ترمنځ د دوامداره لفظي مشاجرو سبب شي او بالاخره دا وړې مشاجرې د مینې د کموالي او بیا د مایوسۍ، ناامیدۍ او بې علاقه‌گۍ سبب شي او دغه موضوعات بیا یو خوا یا دواړه خواوې یو لړ نورو مسایلو ته وهڅوي چې هغه بیا لا نور هم د ښځې او میره ترمنځ مناسبات خراب او په پای کې د ودونو له ناکامۍ او جنجالونو څخه د ډک ژوند سبب کېږي. د مثال په ډول: یوه ښځه ځانگړې علاقه لري چې زیږونگ جامې پرتن کړي یا تېز بویه عطر استعمال کړي، پداسې حال کې چې میره یې ژېړونگ یا تېز بویه عطر نه دا چې نه خوښوي، بلکې ورڅخه نفرت هم لري. دې کې خو د یوه گناه هم نده لېکن دا د دوي هر یو طبعي خصلت او خوښه ده، که دوي سره واده وکړي پکار ده چې بیا ښځه هغه خپل دوه په زړه پورې شیان (ژېړونگ جامې او تېز عطر) بالکل پرېږدي او یا خویې خاوند باید هره ورځ دغه مصیبت وزغمي او په خپل ځان فشار راوړي. پدغو دواړو

صورتونو کې یو له دې وگړو به ځان تر فشار لاندې محسوسوي او دا کینه به زړه کې اړوي راپروي او بالاخره به دا د دوي ترمنځ د مینې د کموالي سبب گرځي. مینه د هرانسان ضرورت دي او ښځه او خاوند دواړه د یو بل مینې ته ضرورت لري چې دا مینه باید په مختلفو شکلونو ورته وروښودل شي. کله چې د یو لوري مینه کمه شوه هغه بیا دا مینه له بل ځای نه تر لاسه کول غواړي چې دا بیا د لازیاتو خرابو چارو او جنجالونو زمینه برابروي. دا به ډېره گټوره وي چې یو لړ داسې موضوعات له واده څخه پخوا لا بحث شوي وي او په اړه یې سره موافقه شوي وي او یا هم دا موضوعات چې اختلاف پیدا کونکي دي باید دومره زیات نه وي چې ستاسې راتلونکي ژوند پریشانه کړي.

د یوې سالمې کورنۍ د جوړښت لپاره مشورې او نظریات:

۱. کونښن وکړئ چې یو څه مناسب مالي امکانات د یوې مودې (۲-۳ میاشتو) لپاره د ځان او یا هم د عاجلو پېښو لپاره خوندي وساتئ.
۲. په واده کې له قرض کولو خصوصاً له لنډ مهالې قرضدارۍ ځان وژغورئ.
۳. د کور د ضرورت وړ شیان لست کړئ او هغه د لومړیتوب له مخې په درې برخو (ډېر ضروري، ضروري، او غیر ضروري وویشتئ او هغه په همدې ترتیب په تدریجي توګه واخلي.
۵. خپل شریکبان سره خپله اقتصادي وضعه په رښتیني توګه شریکه کړئ او د ضرورت په صورت کې ترې پدې برخه کې د گذارې کولو غوښتنه وکړئ.
۶. د خپل راتلونکي ژوند لپاره د کور او موټر اخستلو په شمول د ټولو شیانو لپاره یو واضح پلان جوړ او هغه له خپلې مېرمنې سره شریک کړئ او پرې ټینګ عمل وکړئ.
۷. د خپل شریکبان، ماشومانو او نورو خپلوانو هر یوه سره په احترام او ادب خبرې او برخورد وکړئ.
۸. خپلې کورنۍ سره د ډوډۍ خوړلو، تفریح، د خپلوانو د لیدلو او نورو کارونو لپاره یو منظم تقسیم اوقات او روښانه رول او اصول ولرئ چې د کورنۍ هر غړی پرې خبر او پوه وي.
۹. کار، خپلوانو او ملګرو سره د ارتباطاتو د لیدنو کتنو نه علاوه د خپلې کورنۍ لپاره ځانګړی وخت ولرئ.
۱۰. هر مازیګر له دندې یا کار وروسته خپلې مېرمنې او ماشومانو سره د ساعت تېرۍ یا تفریح لپاره یو څه وخت او ټاکلي مهالویش ولرئ.

۱۱. د کور له غړو سره ټوکې، ټکالې او شریکې لوبې وکړئ. اکثر آ هغو ته د لوبو د ګټلو چانس ورکړئ.
۱۲. حد اقل د ورځې یو وخت ډوډۍ باید سره ټول په ګډه وخورئ. د ډوډۍ خوراک په دعا پیل او په دعا ختم کړئ.
۱۳. په خپله ښځه هر اړخیزه یا وور وکړی او هغه و هڅوی چې ته له ما ښه کولای شی چې د کور مالی او اداري چاري اداره کړي.
۱۴. د هرو ښو مالي او اداري چارو په ترسره کولو سره هغه وستایئ، کونښن وکړئ چې هغه د کورنۍ د نورو غړو په وړاندې په ځانګړي ډول د هغې د خپلوانو په وړاندې ډېره وستایئ.
۱۵. که کومه تېروتنه ترې وشوه هغه ورته په ډېر احتیاط متوجه کړئ په ځانګړي ډول د دې متل کارول به ګټور وي چې لوبښي هغه څوک ماتوي چې بې پرېمېنځي. هر عمل د اشتباه سره مل وي چې څوک هېڅ عمل نه کوي نو اشتباه به له کومه ځایه وکړي. خو راځه چې اوس پدې خبرې وکړو چې څرنگه کولای شوو د داسې تېروتنو مخه په راتلونکي کې ونیسو او دا باید د دې سبب نه شي چې ته د دې کار د غزلو څخه لاس واخلي.
۱۶. د کور په کار کې له خپلې مېرمنې سره برخه واخلي.
۱۷. نوي واده شوي ځوانان باید دې ته پرې نږدو چې مادي ستونزې د دوی ترمنځ د جګړو زمينه برابره کړي، بلکې دوي باید خپلې مادي ستونزې یو له بل سره په روښانه توګه شریکې کړي او پرې بحث وکړي او د حل په برخه کې دواړه خپله ونډه روښانه کړي. د بېلګې په بڼه: که د یوې خوا هلک کولی شي چې د کار ساعتونه زیات کړي له بلې خوا ښځه هم کولای شي چې یا د یو کار په کولو او یا هم د کور په مصارفاتو کې د کمښت په راوړلو دغه فشار په کورنۍ باندې کم کړي.

۱۸. اکثراً میرونه نه غواړي چې ناوې دې د ده له اقتصادي مشکل نه خبره شي؛ ځکه دوی فکر کوي چې دا به بیا د هغوی په سترگو کې د دوي قدر او ارزښت کم کړي. متاسفانه دا ښه خبره نه ده، ځکه که میرمن د خاوند په ستونزو پوهه نه وي هغه نشي کولای چې په ګټوره توګه ورسره د ستونزو په حل کې برخه واخیستي شي او برعکس ممکن د ستونزو د لاریاتوالي سبب وګرځي. د بېلګې په توګه که ښځه د میره له اقتصادي مشکل نه پوره خبره نه وي، بیا هغه ممکن د کور د ښکلا لپاره غیر ضروري شیان واخلي چې هغه بیا د میره لپاره د خوښۍ پرځای د لا پرېشانۍ زمينه برابروي. ښځې چې هغه د خپل کور د ښایست او د خپل میره د خوښۍ لپاره اخیستي وي او ګوري چې میره یې نه دا چې د هغې د دغه ابتکار قدر نه کوي، بلکې برعکس د هغه د خفګان سبب کیږي، د میره د عدم علاقې د اصلي علت د نه پوهیدو له کبله هغه فکر کوي چې ممکن میره یې ورسره د بې مینې توب په وجه د دې د دغه ابتکار قدر داني نه کوي او پدې توګه دا بیا د دوي ترمنځ د سوټفاهماتو، شکونو، تردیدونو او اختلافاتو د لاریاتوالي سبب کیږي. د بېلګې په ډول: که ښځه د میره له اقتصادي ستونزو خبره نه وي، ممکن هغه په بازار کې د کور د ښکلا لپاره یو شمېر داسې قیمتي شیان واخلي چې د دوي له اقتصادي توان سره برابر نه وي او کله چې یې کورته راوړي، په خاوند یې د اقتصادي فشار له امله داسې وضعه حاکمېږي چې هغه د دغه خیز هرکلي په هغه شان نشي کولای لکه څنګه چې یې د ښځې ارزو وي. د میره له خوا د دغه خیز ناچیزه ګڼل بیا ښځې ته د دې شک ور پیدا کوي چې دا د هغې په لاس د خیزونو د اخستلو او په نهایت کې له میرمن سره د خاوند د نه

مینې لرلو شک پیدا کوي او د نورو ډېرو ناسمو تعبیراتو لمن لاهم پراخېږي.

۱۹. تر واده وروسته تدریجاً د ښځې او خاوند عمر زیاتېږي، طبیعي ښکلا او انرژي یې کمېږي، د دوي اولادونه زېږي او پدې توګه د دوي مینه چې پخوا یوازې د دوي ترمنځ وه یوه برخه یې د اولادونو خواته منعکس کیږي چې دا بیا په طبیعي توګه د ښځې او خاوند په منځ کې د مینې د کموالي احساس منځته راوړي. دوي باید دا خبره یو بل ته واضح کړي چې اوس یې په مینه کې بدلون راغلي نه دا چې کمه شوې ده.

۲۰. اوس ممکن میرمن د بچیانو د مسوولیتونو له کبله زیات وخت ونلري چې خپل ځان او خپل نظافت او ښکلا ته هغسې توجه وکړي لکه چې پخوا به یې کوله، دا بیا حتماً د هغې په ښکلا، جذابیت او مینه کولو کې اثر اچوي او پدې توګه یې د خپل خاوند په وړاندې جذابیت او کشش کې کموالي راځي چې دا حالت په غیر مستقیمه توګه د دوي ترمنځ د مینې د کموالي سبب هم کیدای شي. دا مهمه خبره ده چې د یوې خوا ښځې باید ورته متوجه شي او له بل اړخه میرونه د موضوع په اصلي علت پوه کړي چې د ناسمو تعبیراتو مخه ونیول شي.

۲۱. د وخت تېرېدل، د بچیانو زیږول او روزل یوه طبیعي پېښه ده چې هغه باید میرونه د یو واقعیت په توګه په نظر کې ولري او پرې نږدې چې دا د ده او د ښځې ترمنځ د مینې د کموالي سبب وګرځي. یو متل دي چې وايي داسې نشي کیدای چې (زمانه مې دې څلور او ښځه مې دې نجلۍ وي) نو دا ضروري ده چې د بچو راوړل د ځوانۍ له ښکلا سره تبادله کیږي.

۲۲- بنځو ته توصیه کېږي چې باید د اولادونو په راوړلو سره دوی له خپل پاکوالي او ښکلا نه ناخبره پاتې نشي؛ بلکې د خپلې ښکلا هغه ځلاوالی چې د وخت په تیریدو سره له منځه ځي هغه د ځنې نورو مثبتو تغییراتو په راوړلو سره لکه نوې او ښایسته جامې اغوستل، ښایسته او ژرژر مک آپ کول، د وینستانو جوړول او د بدن د ښایست د نورو وسایلو نه په استفادې د خوب په کوټه او بستره کې د زړه راښکونکو او دلچسپو بدلونونو په راوړلو او خپل خاوند سره د مینې او محبت په نويو طریقو سره د خپل خاوند مینه او توجه د خپل ځان په برخه کې گرمه وساتي.

۲۳. د (ته اوس زما مال یې) روش او سلوک یو بل ناوړه عمل دی چې ممکن د ښځې او خاوند په منځ کې د مینې په کموالي اثر واچوي. له واده څخه تر مخه هلک او نجلی یو له بل سره کتنه د مینې په خاطر کوي، تر واده وروسته هر یو د خپل ملګري په هکله داسې فکر کوي چې (دا دي ته نو اوس زما مال یې) ته څو اوس چیرته راڅخه تللی هم نه شي او چې اوس زه څه وایم ته باید هغه ومني. دا هغه فکرونه دي چې د مقابل لوري مینه او علاقه راکموي. نو اړینه ده چې دواړه (ښځه او خاوند) باید له دغه ډول برخورد او سلوک څخه د یو او بل په مقابل کې په کلکه ډډه وکړي. دغه راز باید خپل روش او سلوک همیش داسې څرګند کړي چې زه تا غواړم، زه تاته ضرورت لرم او ته ماته خاص ارزښت لري. نو نه یوازې دا چې د سړي او ښځې په خیال کې باید دا ډول کلمات وي، بلکې په خوله او ښکاره ویل یې هم خورا ګټور او د مینې په زیاتوالي کې خورا مرسته کوي.

۲۴. بې ځایه حیا کول: کله کله خصوصاً نارینه داسې فکر کوي چې له خپلې میرمنې سره مینه کول، د هغې ښکلول او یا هغې ته د یوې تحفې

راوړل بد سترګي او بې حیايي ده. نه، هېڅکله هم نه، دا یوه فوق العاده ناسمه مفکوره او منفي نظر دی. دا ډېره ګټوره ده چې خاوند خپله ښځه همیشه وستايي، هغه د خپل مور او پلار او نورو خپلوانو په وړاندې تقدیر کړي، ورسره مینه وکړي او هغې ته وخت په وخت تحفې راوړي. یوه تحفه ولوکه ډېره وړه هم وي چې په اخلاص میرمنې او یا خاوند ته ورکړل شي، هغه د یوه او بل په وړاندې مینه او محبت کې زیاتوالي راوړي. خو ښځې یا خاوند ته د تحفې په راوړلو کې باید له احتیاط څخه کار واخستل شي؛ ځکه دا تحفې معمولاً قیمتي وي او دوام ورکول یې بیا کله مشکل وي او بیرته قطع کول یې هم ښه کار نه دي او هم شکونه را پیدا کوي. نو پدې اړه به ښه مشوره دا وي چې د تحفو ورکول، کله نا کله، ناڅاپي او د حیرانتیا وړ او توقع خلاف وي او له بل اړخه یې قیمت باید مناسب وي چې سړي یې د بیا بیا اخیستلو توان ولري. د ماشومانو په وړاندې د خپلې ښځې ښکلول او له هغې سره مناسبه مینه کول حتی د ماشومانو د ډېرې خوښۍ سبب ګرځي.

۲۵. شریکباني سره واضحه او ښکاره خبرې کول او د غیر مستقیم عکس العمل نه ډډه کول:

یو له هغه عواملو څخه چې د دوو شریکبانو ترمنځ د اختلافاتو عمده سبب کیږي هغه یو بل سره د موضوعاتو او مسایلو په باره کې په واضحه او روښانه توګه خبرې نه کول دي. د بېلګې په ډول: که ښځه له خاوند څخه پدې وجه خفه شي چې خاوند یې ورته د اختر لپاره جامې ندي کړي، بیا ښځه دغه موضوع له خاوند سره نه شریکوي او د دې په عوض سبا ما ښام د ډوډۍ په وخت کې هغه وید پرې. دې ته غیر مستقیم عکس العمل یا مرورتیا وايي او یا هم د دې لپاره چې خپل خاوند پرې خفه کړي، خپل ماشوم ناحقه او بغیر له کوم موجه په څپیره وهي، چې

دې ته ناموزون يا غير مستقيم عكس العمل ويل كيږي. دغه ډول حادثات په كورنيو كې زيات پېښيږي او يو بل شكل يې هم خپل زور له داسې يو څيز څه ويستل دي چې هغه ضعيفه وي. مثلاً د قهر په صورت كې د ماشومانو وهل، رټل يا د دروازي په زوره او درب سره بندول دا ټول ناموزون او د غير مستقيم عكس العمل شكلونه دي.

دغه ډول عكس العملونه نه يوازې دا چې اصلي مشكل نشي حلولاى، بلكې پر اصلي مشكل نه سربېره د مقابل لوري د لاغوسه كيدو، قهر او خفگان او د نور جدي عكس العملونو زميني برابر وي. پدې برخه كې سپارښتنه دا ده چې د يوه نه منونكي عمل د توقف او اصلاح لپاره بايد عكس العمل اصولي، نيغ په نيغه او د ښه سلوك له لارې مطرح شي. او په رښتيني توگه په هماغه اصلي عامل باندې بحث وشي، نه دا چې په نورو فرعي او غير لازمي مسايلو باندې.

د خراب عمل په مقابل كې خراب عكس العمل هيڅكله هم خراب عمل نشي اصلاح كولاى، بلكې شدت او تكرار يې لا نور هم زياتوي.

د واده مناسب شرطونه:

اول- د واده مناسب وخت يا عمر:
 په مختلفو ټولنو كې ځوانان د عمر په مختلفو مرحلو كې ودونه كوي، د واده لپاره د يو مناسب وخت انتخاب د واده په موفقيت كې زيات اغيزمن دى. د هغې څېړنې په پايله كې چې پدې برخه كې ترسره شوى د واده لپاره مناسب وخت هغه دى چې هلک او نجلی خپل تحصیلات تکمیل کړي وي، خصوصاً هغه ځوانان چې د لوړو زده کړو توان او علاقه لري باید له پوهنتون څخه تر فراغت پورې خپل واده وځنډوي او که د پوهنتون د شاملیدو هیله نه لري نو کله چې له (۱۲) ټولگي څخه فارغ شي، ځان ته يو کار او مصروفیت پیدا کړي او د يو څه مادي امکاناتو خاوند شي نو بيا به د واده کول گټور وي.

له تحصیل څخه تر فراغت وړاندې او په اقتصادي لحاظ په خپلو پښو د ودرېدلو نه مخکې ودونه که څه هم چې مور او پلار يې زيات پيسه دار هم وي، ښه نتيجه نه لري.

د تعلیم په دوره کې د واده کول درې عمده ستونزې را منځته

کوي:

۱- ممکن شخص د خپل واده د مسوولیتونو په وجه د خپل تعلیم په برخه کې توجه لږه کړي او پدې توگه یې تعلیم نیمگړی پاتې شي.

۲- د دې له کبله چې دې زیات وخت په تعلیم مصروف پاتې کیږي ممکن د خپل ژوند ملگري ته هغسې توجه ورنکړای شي، چې د دوی د نوي واده له کبله دوی یو بل ته مکلفیت لري. همدا راز له پوهنتون څخه د فراغت عمر عموماً د (۲۲) کلنۍ څخه پورته وي پدې عمر ځوانان هم په جسمي لحاظ او هم په ذهني لحاظ له واده څخه ښه لذت پورته کولای شي. دغه راز پدې عمر کې دوي یو څه پر خپل ځان اتکا او تحمل پیدا کوي چې د واده او شریکبان په وړاندې د حوصلې او زغم لپاره زیاته مرسته کوي.

ولې د واده لپاره ښه عمر به دا وي چې له (۳۵) کلونو څخه زیات نشي، ځکه پدې صورت کې د یوې خوا بدني نیمگړتیاوې د واده لذت کموي او له بلې خوا خصوصاً په نجونو کې تر (۳۵) کلنۍ وروسته د ماشومانو زیږول له یو لږ صحي ستونزو سره ملگري وي، پدې توگه سپارښتنه کیږي چې د واده په وخت کې د (۲۲-۲۵) کلونو پورې عمر به ښه عمر وي.

۳- د تحصیل تکمیل د مالي بنیاد د پیاوړتیا سبب کیږي. د واده کولو په وخت کې باید واده کوونکي په اقتصادي لحاظ په خپل ځان متکي وي. کله چې ځوانان خپل تحصیلات تکمیل کړي او د یو کار او مصروفیت خاوندان شي، ممکن خپل مستقل اقتصادي امکانات ولري.

دویم- مالي استقلالیت:

د عمر ترڅنگ اقتصادي حالت هم خورا زیات ارزښت لري. مستقل اقتصادي امکانات د واده د ژوند د شریکبان پوره ازادۍ ته ښه زمينه برابروي شي. که نوې واده شوې جوړه ښه اقتصادي امکانات ولري، دوي به مجبور نه وي چې د اقتصادي مجبوریتونو په لحاظ د یو او بل د کورنۍ ځینې بې ځایه قیودات په ځان ومني. که څه هم اکثراً د هلک پلار او مور د خپل زوی د واده زیات مصارف تهیه کوي لیکن دا د توجه وړ خبره ده چې باید هلک د خپلې شخصي مالي ځواک په اساس او تکیه خپل واده او د خپلې میرمنې ورځني ضروریات او اړتیاوې پوره کړای شي. دا په کلکه توصیه کیږي چې هر ځوان باید له واده څخه ډېر مخکې په خپلو اقتصادي چارو کې په خپل ځان متکي شوی وي او ښه به دا وي چې حتی د خپل واده ټول مصارف او که نه نو یوه زیاته برخه یې له خپلو عایداتو څخه ترسره کړي او تر واده وروسته هم د یو څه اقتصادي امکاناتو لرونکی وي، چې له واده سره سم له اقتصادي فشارونو سره مخ نشي. ښه به دا وي چې تر واده وروسته د یوې تفریحي رخصتۍ لپاره مصارف او د ځینو عاجلو ضرورتونو لپاره یې یو څه مادي امکانات جدا ذخیره ساتلي وي. تر واده وروسته تفریحي رخصتي خورا ضروري او د واده په ټینګښت کې مثبت اثر اچولی شي، ځکه پدې توگه له خپل شریکبان سره یو ځای او له نورې کورنۍ څخه جدا د وخت یوه برخه گډ تېرول دواړو ته د دې چانس ورکوي چې یو د بل په خوي او عادتونو پوه شي او په خپلو کې نظریات او توقعات په روښانه توگه تبادله کړای شي.

د واده په انتخاب کې مهم ټکي:

د واده په انتخاب کې عمده فکتورونه چې باید په نظر کې ونیول شي په لاندې برخو کې یې مطالعه کوو:

الف - شریکبان پورې اړوند فکتورونه:

دا هغه فکتورونه دي چې هر ځوان یې باید د خپل شریکبان په باره کې په روښانه توګه وڅیړي.

۱. د شریکبان شکل:

باید دواړه لوبغاړي د یو او بل لپاره ښکلا تمثیل کړای شي. (ښکلا) یوه داسې کلمه ده چې ځانګړی تعبیر، تفسیر او تعریف نلري. ښکلا د هر چا له نظره فرق کوي. دا په کلکه توصیه کېږي چې له واده څخه تر مخه باید هلک او نجلی سره وګوري او یو او بل ته د هغه د فزیکي جوړښت له کبله متمایل او مینه وال وي؛ ځکه هغه وډونه چې د ښکلا او مینې په اساس شوي وي اکثراً ښه دوام کوي او موفق وي.

۲. د شریکبان ذهني تمایل:

پر ښکلا سربېره باید دواړه لوبغاړي د یو او بل په باره کې یو څه معلومات ولري چې د هغوي کره وړه، ناسته او ولاړه او ورځني سلوک یو بل ته روښانه شي او یو بل ته د قبلیدو وړ وي. په دې اړه زموږ د ذهني او سلوکي مشابهنو ازمونه اخیستل د دوي په ذهني توافق پیژندنه کې ډېره مرسته کولای شي.

۳. د شریکبان تعلیمي او اقتصادي ورته والی:

باید کونښن و شي چې په نسبي توګه د دواړو لوبغاړو ترمنځ د تحصیل، مسلک او اقتصادي حالت له مخې یو څه ورته والی وجود

ولري. ډېریات اختلافات پدې اړوند ممکن وروسته د اختلافاتو د پیدا کیدو او مشکلاتو زمینه برابره کړي.

۴. د مزاج او دلچسپو ورته والی:

ښه به دا وي چې دواړه شریکبان د ځینو ټولنیزو او ورځنیو کړو وړو او روشونو په باره کې هم ورته والی ولري. د بېلګې په ډول، یا به دوي دواړه مېلمه پال وي، که یو تن زیات مېلمه پال او بل تن لږ یا هیڅ مېلمه پال نه وي ممکن دا د دوی ترمنځ په راتلونکي کې د اختلاف پیدا کیدو زمینه برابره کړي. یا برعکس که یو تن خصیص او کنجوس وي او نه غواړي چې یوه روپۍ هم مصرف کړي او بل تن بیا پراخ لاسی او زیات مصرف کوونکی وي دا رنگ حالت هم هم کولای شي د دوي ترمنځ د اختلاف زمینه برابره کړي.

۵. د عمر نږدې والی:

دا ډېره ضروري خبره ده چې د هلک او نجلی عمر باید سره نږدې وي. که هلک له نجلی څخه تر څلورو کلونو پورې مشروي ښه خبره ده، ځکه چې یو خوا د هلک بالغېدل وروسته صورت نیسي او له بل اړخه د ښځې عمر هم د نارینه په نسبت زیات وي، دا به بیا د نارینه د مړینې په صورت کې د ښځې د کونډیتوب موده لنډه کړي. ولې په هر صورت د (۱۰) کلونو څخه زیات توپیر باید په جدي توګه ارزیابي کړای شي.

۶. سیاسي نظریاتي ورته والی:

سیاست زموږ د ژوند یوه مهمه برخه ده او هره ورځ موږ له داسې مختلفو مسایلو سره مخ کېږو چې باید پرې سیاسي نظر ورکړو او

حتي د يو مشخص نظر پلوي وکړو. دا چې موږ د سياسي پيښو د پيښيدو په اړوند کوم کنترول نه لرو، اخبار، راديو، تلويزون او نور مطبوعات هره شيبه داسې سياسي موضوعات راسپړي او پرې بحث کوي چې موږ ممکن پرې مخالف نظريات ولرو؛ نو که ښځه او خاوند يې دوه جلا حتي متضادې نظريې ولري، دا اکثراً د ښځې او خاوند تر منځ د مشاجرو او مخالفتونو سبب کيږي.

دوهم- کورنيو پورې اړوند فکتورونه:

څرنگه چې واده، نه يوازې چې د ښځې او خاوند شريک ژوند وي، بلکه دا د دوو کورنيو ترمنځ د خپلوې، ناستې او گډ ژوند زمينه برابروي، دا ډېره مهمه ده چې د ښځې او خاوند په انتخاب کې د دواړو کورنيو ترمنځ ځيني مشابهتونه وجود ولري او که نه نو بيا دا به په راتلونکي کې د دواړو کورنيو د مناسباتو او بالاخره د ښځې او خاوند په مناسباتو باندې مستقيمي اغيزې کوي. کورنۍ پورې اړوند فکتورونه په لاندې ډول دي:

۱. اقتصادي ورته والی:

ښه به دا وي چې دواړه کورنۍ په اقتصادي لحاظ له يو بل سره نږدېوالی ولري، که يوه کورنۍ له اقتصادي پلوه په بلې خوا برتري ولري دا د دې سبب کيږي، چې معتبره کورنۍ هغې بلې کورنۍ ته هغه شان قدر نه ورکوي لکه چې يې ايجاب کوي او دارنگه غېر متوازن حالت بيا د هلک او نجلۍ پرروابطو هم اغيزه اچوي. اقتصادي ورته والي او يا حد اقل نږدېوالی مهم دی خو د دې اهميت خصوصاً زموږ په ټولنه کې هغه وخت جدي مطرح کيږي، چې د نجلۍ کورنۍ په

اقتصادي لحاظ د هلک تر کورنۍ لوړه وي. په دې صورت کې هلک اکثراً د خپل غرور د ماتوالي شرايط گوري، چې دا ورته سخت وي او دا بيا د دوي ترمنځ جنجالونه او ستونزې را منځته کوي.

۲. اجتماعي ورته والی:

دا به ډېره گټوره وي چې دواړه کورنۍ د اجتماعي حالت، خويونو او خواصو له مخې يو له بل سره ورته والی او نږدېوالی ولري. د زيات تفاوت په صورت کې ممکن دغه اختلافات د هلک او نجلۍ د ورځنيو کړو وړو په برخه کې مختلف اثرات پيدا کړي او پدې توگه د دوی کړه وړه کېدای شي د دوی ترمنځ د اختلافاتو زمينه برابره کړي، چې همدې اصل ته په اسلام کې د (کف) خطاب شوي او کف يې د واده په انتخاب کې خورا جدي توصيه کړې ده.

۳. د دواړو کورنيو نږدې استوگنه:

سره له دې چې د دواړو کورنيو نږدې استوگنه کوم جدي ټاکونکی نقش نلري خو بيا هم د نږدې او سيدونکو کورنيو ترمنځ د خپلوې کول کېدای شي د دې سبب شي، چې دغه کورنۍ يو-بل ته د لا تقويې او ښه شخصيت او کومکونو د ورکولو زميني برابري کړي. اما ځيني نور بيا د نږدې کورنيو اثرات منفي بولي او داسې فکر کوي چې که له کورنۍ سره ډېرې نږدې وي، کېدای شي يوه خوا هغې بلې کورنۍ ته زيات اجتماعي پلوي او قوت ورکړي، خو له بل پلوه د خسر خپلو نږدېوالي کېدای شي د هلک او نجلۍ ترمنځ د تحريک ورکولو او منفي رول زميني برابري کړي چې دا به بيا د دواړو د واده په برخه کې منفي اثرات ولري. که دواړه لوبغاړي په جدي توگه د دوی د کورنيو د

مداخلو مخنیوی وکړای شي، بیا د نږدې کورنیو ترمنځ د واده کول به ډیر ګټور وي.

د ښځې او میړه حقوق پر یو بل باندې:

حقوق او مسوولیتونه د یوې سکې دوه مخونه دي. حقوق بیله مسوولیت ته اصلاً وجود نشي پیدا کولای، مثلاً یو ښځه هلته په یوه نارینه حقوق پیدا کوي چې د دوي ترمنځ واده وشي او د واده په وجه اول نارینه د میړه توب مسوولیت ومني، بیا د ښځې او نارینه د حقوقو مسئله مطرح کیدای شي او مسوولیتونه یې له حقوقو تر سره کیدای شي. د انسانانو ترمنځ ژوند هلته ښه او خوندور تیریدای شي، چې هر یو د بل حقوق وپیژني، درناوي یې وکړي او هغه په سمه بڼه ادا کړي په یوه ټولنه او نظام کې هم که ملت په دولت حقوق لري نو خلک هم د دولت په مقابل کې مسوولیتونه لري. بل خوا د دولت صلاحیتونه هلته د منلو وړ وي چې هغه دولت د خلکو حقوق ومني او هغه ورته ادا کړي. واده هم یو اجتماعي پروسه ده چې د هغې په اساس ښځه په خاوند او خاوند په ښځه یو لې حقوق حاصلوي.

یو هلک او نجلی ته دا ډېره ضروري خبره ده چې له کوژدن او تعهد ورکولو نه مخکې له خپل مقابل لوري نه د خپلو حقوقو په اړه د هغه په خبرتیا او پوهاوي ځان مطمئن او خپل مقابل لوري سره په تفصیلي بڼه خپل حقونه روښانه کړي، چې ډاډه شي مقابل لوري یې د ده په حقوقو پوه او د سرته رسولو کلکه ژمنه یې کوي. د دې لپاره دا اول ضروري ده چې ښځه او نارینه دواړه هر یو په خپلو حقوقو او د مقابل لوري په حقوقو پوه وي. د ښځې او میړه ترمنځ د حقوقو په اړه الله تعالی په سورت البقر کې فرمایلي دي: (ولهن مثل الذي عليهن بالمعروف و لرجال عليهن درجه) ژباړه: (د ښځو په میړنو حقوق دي، لکه څرنګه چې د میړنو په ښځو حقوق دي، اما میړه یوه درجه لري چې هغه د کور مشري ده). که زیر شو دلته د ښځو حقوق اول ذکر شوي او بیا د نارینه

حقوق خو نارینه ته د مشرۍ حق ورکړل شوي دي. په زړه پورې خو دا ده چې یوه ښځه پر میړه ۲۲ حقونه لري، مگر میړه بیا پر ښځه ۸ حقونه لري. د دې لپاره چې په دې اړوند مو ځانونه لابنه پوه کړي وي، دا حقوق په تفصیل سره ذکر کوو:

الف- د ښځې حقوق په خاوند باندې:

۱- د مهر حق: مهر یو مقدار پیسې، طلا یا نور ارزښتمن څیز دي چې د نکاح په وخت کې ټاکل کیږي، چې باید میړه یې ښځې ته ورکړي. سره لدې چې دا مهر هر وخت ورکول کیدای شي خو غوره طریقه یې دا ده چې د نکاح په وخت کې ورکړل شي. ښځه کولای شي چې خپل مهر خاوند ته وبخښي. د مهر کوم خاص اندازه معلومه نه ده. سره لدې چې د مهر زیاتوالي په شرعیت کې کوم ممانعت نه لري، که اندازه یې غوره بلل شوې او مستحب ده. پدې اړه حضرت محمد (صل الله علیه و سلم) فرمایي: (این اعظم النکاح برکته ایسره مونته)

ژباړه: (هغه نکاح ډیر برکت لري چې د مهر تکلیف یې کم وي.) په شرعیت کې د مهر کهه اندازه حتی د قران کریم د څو ایاتونو وړزده کوونه، یا دوه موتي خرما هم قبوله شوې ده. د حضرت محمد (ص) د هېڅ ښځې یا لور مهر له ۴۸۰ درهمو څخه چې اوس تقریباً (۷۰۰۰) افغانۍ کیږي زیات نه وه.

۲. د نفقې حق: د اسلام مقدس دین د ښځې نفقه په خاوند فرض کړې ده. پدې اړه حضرت محمد (ص) فرمایلي دي: (و حقهن علیکم ان تحسنوا الیهن فی کسوتهن و طعامهن.) ژباړه: (ستاسو د ښځو پر تاسو دا حق دي چې هغوي ته ښه لباس او خواړه تهیه کړئ.)

۳- د اوسیدو د ځای حق: ښځه په میړه دا حق لري چې د هغې لپاره له توان سره برابر اما مصؤن کور آماده کړي. پدې اړه الله تعالی فرمایلي دي: (اسکنوهن من حیث سکنتن من وجدکم.) ژباړه: (تاسې خپلې ښځې پداسې ځایونو کې ساتئ کوم ځای چې تاسې اوسیدلې او ستاسې په توان برابر وي)

۴- د لباس حق: میړه باید د رواج او شرعیت په مطابق د خپلې ښځې لپاره ښایسته او ښکلي لباسونه آماده کړي. په دې اړه د دوهمې مادې حدیث په وضاحت ویلي دي. د لباس تعداد ندي معلوم خو په کال کې اقلآ دوه جوړه لباس لازمي گڼل شوي دي.

۵- د کوروالي حق: ښځه حق لري چې میړه باید ورسره په ښه او نیک سلوک کوروالي وکړي. پدې اړه رب العلمین فرمایلي دي: (فاتوهن من حیث امرکم الله.) ژباړه: (تاسې باید له خپلو ښځو سره کوروالي وکړئ، له هغې لارې څخه چې مباح دي یعنی د معقد لار منع کړل شوې ده.) د کوس له لارې، نه دا چې د کوني له لارې.)

۶- د احترام او قدر وړ کولو حق: ښځه په میړه حق لري چې عزت او احترام یې وکړي او هغې ته هېڅ ډول داسې بدې خبرې یا ستغ الفاظ استعمال نه کړي چې هغه پرې خفه کیږي او نه باید هغه په فزیکي لحاظ وځوروي. په دې اړه په یو حدیث شریف کې راغلي دي: (اذما اکرمهن الا کریم ولا اهانهن ملا ندیم) روایت دي د ابن ماجه څخه. ژباړه: (عزتمند نارینه د ښځو درناوي کوي او رذیلان نارینه د ښځو سپکاوي کوي.)

۷- د تعلیم حق: په میړه د ښځې تعلیم لازمي دي. دا تعلیم کیدای شي چې دیني، فرهنګي، مدني او یا اخلاقي او ټولنیز وي، چې معاصر

علوم ټول پکې راتللي شي. په دې اړه حضرت عايشې (رض) فرمايلي دي:

(نعم النساء؟ نسا؟ الانصار لم يمنعهن الحيا؟ ان يتفقهن في الدين) بخاري.

ژباړه: (د انصارو ښځې نیکې دي او حیا د دې سبب نشي کيدای چې هغوي دې د دين د زده کړې نه محرومي کړي.) همدا راز حضرت عروه بن الزبير (رض) فرمايلي دي: (ما رايت احد اعلم بفقهو لا طب ولا شعر من عايشه) بخاري. ژباړه: (ما داسې څوک نه دي ليدلي چې په فقه، طب او شعر ويلو کې تر عايشې بي بي اوچت وي).

۸- د ښه سلوک حق: نارينه بايد له ښځو سره دروند او ښه سلوک وکړي. الله پاک فرمايلي دي:

(و عاشروهن بالمعروف) سورت النساء.

ژباړه (ښځو سره په غوره او ښه توگه سلوک وکړئ).

۹- د کور او کوروالي د رازونو د پټ ساتلو حق: بايد نارينه او ښځه دواړه د کور او کوروالي رازونه پټ او خوندي وساتي.

۱۰- د ارايش او ښکلا حق: لکه څرنګه چې نارينه د ښځې ارايش او ښکلا خوښوي، همدا راز ښځې هم د نارينه پاکوال او ښکلا خوښوي. نو ښځه دا حق لري چې خاوند يې بايد هغې ته ارايش وکړي، يعنې خپل نظافت او پاکوالي وساتي. په ښکلا کې دا لاندې شيان شامل دي:

- د وينستانو اصلاح کول، مينځل او ږمنځول.

- وخت په وخت د بغلونو او تناسلي الې د شاوخوا وينستانو کللول (پاکول)

- ښکلې او پاکې جامې اغوستل.

- د عطريانو يا نورو خوشبويو وهل.

- د خولې او غاښونو برسول او يا مسواک وهل.

او د نوکانو لنډول او له سگرتو او نساو څخه پرهېز کول.

۱۱- د کور په کارونو کې له ښځې سره د مرستې کولو حق: ميره بايد خپلې ښځې سره د کور په کارونو کې مرسته وکړي.

۱۲- د مشورې حق: ميره بايد له خپلې ښځې سره د کور په کارونو کې هميشه مشوره وکړي.

۱۳- د ښځې د خپلوانو او ملګرو د درناوي حق: ميره بايد د خپلې ښځې له خپلوانو او ملګرو سره دروند سلوک وکړي.

۱۴- د خپلوانو کره د تللو او د هغوي د راتللو حق: ښځه دا حق لري چې په مناسبو وختونو کې د نېرېدې خپلوانو کره د ميره په اجازه او د ضرورت په صورت کې د هغه په ملتيا د خپل پلار، مور، ورور، خور او نورو نېرېدې خپلوانو کورونو ته د مړي او ژوندي او يا هم د هغوي د ليدو په غرض ولاړه شي او يا هم د هغوي د راتللو په صورت کې د ښځې د خاوند لخوا په پراخه تېنده هرکلي وويل شي. البته پداسې حالاتو کې ښځې ته د دې زمينه برابرول چې هغه له خپلو خپلوانو سره ازادانه خبرې اترې وکړي ښه کار دي.

۱۵- د ښځې د ابرو ساتنې حق: بايد ميره د خپلې ښځې او د هغې د خپلوانو ابرو او عزت وساتي، خاصاً د ښځې د ابرو ساتل فرض دي. په دې اړه حضرت محمد (ص) فرمايلي دي: (ثلاثه قد حرم الله عليهم الجنته من الخمر والعاق والديوث الذي بقر في اهله الخبث) مشکوت. ژباړه: (درې تنه جنت ته داخليدای نشي، د شرابو معتاد، د پلار او مور ازاروونکي او دووس) هغه څوک چې خپله ښځه له پرديو نارينو سره نامشروعو اړيکو لپاره پرېږدي).

۱۲- د کار او ملکیت حق: ښځه حق لري چې کار وکړي او پدې وسیله ځانته گټه ترلاسه کړي، پدې شرط چې د ښځې کاري بوختیا د خاوند د حقوقو او غوښتنو خنډ نشي. همدا راز ښځه حق لري چې ملکیت او جايداد ولري.

۱۷- د ميراث حق: ښځه حق لري چې د ميرې د وفات کيدو په صورت کې د هغه له پاتې شوي مال نه ميراث ترلاسه کړي.

۱۸- د سلام ورکولو حق: ښځه په ميرې دا حق لري چې هغه بايد ورته سلام ورکړي او احترام يې وکړي.

۱۹- د نيوکو حق: ښځه دا حق لري چې د ميرې په تېروتنو او ناروا کارونو نيوکې وکړي.

۲۰- د ناروغتيا د علاج او پرستارۍ حق: که ښځه ناروغه او يا معيوبه وي، په ميرې د ممکنه علاج او پرستارۍ حق لري چې هغه بايد د خپلې مېرمن اړوند حاجتونه ورپوره کړي.

۲۱- د عدالت حق: که يو ميرې دوه يا زياتې ښځې ولري، پدې صورت کې هره ښځه له نورو سره د برابر سلوک، کوروالي او نورو امتيازاتو حق لري.

۲۲- د ښه سلوک حق: ښځه په ميرې دا حق لري چې ورسره ښه سلوک وکړي.

۲۳- د خلع (جدايي) حق: لکه څرنګه چې ميرې د طلاق حق لري، همدا راز ښځه د خلع حق لري چې په خلع کې بايد ښځه يو څه مال متاع خاوند ته ورکړي چې هغه خوشې کړي. خلع بيدون له موجب نه هم امکان لري ولې دا بيا يو تقبيحي عمل دي.

ب: د ميرې حقوق پر ښځه:

۱- د فرمانبردارۍ حق: لکه دمخه مو چې وويل، ميرې د کور مشروي او بايد د کور نظم، د سپلين او پلانونه جوړ او عملي کړي، ښځه بايد د هغه روا امرونه ومني، اما په ناروا کارونو کې بيا دا اصل لازمي نه دي.

۲- د سپري د شتمنۍ، ملکیت او حرمت ساتنه: ښځه بايد د ميرې د کور، اسبابو پوره ساتنه وکړي او د کورني حرمت او پاکۍ بشپړ درناوي يې وکړي.

۳- د کور د کار حق: ښځه مسووليت لري چې د ميرې د کور کارونه (لکه د ډوډۍ پخول، د کاليو مينځل، د لوبښو مينځل، د کور جارو کول او د ماشومانو پاکول) په ښه توګه او د ميرې له توقع سره سم تر سره کوي او کور به پاک ستره ساتي.

۴- نظافت او د سينگار کول: ميرې په ښځه حق لري چې د هغه لپاره بهترينه ښکلا تمثيل کړي، خپل نظافت پاک وساتي، ښکلې جامې واغوندي، خپل وينستان سم جوړ، پاک او غوړ کړي، ښه عطر استعمال کړي، خوله او غاښونه پاک برس او يا مسواک کړي.

۵- د ميرې په کور کې او سېدل: دا د ميرې حق دي چې د هغه ميرمن بايد د ده په کور کې و اوسي او بې ميرې له اجازې هيچرته حتي خپلو خپلوانو کره هم لارې نشي. له خپلوانو کره تګ د ميرې په اجازه جواز لري خو ژر بايد بيرته خپل کور ته را ستنه شي. دغه راز چېرته چې د خاوند خوبه وي هملته بايد ښځه استوګنه وکړي نه داسې چې خاوند کوم ځاي استوګنه خوښوي، مېرمن دې ورسره مخالفت وکړي نه، هېڅکله هم نه.

۲- د ناروغۍ په وخت کې د مېړه نه پرستاري: دا د مېړه په ښځه حق دي چې د ناروغۍ په وخت کې له هغه نه په ممکنه اندازه په ښه توګه پرستاري وکړي، مګر دا چې د ښځې په وس پوره نه وي.

۷- د کوروالي (جماع) حق: د حیض - د ښځې هغه میاشتینۍ ناروغي چې ترې وینه راځي او نفاس هغه موده چې د ماشوم د پیدا کېدو نه پس له ښځې نه وینه او نور افرازات راځي - نه بغير ښځه باید هر وقت د نارینه د کوروالي غوښتنه ومنې او هغه سره په مینه کوروالي وکړي.

۸- د طلاق حق: مېړه کولای شي چې د لزوم په صورت کې ښځې ته طلاق ورکړي، مګر دا طلاق ورکول باید بیخایه د ښځې د ازار سبب نه شي.

د واده د بریا لپاره څو با ارزښته وړاندیزونه:

که مو پام کړې وي حتا هغه ودونه چې که څه هم د دوو مشابهو کسانو ترمنځ صورت یې نیولي وي، هغه رنگ دوام نه کوي لکه څرنګه چې شروع شوي وي. خصوصاً په غربي نړۍ کې، چې د ودونو کول په خپله خوښه وي اکثرأ هلکان او نجونې چې ودونه کوي لومړي یو له بل سره ډېره زیاته مینه لري، مګر ډېر ژر دا مینه سره او بالاخره یې د ژوند لار سره بېلېږي. برعکس په وروسته پاتې او کلتوري ټولنو کې ګڼ ودونه په شخړو او ناندريو پیل خو تدریجاً وخت په تېرېدو د سولې او گزارې کولو خواته ځي.

ترواده وروسته په ودونو کې د ستونزو د زیاتوالي درې عامله وي:

۱- ترواده وروسته اکثرأ کورنۍ تشیکل شي، ښځه او خاوند دواړه یو لپ هغه ازادۍ د لاسه ورکوي چې ترواده پخوا یې لرلې. د بېلګې په ډول، دوي چې به هر وخت کور ته راغلل پروا به یې نه کوله، که به یې له هر چا سره ناسته ولاړه وه، کوم خاص قیودات پرې نه وو، مګر ترواده وروسته هم په اخلاقي او هم د مکلفیتونو په لحاظ دواړه ښځه او خاوند ځان مجبور احساسوي چې په خپل ژوند کې یو لږ تغییرات راولي، چې یو له بل سره د خوښۍ او همکارۍ ګډ ژوند ولري، له بده مرغه ځینې ځوانان بیا دا توانمندي نلري چې دغه ضرورت محسوس کړي او بیا ترواده وروسته هم غواړي چې هماغه شان بې قید و شرطه (آزاد) ژوند ولري، چې دا بیا د هغه د ژوند شریکبان ته د بې اعتنایۍ، بې مینیتوب، شک او تردید سوالونه پیدا کوي او دغه تردیدونه او شکونه بیا د مینې د کمښت، اختلافاتو، مشاجرو او جنگونو او بالاخره د جدایۍ سبب کیږي، پدې توګه ځوانانو ته جدي توصیه کیږي چې ترواده وروسته دواړه په خپلو ځانونو کې یو لږ بدلونونو راوستو

ته ځانونه اماده کړي. هو، کله که کوم ځوان بیا د یو معقول معذرت له کبله په ټاکلي وخت کور ته نشي راتللای، هغه دې په روښانه او تفصیلي بڼه خپل شریکبان ته ووايي او له راتللو سره سم دې ترې معذرت غوښتلو ترخوا باید د هغه وخت مکمل گزارش ورکړي.

۲- تر واده وروسته یو لږ اقتصادي مکلفیتونه او کورني مسوولیتونه د نوي واده شویو ځوانانو لپاره د خستگۍ، بې حوصله گۍ، قهر او غوسې زميني برابر وي او د دغه قهر او غصو غیر موزون کنترول بیا ښځه او خاوند په خپل منځي جنگ جگړو اخته کوي.

واضح خبره ده چې تر تازه واده وروسته گڼ ځوانان د کور یو شمېر سامان الاتو او وسایلو ته ضرورت لري، خو په دې سربېره اکثراً ځوانان په ودونو کې د غیر معقولو اضافي مصارفو له کبله قرضداري شوي هم وي. دغه راز د واده د مشغولیتونو له کبله د څه مودې لپاره له کار او وظیفې څخه هم بې کاره شوي وي، پدې توگه دا ټول مسوولیتونه او اقتصادي ناتوانۍ دوی یو لږ فشارونو او ستونزو سره مخ کوي. له بل اړخه دوی له هغو مرستو څخه چې پخوا به یې له مور، پلار او نورو څخه ترلاسه کولې هم محروميږي، ځکه خپلوان فکر کوي چې دوی اوس د واده خاوندان دي، باید په خپلو پښو ولاړ وي او هغوی نه غواړي چې دوی تر دې زیات په نورو متکي پاتې شي خو له بده مرغه چې د خپلوانو لخوا له دغسې ځوانو جوړو سردفتاً د مرستو بندول ډېره دردوونکې وي او پدې توگه دوی یو لږ ضروري شیانو ته ضرورت او له بل لوري د همکاريو او عایداتو کمېدل پر ځوانانو یو لږ فشارونه او ستونزې ورتحمیلوي چې دا فشارونه بیا د دې په عوض چې په یوه مناسبه او سنجیده زغم او حل کړي، برعکس د ناموزون اثر تر تاثیر لاندې د فشار، پریشانی، قهر او غوسې خواته

ماتېږي او د خپل منځي شخړو او ناندريو زمينه و برابرېږي. له دې له کبله ځوانانو ته پدې برخه کې لاندې توصیې ضروري بولو.

۱- تر واده له مخه د دغو واقعیتونو په نظر کې نیولو سره پخپله یا د یو پوه خپلوان او یا یو باوري ملگري په مرسته یو درست، ممکن او عملي پلان جوړ کړئ چې هغه ستاسو له شرایطو سره برابر وي.

۲- کونښن وکړئ چې تر واده له مخه یو څه مناسب مالي امکانات د یوې مودې لپاره - حد اقل د ۳-۶ میاشتو لگښت - جدا وساتئ.

۳- په واده کې د قرض کولو څخه خصوصاً له لنډې مودې قرض څخه جدا ډډه وکړئ.

۴- مور پلار او نور خپل خپلوان باید خپلې مرستې او همکارۍ له نو و واده شوو اولادونو سره ژر قطع نکړي.

۵- د خپل مالي حالت په اړه له خپل شریکبان سره رښتیني او واضح خبرې وکړئ، چې هغوي هم ستاسو په مشکل پوه او له تاسو سره پدې برخه کې مناسبه همکاري وکړي.

۶- د کور اړتیا وپټول توکي لست کړئ او د خپل توان په اندازه یې په ترتیب سره په مناسب وخت کې واخلي. په یو ځل د ډېرو شیانو د اخیستو او یا هم له خپل توان نه د پورته قیمتې شیانو له پېرلو څخه ډډه وکړئ.

۷- د کورنیو اسبابو د اخیستو صلاحیتونه له مناسب کنترول سره خپلې میرمنې ته وسپارئ.

۸- که ضرورت و یوه دوهمه دنده هم پیدا کړئ، چې د خپلو اړتیاوو چاره وکړاي شی.

۹- د کور په مصارفو له سره غور وکړئ او ځینې غیر ضروري مصارف بند کړئ.

۱۰. که اړتیا مو زیاته وي او ستاسو میرمن د ځینو چارو ترسره کولو توان ولري، هغه هم باید کار شروع کړي. مېرمنې کولې شي ځینې واره کارونه حتی له خپل کوره هم پرمخ بیولای شي.

د واده مراسم او وروستي اثرات یې:

واده د انسان په ژوند کې یو ځانگړي بدلون دي، هر څوک غواړي چې د واده مراسم یې بنکلي، ډېر تاوده او باشکوه وي، ځینې وخت دغه غوښتنې د احساساتو تر اغېز لاندې راځي او واده والا پدې احساساتو کې خپل تعقل او کنترول له لاسه ورکوي. ځینې یې بیا دومره زیات مصارف کوي چې گالل یې تر واده وروسته نورې ستونزې را منځته کوي او حتا د دوي دغه خوږ واده له ستونزو او پریشانو سره مخ کوي. د واده بڼه پلان کول یوه مهمه او ضروري خبره ده، پدې برخه کې به دغه لاندې مشورې مؤثرې وي:

۱- بڼه به دا وي چې د واده لپاره له کافي مودې راهیسې تیاري ونیسئ. پدې اړوند هغه جدول نه کټه واخلئ چې په ۲ جدول کې د ضمیمو په برخه کې لیکل شوي دي.

۲- البته بڼه واده به هغه وي چې هلک او نجلی دواړه او که نه حد اقل یو تن یې له یوې زیاتې مودې راهیسې په خپل عاید او امکاناتو متکي وي.

۳- کونښن وکړئ چې د واده د ورځو لپاره د هیڅ دوست او خپلوان څخه قرض واخلئ او که حتماً له دغه ناوړه انتخاب سره مخ شوی، تر ممکنه حده لږې پیسې قرض کړئ او د بیرته ورکولو لپاره یې کافي موده وخت وغواړئ. دا به بڼه خبره وي چې که تاسې د هغې ټاکلې مودې نه رومي خپل پور ور پرې کړئ، مگر دا به د ډیرې پریشانی ځای شي چې بیا تاسې تر واده وروسته په ټاکلې موده کې هغه پور ور ونه شی رسولای.

۴- واده ته د میلمنو په راغونښتو کې هم له پوره دقت څخه کار واخلئ، ضرورنده چې تاسې زیات خلک راوغواړئ، ځکه ممکن

مناسبه مېلمه پالنه يې ونشي. ښه به دا وي چې لږ خلک راوغواړئ او ښه قدر يې وکړئ، گټه او نیک نامي به يې زياته وي. د ميلمنو په اړوند د خپل شريکبان له کورنۍ سره هم خبرې وکړئ، د ميلمنو راغښتلو لپاره يو ځل عمومي لست جوړ کړئ او بيا يې له جملې څخه يوازې هغه کسان راوغواړئ چې ستاسو د اړتيا په وخت مو په درد دوا کېږي او يا مو نېرېدې خپلوان وي.

۵- واده ته سامان الات او اسباب اخيستل د احساساتو له مخې ونکړئ، ښه به دا وي چې صرف عاجل او ضروري شيان واخلي او پاتې زيات شيان پرېږدئ. دا به ښه خبره وي تاسې بايد له خپل شريکبان سره د سامان الاتو په اخيستلو کې صلاح وکړئ، که دا امکانات نلري نو کوښښ وکړئ چې د ځينو غير ضروري شيانو اخيستنه تر واده وروسته مودې ته پرېږدئ؛ خو دا خبره خپل شريکبان ته په واضح توگه ووايست چې د هغې د مصلحت او نظريې لپاره مو د ځينو اسبابو اخيستل ځنډولي دي. دا چاره به نه يوازې دا چې ستاسې د اړينو توکو په اخيستلو کې مرسته وکړي، بلکې ستاسې په واده کې به مينه او محبت لاهم زيات کړي، ځکه ستاسې د ژوند ملگري به پدې پوه شي چې تاسې يې نظر او مشورې ته اهميت ورکوئ.

بله مهمه خبره دا ده چې اکثراً خلک تر واده وروسته د استوگنې ځای بدلوي او يا له مور او پلار نه جلا کېږي، مگر د ځاي بدلول ډېر کله د اسباب د خرابۍ، ماتېدو او زيان سبب گرځي او هم يې په کور کې بيا پر کارولو اغېز پرې ووهي او عمر يې کمېږي.

۶- دا په کلکه مشوره ده چې له واده څخه رومبې د خپل ځانگړي کور خاوندان و اوسئ او په خپل کور کې ولو که ورکې هم وي واده وکړئ،

که د ځينو خاصو ملحوظاتو له کبله دا نه شئ کولای نو بيا د سامان الاتو اخيستنه تر ممکن حده محدوده کړئ.

۷- د ځانگړي کور اخيستل د واده نه مخکې د کورنۍ استقلال، عدم مداخلې او د ښه ژوند او مينې د زياتوالي سبب کېږي، د ځانته او سيدلو په صورت کې بايد د خپلې ښځې او کور امنيتي تدابير په کلکه په نظر کې ونيسي.

۸- کوښښ وکړئ چې له ځان ښوونکو، درواغجنو او نمايشي کړنو څخه (چې ځان وښيي چې ته ډېر پيسه داري، يا داسې نور)، تر ممکن بريده ډډه وکړئ، ځکه دا بيا ستاسې نورو پلانونو باندې منفي اغېز پرېباسي.

۹- د واده مراسم يوه سترې کوونکې او فشار راوړونکې مرحله ده اکثراً د واده د کورنۍ خلک د ستومانۍ په وجه خپله حوصله مندي او استقامت له لاسه ورکوي او په ودونو کې جنگونه او خفگانونه منځته راوړي.

۱۰- د يو مشکل د پيدا کيدو په صورت کې تر ممکن حده تاسو پخپله مداخله مه کوئ او په عوض مو خپل يو معاون ته وظيفه ورکړي چې هغه مشکل وارزوي او د حل لپاره يې لازم اقدام وکړي. خپل معاون ته دا ووايست چې د موضوع د حل او يا نه حل په اړه بايد ډير ژر تاسو ته اطمينان او خبر درکړي او که ضرورت وي فوراً ورسره مشوره وکړئ.

د دې لپاره چې واده مو ښه، آرام او په بریا سره تر سره شي نو:

- د واده د مراسمو په وخت کې ډېر متحمل اوسئ او له هر ډول جدي برخورد څخه ډډه وکړئ.

- د خپل واده په مراسمو کې کوښښ وکړئ چې ځان زيات ستومانه نکړئ.

- کافي خوب او استراحت وکړئ.
- کارونه او وظيفې د يو ټاکلي مهالویش له مخې د کورنۍ مناسبو او مؤثرو غړو ته وسپارئ. په خپل ځان زيات فشار مه راولئ. د کارونو د تقسيم په اړه د ضميمې له اول جدول څخه استفاده کولای شئ.
- دا په ياد ولرئ چې په ودونو او دغه ډول نورو لويو او درندو مسایلو کې خامخا ځيني شيان د معمول په خلاف واقع کيږي او د داسې حادثو د پېښيدو په صورت کې خپل استقامت او حوصله د لاسه مه ورکوي.
- خپله وظيفه بل چاته وسپارئ او ورته ووايئ چې زه تر فشار لاندې يم، غواړم لږ خپل فکر بدل کړم او زما کارونو ته توجه وکړئ. پداسې حالاتو کې آرام پاتې کيدل، حوصله او له نورو نه کومک غوښتل او حتی له مخې څخه لرې کيدل فوق العاده گټور تماميږي.
- که تر ډير فشار لاندې راغلي د څو دقيقو لپاره ځان ساحې څخه جدا کړئ او هلته گوبڼه ځای کې چې ازاد وي خو ژورې ساه وې (تنفس) وباسئ او بيا څو قدمه چکر ووهي او خپل مخ په يخو او بو سره پريمينځي، پر دې سربېره يو گيلاس يخي او به هم وڅښئ. تجربو دا ثابتې کړې چې د يخو او بو څښل او يا هم پرې مخ مينځل قهر، غوسه او بې حوصله گي کنترولوي.
- په ودونو کې خپلوان، ملگري او حتی پردې د احساساتو له مخې مداخلې کوي، حتی نا معقول پيشنهادونه وړاندې کوي او ستاسې پام بلې خوا ته اړوي چې ځيني وخت دا کارونه قصدي او د يوې بلې زړې کينې له وجه هم کيدای شي. بايد دا دواړه صورتونه سره

- تفکيک کړای شئ. پداسې حال کې چې هغوی سره مؤدبانه برخورد وساتئ، لاکن له خپل پلان سره سم پرمخ ولاړ شئ.
- يو يا دوه تنه تکړه ملگري فارغ او د ناڅاپي او غير متراقبه پيښو لپاره ودرول او پر چارو پر کنترول سربېره يې پوه کړئ چې د اړتيا پرمهال مو مرسته وکړای شي. د بېلگې په ډول: ممکن د پلان په خلاف ناڅاپه ميلمانه زيات شي، يا د پروگرام په اوږدو کې څوک خفه او يا کوم جنگ جگړه پيښه شي او يا کوم ټاکلي مسئله په خپل وخت او خپل ترتيب ترسره نه شي چې خپله هم له همدغسې يو حالت سره مخ شوي وم. زما د واده په شپه ناڅاپه په نل کې او به بندې شوې، دا يوه غير متراقبه حادثه وه چې موږ يې ناڅاپه نا سنجول شوې او له غټې ستونزې سره مخ کړو، د ښه تدبير، ښو او پوهو کسانو د منظمې همکارۍ په وجه پدې ستونزې بريالي شو. مگر دا بيا سبا معلومه شوه چې دا مشکل د او بو د نل مؤظف سړي قصد کړي و چې له موږ نه څه پيسې ترلاسه کړي. په هغې ورځ موږ پدې پوه نشو او هغه هم جرت ونشو کړای، چې د پيسو غوښتنه وکړي. کيدای شي داسې کارونه برقيان او يا نور اړوند کسان هم وکړي، د پيښې په صورت کې اول خپل استقامت په ځای کړي او پدې خوښ شئ چې تر دې لارياتو گرانه پيښه نه ده شوې.
  - د پلان نيولو په وخت او د وظيفو د تقسيم په وخت کې ټولو ټاکل شوو کسانو ته واضح او په کلکه سپارښتنه وکړئ چې د چارو په اوږدو کې د بې ځايه جنگ زمينه برابره نکړي. لکه د واده د غرمې د ډوډۍ په وخت کې زما يوه ښه دوست راته يو غلط خبر را کړ چې د خبرېدو په وجه يې زه په قهر او غصه شوم او خپل څو تنه خواره ملگري او همکاران مې چې ما يو شمېر دندې ورسپارلې وې، مگر دوي هر يو

څه نا څه غفلت کړي و، مسله دومره سخته نه وه لکه ما چې پرې هغوي خفه کړل. دا د دې باعث شو چې هغوي خپل وظایف پرېږدي او زموږ ستونزه لاهم زیاته شوه. که زما دغه دوست له تعقل څخه کار اخیستی و، ده کولای شو چې هغه مشکل یې په خپله په ډیره اسانۍ سره حل کړای وای، د دې په ځای چې مشکل حل کړي ماته یې هم خبر په افراطي ډول راوړس او چې ما هم د فوق العاده ستومانیا په وجه ونشو کولای ستونزه په درسته توګه درک او حل کړم او بالاخره کار پسې لا خراب شو.

نو پدې توګه جدي سپارښتنه کېږي چې د ښه نظم په خاطر وظایف مؤثرو او حوصله مندو خلکو ته چې د ښه کار او مشکل د حل توان ولري وسپارئ. دوي ته په ښکاره ووايي چې دا حالت ډیر حساس دی کونښن وکړي چې د موضوعاتو په حل کې ممکنه ونډه واخلي او د بیخایه مداخلو او جنجالونو مخه ونیسي.

- بله مهمه خبره دا ده چې کله خلکو ته وظایف ور سپارئ نو کونښن وکړي چې هغوي ته اړوند مناسب صلاحیتونه هم ورکړي او پدې اړوند نورو موظفو خلکو ته هم دا ووايست چې پدې برخو کې د هغوي اطاعت مندي وکړي.

- د پرابلمونو او مشکلاتو د حل لپاره له ځان نه جدا یو ټاکلې (دوه یا درې کسيزه) اما توانمنده او هوښیاره او حوصله منده کمیټه وټاکئ او نور خلک پدې پوه کړي چې د مشکل په صورت کې هغوي ته مراجعه وکړي او ټول مسایل ستاسې په غاړه وا نه چوي.

- کونښن وکړي چې د هرې ساحې لپاره د ټاکونکي تصمیم نیونکي سړي ترخوا دهغه لپاره یو یا دوه تنه معاونین هم غوره کړي

چې د ضرورت په صورت کې هغه ته مشوره ورکړي او یا هم د هغه د عدم موجودیت په صورت کې دهغه وظایف ترسره کړي.

- کونښن وکړي چې وظایف خلکو ته دهغوي د موافقې او توانمندي په اساس وسپارئ ځکه اکثرآ د عدم علاقې او یا عدم مؤثریت له وجې خلک خپل وظایف بې له دې چې چا ته خبر ورکړي پرېږدي چې پدې توګه د کار په ادامه او نظم کې فوق العاده ستونزې منځته راځي. د بېلګې په ډول: زما د لور واده و او په دروازه کې د راتلونکو میلمنو د روغې او د کارتونو د "چک" کولو کار مې یو داسې ملګري ته سپارلی و چې هغه له موسیقي سره ډیره زیاته مینه درلودله، د ساز له پیل سره سم هغه مخکې له دې چې وظیفه یې ختمه شي صالون ته راغلی و او د موسیقي په اوریدو مصروف شو. دا د دې باعث شو چې څو تنه نابلل شوي کسان د واده صالون ته داخل شي او د یو ډول تشنج او تشویش پیدا کولو سبب وګرځي. سره له دې چې د مؤثر او ښه اقدام له لارې موږ د دغه تشنج مخنیوی وکړولې که لږه نوره بې غوري شوې وای ممکن د یوې غټې حادثې او ستونزې زمينه یې برابره کړې وای.

تر ټولو ښه خبره دا شوه چې هغه موظف ملګري سره مو پدې مشخصه مقطع کې کوم برخورد ونکړ کله نو ممکن هغه هم خفه شوی وای چې دې به د لازياتې پريشانۍ زمينه برابره کړي وای، د واده په درېیمه ورځ مې هغه راوغوښت او تېر شوي ټول جریان مې ورته تېر کړ. هغه هم ه په خپلې بې غورۍ اعتراف وکړ او دا یې وعده وکړه چې بیا به هیڅکله هم داسې تېروتنه نه کوي چې پدې ډول ما له هغې منفي تجربې څخه هم د هغه ځوان په اصلاح کولو کې مثبتې ګټه واخسته.

د څو واده لرونکو تجربه کارو لارښوونې:

۱- سره لدې چې د کتاب لیکوال د یو ناکام واده ډېرې ترخې تجربې لري او هغه یې په مختلفو ډولونو د یو شمیر نورو دوستانو له تجربو سره یوځای د دغه کتاب په مختلفو برخو کې له تاسو سره شریکې کړي، په ځای به وي چې پدې برخه کې هم ترې یو څو سپارښتنې په لنډه توګه ذکر کړو.

د لیکوال له نظره:

- واده په مینه وکړئ، واده کې مینه وکړئ او له خپل شریکبان نه هم همیشه مینه ترلاسه کړئ.
- تر واده پس خپل شریکبان تر بل هر چا ځان ته ډېر نږدې او مهم وګڼئ. لکه چې زما پلار مرحوم به ویل: د واده نه پس پلار او مور او د کورنۍ نور غړي داسې حیثیت لري لکه واسکت چط یو غیر لازمي شي دي- او ښځه داسې حیثیت لري لکه پرتوګ چط یو لازمي او حتمي شي دي.
- تر واده وروسته د خپل ځان او خپل شریکبان د هیلو پوره کول خپل لومړیتوب وګڼئ او هیچا ته هم اجازه مه ورکړئ چې پدې لاره کې ستاسو خنډ وګرځي.
- تر واده مخکې باید حتماً خپل شریکبان وګورئ او له هغې سره منظمې او په تفصیل خبرې وکړئ.
- ستاسو د شریکبان ښکلا باید تاسو ته دومره زړه راښکونکې وي چې هغې سره مو واده کولو ته وهڅوي.
- د واده یو شمیر اړونده مهم موضوعات باید حتماً د خپل شریکبان او د هغې له کورنۍ سره په تفصیل مطرح کړئ او پدې اړوند خپل پوره اطمینان حاصل کړئ.

• واده په مناسب وخت کې وکړئ، دا ضرور ده چې د واده په وخت تاسو خپل تحصیلات تکمیل کړي وي او په اقتصادي لحاظ په خپل ځان متکي اوسئ.

• په واده کې له زیاتو او بې ځایه مصارفو نه په کلکه ډډه وکړئ.

• د خپل شریکبان سره ژوند په ملګرتوب او ښه تفاهم پرمخ یوسئ.

• د واده په اړه تر موافقې مخکې خپل ټول هغه شرایط چې د خپل شریکبان نه یې په راتلونکي ژوند کې هیله لري، هغه ته په واضح او مفصل ډول و وایئ او د منلو اطمینان یې ترې حاصل کړئ. دغه راز یې په مقابل کې د هغې غوښتنې هم په غور واورئ او یوازې هغه غوښتنې یې ومنئ چې تاسو په سلو کې اقلآ اتیا یې منلو ته تیار اوسئ.

• خپل شریکبان سره په کوروالي کې له پوره مینې، روادارۍ، اخلاص او ابتکارونو څخه کار واخلي. کوبښښ وکړئ چې د مقابل لوري رضا، ارضا او اقلع هم حاصله کړئ.

• په خپلو کورنیو چارو کې د خسر خیلو او زیربڼو الولاس وهنې درک او په کلکه یې مخنیوي وکړئ.

۲- یو ۲۴ کلن سړي چې بې سواده او اطرافي و او د یوې باسواده او د ده له نظره له (خپلو اکې) ښاري نجلۍ سره یې واده کړي و او بیا یې واده له ستونزو سره مخ شوي و، ځوانانو ته داسې توصیه کوي:

۳- له خپلې کچې سره برابر کس سره باید واده وکړئ او پدې برخه کې هر ډول اختلافات که هغه اقتصادي وي، اجتماعي او یا کلتوري، ولوکه ډېر واره هم وي، په جدي توګه مراعات کړئ.

۴- کوروالی د بنځې یو حق او ارزو ده، خو په کوروالی کې باید ځینې بنسټیز ټکي په پام کې و نیول شي.

- کوروالی نه دمخه باید نارینه او بنځه که امکان ولري ولامبي او که نه نو اقلاد او داسه کول دواړو ته جدا لازمي او د کوروالی نه په خوند او د بل ځل کوروالی ته د اشتها په زیاتېدو کې ډېره مرسته کوي. بنځه باید خپلې سینې او د سینو لاندې ځایونه هم پرېمېنځي.

- کوروالی باید د یوه ښه ډېر ساعت لوبېدو او ښکلولو، لاس وهلو او په هغه نهو ځانگړو ځایونو چې د بنځې د پارونې او په شوق راوستلو سبب کېږي نارینه لاسونه ووهي.

- په ژبه دې په ډېره نرمه توگه د بنځې د سینو څوکې و خټل شي، دا د ډېرو بنځو لپاره د مجامعت کولو اشتها را پاروي او د بنځې د مهبل (خاص غړي) افرازاو زیاتواو ترشح کوي.

- مجامعت باید په بسم الله پیل او په ډېره آرامه اولد قضیب (د نارینه خاص غړي) څوکه دې په ورو ورو د مهبل په زړي (Clitorise) او همدا راز د بنځې د خاص غړي په شونډو و سولول شي چې بنځه په تمامه معنی کوروالی ته چمتو شي، نو بیا ژر، ژر قضیب لږ لږ ودرننه او بیرته یې رابیرون کوی لکن چې ټول قضیب را و نه ووزي.

- نو چې کله بنځه په تمامه معنا چمتو شي هغه به تاسو ته پخپله د ژر ژر د قضیب د نویستلو او د ښه وړاندې ورتللو بلنه درکوي چې په دې وخت کې معمولاً بنځه هم انزال ته آماده کېدو په حال کې وي. نو که په دې وخت کې دواړه یو ځای انزال شی، نو دا دومره ډېر خوند او مزه لري چې تاسې به تل د خپلې بنځې سره جماع ته تیار او سئ او د خپلې بنځې نه بغیر به مو د بل چا سره جماع ته هېڅ لېوالتیا هم پیدا نه شي.

۴- پنځه ویشت کلنه سکینه چې میړه یې په واده کې د زیاتو مصارفو له کبله ډېر قرضداره شوي و او په ډیره تنگی ځوانی کې یې درې ماشومان وزېږول او بیا یې میړه د غریبۍ په وجه د قرضدارانو د لاسه پیسو پیدا کولو په امید ایران ته وتښتیده. متاسفانه درې کاله وروسته تش لاس او د هیروینو له ناولې رورډتیا سره بیرته کور ته راغي. هغه اوس ځوانانو ته داسې سپارښتنې لري:

- په ودونو کې له قرض کولو او زیات مصرف کولو نه په کلکه ډډه وکړئ.

- تر واده پس کوبښن وکړئ چې د خپل خاوند له اقتصادي وضعې سره ځان برابر کړئ او که ضرورت وي ورسره کومک وکړئ. مه پرېږدئ چې پیسې ستاسې او ستاسې د خاوند ترمنځ د جنجالونو او یا هم د هغه د مسافری سبب شي.

۴- بله ۲۳ کلنه بنځه چې د خپلې خواښې د شیطان، د خاوند د ناپوهۍ او خپلې بنځې ته په غوږ نه نیولو نه په چغو او فریاد ده، خپله کیسه ځوانانو ته د پېغام په بڼه داسې بیانوي:

- خواښې مې غوښتل چې خپل زوي (زما میړه) ته خپله ورېره وکړي او خسر مې غوښتل چې خپله خورزه (ما) ورته را واده کړي. بالاخره خسر مې چې زما ماما دي په ما مرکه وکړه او زما واده ده له زوي سره وشو. خواښې مې کینه واخسته او له ما سره یې بدې ورځې شروع کړې، هره ورځ زما میړه ته شیطانې کوي او هغه زما په ضد لمسوي. د خسر په وړاندې یې زما اړوند څه داسې تهمتونه پر ما راپورې کړل چې هغه یې هم رانه خفه کړ، خاوند مې هم لا تر اوسه د ماشوم په څېر د مور په لاس او خوله دي، زه چې هر څه ورته وایم خاوند مې هېڅ د هغی په اړه خبرو اوریدو هېڅ پام نه کوي. د مور له

لاسه يې د زوي او زما ژوند په دوزخ بدل شوي دي. ځوانانو ته زما سپارښتنه داده چې:

- تر خپل واده پس په خپل کور کې د هيچا لاسوهنو ته اجازه مه ورکوئ، حتی د خپل پلار او مور، خوانسې او خسر ناسمو خبرو ته وخت مه ورکوئ. اقلاد هغې موضوع سپيناوي کول در ته ضروري دي. مقابل لوري يعني خپلې ښځې ته هم غوږ کيږدئ، چې په واقعيونو ځان پوه کړئ. د شيطانونو تر شا د هغه انسان ولو که ستاسو مور هم وي په اهدافو او علتونو يې ځان پوه کړئ.

۵- يوه بله ښځه چې ۴۰ کلنه ده او د واده يې ۱۹ کاله کيږي، واده يې هم په سلو کې سل د دې او خاوند په خونبه شوي دي، ځوانانو ته داسې سپارښتنې کوي:

- اول بايد شيرين خوري وکړئ او زېږنوال بايد اولادونو ته د نامزدۍ په وخت کې د دې اجازه ورکړي چې يوه بل سره ناسته ولاړه ولري چې يو بل سره ښه وپيژنئ.
- د هلک او نجلی کورنۍ بايد هيڅ يو هم د دوي په کورنيو چارو کې لاس وهنه ونه کړي.

- هلک او نجلی بايد د گډ ژوند له پيله بل ته گران وي.

۲- يوه بله ۲۸ کلنه ښځه چې ۹ کاله يې د واده کيږي او د ۱۲ ټولگي فارغ التحصيله ده ځوانانو ته سپارښتنه کوي چې:

- لومړي خپلې زده کړې بشپړې کړئ.
- په خپل انتخاب کې جدي پاملرنه وکړئ.
- د واده مصارف مو بايد ډير کم وي.
- د دواړو کورنۍ بايد د دغو ځوانانو په کورني ژوند کې مداخله ونه کړي.

۷- يو بل سړي چې ۲۹ کلن دي او ۸ کاله يې د واده کيږي، وايي چې د واده کولو په وخت کې يې د واده په اړوند ډير کم معلومات لرل، داسې سپارښتنې لري:

- ښځه مو بايد ښايسته او لوستې وي.
- د نامزدۍ دوره مو بايد اقل (۶) مياشتې وي، چې يو بل سره ښه وپيژنئ.
- بايد د هلک او نجلی کورنۍ د دوي په ژوند کې مداخله ونه کړي.

که پورته سپارښتنو ته زير شو، نو ليدل کيږي چې ټول د ښې پيژندگلوۍ، په خپل ځان د اتکا، د خسر خيلو د لاسوهنو د مخنيوي، د واده د مصارفو د کموالي او مينې کولو سپارښتنې کوي. څرنگه چې دا سپارښتنې د هغوي له عملي ژوند نه سرچينه اخلي نو ډېرې ريښتوني او مهمې دي.

په واده کې د شریکبانو د خوینو او فکرونو د مشابهت ضرورت او معلومول:

واده د دوو متفاوتو جنسونو او د دوو متفاوتو انسانانو ترمنځ د یو شمیر کړو وړو شریکول دي چې په دې اړه ممکن هر لوبغاړي جلا او متفاوت نظر ولري. سره له دې چې دا به ناممکنه وي چې د ټولو ټکو په باره کې مخکې تر واده مصلحتونه او نظریات معلوم کړای شئ ولې ځینې ټکي داسې اساسي بریښي چې باید په مختلفو مرحلو کې د هغوي په اړه د دواړو لوبغاړو ترمنځ نظریات تبادلې او حد اقل له ۲۰٪ څخه زیات ورته والی پکې وجود ولري.

اوس دا سوال پیدا کیږي چې ایا موږ کولای شو د مختلفو روحي او سلوکي موضوعاتو په اړه د هلك او نجلی ترمنځ د نظر حد اقل توافق او اختلاف پیش بینی کړو؟ او بیا د دغه اختلاف او د اختلاف اندازه وټاکو؟ او یا هم د هغه د بدلولو په اړوند نظریات ورکړو؟ خاصاً زموږ د هیواد په څیر په کلتوري لحاظ په یوه محدوده ټولنه کې چې حتی د هلك او نجلی ترمنځ د خبرو کولو چانس دې هم ډېر کم او حتی ناممکن وي؟ د دې پوښتنې ځواب دا دي چې:

هو، د دغه اثر لیکوال د ځوانانو (هلكانو او نجونو ترمنځ د واده د تطابق پیش بینی کوونکي امتحان) اختراع کړې دي چې په ازمايلو سره چې هلك او نجلی یې باید سوالونو ته جلا جلا ځوابونه ووايي، بیا دغه ځوابونو ته د کمپیوتر په وسيله نمرې ورکول کیږي او د دې نمرو له لارې د دواړو نظریاتي تطابق فیصدي ټاکل کیږي. کمپیوتر دغه سوالونه او ځوابونه سره مقایسه کوي او تحلیلوي یې او موږ ته د دې په اړه دغه لاندې معلومات راکوي:

۱- د دغو دواړو کسانو ترمنځ توافق څومره او اختلاف څومره دي؟

۲- د دوي ترمنځ دا اختلاف د ژوند په کومو اړخونو کې ډیر زیات دي؟
۳- او بیا د دوي نه په پوښتنه موږ دا معلومولای شو چې د دوي ترمنځ د جوړجاړي امکان څنګه دي؟

ځوانان کولای شي تر نامزدۍ له مخه او یا هم د نامزدۍ په دوره کې دا ازموینه واخلي او په دې توګه له خپل راتلونکي شریکبان سره د ګډ ژوند په اړه د خپل روحي تطابق اندازه معلومه کړي او بیا پدې اړه زموږ سلا مشورې هم ترلاسه کړي.

موږ د دغه کار لپاره داسې یوه ساده او ځانګړې ازموینه جوړه کړې چې حتی هلك او نجلی کولای شي هغه جدا جدا په خپل کور کې ځواب کړي او بیا یې موږ ته په خوندي بڼه راواستوي. موږ په کلکه د دې سپارښتنه کوو چې هلك او نجلی باید د یو بل ځوابونه و نه لولي دا ځکه چې بیا د دې ازموینې هغه اصلي مفهوم ته صدمه رسیږي او ممکن دوي د دې ځوابونو په پوهیدو سره یو له بل نه خفه شي. ځکه دا مهمه ده چې ځوابونه باید محفوظ وي.

خو د لاندې موضوعاتو په باره کې توافق النظر جدي او ضروري ګڼل کیږي:

۱- څوک به د کورنۍ نهایی تصمیم نیونکی مشروي؟ سره لدې چې د شرعیت له مخې نارینه (میره) د کور مسوول او مشر دي، خو په ځینو استثنايي حالاتو کې چې بسخه تر نارینه هونبیاره او توانمنده وي کولای شي د کور مسوولیت او مشري په لاس کې واخلي.

دا ضروري ده چې په کورنۍ کې یو نهایی تصمیم نیونکی معلوم وي، چې د ځینو ورځنیو موضوعاتو په اړوند د عدم موافقې په صورت کې، باید د هغه نفر فیصله نهایی وي.

۲- څوک به پیسې تنظیموي او د پیسو د مصرف انفرادي تصمیم حدود به څه وي؟

۳- څه وخت او څو ماشومان به زیږوي؟

۴- کله او څه ډول کور به اخلي؟

۵- د ښځې او خاوند له خپلوانو سره به څه نوع روابط او ترکومو حدودو پورې ساتي؟

خصوصاً پدې ټکو توافق هلته جدي ضرورت وي چې هلک او نجلۍ د دوو مختلفو کورنیو او مختلفو کلتورونو لکه ښاري او اطرافي، بدایي او غریب، تعلیم یافته او بې سواده، تاریخچو لرونکي وي.

مونږ له ټولو پلرونو میندو او ځوانانو نه غوښتنه کوو چې خپل اولادونه تر واده کولو مخکې او هم ځوانان باید تر واده مخکې دغه امتحان واخلی دابه له دوي سره لاندې مرستې وکړي.

لومړي- امتحان به د دغو دوو کسانو (ځوانان تر واده مخکې) او یا هم د ښځې او خاوند ترمنځ د اختلافاتو فیصدي ورپه گوته کړي چې د دې فیصدي د اندزې په نظر کې نیولو سره بیا دوي ته ځانگړې مشورې ورکول کېږي.

دوهم- د اپوښتنپاڼه کولاي شي چې د دغو دوو کسانو ترمنځ د اختلافاتو عمده ټکي واضح او روښانه کړي. اکثره خلک پدې پوهیږي چې له خپل شریکبان سره روحي توافق نه لري لکن دا ورته مشکله او گرانه وي چې د اختلاف اصلي موضوعات ورته معلوم شي، دا امتحان پدې اړه له تاسو سره مرسته کولاي شي چې د خپل منځي اختلاف اصلي ټکي روښانه او بیا یې تاسې د حل لپاره یو له بل سره واضح او روښانه خبرې وکړئ.

درییم- د دغه امتحان په نتیجه کې تاسې کولاي شئ چې زموږ له طبي مسلکي مشورو څخه هم گټه واخلئ او د دغو اختلافاتو په اړه د تصمیم او حل لارې په برخه کې زموږ لارښوونې له تاسو سره جدي مرسته وکړي.

په هر حال دا ضروري خبره ده چې یو شمیر دغه موضوعات مخکې له مخکې سره بحث شي.

د واده د يو لړ اړخونو، پروگرامونو او د مصارفو په اړه تفاهم:

د هلک او نجلی ترمنځ تر تفاهم وړاندې دا ضرور ده چې له دوي هر يو په خپلو حقوقو او د مقابل لوري په حقوقو پوه وي (۱۰مخ وگورئ) او بيا دوي هر يو له مقابل لوري څخه د خپلو حقوقو په اړه پوښتنې وکړي او پدې اړه د هغه پوهه او منلو اندازه ځان ته معلومه کړي. يو له هغو مسایلو چې بايد د واده په اړه د هوکړې کولو نه تر مخه بايد دغه يو شمير موضوعات سره بحث او پرې تفاهم او موافقه حاصل شي، چې تر تعهد وروسته د اختلافاتو مخنيوي وشي. د بنځې او ميره ترمنځ پر تفاهم د اسلام له نظره ډېر تاکيد شوي دي. پدې اړه الله پاک فرمايلي دي: (و شاوهم في الامر) ترجمه (اي د الله بيغمبره! ته د خپلو کارونو په اړه له بنځو سره مشوره کوه) دغه مسائل په عمومي توگه زيات خو لاندې موضوعات يې اساسي دي.

(۱) د مهر اندازه. (۲) د ولور موضوع او اندازه. (۳) خوږه (طويانه) يا د واده د مصارفو اندازه. (۴) جهيز. (۵) د واده د مراسمو لپاره مناسب طريقه ځاي. (۶) په واده کې د ميلمنو د شمېر ټاکنه.

۱- د ولور موضوع او اندازه: لومړي بايد د ولور او مهر پر فرق خبرې وکړو، مهر يو شرعي منل شوي اصل دي چې د نکاح د شرعي کيدو لپاره يو شرط دي. مهر هغه پيسې دي چې هغه بايد ميره بنځې ته د نفس د تصرف په مقابل کې ورکړي. دا پيسې د بنځې مال دي او بل هيڅوک لکه د نجلی پلار، مور، ورور يا بل څوک نشي اخیستلای. د مهر حداقل اندازه په شريعت کې معلومه نده، حتي قران شريف د څو اياتونو ورزده کول هم پيغمبر (ص) په مهر کې د قبول وړ بللي وو. خو ميره کولای شي چې له دې څخه زيات مهر چې که وغواړي خپلې بنځې

ته ورکړي باک نه کوي لکن کمه اندازه يې ترجيح شوې ده. بنځه کولای شي چې خپل مهر بيرته خپل خاوند ته ورکړي. که څه هم چې د مهر حداقل اندازه په شريعت کې معلومه نده، خو يو څه شي بايد وټاکل شي، چې د نکاح شرطونه پوره شي.

مهر په دوه ډوله دي:

الف- معجل (فوري) مهر: هغه مهر دي چې بايد فوراً او د نکاح په وخت کې بنځې او يا يې د وکیل له لارې هغې ته ورکړل شي.
ب- مؤجل (ځنډني) مهر: هغه مهر دي چې خاوند يې کولای شي تر واده هم وروسته بنځې ته ورکړي. د دغه مهر اندازه اختياري او د بنځې او خاوند په موافقې پورې اړه لري. خو کله چې وټاکل شو دا د نارينه مسووليت گرځي چې هرڅومره ژر چې امکان ولري بايد بنځې ته يې ورکړي. دواړه مهرونه کله چې بنځې ته ورسېدل په بنځه باندې فوراً د هغه ذکات لازمېږي نو ځيني خلک بيا د همدې له وجهې موجمل مهر ځنډوي.

دا ضروري خبره ده چې د دواړو مهرونو په اړه د هلک او نجلی ترمنځ دغه مخکې له مخکې خبرې شوي او د دواړو موافقه پرې حاصله شوې وي. دغه راز هر يو بايد ټاکل شوي شرايط له خپلو کورنيو سره شريک او هغوي هم پدې فيصله مخکې له مخکې قانع کړي، کنه نو دا موضوع اکثراً بيا د واده د مراسمو په وخت کې د يو شمير جنجالونو، بدرنگينو او سپکاوي سبب کېږي.

۲- د ولور موضوع: ولور هغه پيسې دي چې اکثراً د نجلی کورنۍ يې په هلک ږدي- د يو اندازه معينو پيسو يا جايداد په مقابل کې خپله لور دغه هلک ته ورکوي. ولور په شريعت کې جواز نه لري او د کلتور

له لحاظه هم یو منفي او بد عمل دي. د دغه بد عمل اثرات دوه اړخیزه او دا دي:

الف- ډېر کله هلک نشي کولای چې دغه ډول لوړ ولور پوره کړي او بیا چې کله د فعتاً د یوه لوي مجلس په مخکې له داسې یوې غوښتنې سره مخ شي، پایله یې بیا د شرم او مجبوریت په لحاظ زغمونکې نه وي او نه یې زوم ردولي شي. پدې توگه د داسې یو پیتي منل ورباندې ور وتپل شي چې هغه یې له توانه نه نشي وتلاي او بالاخره یې د پوره کولو لپاره یا قرضدار شي او ځیني ځوانان خو بیا کلونه کلونه له کور او کلي نه مسافر او په نورو هیوادونو کې په غریبۍ پسې د عمر یو مهه او زیاته موده د همدغه غلط رواج قرباني شي. حتی ځیني ځوانان بیا د همدې سوچونو په اوږدو کې چرسیان، پوډریان او ټول ژوند یې تباه شي. نو مخکې له دې چې تاسې د دغسې یوې لوبې ښکار شئ او داسې یوه مرحله کې پدې اړه خبرې کوئ چې حتی تاسې ته د خبرو شرایط هم نه وي. په دې تړاو اړینه ده چې دغه موضوعات مخکې له مخکې لومړي د هلک او نجلی ترمنځ فیصله شوې وي او بیا د دوي له لارې او یا هم په مستقیمه توگه د کورنیو د مشرانو له لارې معلوم او په ارامه وجه او باصلاحیته محیط کې له پوره سوچ او فکر سره بحث شوي او د قناعت وړ گړځیدلي وي، چې د نکاح او عامه مجلسونو په منع کې له غیرلازمي فشارونو او تحميلي منلو څخه مخنیوي وشي.

ب- د ولور په اړه باید تاسې داسې فکر وکړئ چې لومړي هغه باید هیڅ ونه منئ او په مقابل کې تاسې د نجلی کورنۍ له جهیز څخه معاف کړئ او که په خپلو کې مجبور شوي نو ښه اصل دا دي چې له مناسب حد نه زیات نه وي.

۳. خوږه (طویانه):

طویانه هغه پیسې دي چې ډېر کله یې د نجلی کورنۍ د هلک له کورنۍ څخه د واده د مختلفو مجلسونو او مراسمو لپاره نقدې او یا هم د خوراکي موادو په شکل اخلي. کله کله دغه مصارف دومره غیر عادلانه وي چې د هلک د کورنۍ لپاره د یو بې ځایه سردردې سبب جوړېږي. په داسې حال کې بهتره وي چې د طویانې په اړه مخکې له مخکې خبرې وشي او د امکان په صورت کې هغه له منځه یوړل شي او یا اقل داسې یوې اندازې ته را ټیټه کړای شي چې د منلو وړ وي.

۴. جهیز:

جهیز هغو اسبابو ته ویل کېږي چې ښځه یې له ځان سره د خاوند کورته وړي. سره لدې چې دا موضوع په افغانستان کې په ډېره پراخه کچه دود نه ده، اما په ځینو نورو هیوادونو لکه پاکستان، بنگله دیش او هندوستان کې دا د نجلی په کورنۍ یو غیر ضروري، لازمي بوج وي چې په هغو ملکونو کې دغې موضوع دومره مشکلات رامنځته کړي چې زیاتره نجونې یې له دې وجې واده نشي کولای.

د جهیز موضوع درې ستونزې لري: لومړي دا چې دا د نجلی د کورنۍ لپاره یو اضافي سردردې وي او د تکلیف سبب یې کېږي. دوهم دا چې ځیني ښځې بیا تر واده وروسته له دې شیانو نه استفاده کول صرف خپل صلاحیت بولي چې دا بیا د میړونو په صلاحیتونو کې یو ډول مداخله ده چې د اضافي ستونزو سبب جوړېږي.

درېیم کله کله ممکن د جهیز سامان د نوو واده شوو کسانو له شرایطو سره برابر نه وي چې پدې توگه ترې ښه فایده نشی پورته کېدای. د بېلگې په ډول: کله چې زما لومړي واده کیده، نو زما خسرگنۍ چې

پېښوريان وو د يوزيات اندازه جهيز په تيارولو مصروف وو، زه له دې ډول چارې سره په کلکه مخالف وم (د تفصيل لپاره ۲۶ مخ وگورئ) نو لدې کبله په کلکه سپارښتنه کوم چې دا به ښه خبره وي چې نجلی د جهيز په عوض هر هغه څه چې يې پلارگنی هغې ته ورکوي د نقدو پيسو په څير له ځان سره د خاوند کورته يوسي او بيا پرې هلته د مېړه په مشوره د اړتيا وړ هغه اسباب واخلې چې د دوي له استوگنځي سره مناسب وي. دې چارې به له يو اړخه د وړلو راوړلو ستونزه کمه کړې وي او له بلې خوا هغه به يې د زيانمنېدو يا ماتېدو مخنيوي او له پيسو مناسبه گټه اخستلې وي.

۵. د واده د ځای او مصارفو تعينول:

د واده د مصارفو په جمله کې يو عمده او لوي مصرف د واده د محفل ځای، د غذا نوعيت، سندرغاړي او د ميلمنو شمير دي. څرنگه چې دا هم د مصارفو يو مهم او غټ اړخ تشکيلوي، نو دا به ښه وي چې پدې اړه هم مخکې له مخکې خبرې شوې وي او متقابله موافقه پرې حاصل شوې وي. که چيرې پدې اړه د دواړو لوريو دريځ سره ډېر فرق ولري او يا د يو اړخ وړانديز بل خوا ته د قناعت وړنه وي، دا بايد همدا اوس فيصله او که فيصله کول يې غير عملي وي نو د واده له لفظ ورکولو نه دې ډډه وشي.

د واده مجموعي مصرف بايد ستاسې د واده لپاره د ټاکلې بوديجې له ۵۰٪ څخه زيات نشي. دا به ښه وي چې تاسې د خپلې کورنۍ اقتصاد او امکاناتو ته په نظر کې نيولو سره د خپل واده د ټولو مصارفو اندازه وټاکئ او د دې بوديجې معينه فيصدي هر پروگرام يا هرې برخې ته تعين کړئ او تراخه دې کوښښ وشي چې د يوې برخې مصارف هم له

ټاکلې بوديجې څخه زيات نشي. خو دا ضروري خبره ده چې تاسې بايد د سنجول شوو مصارفو دوه چنده او که نه اقلآ يونيم چند پيسې له ځان سره چمتو ولرئ، ځکه په واده کې ځينې داسې مصارف هم پېښېږي چې هغه ته به ستاسې هيڅ پام نه وي شوي او يا هم هغه ټاکلې اندازه ور ته ممکن بسنه ونه کړي. د واده لپاره د عمده مصارفو جدول د همدې فصل په اخر کې وگورئ.

د واده لپاره مالي منابع:

د واده مصارف د هر سرې د واده له مخې فرق لري چې په عمومي توگه دا مصارف په دوه ډوله دي:

۱. په کلي، کورونو او حجرو کې واده

۲. په هوټلونو کې واده

د کورني ودونو مصارف که څه هم نسبتاً کم وي خو تکليف او ستوماني يې زياته وي. د هوټلونو د ودونو مصارف زيات اما تکليف يې کم وي.

ښه دا ده چې د واده لپاره يا خپلې نقدي پيسې ولرئ او يا هم هغه له داسې کسانو څخه په پور واخلئ چې اول يې هغه تاسو ته درکړي او بل دا چې د بيرته غوښتلو په اړه يې ډيره بېرته ونه کړي. دغه راز تاسې بايد دا پيسې کافي موده تر مخه ښې پخې کړې وي چې بيا د واده په وخت کې د پيسو له اړخه پاتې را نشي. د پيسو د پور کولو په برخه کې دا مهمه ده چې د بيرته ورکولو په اړه يې هم تاسې بايد ټاکلې موده او يو معلوم مدرک په نظر کې نيولي وي. اکثره خلک په واده کې داسې گرم شي چې خپل ځان ته نه پوهېږي او دومره مصارف وکړي چې بيا يې پرېکول ورته يو لوي مصيبت وگرځي.

له يو شمېر هغه مرکو چې مو له څو واده شوو کسانو سره کړي دا جوت ته شوي ده چې د هغوي يو زيات شمېر د خپلو ودونو په بېخايه مصارفو پښيमानه وو. واده يو ډېر پرمصرفه او اوږده پروسه ده چې له مرکې شروع او آن تر واده وروسته يې هم ځينې مراسم غزېدونکي وي. د نامزادۍ په مرحله کې بايد د هلک کورنۍ د نجلی کورنۍ ته يو څه پيسې په دستمال او پتنوس کې کيږدي او بيا د کوژدې مراسم هم اکثراً ډېر زيات شوي، ځکه اوس څو اکثره کوژدې هم په هوتلونو کې نيول کېږي نو دا له ډېرو مصارفو سره ملگري وي. څومره چې د کوژدې او واده ترمنځ وخت زياتيږي، هومره ورسره نورې خونې او مصارف لکه اختري، د برات برخه او داسي نورې کيسې پام کې ونيول شي چې پدې برخو کې هلک بيا يو څه جامې او خوراكي مواد د نجلی کورته وروړي. خو ترټولو غټه برخه په ودونو کې د واده مصارف دي چې هغه د ضميمې په ۴ جدول کې وگورئ.

درېيم څپرکی

د واده پر وخت ځينې موضوعات او مکلفيتونه

واده ته تياری

يو با پلانه واده يعنې څه؟

يو با پلانه واده هغه دي چې تر کافي وړاندې مودې ورته په منظمه توگه کار شوي وي. مثلاً: اقلاد يو يا د دوو کاله ورته کار شوي وي. د واده لپاره کافي مالي تدابير نيول شوي وي او د ضرورت وړ پيسې ورته آماده شوې وي. خو اقلاد درې مياشتو له مخه تر يو منظم پروگرام او مهال وېش لاندې بايد کارونه ترسره کړاي شي. دا ډېره مهمه خبره ده چې د هلک او نجلۍ ترمنځ هم ليدنه کتنه، د امکان په صورت کې په ځينو مهمو خبرو خبرې شوي وي او د ضرورت وړ توافقات ترسره شوي وي، دا به ښه خبره وي. که شرايط اجازه ورکړي دا به ښه وي چې د واده د يو شمير غټو مصارفو او مهمو مسائلو په اړه سره هلک او نجلۍ په خپلو کې موافقې ته رسيدلي وي. او بيا د دوي په دغه موافقه د خپلو کورنيو موافقه هم ترلاسه کړي. د کور د ضرورت وړ ځينو اسبابو اخیستل او خاصتاً د ناوې لپاره د لباسونو او طلا په اخیستلو کې د نجلۍ ونډه به گټوره وي. که نجلۍ نشي کولاي چې له هلک سره يو ځاي د سودا اخستلو لپاره لاره شي، بيا کېدای شي چې د هلک د کورنۍ له ځينو ښځو سره يو

ځاي ولاړه شي او د کور د ضرورت وړ توکي خپل لباسونه او حتي د ميره لپاره هم لباسونه د هغه له ذوق سره برابر واخلي. د درې مياشتو په دننه کې د واده اړوند کارونه تدريجاً زياتيږي. که تاسې د دغو اړونده کارونو لپاره يو منظم تقسيم اوقات په ضمايمو کې ۲ جدول وگورئ) جوړ کړئ، و به کولاي شئ چې کارونه ښه پلان او په پوره حوصله مندي بې له دې چې تاسې وړ پار خطا شي او يا مو ځينې چارې پاتې شي؛ و به کړاي شئ چې له دغه جدول څخه کاپي واخلي او هغه د خپل پلان او پروگرام له مخې ډک او له مخې يې پرمخ ولاړ شئ. دا ډيره مهمه ده چې تر ممکن حده هر کار په هماغه ټاکلي وخت ترسره شي.

که تاسې د يو کار لپاره کوم شخص موظف کړي وي او هغه خپل کارونه بې له کوم معقول عذر څخه ترسره نکړي، کوبښن وکړي چې نور کارونه هغه ته و نه سپاري.

د مهال وېش جوړول او له مخې يې د هر کار لپاره اړوند مالي امکانات برابرول، دغه راز د هر کار د تکميل لپاره ټاکلي نيتيه او معلوم شخص ټاکل ډېر ضروري او اساسي کارونه دي. د ځينو کارونو لپاره تاسې ممکن ضرورت ولري چې دوه يا زيات کسان وټاکئ خويدي صورت کې دا حتمي ده چې اول مسوول شخص او د هغه معاون او همکار په توگه ټاکل شوي شخص معلوم وي. د موظفو اشخاصو په ټاکلو کې هم ډير دقت پکار دي او هر کار بايد هغه چاته وسپارل شي چې د کولو توان او علاقه يې ولري.

هر کار ټاکل شوي مسوول شخص ته دا بايد واضح شي چې په مهمو کارونو کې د وروستۍ پرېکړې نه مخکې هغه له تاسو سره مفاهمه وکړي. که د کومې برخې پيسې تاسې ته زياتې او بې تناسبه معلومې شوي، د هغې لپاره يو بل ټيم هم موظف کړئ.

د خپلې کوژدې، د نکريزو د شپې او واده د مراسمو لپاره یو ښه تکړه او با مسوولیته عکاس او فلمبردار استخدام کړئ، چې دغه ټول پروگرامونه په ښه او منظمه توګه ریکارډ کړي البته پدې اړه دغه لاندې ټکي خاص ارزښت لري.

۱- دغه کمپنۍ، یا شخص باید د ښې تجربې خاوند وي ولو که قیمت یې یو څه زیات هم وي، دا ستاسو د ژوند یو ځانګړي وخت دي باید خاطرات یې په ډېر ښه شکل راټول او ریکارډ کړل شي.

۲- که امکان ولري داسې یو څوک استخدام کړئ چې هغه په مطمئنه توګه ستاسو د عکسونو او فلم خامو موادو اصل یا چپس (ورپوکې کمپیوټري ریکارډ کوونکې پرزه) هم تاسو ته دروسپاري. دا دوه ګټي لري: یو ستاسو د عکسونو یا فلم د خرابوالي په صورت کې تاسو ترې بیا استفاده کولای شئ. دوهم ستاسې د واده عکسونه او فلم د خپریدو او بل چاته له لاس ته ورتللو خوندي پاتې کېدلي شي. خودا "کنده" مواد باید تاسو په یوه محفوظ پلاستيکي پاکټ کې خوندي او د پاسه پرې واضح ولیکئ او هغه په یوه خوندي ځای کې له نورو مهمو اسنادو سره یو ځای وساتئ. البته د عکسونو او نهاي فلم اقلادوه کاپۍ له ځان سره د نهايي موادو اوريجنل (اصلي) موادو سربره ترې واخلي او هغو نورو موادو سره یې یو ځای خوندي وساتئ، باید لیبل یې هم کړئ.

۳- له عکاس او فلمبردار څخه دا تعهد واخلي چې د هر کار لپاره جلا جلا اشخاص مؤظف کړي؛ ځکه یو سړي په یو وخت کې هم عکاسي او هم فلم برداري نشي کولي.

۴- له عکاس او فلمبردارانو نه دا تضمین واخلي چې ستاسو د واده دغه مواد (فلمونه او عکسونه) ترې ګل او یا ورک نه شي. که احياناً داسې

پېښه وشي نو هغوي به څومره تاوان تاسو ته درکوي؟ دغه تاوان باید اقلاد هغه د اجورې (مزدورۍ) پنځه چنده وي. دا موضوع ورنه په لیکلې توګه سند واخلي.

۵- همدا راز پدې اړوند چې ستاسو د واده مواد په هیڅ صورت هم بازار کې د عرضې لپاره او یا هم چاته یې د ښوولو لپاره ستاسو له اجازې پرته حق نه لري. (مګر دا چې د افغانستان قوانینو یې حکم کړي وي) هغه له بل چا سره شریک کړي او یا یې بل چاته وښيي، پدې اړه هم ترې لیکلي سند او د تخطی په صورت کې یوه لورپه جرمانه واخلي. دا سند باید د دواړو خواو امضاً او دوه تنه بیطرفه ولی پیدا کیدونکی شاهدان هم امضا کړي.

د یوه ښه واده د مراسمو لپاره تیاری:

دا چې اوس نور ټول مراحل تکمیل شوي او تاسې دې ته تیار یاست چې واده وکړئ، دا دې مورډهم په دې اړوند ځینې سلا مشورې درسره شریکوو، هیله ده چې تاسې دا برخه خو، خو ځل تر واده له مخه لوستې وي، که مو نه وي لوستي جدا مشوره درکوو چې له واده نه یو میاشت له مخه او بیا ترې وروسته هره اونۍ کې یو ځل دا برخه ولولئ او ځینې خاصې لارښوونې د ځان لپاره یادداشت کړئ. واده یوه مغلقه، فشار راوړونکې او ستومانه کوونکې پروسه ده چې ورته لازم او مناسب تیاري اقلأ درې میاشتي له مخه که نه وي نو اقلأ یو میاشت له مخه خو باید ونیول شي. مورډبه پدې اړه ځینې عمده لارښوونې د میاشتو او اونیو په حساب تاسې ته په ۲ جدول کې لیکلي دي، هیله ده تاسې به یې بیا خپلو خاصو شرایطو سره برابر کړئ.

الف- هغه کارونه چې تر واده درې میاشتي د مخه باید ترسره شي:

۱- خپلو خپلوانو سره د واده د میلنمو، د محفل د ځای او د واده د بلنلیک په اړه خبرې وکړئ.

۲- د خپلې کورنۍ له مشرانو سره کینۍ او د واده ممکن مصارف تخمین کړئ.

۳- د واده د کارنو لپاره یوه منظمه کتابچه وچپوئ او په کې ټول موضوعات او وظایف درج کړئ.

۴- د سنجول شوو مصارفو اقلأ دوه چنده که نه نو لږ تر لږه (۵۰٪) اضافي پیسو د پیدا کولو لپاره قاطع او ټاکلي پلان ونیسئ. که له چا څخه پیسې قرضول غواړئ، حد اقل ۱-۳ هفتې وخت ورکړئ لپکن د قاطع ځواب غوښتنه ترې په یو هفته کې وکړئ او ورته ووايي چې دا

موضوع جدي ده که تاسې کومک کولای شئ ښه او که نه نو مایه طمع کې مه پریږدې.

۵- که تاسې هر څومره پیسې قرض ته ضرورت لرئ باید هغه معلومې او په یو مناسب تناسب سره یې په هغه دوستانو و ویشئ چې تاسې پدې یقین لرئ چې اول هغه دا اضافي پیسې لري. دوهم دا چې هغوي په تاسې اعتماد وکړي چې پیسې به درکړي. هر شخص ته په واضح توگه ووايست چې تاسو په خپله وعده کې جدي یاست او دا هم ورته په واضحه توگه ووايست چې تاسې به کله د دوي پیسې بیرته ورته سپارئ. دا مو په یاد وي چې ممکن ۷۰٪ خلک چې تاسې پرې حساب کوئ تاسو ته پیسې درنکړي، باید د هغوي په عوض نور کسان په نظر کې ولرئ او ورته ووايست. دا پروانه کوي که پیسې درته زیاتې راغلي هغه اضافه پیسې مه مصرفوئ، خوندي یې کړئ او له واده نه یې یوه یا دوه جمعې وروسته یا هماغه شخص ته ورکړئ او یا که نور خلک چې عاجل درنه پیسې غواړي د هغوي د پیسو یوه برخه ترې ورکړئ. دابه په دواړو صورتونو کې ستاسې لپاره گټه وکړي او اعتماد او باور به مو لښه کړي.

۶- د واده لپاره د مناسب او ضروري لباسونو او سامان الاتو اخیستل: لومړي خو کوښښ وکړئ چې د خپل شریکبان په مرسته تر ممکن حده د واده په وخت کې له غیر ضروري او اضافي خریداری نه ډډه وکړئ، کوم لباسونه او سامان الات چې ډیر ضرور وي کوښښ وکړئ چې په اخیستلو کې یې د خپل شریکبان ونډه او مصحلت ترلاسه کړئ. که امکان ولري هغه هم له ځان سره خریداری ته یوسئ. خو دې ته مو پام وي چې ممکن تاسې د خریداری په وخت کې تر احساساتو لاندې راشئ او خپل شریکبان ته د خپل ځان د کم نه راوستلو لپاره ډیر قیمتي

شيان واخلئ. په دې برخه کې به دا ډېره گټوره وي چې د هماغه لومړي شي په اخیستلو کې هغه ته خپل اقتصادي حدود روښانه کړئ.

۷. په واده کې د میلمنو د شمیر ټاکنه: واده معمولاً داسې وخت وي چې خلک کونښن کوي خپل زیات ملگري او دوستان دعوت کړي چې ځینې وخت بیا د میلمنو شمیر دومره زیات شي چې مناسب لمانځل یې مشکل او حتی کله کله ځینې میلمانه خفه هم شي، پدې اړه غواړم چې څو ټکو ته ستاسې توجه راوړوم.

۱- تاسې باید پدې پوه شئ چې د میلمنو راغونښتل اسانه او پالل یې خورا گران کار دي. کونښن وکړئ چې د میلمنو شمیر مو کم وي. د میلمنو راغونښتلو بڼه فارمول دا دي چې لست مو جوړ کړئ او په کې ټول خلک چې ستاسې زړه یې غواړي، نومونه یې ولیکلئ او بیا دغه میلمانه د اولیت په حساب د D-A پورې کته گوري کړئ.

A ډله هغه میلمنو ته ورکړئ چې راغونښتل یې لازمي او هم ضروري دي، لکه نېرډې خپلوان او دوستان.

B ډله هغوي ته ورکړئ چې راغونښتل یې ضروري نه بلکې لازمي دي.

C ډله هغه ملگرو او دوستانو ته وټاکئ چې راغونښتل یې گټور دي

او D ډله هغوي ته ورکړئ چې راغونښتل یې بڼه کار دي.

د مهم لازمي او گټور میلمنو معلومول صرف پدې کولای شئ چې فکر وکړئ، که ستا اوس پدې واده کې څو زرو ډالرو ته ضرورت شي او دا سړي یې ولري تاته به یې درکړي که نه؟ که پوهیږئ چې دا پیسې به درنه کړي، راغونښتل یې هم په کار نه دي. بله دا خبره هم په نظر کې ونیسئ چې د هر چا راتگ واده ته هغه ته هم کافي تکلیف د وخت او پیسو ضایعه ده. ایا دا پدې ارزي چې هغه ته دې دومره تکلیف ورسیږي؟ د مثال په ډول، زما یو ملگري په مزار شریف کې دي او زما

د زوي واده په کابل کې وي، که زه هغه راوغواړم شاید چې تقریباً دغه واده ته زما د خفگان د مخنیوي لپاره راشئ، مگر له هغه ځاي نه د ده راتگ د دې وړ دي او که نه؟ نو دا بل یو معیار دي چې تاسې کولای شئ په واسطه یې میلمانه کم کړئ.

نو چې کله مو لست پوره شو، بیا د خپل توان له مخې چې د څومره میلمنو لپاره یې لړئ، په ترتیب سره اول درجه، بیا دوهم، درېیم او څلورمه درجه میلمانه راوغواړئ.

همداسې باید فکر وکړئ چې ستاسې مقابل لوري هم میلمانه رابولي، پدې حساب ستاسې د میلمنو تعداد دوچنده کېږي، باید د دې فکتور په نظر کې نیولو سره د خپلو میلمنو شمیره تعیین کړئ.

د دې لپاره چې د مېلمنو ټولیزه شمېره کمه شي، نو بڼه دا ده چې اول هلک خپل مېلمانه را کم کړي او بیا دی د هماغه په تناسب د نجلۍ د کورنۍ نه هم د مېلمنو په را کمولو کې غوښتنه وشي. دا چې هغوی خپل مېلمانه کولای شي چې را کم کړي یا نه، دا د نجلۍ په کورنۍ پورې اړه لري، خو هلک باید د مېلمنو په را کمولو کې هر ډول انعطاف او بدلون ته

فکر مو اوسي چې تاسې هلته په مقابل لوري میلمانه کمولې شئ چې لومړي خپل میلمانه محدود کړئ، د میلمنو د تفکیک همدغه تصمیم د خپل شریکبان سره شریک کړئ، چې هغوي هم له همدې میتود نه په گټه اخیستنې خپل میلمانه کم کړئ.

د مېلمنو په اړه یو عمومي فارمول دا دي چې معمولاً له راغونښتل شوو میلمنو څخه ۱۵٪ میلمانه نه راځي، مگر پر ځاي یې ۲۰٪ نور اضافي نا رابلل شوي راځي. پدې توگه تاسې باید د رابلل شوو میلمنو تعداد ته حتماً په مکمل ډول تیارې ونیسې. یو بل فکتور چې د میلمنو په تعداد

هميشته موثروي هغه د واده وخت، موقیعت او دهنرمندانو نوعیت دي. که واده په جمعه او رخصتی کې وي یا په یو لکس هوټل کې وي او یا هم ورته خاص سندر غاړې راځي، دا بیا ستاسې د میلمنو تعداد تر دیرش فیصده نور هم زیاتوي. لومړي ټول رابلل شوي خلک ورته راځي. دوهم یو شمیر نور اضافي خلک (لکه ډریور، گارد، ملگري) هم له ځان سره راوړي چې دا فکتور مو همیشه په نظر کې وي.

په د واده کې د غیر متراقبه حالاتو پیش بینی او د هغو سمه مهارونه:

په ودونو کې رنگارنگ او د مختلفو خوږو او عادتونو لرونکي خلک سره یو ځای کېږي. دغه راز د هلک او د نجلی کورنۍ هم چې د واده د تیاري نیولو په وجه کافي ستړي شوي وي او ځیني خوږې بیا د اقتصادي ستونزو په وجه هم تر فشار لاندې وي یا ډېرکله په ودونو کې داسې ناگهاني خبرې او مصارف هم را پیدا شي، چې د واده والاته حیرانوونکي وي، د دغه رنگارنگ مسایلو له امله ځینې داسې پیښې منځته راځي چې هغه واده او د واده پلان گډوډ کړي. او کله کله د بې حوصله گۍ، جنگ او جنجال سبب هم وگرځي، دا هغه موضوعات دي چې باید مخکې له مخکې پیش بینی او په اړوند یې لازم تدابیر نیول شوي وي. د مثال په ډول: ما دخپلې کوژدې لپاره (۲۰۰۰) کلداری خپل ملگري لودین صیب ته ورکړي، هغه راته سبا وویل چې له هغه نه دا پیسې ورکې شوي، مور د فعتاً له دوو بدو پیښو سره مخ شوو. لومړي دا چې عاجل باید د کوژدې د مراسمو د بندېدو د مخنیوي لپاره نورې پیسې پیدا کړو او بل دا چې دا پیسې اوس باید څوک لندې کړي؟ ایا دا چې لودین صیب زما لپاره ملگرتوب کاوه، باید دا تاوان زه وگالم، پدې کې زما څه گناه وه؟ او که دا چې دا پیسې هغه ورکې کړي دي، باید هغه یې تاوان وگالي، دا خو بیا هغه زما په کوژدن کې بیخایه تاواني کېږي، ځکه دې کي د هغه څه گناه وه. بالاخره مو فیصله دا وکړه چې تاوان به نیم کړو، د فعتاً به هغه پیسې له چانه را واخلي. داسې پیښې چې تاسې د واده او کوژدې په مراسمو کې له یو شمېر ناڅاپي پیښو سره مخ شئ نو باید هغه ته فکر وکړئ او اماده گي ورته ونیسئ.

بله نمونه يې دا وه چې ما مې ځوانبې سره تر کوزډې مخکې شپږ ټولې طلا (سره) و عدده و کړه، زما دا وعدده د هغو خبرو په اساس وه چې ماته به مور ويل: ماستا بنځې ته گانه ساتلې ده، دا کله هم نه هغې و ويل چې هغه گانه څه وه او نه ما ترې چيرې پوښتنه کړې وه. بالاخره معلومه شوه چې هغه يو څه سپين زرو چې قيمت يې ډير نا خيزه وو. زما هغه اټکل چې يو څه گانه خو کور کې لرم او يو څه به ورسره واخلم پرځاي يې يوه بله ناڅاپي ستونزه هم راپيدا شوه، چې د دې کار تر سره کول يې ستونزمن کړ. کله چې ما مرکې کولې او کوزډن مې لانه وه کړې، زه پدې وخت کې د يوې نړيوالې ادارې سره په ډېره ښه دنده بوخت وم، شپږ زره کلدارې تنخواه مې لرله چې دا په هغه وخت کې په پاکستان کې ډېره لوړه تنخوا وه. د کوزډې او واده تر منځ زما د يوې اشتباه له وجهې چې هغه هم زما په يوه بېځايه غيرت ولاړه وه، زه د وظيفې نه برطرف شوم او له يو لړ اقتصادي ستونزو سره مخ شوم. کله چې د واده شپه رانېږدې کيده د يوې خوا رانه پلار او مور مرور و او له بلې خوا مې وظيفه له لاسه ورکړې وه، دا ښه و چې مسلک مې ډاکټري وه او د ډاکټري مسلک ښه والي پدې کې و چې سرکاري وظيفې پورې يې ډېر تړاو نه درلود. هغه زما د يو ملگري خبره مې رايا ده شوه چې کله کونډې څلور کليوال د لومړي ځل لپاره د طب پوهنځي ته کامياب شوو، زه او زما دو تنه نور کليوال درې واړه په خوشحالي کورته روان وو، د غوث الدين نورزي په نوم زما يو کليوال ملگري مو مخې ته راغي، ما ورته حال وويل چې مور درې واړه طب پوهنځي ته کامياب شوي يوو، ده لومړي شوخي وکړه، يوه گولۍ يې له جيب څخه راوويسته او وې ويل چې ډاکټر صاحبانو دا څه لپاره ده؟. مور هم وخنډل. هغه وويل: ملگرو ډير ښه شوو داسې مسلک مو انتخاب کړي چې ډوډۍ مو هر وخت

گرمه، او به مو يخې او عزت به مو هر چيرې وي. ما غونډې به د سر کار لاس ته نه يې ناست. ماته هم ډاکټري د معاینه خانې له لارې دومره پيسې راوړې چې پرې ژوند وکړم؛ لېکن د واده د پيسو درک نه و. د بلې خوا په وطن کې هم د جنگ جگړو له کبله د ځمکې او پټي عايدات ټول له منځه تللي وو، پلار مې دې خداي وبخښي چې کله يې را سره "جوړه" وکړه او پېښور ته راغي، راته يې وويل چې که تا دا غلطۍ نه وې کړې او زه دې اول کې راغونښتي وم ما به دا شرايط (د خسرگنۍ له خوا شپږ ټولې طلا) نه وو منلي. خو اوس چې نه مور سره پيسې شته او نه هم له تاسره نو گبريوو، خير و به گورو چې زه څه وکړم.

زما پلار يو کليوال سړي و، مکتب يې نه و لوستي لېکن ډېر ښه ليک او لوست يې زده و. په تجارتي معاملو هم ډير ښه پوهيده. ولسي روغې جوړې به يې کولې. بالاخره دا دهغه هماغه ولسي حکمت او پوهه وه چې واده مو زموږ د شرايطو سره برابر و شو. خير په واده کې مې يو څه روپۍ له يوه دوست نه هم قرض کړې، ښه وه چې زرمې بيرته ورنلډې کړې.

د دې کيسې د شريکولو نه اصلي هدف دا دي چې لومړي په واده کولو کې ډېر احتياط وکړئ، سره لدې چې زه له خپل واده نه راځي وم، دا د قضا او قدر خبره وه چې زما د ټولو هغه تصميمونو برخلاف ما له يوې پاکستاني نجلۍ سره واده وکړ، زه کړې يې تر اتم ټولگي وې، ما د واده تر شپې هم هغه نه وه ليدلې او هر څه د نورو په سترگو تر سره شوي وو. خو زما د ناپوهې په وجه خپلې خسرگنۍ سره دهغه څه وعده کړې وه چې پوره کول يې مشکل او غير عملي وو. اصلاً ما دانه وه سنجولي چې ممکن زه دنده له لاسه ورکړم، ما ناسم اټکل کړي و چې پلار به مې واده کې راسره کومک وکړي، زه پوه نه وم چې وچکالی او جنگونو

هغه نه مالي توانمندي اخیستې وه او یا هم ممکن هغه پدې وجه چې ما په مرکه او کوژده کې نه و خبر کړي، د قهر او غسې له امله یې زړه نه وي غوښتي راسره مرسته وکړي. یا خو هغه غوښتل دا ماته وښيي چې ما دا دومره کلونه ډاکټري وکړه نو له پیسو سره مې بد چلن کړي و او کومه ذخیره مې ترې نه وه بېله کړې. نو ده غوښته چې ما ته یو عملی درس راکړي. دغه مسایل د دې سبب شوو چې زه بل چاته سوال وکړم چې راته د پیسو قدر معلوم شي. دا هر یو دلیل د ستاینې وړ وو، مگر زه پرې نه پوهیدم. غواړم تاسې ځوانانو ته دا ووايم چې وگورئ زه پدې وخت کې (۳۱) کلن وم، سره لدې چې زه د ښوونځي په درسونو کې ډېر پوه، همیشه اول او یا دوهم نمره وم، هومره چې باید هوښیار وم نه وم، نه مې د پیسو ارزښت ته پام و او نه مې ترې څه له ځان سره سپما کړې وه. دلته دې چې تاسې د پوهې او هوښیاری په فرق پوهیدای شئ. پوهه یو ځانگړي استعداد دي او هوښیاري بل ځانگړي استعداد چې یو له بل څخه بېل دي.

د پوهې په وجه خو زه په ښوونځي کې تل اول یا دوهم نمره وم، مگر د هوښیاری د کموالي ثبوت دا و چې د پیسو د ساتلو چل یا زما زده نه وه، یا مې عملي کولای نشو. رښتیا هم چې د پیسو ساتل یو ځانگړی مهارت غواړي.

اصل خبره مو د دې کوله چې په کوژده او واده کې داسې غیر متوقع او نابره پېښې پیدا کېږي چې تاسې ممکن هغه هیڅ تصور هم نکړئ، دا ضروري ده چې دغسې نابره پېښو ته پېښې او سئ.

په ژوندانه کې د فکر او نظرونو او یا د دستورونو او کلتورونو اختلافات دا شان لاندې او جنجالونه زیږوي. زه غواړم چې تاسې

ځوانان دې ته متوجه او سئ او کوښښ وکړئ چې د دغسې پېښې ونکو مسایلو مخه مخکې له مخکې ونیسئ.

تر واده یوه شپه له مخه مې د خسر کورنۍ راغله او زموږ کور ته یې نکړیزې را وړې وې، موږ خو کلیوال خلک وو، پدې دود او دستور هم دومره نه پوهېدو چې د نکړیزو په پروگرام کې څه څه شامل وي او نه دوي له ما سره مخکې له مخکې پدې اړه خبره کړې وه، کله چې دوي رانه غوښتنه وکړه چې زه باید په یو سینگار شوي پالنگ کېښم او دا پېښورۍ نجونې به رانه شاوخوا گډېږي او ما ته به نکړیزې کوي، زه خو سیاسي سړي وم، دا راته څه بل شان بې عزتي او چټي کار ښکاریده، سمدواړه مې ترې انکار وکړ. زما دا انکار هغوي ته یو ډول سپکاوي و. دې موضوع جنجال پیدا کړ، بالاخره مو سره حل کړ، څه زه ښه شوم او څه هغوي تغییرات ومنل. خود موضوع اصلي مشکل دا وه چې مونږ باید مخکې له مخکې یو د بل سره پدې اړه واضح او په تفصیل سره خبرې کړي وای، او یو موافقي ته رسیدلای وای نو نه به زه سپکېدم، او نه به دوي بې عزته کیدل.

تر واده وړاندې دوستانو ته د ډاليو د لست تيارول:

په خارجي هيوادونو كې دا عادت دى چې كله يو هلک او جلى واده كوي، نو دوى د خپل ضرورت وړ شيان په يوه لست كې ثبت كړي، او د يوى مغازى سره خبره وكړي چې د دوى د تحفو اخستونكو ته يوه ټاكلې فيصدي ارزانوالى ومنى. بيا دوى (هلک او نجلى) خپلو دوستانو ته وايي چې د دوى د ضرورت لست په — مغازه كې دى. نو پدې ډول د دوستانو او خپلوانو نه هر څوك ورځي، او د هغه لست له مخى هر هغه شى چې د دوى په وس پوره وي اخلى. پيسى يې وركوي، لاکن جنس هملته پرېږدى، خو مغازه خريدار ته يو رسيد وركوي، او په يوه جدا لست كې دا رسوى چې كوم سامان چا اخستى دى. اما په عمومي لست كې د چا نوم نه وي، صرف هغه جنس باندې خط راکش كول كيږي چې معنى يې داده چې دا جنس اخستل شوى دى. او پدې توگه بيا هغه مغازى والا هغه جنس د لست نه لري كوي، او د ټولو خريداريو په اخر كې بيا دغه ټول سامان د هغه هلک كور ته وروړي. دا يو ډير ښه كار دى چه لاندې فايدي لري:

۱- خريدار ته هغه جنس څو فيصده ارزانه پريوزى او د وړلو نه يې هم بيغمه وي.

۲- د واده والا ته ټول د ضرورت وړ شيان اخستل كيږي، اما داسى نه كيږي لكه ځمونږ په شان چې يو شى دوه درى كسانو اخستلى وي او نور د ضرورت وړ شيان پاتى وي.

سره لدې چې دا كار تر اوسه ځمونږ په ملك كې رواج نه لري خو رواجول به يې ډير ښه او گټور كار وي. او تر هغو چې مونږ دى مرحلى ته رسېږو نو ښه خبره به دا وي چې د واده والا نه يوه پوښتنه وشي، او د څو قلمونو اجناسو چې دوى ورت ته ضرورت لري لست واخستل شى

او د تحفو اخستونكي دى بيا د هغه لست نه يو جنس خوښوي، او په لست كې دى پرى قلم راکشوي، چې بل څوك يې وانخلي.

د واده (ناوې او شاه) د کوټې جوړول:

تر ټولو مهمه داده چې تاسو باید د خپل واده کوټه مخکې له مخکې سینگار کړې وي.

۱- په کوټه کې مو باید له روښانه څراغونو سره، ډیم او رنگه څراغونه هم فعال وي.

۲- د خوب په کوټه کې د تلویزون ایښودل مناسبه نه ده، دا ځکه چې د تلویزون کتل ستاسو توجه له میرمنې او د هغې توجه له تاسو څخه بلې خوا ته اړوي. خو که تلویزون هم لرئ، باید د واده په اولو شپو کې یې و نه گورئ، ځکه چې هغه ستاسو توجه بلې خوا ته اړوي. یا یې صرف مشخص د څو لحظو لپاره لکه خبرونه وگورئ او نور یې بند کړئ.

۳- د تلویزون په عوض د موزیک وسایل خاصتاً سې ډي پلیر، رادیو ټیپ او د نرمو او ښاښته سندرو سې ډي گانې او کسیتونه باید آماده او لاس رسې ته نږدې وي.

۴- (۲-۸) د کتان واره دستمالونه مخکې له مخکې تیار کړئ. دا دستمالونه که په ترمو او بو کې تاوده ایښودل شوي وي، تر کوروالي وروسته به ستاسې دواړو د تناسلي الو د پاکولو لپاره ډېر مزه دار وي. او یا هم دا دستمالونه د ضرورت لپاره د خپل بستری په خوا کې دومره نږدې آماده کړئ چې د کوروالي په وخت کې ستاسو لاس ورته په اسانۍ ورورسېږي.

۵- د واده د بستری او روجایۍ د پاسه هم یوه بله پسته روجایي د ډې لپاره تیاره غږولې واچوئ چې د کوروالي په وخت کې مو بیا د بستری روجایي ناولې یا لمده نشي.

۶- له کوروالي نه د پوره خوند اخستلو په خاطر خصوصاً د اولې شپې لپاره یو څه واسلین یا د زیتون تیل د کټ سرته کيږدئ او د اول ځل

مجامعت (کوروالي) په وخت کې لږ څه د میرمنې په مهبل کې او د خپلې تناسلي الې د پاسه استعمال کړئ. دا چاره د ښځې د مهبل د پردې د سوري کېدو په وخت کې له درد څخه مخنیوي کوي او د ښځې د تناسلي هارمونونو او افرازاتو د تحریک سبب کیږي. دغه راز د ښځې مهبل نرموي او د مجامعت لپاره یې ښه آماده کوي چې د کوروالي په وخت کې د درد د احساس په عوض د خوښۍ او خوند احساس کوي. دغه کار ته همیش دوام ورکړئ خو ډېر لږ یې استعمالوئ. د دی تیلو استعمال د هر ځل مجامعت په صورت کې ډیر گټور او خوندور وي.

۷- په خپله کوټه کې مو باید یوه لویه قد نما شیشه هم لگولې وي.

۸- که مو په وس پوره و کوشش وکړئ چې د واده تخت داسې جوړ کړئ چې د تخت لپاسه یې یوه غټه رونمایي شیشه لگیدلې وي چې په هغه شیشه کې خپلې میرمنې سره د کیف او لذت ټولې صحنې وکتلای شئ.

۹- پر کټ سربېره په ځمکه هم دوه توشکې او بالښتونه اوار کړئ چې د ډوډۍ خوړلو او نورو ناستو لپاره ترې کار واخلي.

۱۰- که د خونې یو خوا د خپل ځان لپاره او بله خوا یې د خپلې میرمنې د بکسونو او سامان الاتو لپاره وټاکئ، دا به ښه خبره وي او د کور شیان به په ښه توگه تنظیم شي.

۱۱- دا حتمي ده چې په خپله کوټه کې دننه تشناب او د گرمو اوبو انتظام ولرئ. که دا اسانتیا ونه لري، دا یوه غټه خلا ده. خو بیا هم کولای شئ چې خپلې خوریا د کورنۍ بلې کومې زنانه ته وظيفه ورکړئ چې په تشناب کې تاسو او ستاسو میرمن دواړو ته د غسل

کولو لپاره تودې اوبه، ځانوچي او نور د ضرورت وړ شيان لکه صابون او شامپو تهیه کړي وي.

۱۲- د واده پر جامو سربېره ځان او ميرمنې ته خو جوړې ساده، پستي او اسانه د شپې جامې جوړې کړئ چې ويستل او اغوستل يې اسانه وي.

۱۳- د واده په شپه ستاسې د ناوې د ناستې او خبرو د اولې برخې عکاسۍ او فلمبرداري ډېره مهمه ده. د دې کار لپاره دوه لارې دي. اول که امکان ولري، د عکاسۍ او فلم بردارۍ داسې وسايل مخکې له مخکې په کوټه کې ولگوئ چې د ريموټ کنترول له لارې کار وکړي، دا به ډېره غوره وي. که دا ممکنه نه وي بيا د خپلې کورنۍ يو مطمئن شخص (غوره به دا وي چې هغه ستاسو کومه ځينه يا د ښځې بله خپلوانه وي او که نه نو ستاسو د خپل کورنۍ يوه تکړه نجلی چې هغه مو مخکې له مخکې پدې اړه روزلې وي) غوره کړئ او وظيفه ورکړئ چې ستاسو عکاسي او فلمبرداري وکړي. د امکان په صورت کې په وقفوي توگه دا عکاسي او فلمبرداري چک هم کړئ چې په درسته توگه کار کوي که نه. که د ريموټ کنترول وسايل ولرئ نو تاسو کولاي شئ چې د خپل واده د شپې نورې وروستۍ محرمې او په زړه پورې برخې هم پخپله ريکارډ کړئ.

دغه راز د خپل واده دوه البومونه تيار کړئ، يو هغه البوم چې تاسو کولاي شئ هغه د خپلوانو او دوستانو سره شريک کړئ او بل يه يې هغه البوم وي چې ستاسو خصوصي وي او هغه له ځان سره محفوظ وساتئ. دا دواړه بايد بيل او په واضح ډول په نښه شوي وي.

د واده شپه او تيارۍ يې:

اوس نو تر نورو ټولو ستړيا وروسته ستاسو د ارمانونو شپه ورو، ورو راخوږېږي. که مو شرايط مساعد وي چې د ماښام ډوډۍ مو ميرمن سره يوځاي وخورئ، دا به ډيره ښه خبره وي. و دونه اوس اکثرا د شپې لخوا په هوتلونو کې وي خو زما مشوره به دا وي چې د امکان په صورت کې واده د ورځې له خوا ونيسئ دا به ښه وي چې د غرمې ډوډۍ ميلمنو ته ورکړئ او ماسپښين ناوې کورته راولئ.

ښه به دا وي چې د دې لپاره مو مناسب تدابير نيولي وي چې اکثراً خپل خپلوان د وخته رخصت کړئ. د دې ښه لاره دا ده چې مخکې له مخکې دوه درې تنه مشران او ښځې پدې پوه کړئ چې نورو مېلمنو ته ووايي چې ښه شوه د دوي واده مکمل شو راځئ چې موږ او تاسې ترې ولاړ شو. اکثراً خو نکاح له پخوا ترل شوې وي، خو که ستاسې نکاح نه وي ترل شوي کونښن وکړئ چې نکاح هم وختي خلاصه کړي.

تر دې غوره او سنت طريقه د "وليمې" ده چې د واده تر خوږې وړاندې يعني د واده په شپه ناوې او خاوند سره شپه تېره کړې وي او سبا د ورځې په سږه سينه مېلمنو ته ډوډۍ ورکړي. د دې خيږ په دې کې دي چې يو خو به ورا (ناوې) په کور شوې وي او د راوستو پېټي به يې د واده والا له اورې لري شوي وي. بل دا چې کله يو نعمت انسان وخوري بيا پرې شکر ويستل پکار دي، دلته هم بايد ښځې او خاوند شپه تېره کړې وي او دوستان يې په سبا بيا د گډ ژوند مبارکۍ ورکړي. خو که ستاسو واده په هوتل کې او د شپې له خوا وي، نو ښه خبره به دا وي، چې په هوتل کې مو ځان ته يوه کوټه د شپې د پاتې کيدو لپاره ريزرف کړي وي، او خپل لازم او ضروري مواد مو له ځان سره دي کوټې ته راوړي وي. نو د مراسمو د خلاصيدو سره سم ميلمانه رخصت او د

خپل واده شپه هملته په هوټل کې په ارامه او مسترحه توگه تیره کړئ. په یاد مو وی چې د ریکاردولو تدابیر او کس مو له یاده ونه وځي. ښه به دا وی چې یو موټو او موټروان هم مؤظف په هوټل کې درسره وی، چې د ضرورت په وخت کې تری کار واخلي او سبا سهار د [ایونه مخکې یا وروسته مو خپل کور ته بوځئ.

د شپې ډوډي له خپلې میرمنې سره یوځای وخورئ. د ډوډي دسترخوان ته د کښیناستلو په وخت کې د هغې ښې لاس ته کینئ چې ستاسو ښې لاس د هغې خولې ته برابر وي. هغه د ډوډي په خوړولو کې ونازوی، ورته یو او بل خواړه ورته وستوی، او دا به لښه وي چې یوه نیمه مړۍ ورته تیاره ورکړئ، تر ډوډي پس په میوه او چای څکلو کې هم همدا راز مهرباني او لطف جاري وساتئ.

ښځه د خدای یو لوی نعمت دي او داسې فکر وکړئ چې هغې اوس خپل مور پلار او ټوله کورنۍ پرینې او تاسې ته یې پناه راوړې ده. ستاسې دغه وړې وړې مهربانۍ هغې ته ډاډه او رکوي چې دلته یې هم قدر او عزت شته او اوس دا له داسې یو انسان سره ملگرې ده چې هغه د یو نفیس جنس په قدر او عزت پوهېږي.

د خوراګونو په وخت کې کونښن وکړئ چې ډېر نرم او خوږه موزیک او ښکلې سندري په نرم او خوږه اواز کې چالان وي. البته دا کار مخکې له مخکې اهتمامات غواړي چې تاسې تایپ ریکارد یا سپی ډي پلیر او مناسب کسیتونه ټول ځای په ځای کړي وي.

دا به ښه خبره وي چې د واده په ماښام ولامبې، رېره او نور وینستان مو اصلاح او د سر وینستان مو شامپو کړي وي. خپلې میرمن ته هم د دې زمينه برابره کړئ او د خپلې مور یا خور له لارې هغه وپوهوي چې که ولامبې دا به ډېره ښه خبره وي، که هغه نه غواړي نو اقلًا باید اودس

وکړي چې ستاسو اول کوروالي د ثوابونو نه ډک وي او هم په صحي لحاظ پاک او ستاسو لپاره زړه راښکونکي وي. ښځه باید خپلې سینې او د تجرګونو لاندې ځایونه هم په اوبو او صابون پاک پریمینځئ.

باید د واده جامې "ته" او میرمن دې دواړه بدلې کړئ او په عوض یې سپکې پستې او اسانه ویستونکي جامې واغوندئ چې د کوروالي لپاره مو اسانه او بې تکلیفه وي.

فکر وکړئ په دغه وخت کې د تلویزون پر ځای یوازې اواز لرونکي موزیک گتور دي دا ځکه چې تلویزون او تصویر لرونکي موزیک ممکن ستاسې او یا ستاسې د میرمنې مخ او توجه یو له بل نه واړوي؛ مگر یوازې صوتي موزیک دا اثر نه لري.

بیا په داسې حال کې چې خپلې میرمن ته د هغې د ښکلا، ښه خوي او ښو اخلاقو په اړه خوږې خبرې کوئ، ورو ورو یې لاس په خپل لاس کې واخلي، کېکارې او بیا یې خوشي کړئ. د سترگو په کونجونو کې په ناز او تسکین ورو وگورئ، بل ځل یې لاس په خپل لاس کې ونیسئ او ورو ورو یې د ښکلولو لپاره ځانته را پورته کړئ، په ډېر ناز خیاله توگه یې په خپلو شونډو ښکل او په ډېره مینه او ښکلو الفاظو د خپلې نامزدۍ د دورې ښه خاطرات ورسره شریک کړئ. ځینې جملې لکه دا لاندې به گټور وي:

گرانې زه ډېر خوشبخت یم چې له تاسو سره مې واده وشو. د ژوند نوي کور ته دې هرکلي کوم، د زړه په مینه دې پالم، گرانې زه ستا په نیکو اخلاقو او ښه خوي فخر کوم.

په داسې حال کې چې تاسې یې ښې خواته ناست او سئ ښې لاس یې په چپ لاس کې ونیسئ او د خپل ښې لاس په گوتو یې د اوربل وینستان

ږمنځ کړئ، دغه راز کله ناکله په مړ او سترگو د سترگو په کونجونو کې ورو- ورو په مسکو شونډو ورو وگورئ.

لږ شیبه پس د میوزیک په بهانه پاڅیږئ، خپل ځان او هغې ته لږه موقع ورکړئ چې تازه هوا او ازاده ساه واخلي، ترې وپوښتئ چې د چا په اواز سندرې خوښوي، دا کار باید تاسې پخوا لا معلوم کړي وي او د هغه سندر غاړې څو کستونه مو اخیستي او تیار لیبیل کړي هم وي، دا هیڅکله مه وایه چې تاسې د هغې د ذوق سندر غاړې پېژنئ او یا کومه سندر خوښوي. هماغه سندر باید تاسې په یوه معلومه کسټ کې آماده کړې وي. ښه به دا وي چې ورته وایئ! گرانې خوښه دې نده چې (د هماغه سندر غاړې نوم) سندر واورو؛ نو هغه به پدې خبره لازياته خوښه شي، دا ځکه چې هغه فکر کوي چې ستاسو ذوق او د هغې ذوق یو شان دي او یا هم دا چې تاسو د هغې د ذوق خیال ساتئ.

بیا یې دوباره ورو ورو خواته ورنږدې شئ، لاسونه یې ښکل کړئ، په وینستانو کې یې لاس ووهئ او د ورمېر تر وینستانو لاندې برخه یې په مزه مزه مالش کړئ او ورسره یې د غوږو پوڅکونه ښکل او خپله ژبه یې ورو ورو د غوږونو د کرپندو کې په شاوخوا کې په نرمه توگه ووهئ، بیا یې سترگو ته ورو شان وگورئ او ورته مسکي شئ. لږ څه میوه را واخلي او په ډېر ناز یې خولې ته وروړاندې کړئ. په لومړي ځل نه خو په دوهم یا درېیم ځل یې شونډه په ورو د گوتو منځ کې را ونیسئ او ورو پرې د گوتې زړه (د گوتو د څوکو دننه پسته خوا) د نوک مقابله خوا، پرې را کش کړئ.

یو ځل بیا یې له غاړې خپل چپ لاس تاو او ورو ورو یې وینستان ور ږومځ کړئ، د ورمېر شا او بیا یې غوږونه ورو ورو د گوتو په زړونو مالش کړئ، د سترگو په کونج کې ورته متوجه اوسئ، تاسې به وگورئ

چې د هغې شونډې لکه د اوبو په سر چې د ونې نه را څوړنده د "ولې" پانه نری نری رپېږي، داسې به د هغې شونډې هم بې اختیاره او بې کنټروله رپېږي. اوس نو د دې وخت دي چې په مخ یې په کراره کراره د گوتو په پستو څوکو په خوند خوند مساژ جاري وساتئ او په ورو ورو یې لومړي په تندي او بیا د سترگو په ښو ښکل کړئ. یوه لنډه دمه واخلي، د یوې خوږې تبصرې په ویلو ورو ورو ترې لرې او د میوزیک او یا میوې په بهانه لږ لږې شئ، خو د سترگو په کونج کې یې تر نظر لاندې څارئ، که متوجه شئ نو به وگورئ چې هغه لکه د ولې پانه ریرې دي او ستاسو د بیرته ورتللو نا صبره انتظار کوي. د میوزیک تر بدلولو وروسته یې تر خوا کینسئ او ورو ورو یې ځانته را نږدې کړئ. په خپل لاس او شونډو ورسره دومره ولوبېږئ چې هغه ستاسو له خوا پوره د منل تیا او کوروالي لیاالتیا احساس کړي. بیا یې ورو د لاسه ونیسئ او پالنګ ته یې دعوت کړئ.

په کوروالي کې باید له ښځې سره له ډېر احتیاط څخه کار واخیستل شي او له زور او فشار څخه باید په کلکه ډډه وشي. د کوروالي په اړه حضرت محمد (ص) فرمایلي دي:

(اذا جامع احدکم اهله فلیصدقها فاذا قضی حاجته قبل ان تقضي حاجتها فلا یعجلها حتی تقضي حاجتها.)

ژباړه: (کله چې تاسو له خپلو ښځو سره کوروالي کوئ، باید له صداقت نه کار واخلي. که تاسو خپل حاجت پوره کړ (خلاص شوی)، باید کوروالي بس نه کړئ او تر هغو ورو ته ادامه ورکړئ ترڅو چې د هغې حاجت هم پوره شئ (خلاصه شي) او د کوروالي نه خوند واخلي.)

د شريعت له نظره خپلې ښځې سره کوروالي کول په هر ډول چې ترې زيات خوند اخيستي شئ روا دي؛ مگر د شا (مقعد) له لارې ناروا دي. پدې اړه حضرت محمد (ص) فرمايلي دي:

(هنت حرثک الي شلت و اطعمها اذا طعمت واکسا اذا اکتسيت) ابوداود.

ژباړه: (اجازه ده چې په هر کيفيت با همسد خپلې ميرمنې سره کوروالي وکړئ او هغې ته خوراک ورکړه، هر وخت چې ته څه خوړې او هغې ته جامه ورکړه لکه څنگه چې ته يې اغوندي.) د کوروالي په اړه شرعي حکم دا دي چې بايد دواړه ميره او ښځه ترې پوره لذت واخلې. د ميره او ښځې ترمنځ ستر (پرده) وجود نه لري دا نه يوازې دا چې جواز لري؛ بلکې توصيه ده چې دوي سره بالکل لوڅ وي او په رڼا کې کوروالي تر سره کړي، چې يو د بل د کتلو او لاس وهلو نه خوندونه واخلې. په دې اړه حضرت عايشې (رض) فرمايلي دي: (کنت اغتسل انا و النبي (ص) من انا و احد) بخاري. ژباړه: (ما او رسول اکرم به يو ځاي لمبل او له يو لوبني به مو اوبه اخستې). خو بايد د خلکو په محضر کې حتې د وړو ماشومانو په وړاندې (چې وينښ وي) کوروالي ونشي.

بله خبره داده چې کوروالي بايد په ډيره آرامۍ شروع او له يو بل سره په ساعت تيرۍ کولو (لکه مچول، ديوه بل په بدن او تناسلي اعضاو لاس وهل) شروع او تدريجاً پرمخ ولاړ شي. دې ته په عربي کې ملاعبت يا چمتوالي وايي، چې دواړه خاصتاً ښځه د کوروالي لپاره ښه آماده کړاي شي. د کوروالي په وخت کې خاصتاً د الي تناسلي د ننويستلو (دخول) په وخت کې بايد کلمه (بسم الرحمن الرحيم) وويل شي. په دې اړه حضرت محمد (ص) فرمايلي دي:

(اذا اراده ان ياتي اهله قال بسم اللهم جنبا الشيطان و جنب الشيطانما رزقنا) صحيح مسلم.

ژباړه: (کله چې خپلې ښځې سره کوروالي کوئ نو ووايئ، شروع کوم د خداي په نوم، اي خدايه مور ته له شيطان نه امان راکړه، او شيطان د دغې څيز څخه چې تاسو مور ته راکړي لري ولره.) د کوروالي نه وروسته لمبل لازمي دي.

(نور نو تاسو پوه شه او خوړه شپه مو)

تر واده وروسته ژوندانه لپاره تر واده مخکې تیاری:

لکه چې دمخه مو وویل چې د واده اصلي مفهوم د کورنۍ تشکیلول او د سوچه نسل ادامه ده. هره ښځه او خاوند باید د واده له پېله دې ته متوجه وي، چې دوي به اولادونه راوړي، د اولادونو مناسبه نفقه، لباس، سالمه تربیه، تعلیم او تحصیل، د اسلامي او مدني علومو زده کړې او د نیکو اخلاقو لرل، د مور او پلار تر ټولو درنده او اوږده دنده او مسوولیت دي.

د دې لپاره چې مور او پلار د خپل ژوند د غه مهم اصل په ښه توګه تر سره کړي وي باید تر واده مخکې تر واده وروسته ژوند ټولو اړخونو لپاره یو منظم او قبول شوي پلان ولري او له مخکې یې باید عمل او اجرات وکړي.

اول- د دې لپاره چې واده والا لومړي د یو بل له ځوانۍ او توانمندی نه ښې مزې واخلې داپه جدي توګه توصیه ده چې دوي باید اول خپل صحت او سلامتیا ته زیاته توجه وکړي او پدې غرض باید هر وخت یو مناسب او غني غذايي رژیم خصوصاً میوه جات، سبزیجات او د شیدو له محصولاتو څخه کافي ګټه واخلې چې په صحت سالم او تندرست اوسي چې دا خبره بیا د خاوند په نسبت د ښځې لپاره کې ډېره جدي ده..

دویم- دوي باید د خپلو ځانونو لپاره یو څه ګډ وخت وټاکي او هم د ځان لپاره مناسب تفریحي پروګرامونه، د موزیک او نورو خوښوونکو سرګرمیو یو پروګرام ولري. سپورت او خاصاً په تازه هوا کې قدم وهل ته که (اجتماعي او محیطي شرایط یې اجازه ورکوي) مناسب وخت ورکړي. که د دوي په نږدې محیط کې د واده لرونکو خلکو ګډ سپورتي کلب وي، هلته باید لږ سپورت تر سره کړي او که دا شرایط

ممکن نه وي، د سپورت ځینې سامان الات دې واخلې او په کور کې دې ترې ګډه استفاده وکړي.

په تلویزونونو کې سالم او ښه تفریحي پروګرامونه خصوصاً هغه پروګرامونه چې خندوونکي او علمي او زده کوونکي ښه ولري په ګډه وګوري.

درېیم- دوي باید د خپلې کورنۍ د جوړښت په اړه تر واده مخکې یو منظم پلان ولري. زما توصیه به دا وي چې د مناسبو وقایو یو پروګرامونو د استعمال له لارې دې اقل تر درې کالو لپاره د بچو له راوړلو څخه ډډه وکړئ او دغه موده دې یو د بل له ځوانۍ نه خوندي ونه او مزې واخلئ، د اولادونو د شمېر په اړه یو ګډه پرېکړه اړینه ده، سره لدې چې اولادونه د لوي خدای (ج) یو غټه تحفه ده، مګر سالمه پالنه او تربیه یې هم مهم او ضروري کار او یو غټ مسوولیت دي. په عمومي توګه توصیه داده چې د ۲-۴ ماشومان یو مناسب تعداد دي، باید د هرو دوو ماشومانو ترمنځ اقل ۲-۳ کاله فاصله پکار ده، چې مور وشي کولای هر ماشوم ته مناسبې شیدې او توجه ورکړي چې هر ماشوم ورته جدي ضرورت لري. د مور شیدې په نړۍ کې تر هر څه بهتره غذا ده، خاصاً د اولو څو ورځو شیدې چې ټینګې وي او کنډ (فله) ورته ویل کېږي د ماشوم د ښې سلامتیا او د ناروغیو په مقابل کې د مقاومت پیاوړي ځواک ګڼل کېږي.

څلورم- مېړه او ښځه باید په ګډه د خپل ژوند لپاره یو مناسب اقتصادي پلان جوړ کړي وي چې د دوي شرایطو سره برابر وي، په دغه اقتصادي پلان کې اقل د یوه مناسب اندازه نقدو پیسو پس انداز، په څو کلنو کې، د یو کور او بیا د یو موټر اخستل، شامل وي. پردې سربېره که د هلک او یا نجلی پلرنۍ کورنۍ د دوي مرستې ته ضرورت

ولري، بايد چې هغوي ته هم مناسبه مرسته وکړي. د مناسب اقتصادي پلان تشریح په (۳۲) مخ کې شويده.

پنځم- د کور لپاره د ضرورت وړ غټو سامان الاتو (لکه تلویزون، کمپیوټر، قالینې، تخت، د جامو مینځلو ماشین، یخچال او داسې نورو) د اخستلو لپاره هم باید یو مناسب پلان موجود وي او دغه سامان الات باید د هغه د ضرورت د جدیت له مخې په ترتیب سره واخیستل شي.

شپږم- د ماشومانو د تعلیم او تحصیل لپاره ځانگړي پلان، پروگرام او مناسبې پیسې باید مخکې له مخکې پلان او یوې خوا ته کینودل شي.

او م- دا خبره ترټولو مهمه ده چې د واده په لومړیو څو کلنو کې چې یوازې ښځه او خاوند وي، دوي کولای شي چې په یو وخت دواړه کار وکړي ځکه هم په فزیکي لحاظ توانمند وي او هم نور زیات کورني مسوولیتونه نه لري. په دغه وخت کې دوي ښه کولای شي چې د خپل راتلونکي عمر لپاره یو ښه اقتصادي بنیاد جوړ کړي په کلکه توصیه کېږي چې ښځه او خاوند باید پدغه وخت کې:

۱. خپل عایدات زیات کړي، دواړه کار وکړي او اضافه ساعتونه کار وکړي.

۲. خپل مصارفات کم کړي او له بیخایه مصارفو مخنیوي وکړي.

۳. د خپلو پیسو په خوندي ساتلو او گټه اچولو کې هوښیاری نه کار واخلي.

ازه چې مجرد وم ټول خلک گونگیان ول، اوس چې واده شوم ټول خلک کانه دي!

ښځه د موسیقۍ د یوې الې مثال لري، چې د ښکلا او مینې نه یې د مزو او خوند اندازه د غږوونکي په مهارت پورې اړه لري. (م م)

څلورم څپرکي

تر واده وروسته مسایل او مسوولیتونه

د ښځې خوشحاله ساتنه:

واده د الله تعالی یو داسې نعمت دی چې له کبله یې نارینه او ښځه دواړه کولای شي په قانون او په ټولنه کې په منل شوي توګه د الله پاک له هغه ځانګړي نعمت څخه پوره خوند واخلي، چې هغه په خپل خاص حکمت د نر او ښځې په بدنونو کې خلق کړي دي. لکه چې رب العلمین فرمایي:

(و عاشروهن بالمعروف) سورت النسا ۱۹ آیات.

ژباړه: خپلو مېرمنو سره عیش او عشرت (جنسي مزي او خوندونه) ولری، په ښې طریقي سره (ښه ده چې اوس ستاسې واده وشو، محفل، د خوښیو میلستاوې او سرګرمۍ ټولې تکمیل شوي، بالاخره تاسې او ستاسې د ژوند شریکبان د ژوند د یوه نوي اوږده سفر په پېرې کې سپاره یاست. داسفر ډېر اوږد، ستومانه کوونکي او له ستونزو سره ملګري سفر دي. تره هر بریده چې تاسې دې سفر ته ښه تیاري نیولي وي، همغومره به داسفر لذت بخش او له سیل او سیاحت څخه ډک وي. خو که تاسې دغه سفر ته ښه آماده ونه اوسئ نو هماغومره به داسفر

ستاسې لپاره ستړي کوونکي او مشکل وي. د دې لپاره چې دا سفر خوږ او له خوند نه ډک شروع شي ځینې عمومي او ځینې خصوصي پرنسپونه دي، چې پر هغو باندې باید پوه او هغه په جدي توګه مراعات کړئ.

ښځه د (الله جل جلاله) له یوې ډیر نازک خیاله او ژر باور کوونکي او ژر خفه کیدونکي قشر څخه ده. دوي اکثره په وړو خبرو خفه او په لږو خوږو خبرو ډېرې خوشحاله پېرې. دا هغه اصل دي چې تاسې یې باید د واده له شروع څخه نیولې آن تر ټول پاتې عمر لپاره په نظر کې ولری. له دې شپې نه او د خپل واده له هرې شپې نه اعظمي خوند اخستل نه دا چې کوم بد کار نه دي، بلکې ډیر ثواب هم لري او د واده په خوږوالي کې هم خورا زیات تاثیر لري. دا د کوروالي هغه مهارت دي چې ډېر کم خلک پرې پوهیږي او یا هم ترې په خوندوره ښه استفاده کولای شي. البته د دې ترخوا د کوروالي ځینې نور خاص مهارتونه هم شته چې هغه د دغه کتاب او د دې ځای بحث نه دي، پدې اړه د یو بل راتلونې اثر انتظار وکړئ او که مو تنده ډیره زیاته وي نو بیا له لیکوال سره د مخامخ کتنې په لټه کې شئ.

هیڅکله هم خپلې میرمنې سره د کوروالي په وخت کې د بیړې او امریت نه کار وانخلي بلکې تر ډېره حده کونښن وکړئ چې ور سره دومره ولویږئ چې هغه کوروالي ته دومره آماده کړئ چې حتی هغه په خپله د کوروالي غوښتنه وکړي.

کونښن وکړئ چې کله ناکله خپلې میرمنې ته د هغې له ذوق سره برابر تحفه واخلي او یا هم کله ناکله ورته ځینې خوږې خبرې چې په دې برخه کې دهغې صفت شوي وي، ورته وکړئ.

کونښن وکړئ چې د کور په اکثره کارونو کې یې مشوره هم واخلي، په یوې کورنۍ کې د مشکلاتو او ستونزو اساسي علت د ښځې او میره ترمنځ د خبرو او تفاهم نه کول وي. کونښن وکړئ چې د هرې موضوع په اړه په مشخصه توګه خبرې وکړئ. ښځې ته اجازه ورکړئ چې بې له کوم ډاډه د خپل زړه خبرې او موضوعات تاسې ته وویلای شي. خپله ښځه کله ناکله په ناګهانه توګه د ځینو خپل خپلوانو کره بوځی، کونښن وکړئ چې هغه خپلوان خبر، مګر ستاسو میرمن ناخبره وي.

الف- عمومي پرنسپونه: دا هغه پرنسپونه دي چې هلک او نجلی دواړه باید پدې پوه او هغه په نظر کې ولري چې ځینې یې دا دي:

اول- د واده سفر اسانه شروع کړئ او ورنه کومه ډارمه او له واده نه کومه معما مه جوړوئ. د علماوو نظر دي چې ژوند همغسې تیریري چې کوم ډول مو شروع کړي وي. یعنی که مو ژوند اسانه ونیوه نو اسانیدای شي او که مو سخت ونیوه، مشکلبدای شي. کونښن وکړئ چې خپل او د خپل شریکبان واقعي او ریښتني حالت درک کړئ او خپل توقعات ورسره برابر کړئ. د بېلګې په ډول: که ستاسې شریکبان یو کلیوال هلک یا نجلی وي، د یوې ښاري نجلی یا هلک توقعات تری مه لرئ، بلکې د هغې ښکلا او ښه والي پدې کې ولټوئ چې هغه به همغومره ساده او ژوند کول به ورسره هماغومره اسان وي. نو دهغې دغه کلیوالتوب ته د یو مثبت ټکي په سترګه وګورئ نسبت دې ته چې هغه اوس منفي و ارزوئ. که ستاسې شریکبان پوره تعلیم نه لري، فکر وکړئ چې دا یو کمبودي ده، دا هغه کمی ده چې تاسې منلې ده اوس

وګورئ چې څه کولای شئ چې د یوې خوا هغې ته له لازيات تعلیم زمينه برابره کړئ او له بلې خوا د فکر هم وکړئ چې دا ممکن یو لږ هغه ستونزې ونلري، چې یو شمیر لوړو تعلیم لرونکو کسانو سره مل وي. دویم- واده لکه د یو نیالګي مثال او خپل شریکبان ته مینه ورکول لکه د اوبو مثال لري. هره ورځ ځانګړې او نوې ډول مینه ورکول واده تر او تازه ساتی، هغه لویوئ او میوې ته یې رسوئ. که تاسې هره ورځ یو کوچني کار هم داسې وکړئ چې هغه ستاسې د شریکبان لپاره خاص ځانګړي او نوي وي دا ستاسې د واده د لازياتو خوښیو سبب کېږي، مثلاً که یوه ورځ د توقع خلاف هغه ته د ورځې په نیمايي کې تیلیفون وکړئ او ورته ووايست چې ګرانې ډېر مې یاده شوې یې او په زړه مې را و ورېدې، ځکه مې درته تیلیفون وکړ. د دې ښه اثر به ترډېره دوام وکړي.

درېیم- کونښن وکړئ چې خپل شریکبان مطالعه کړئ، د هغې په خوي او خواصو ځان بلد کړئ او ترډیره حده خپل ځان د هغې له خواصو سره برابر کړئ. په ودونو کې یو لوي مشکل همدا دي چې هر اړخ غواړي چې هغه بل لوري دې ده په لور تغییر وکړي، مګر په خپل ځان کې یوهم هیڅ ډول تغییر ته آماده ګي نه ښيي، چې دا ترټولو غټه او مهمه نقيصه او د زیاتو جنجالونو مور بلل کېږي. یعنی تاسې باید پدې پوه شئ چې واده راکړه او ورکړه ده، څه به له لاسه ورکوي او څه به اخلي، د دې اصل په نظر کې نیولو سره کونښن وکړئ چې د مقابل لوري ځینې معقولې غوښتنې او ارزوګانو ته پوره احترام او درناوي وکړئ.

څلورم- له خپلې میرمنې او خاوند سره ملګرتوب شروع کړئ، سره ټوټې او ټکالي وکړئ، یو بل سره مناسبې لوبې لکه د "قطعو" لوبه یا نورې داسې لوبې چې د خدا او ساعت تیری وسیله وي ترسره کړئ. که

د هغوي دغه لوبه زده نه وي ورزده يې كړي كونه يې كونه يې كونه يې هغوي لوبې وگتې چې مایوسه نشئ او له لوبو كولو نه لاس وانخلي. د كورنيو له نورو غړو سره يو ځاي لوبې وكړي. كله ناكله خپل شريكبان يو ځانگړي گډ كار ته لكه قدم وهل يا د يوه خپلوان يا ملگري كورته ورتلل يا هم د گډې سودا اخستلو لپاره وهڅوي.

پنځم: كله كله ځينې بنه، گټور او خندوونكي راډيو او تلويزوني پروگرامونه او سريالونه سره په گډه وگورئ، پرې تبصرې وكړئ او هلته په رښتيني توگه ملامت ته ملامت و وايئ او دا چې دغه كس بايد په دغه حالت كې څه كړي واي، بنه به وايي، هم پرې په تبصره كې شامل كړئ.

شپږم: يو شمېر محدود مگر حسابي، اعتباري او با مسووليتته ملگرو سره د خپلې مېرمنې په مصلحت د هغوی سره د راشي درشې پروگرامونه جوړ كړي؛ خو كونه يې وكړي چې دا مجلسونه او ناستې ولاړې ساده او بلا تكليفه او د ځينو ساعت تېريو او لوبو سره لكه قطعه بازي، پاركونو او مېله ځايونو ته تلل، يا نور داسې سرگرميو سره چې د ټولو لپاره دلچسپه او اسانه وي مل وي، ترڅو يې ادامه اسانه او خوندي وي. همدا راز كه يې توان او زغم لري، نو خپل ماشومان هم سره د عمر او جنس په لحاظ په مناسبو ډلو جدا او هرې ډلې ته ځانگړې سرگرمۍ پيدا او هغوی سره گډو لوبو ته وهڅوي. كونه يې وكړي چې په نوبت يو له غټانو كسانو څخه د ماشومانو د لوبو څارنه وكړي، ترڅو هغوی محفوظ او د اصولو مطابق لوبې وكړي؛ خو په دې اړه ځانگړې احتياطي وكړي، كه پدې ماشومانو كې كوم يو داسې بې اصوله او يا د ناسم سلوك خاوند ماشوم وي، نو هغه فوراً د

نورو ماشومانو د ډلې نه بيل كړي، ترڅو د نورو ماشومانو په اخلاقو منفي اثر ونه غورځوي.

همدا راز په مېلمستيا گانو كې هم د نورو غټانو او وړو سلوك او حرکات تر جدي نظر لاندې وساتي او كه مو لږه بې نزاكتي هم مشاهده كړه، فوراً د خپلې كورنۍ سره مصلحت وكړي، او كوربه كورنۍ پدې بې نزاكتي وپوهوي، ترڅو هغوی هغه ناسمه كورنۍ رخصت كړي. هره كورنۍ ځانته ځانگړي اصول او د راشه درشې ځانگړي مقررات او بریدونه لري، كه مو د كومې كورنۍ اصول خوښ شول هغه وستايئ او هغه بنه سلوك ترې را خپل كړي، خو كه منفي سلوك ولري، په تمكين سره هغوی وپوهوي چې دا كړنې په فاميلي ملگرتياوو كې بنې نه دي او بايد نور دا تکرار نه شي، خو كه د اصلاح وړ نه وه نو بيا يې د خپلو ناستو او ولاړو له دا پرې څخه هغه رخصت كړي.

او م: د واده نه وروسته ځينې د كورنه بهر خوښوونكي بوختياوې لكه سينما، كنسرت، ځينو سپورتي لوبو يا پاركونو ته تگ كه ممكن او خوندي وي ډېر گټور دي. كونه يې وكړي چې تر ممكن بريده د دغسې سرگرميو نه استفاده وكړي. همدا راز د ځينو تاريخي ځايونو ليدل، لكه ژوبن، ميوزيم، ملي ارشيف، او داسې نور تاريخي او مذهبي ابداتو ليدنه ډېره گټوره ده.

تر واده وروسته د کورنۍ ټولو امورو او ژوند ته یو ساده او عملي پلان:

ژوند داسې یو پدیده ده چې هغه هم اسانه کېدای شي او هم مغلقه او ستونزمنه، زموږ توصیه به داوي چې تر واده وروسته له خپلې ښځې سره د افهام و تفهیم لارې خلاصې کړئ، د دې جرئت او احساس ورکړئ چې د خپل زړه هر راز خبرې له تاسې سره شریکې کړای شي او دا هغه وخت کېږي چې لومړي تاسې د خپل زړه حالات او رازونه له هغې سره شریک کړئ.

هغوي پدې پوهوئ چې ژوند اسانه او ساده ونیسئ، له ډېرو مغلقو او غیر ضروري کارونو څخه ډډه وکړئ، خصوصاً د یولي رسم او رواجونو ترسره کول هغه شیان دي چې د اکثره کورنیو ژوند تریڅوي. کونښن وکړئ چې اول له غیر ضروري او غیر لازمي اړیکو، ناستو، ولاړو څخه صرف نظر وکړئ او خپل اړیکي د څو محدودو ولې حسابي کورنیو، دوستانو او خپلوانو سره وساتئ. نورو خلکو سره په ښادی او خوشحالی کې له سیالی او منفي رقابت څخه ځان وساتئ.

له لومړي سره چاته د دې اجازه او جرأت مه ورکړئ چې تاسې ته د غیر ضروري شیانو په اړه خبرې او پردې غیبت وکړئ او یا ستاسو د شخصي او کورني ژوند په اړه درنه پوښتنې شروع کړئ. البته یو زیات شمیر خلک دغه ډول مداخلې په ډیر ماهرانه ډول داسې کوي چې حتا پرې پوهیدل هم گران وي. خو باید ستاسې میرمن او تاسې دواړه په ډیره هونبیا رتیا سره دې ته متوجه او سئ. او د داسې بی ځایه پوښتنو ځواب ورته یو ځل او داسې په پښو الفاظو ورکړئ چې بیا د بلې پوښتنې جرأت هم ونکړي. مثلاً ورته ووايي، (دا زموږ کورنی خبره ده او تاسې ته لازم نه دی چې د چا په کورنی خبرو کې مداخله وکړئ.)

له ملگرو او خپلوانو سره مړي او ژوندي هم ډیر ساده او اسان ونیسئ. له چانه گیلې گذارې مه کوئ، که څوک درکړه راغلل مناسب اندازه یې عزت او درناوي وکړئ، کونښن وکړئ چې میلمنو ته د خورا کونو په تیارولو کې هم د سالم او مناسب روش نه کار واخلي، هر وخت هاغه څه وکړئ چې تاسې یې د زیات وخت لپاره کولای شي، دي ته متوجه او سئ چې ځینې خلک له دې کبله چې کوم علمي او شخصيتي ارزښت نه لري نو بیا د خپلو پیسو له لارې ځینې داسې بیخایه سیالی کوي چې هغه ډېرې بیخایه او تکلیف ورکوونکي دي. له داسې خلکو سره ځانونه له سیالی کولو وژغورئ او که تاسې ته یې یا داسې قیمتي تحفه واخیسته او یایې ډېره لوکسه ډوډۍ تیاره کړه، په ډیر اطاعت مندی ورته ووايي چې تاسې د داسې غیر ضروري کارونو خلاف یاست او هغوي باید له تاسو د دارنگه کارونو توقع ونکړئ، که لازمه وه د هغوي تحفه ورته مسترد کړئ او ورته ووايي چې دا زموږ له حالت سره یو برابره تحفه نده. موږ ته یوازې ستاسې راتگ په هر څه منظور دي.

د یوه ښه او مناسب مالي پلان جوړول او عملي کول:

د نوي واده شویو کسانو ترمنځ اکثره جنجالونه د پیسو په صلاحیت او د مصارفو په برخه کې منځته راځي، البته پدې برخه کې درې ډوله روابط وجود لري:

۱- هغه کورنۍ چې ښځه او میره دواړه کار کوي او نقد (نغد) عاید لري.

۲- هغه کورنۍ چې یوازې میره یې کار کوي او نقد عاید لري.

۳- هغه کورنۍ چې یوازې یو تن (ښځه) یې کار کوي او یو عاید ولري. ښه خبره به دا وي چې د خپل شریکبان سره د پیسو د مصرف او پس انداز په باره کې روښانه خبرې وکړي او د روښانه پالیسۍ په نظر کې نیولو سره پیسې د ښځې په اختیار کې ورکړي؛ ځکه ښځې ته یو شمیر صلاحیتونه ورکول او په هغې اعتماد کول ممکن د کورني روابطو په ښه والي کې مرسته وکړي، دا اعتماد باید له یو کم مقدار څخه شروع او د ښه سنبالښت په صورت کې هغه تدریجاً پورته یوسئ.

هغه ټکي چې د پیسو په پالیسۍ کې باید شامل وي او مهم دي دا دي:

۱- د میاشتیني ثابت عاید او غیر ثابت عاید تثبیتول.

۲- د میاشتیني ثابتو، غیر ثابتو او غیر متراقبه مصارفو تعیینول.

۳- د عایداتو او مصارفو د بیلانس په نظر کې نیولو سره د میاشتیني پس انداز تعیینول.

۴- د کورني مصارفو په برخه کې په ځانگړې توگه د یو نفر (سړي سر) د مصارفو د صلاحیت د اندازې تعیینول چې له هغې څخه د زیاتو پیسو د مصرف په صورت کې باید دا مصارف د یوې مشترکې فیصلې له لارې صورت ونیسي.

۵- شریک بانکي حساب لرل گټور دی، مگر د ناموزون استعمال په صورت کې یا له طرحه شوو اصولو څخه د خلاف ورزی په صورت کې باید ځیني دسیپلیني مقررات مطرح وي.

۲- د هرې میاشت په ټاکلې نېټه او ممکن هر درې میاشتې وروسته د پس انداز او د سردست پیسو په باره کې هغه بل شخص ته واضح معلومات ورکړل شي.

۷- د کور لپاره د ضرورت وړ شیانو د اخیستلو لپاره یو لازم پلان لرل، د مثال په ډول، هره میاشت کې یو معینه اندازه د وړو سامان الاتو لپاره بیلول او یوه معلوم اندازه د لویو سامان الاتو لپاره لکه، تلویزیون، صوفه سیت، موټر، کور د اخیستلو لپاره په تدریجي توگه ذخیره کول باید په پلان کې شامل وي.

په عمومي ډول یو ښه اقتصادي پلان داسې وي: که د یو انسان عمر اتیا (۸۰) کاله وي، په لومړۍ شل کلنۍ کې عموماً د ده عایدات شروع کیږي، اول شل کاله خوله حساب وټي دي. تر ۲۱ کلنۍ وروسته باید د هر (۱۵) کلونو لپاره لاندې پلانونه ولري.

اول پنځلس کاله (۲۰-۳۵) کلنۍ، د خپل ټول عاید ۴۰٪ دورځنیو مصارفو لپاره او ۳۰٪ یې د کور غټو او قیمتو سامان الاتو د اخیستلو لپاره او پاتې ۳۰ یې د ذخیره کولو لپاره بیلې شي.

په دوهمه دوره (۳۲-۵۰ کلنۍ) د خپل ټول عاید نیمايي (۵۰٪) دورځنیو مصارفو لپاره او (۳۰٪) یې د اولادونو د ودونو او نورو لپاره او پاتې (۲۰٪) برخه یې د مړي ژوندي لپاره بیلې کړي.

په درېیمه دوره (۵۱-۶۵ کلنۍ پورې) د خپل ټول عاید نیمايي (۵۰٪) د ورځنیو مصارفو او څلورمه برخه یې (۲۵٪) د کوچنیانو لپاره او پاتې څلورمه برخه برخه (۲۵٪) یې د مړي ژوندي لپاره بیلې شي.

البتہ په ۲۵ کلنۍ کې سړي ضعیفه او عایدات یې هم له منځه ځي، باید دي چې اولادونه یې ورسره کومک وکړي. تاسې باید د یوه پرنسیپ له مخې هر کار کوونکی اولاد مکلف کړئ چې د خپل عاید یوه برخه (۵-۲۰٪) له تاسو سره په هره میاشت کې کومک وکړي.

هغه کورنۍ چې دواړه نر او ښځه یې کار کوي باید خپل عایدات سره شریک او د همدغه پورته فارمول له لارې یې استعمال کړي.

خپلو او خپلوانو سره د کومک کولو او یا د خپلوانو او دوستانو د خوښې او نورو مصارفو لپاره یوه برخه پیسې د دواړو د خپلوانو لپاره یوشان او معادل مصرف شي. دا برخه باید د کسانو د تعداد په وجه تاثیر ونکړي. د مثال په ډول: که د هلک د پلار په کلیزه کې (۱۰۰) افغانۍ تحفه اخلئ همداشان باید د نجلۍ د پلار په کلیزه کې هم تحفه د (۱۰۰) افغانیو معادل وي. که د نجلۍ د ورور یا خور لپاره (۵۰) افغانۍ تحفه اخیستل کېږي دغه عین مقدار باید د هر یو ورور او خور لپاره برابر او همداشان د هلک د خپلو ورونو او خویندو لپاره هم همدا شان یوه اندازه غوره کړي. ښه خبره دا ده چې پدې اړوند مخکې تر مخکې یو توافق شوي وي او هغه په لیکلې ډول موجود وي چې هر ځل په دې شیانو د بحث ضرورت نه وي. دا به ښه خبره وي چې د هلک خپلوانو ته تحفه او مرسته د ښځې له خوا او برعکس د ښځې خپلوانو ته تحفه او مرسته د هلک له خوا ورکړل شي. دغه ډول تعادل ساتل فوق العاده ګټور او ډېرې ستونزې کموي. د واده په اړه تر واده نه وروسته د هیلو او کارونو جدول ته په ۳ جدول کې وګورئ.

له خپلې ښځې سره د خپلې کورنۍ اصول مطرح کول:

د دې لپاره چې ستاسو ښځه یا ستاسو نرور یا د زوي ښځه ستاسې د کورنۍ اصول ومني، ښه او لازمي خبره داده چې لاندې ټکي په پام کې ونیول شي:

۱- باید ستاسې کورنۍ ځیني اصول ولري چې متاسفانه اکثرأ کورنۍ یا اصول بالکل نه لري او یا هم هغه د معما په توګه صرف مور و پلار سره وي او دوي داسې اټکلوي چې ګوندې د دوي اولادونه او حتی د دوي دغه نوې را واده شوي نرور په هغوي ټولو باید پوه وي او آن دغه نوې را واده شوې نجلۍ هم په هماغه ډله کې حسابوي، دا بالکل نا سم اټکل دي. ښه به دا وي چې دغه نوې را واده شوې نجلۍ ته د یوې خوا وخت ورکړل شي چې ځیني شیان تدریجاً زده کړي او له بل اړخه ستاسې د کور ښځې او نارینه باید د هغې لپاره نمونه (مادل) اوسي. د بېلګې په ډول: که تاسې غواړئ چې دا ښځه باید خپل میړه، د میړه پلار (خسر)، خواتنې او څو نورو مشرانو ته ودریږي او سلام ورکړي، باید چې ستاسې خپله ښځه، لوني او زامن دا کار په منظمه او عملي توګه پخپله وکړي چې هغه پدې پوي شي چې دا د دې کورنۍ یو منل شوي اصل دي.

تاسو باید د دغې نوې ناوې په اړه داسې فکر وکړئ چې یوه پردۍ نجلۍ ده چې خپل ټول بلد محیط، پلار، مور، ورور، خور، نور خپلوان او هرڅه ترې پاتې دي، دا اوس ستاسې کورته راغلې ده او ستاسې کور یې د خپل راتلونکي ژوند اثره ګرځولې ده، هغه به څومره وار خطا، حیرانه او ډاریرې؟! تاسې باید دا ټول شیان په نظر کې ونیسئ، تاسې هر یو باید هغې ته د مینې غیر خلاصه کړئ، له عاطفې ډک او مشفق چلند ورسره وکړئ او ورته لږه لږه لارښوونه هم وکړئ، د

لارښوونې ښه سیستم به دا وي چې شفقت او مهرباني سره يو ځای وي. په کور کې ټاکلي مشران په ټاکلو وختونو کې له هغې سره خوځو دقيقي ځانته خبرې وکړئ. لومړي د هغې احوال پوښتنه وکړئ او وې پوښتنې چې څه خاص مشکل او يا نارضايت خو به ورته نه وي؟ او که وي نو هغه بايد په تفصيل ترې واورېدل شي او د حل په برخه کې يې لاس په کار شئ. د مثال په ډول: که خسر د هغې سره د خو لحو لپاره بلا کيني او ورته ووايي: "لور جانې زه غواړم نن له تا سره خوشې خبرې وکړم او ستا د احوال پوښتنه وکړم. زه پدې پوهېږم چې دا د يوې ځوانې نجلې لپاره څومره مشکل کار دي چې د خپل کور، پلار، مور، ورور خور او نورو خپلوانو نه دفتراً راييليرې او په يو نوي کور او کورنۍ کې استوگنه غوره کوي، زه غواړم چې پوه شم چې ته خپل ځان دلته څنگه محسوسوي؟ کوم کسکل خو در ته نشته؟ که هر مشکل وي نو لطفآ يې ما ته ووايه چې زه يې حل او يا اصلاح کړم.

لور جانې! ته اوس زموږ اولاد يې، ستا خوشحالي زموږ د ټولو ارزو ده. له ما نه نيولې د کور ترهر لوي او واړه به ستاسې په خدمت کې وي. که تا ته هر څه تکليف يا ناراحتي وي ته هغه بالکل ماته يا دې ځوانې ته ووايه؛ ممکن ځينې شيان داسې وي چې زموږ به ورته پام نه وي لکن هغه به تا ځوروي، لطفآ ځان مه پرېشانه کوه چې هره خبره وي هغه موږ ته ووايه، موږ ټول دلته ستا د خوښۍ لپاره ستا په خدمت کې يوو. بچي! زه چې تاته گورم، خپلې لوني راته سترگو ته کېږي چې که زما لور واده شي د هغې ځوانې او خسره به ور سره څه ډول رفتار او خوي کوي؛ نو دا ځکه ماته مهمه ده چې زه بايد تا سره دا خبرې وکړم او تا ته د دې ډاډ او اطمینان درکړم چې موږ هومره چې د خپل زوي خوښي او خوشحالي غواړو هومره ستاسې خوښي او خوشحالي هم غواړو.

بچي! زموږ کور او کورنۍ ځيني خاص اصول او مقررات لري چې ځوانې به دې هغه درسره شريک کړي او تا به پرې پويه کړي، زموږ هيله به له تانه دا وي چې د دغو اصولو او مقرراتو احترام او درناوي وکړي او هغه عملي کړي، ستا د هر مشکل د حل لومړنۍ مرجع ستا خاوند او بيا زه او ستا ځوانې يو، موږ نه غواړو چې ته خپل مشکل له دې ځای نه خپل پلار و مور ته يو سپې؛ دا ځکه چې موږ نه غواړو هغوي ستا په اړه پرېشانه وي، هغوي نشي کولاي چې ستا مشکل حل کړي، موږ يې حلولي شو، دې ته ښه متوجه او سه چې موږ ټول ستا په خدمت کې يو او ستاسې دواړو خوشحالي زموږ ارزو ده".

وروسته يا يوه بله ورځ بايد ځوانې او کله نا کله ور سره خپله بيا خبرې وکړئ او احوال يې واخلئ. که ساسی زوي په هغې په کومه خبره په قهر او يا په غوسه وي، بايد ترې د قهر او غوسې دليل و پوښتنې او د سهوې په صورت کې خپل زوي ته نصيحت وکړئ. خسر، ځوانې، ليور او ندرورگانې (د مېړه خویندې) بايد هغې ته ناز او مينه ورکړي، کله نا کله ورته تحفه ورکړي او يا خاص خواړه ورته تيار کړي.

په مناسبو وختونو کې بايد خپل زوي ته لارښوونه وکړئ چې هغه د څه وخت يا څو شپو لپاره د پلار کور ته ورولي. د هغې د خپلوانو د راتللو په صورت کې د هغوي ښه قدر وکړئ او هغه خپلوان چې له دې سره د کيناستلو حق لري لکه مور، پلار، وروڼه، خویندې او نورو سره بايد ورته ځانته ناستو زميني برابري کړای شئ. د هغوي تر ملاقات وروسته مشران تري پوښتنه وکړي چې د هغوي نظر څنگه دي؟ څه خاص مشکل خو به نه وي او هغوي ته د بيا بيا راتللو وړانديز وکړي، که کوم مشکل يې مطرح کړ، ښه به دا وي چې ورته وويل شي چې ښه ده موږ ته وخت راکړې چې دا مشکل وڅیړو او حل يې کړو، خو تاسې هم

خپل لور ته سپارښتنه وکړئ چې خپل مشکل مستقیماً مور سره شریک کړئ او پرې نه ږدئ چې هغه له تاسو سره تر لیدو پورې وځوړیږي او یا تاسې د داسې وړو ستونزو په اړه وځوړوي؛ مور دلته د هغې دپاره یوو.

په کورنیو اصولو پابندی او ثبات:

هره کورنۍ باید ځانته ځانگړي اصول او قوانین ولري، کله کله دا کېدای شي چې د هلک د کورنۍ اصول د نجلی د کورنۍ له اصولو څخه فرق ولري، دا تر ټولو ډېره مهمه ده چې هلک او نجلی باید هریو جلا جلا کیني او د خپلو کورنۍ ځیني غټا او مهم اصول چې مراعاتول یې د هغې کورنۍ ته ارزښت لري په نښه کړئ او حتی هغه باید په لیکلې بڼه تهیه کړئ. د دې شیانو لست کیدای شی دا برخي ولري:

۱. هغه شیان چې باید ستاسې شریکبان یې ستاسې په کورنۍ کې او یا هم ستاسې د کورنۍ د مشرانو په موجودیت کې ونه کړي.
۲. هغه شیان چې باید وې کړي.

خو دا ډېره مهمه ده چې دا اصول عیني او عملي وي. مثلاً: که ستاسې کورنۍ کې د سگرت څکول منع وي، دا باید تاسې خپل شریکبان ته په وضاحت او جرأت سره و وایاست چې ستاسې د کورنۍ د مشرانو په وړاندې سگرت، چلم یا نصور استعمال نکړي.

دا اصول باید د دواړو خواو له خوا واضح او مقابل لوري سره حتی له کوژدې او توافق نه تر مخه شریک شوي وي، که احياناً نه وي شریک شوي وي، اوس بیا هم لا نښه وخت دي چې هغه له خپل شریکبان سره واضح کړئ او ترې غوښتنه وکړئ چې دغو اصولو ته پاملرنه وکړئ، تاسي هریو مجبور او مکلف یاست چې تر ممکن حده د هغه بل لوري اصولو ته احترام او درناوي وکړئ، که ستاسې شریکبان د دغو اصولو د منلو په اړه کوم قانوني معذرت او یا مشکل درلود ورسره پرې خبرې وکړئ او د حل یوه مناسبه لار ورته پیدا کړئ مگر دا ډېره مهمه ده چې د کورنۍ په ټولو اصولو بحث صورت نیولي وي او په هغې سره قناعت شوې وي. خو که له دې سره سره بیا هم ستاسې شریکبان یادو اصولو ته

غاړه نه ایښوده، باید جدي بحث ورسره وشي، ځکه د دغو اصولو عملي کول د مقابل لوري احترام او درناوي او د هغې ماتول د بې احترامۍ او کم توجهۍ مانا لري. د یادو اصولو ځینې یې دا دي:

۱. د کوم ډول لباس اغوستل جواز لري.
۲. کوم ډول عاد تونه او ځویونه د قبول وړ او کوم یې د قبول وړ نه دي؟
۳. ستاسو د کورنۍ د غړو ترمنځ اړیکې او حتی د خبرو کولو اصول څنګه دي؟
۴. له چا څخه باید د کومو کارونو په اړه اجازه وغوښتل شي؟
۵. په کورنۍ کې د غړو ترمنځ اړیکې څومره ازادانه دي؟

د شریکبان څپنه، پیژندنه او ورسره خپل ځان برابرول:

لکه څنګه چې انسانان د رنگ او رویت له مخې بېلابېل دي همداسې انسانان د روپې، سلوک، خوښۍ او ناخوښۍ او نورو کړو وړو په اړه یو د بل سره ډیر فرق لري. مثلاً: ځیني انسان توکي خوښوي او هروخت غواړي چې په یوه موضوع توکي او مسخره برابره کړي چې پرې وځاندي پداسې حال کې چې ځیني نور بیا توکي یوه مسخره او توهین امیزه عمل بولي.

ځیني خلک علاقه لري چې په سیاست او نورو موضوعاتو ډېرې خبرې اترې وکړي، ځیني بیا ګوښي او خاموش پاتې کیدل خوښوي. ځیني خلک نظم او ترتیب ته ترجیح ورکوي او غواړي چې د کور ټول شیان دې په خاص ترتیب کینسودل شي، ځیني نور بیا د نظم او ترتیب دومره پروا نه کوي او شیانو ته اسانه لاسرسی یې خوښیږي، د یو چا تېزرنگونه او د بل چا تترنگونه خوښیږي.

نو د واده له کولو سره سم ښځه او نارینه دواړه د دې مسوولیت لري چې د خپل مقابل لوري خوښۍ او ناخوښۍ ته په دقت توجه وکړي چې دا زده کړې چې د ده د شریکبان خوي او مزاج څه ډول دي او بیا دې کوښښ وکړي چې تر ممکن حده په خپلو کړو وړو کې د هغه مقابل لوري خیال هم په نظر کې ولري. مثلاً که میړه یې غواړي چې خبرونه او سیاسي تبصرې وگوري، ښځه یې د ډرامو لیدلو سره مینه لري، پکار دا دي چې دغه وخت په مناسبه توګه تقسیم کړي چې هم د هغه خبرونه او هم د دې ډرامه پکې په نظر کې نیول شوې وي. یو کس باید په بل کس خپل فکر او نظرونه ونه تپي او هغه د خپل نظر په منلو مجبور نکړي یا دې هم د امکان په صورت کې جلا جلا تلویزونه په جلا ځونو

کې کېږدي چې دا بيا يوه غوره او اقتصادي لاره نه؛ بلکې د ښځې او ميره ترمنځ د بيلتون لاره ده.

ميرمنې سره با دسپلینه منظمې ناستې او د روانو کورني حالاتو منظمه جاج اخيستنه:

ښځه ستاسې په کور کې د يو شاگرد حيثيت لري، تاسې کولاي شئ چې هغه له همدغه لومړي سره پداسې يو چوکاټ کې تنظيم کړئ چې ستاسې د شخصيت او د کورنۍ له حيثيت سره برابر وي. د واده اولې شپې ورځې او څو اونۍ د ښځې په خوي او روشونو باندې ډېر کلک او جدي اثرات لري، د دې لپاره چې پدې اړوند په منظمه توگه په سمه لاره برابر شئ لاندې مسايل په پام کې ونيسئ:

۱. هر دوه، درې ورځې وروسته خپلې ميرمنې سره ځانگړې مجلس ولرئ او هغې نه د ټول وضعيت او حالت په اړه وپوښتئ چې هغې څه کړي، د د کور له غړو سره يې څه ډول چلند کړي او د هر چا په اړه څه فکر کوي؟. هغې ته خپلې هيلې او غوښتنې واضح تشرېح کړئ، په ټولو هغو شيانو يې واضح پوهه کړئ چې تاسې يې ترې کول يا نه کول غواړئ. کله کله ورته بيا دا خبرې تکرار کړئ. هغې نه هم پوښتنه وکړئ چې ستاسې او ستاسې د کړو وړو په اړه او يا ستاسې د کورنۍ د غړو د کړو وړو په اړه څه ډول احساس او برداشت لري. پدې برخه کې هغې ته پوره اجازه ورکړئ چې خپل احساس تاسې ته څرگند کړاي شي.

که د هغې ځينې خبرې غلطې يا سو تفاهم وي ورته يې واضح کړئ او که ځينې خبرې يې درستې وي هغه قبولې کړئ او اطمینان ورکړئ چې تاسې به د هغې دغه شکايت وڅيرئ او بيا په با مسووليت او بيطرفه ډول هغه ستونزه وڅيرئ، که مقابل لوري ستاسې په شمول مسووليت درلود، هغه ته مناسبه توصيه وکړئ او خپلې ميرمن ته بيرته اطمینان ورکړئ. د خبرو دغه سلسله بايد په دوامداره توگه پرمخ يوسي، کونښن وکړئ چې نه له خپلې ښځې څه پټ کړئ او نه هغې ته د دې

اجازه ورکړئ چې له تاسې څه مسایل پټ کړي. د خپلې میرمنې د سلوک په اړه له خپلو خپلوانو څخه هم پوښتنې وکړئ، و دې ته متوجه اوسئ چې کله ناکله د کورنۍ د غړو غوښتنې او هیلې تراندازې لورې وي. که له هغوي یې د هیلو په اړه وپوښتنئ او ترې مکمل تفصیل وغواړئ چې څه شوي او څنگه شوي؟ د کورنۍ غړو ته په جدي توګه دا ووايئ چې تاسې ته ټوله خبره وکړي، نه دا چې نیمایي معلومات درکړي، ځکه تاسې ته باید هر څه په ریښتیا ووايي، هغوي پدې پوه کړئ چې په درواغو او غلطو دلائلو ستاسې په قهریدلو به په کورنۍ باندې ډیر بد اثر پرېوځي. له هغوي څخه د حل لارې پوښتنه وکړئ چې د دوي توقع ستاسې له میرمن نه څه ده او ولې به ستا میرمن د دوي توقع نه وي ترسره کړې.

د ځوانو او خسر خپلو د خوا خوږۍ او مداخلو توپیر او د هغو مهارول:

د پلار او مور رول د ځوانې او خسر په نسبت فرق کوي، د هر ځوان پلار او مور تر واده وروسته د هغه د شریکبان ځوانې او خسر جوړېږي، یعنې د هلک مور او پلار د نجلۍ ځوانې او خسر شي او د نجلۍ مور او پلار د هلک ځوانې او خسر شي.

اکثره ترودونو وروسته د مور او پلار او ځوانې او خسر ترمنځ هم یو ډول سالم رقابتونه رامنځته کېږي. د هلک مور او پلار (د ښځې خسر خپل) له نجلۍ څخه یو لږ داسې توقعات کوي چې هغه اکثرأ نامعقول او غیر عملي وي او پدې توګه غواړي چې د زوي میرمن یا نږور یې باید د دوي د یو نوکري په توګه همیشه لاس په نامه او چوپړې وي. همداراز د نجلۍ مور او پلار (د هلک ځوانې او خسر) بیا برعکس له هلک څخه یو لږ بیخایه هیلې او تمې کوي چې دا بیا اکثرأ د هلک او ښځې ترمنځ د اختلافاتو او جنجالونو سبب کېږي.

د ځوانو او خسرگانو لاسوهنې مستقیماً د هلک او نجلۍ په توانمندی او په خپل ځان باور پورې اړه لري، هر څومره چې هلک یا نجلۍ په علمي لحاظ باجراته، په رواني لحاظ یې په خپل ځان اعتماد زیات وي، په اقتصادي لحاظ هم په خپل ځان متکي وي، د خپل خسر او ځوانې د لازمو لارښوونو اندازه او معیار ښه وپیژندلای شي؛ مګر تردې زیاتې او غیر لازمي غوښتنې یې په ډېر جرات سره رد کړای شي، په هماغه اندازه به دغه لاس وهنې کمې او غیر موثرې وي.

برکس که هلک یا نجلۍ په علمیت او د جرات له لحاظه ضعیفه وي، په اول کې دغه لاس وهنې یا درک نشي کړای او یا یې په مقابل کې سالمه

او موثره موضعيگري ونشي نيولاي، بيا د لاس وهنې په هماغه اندازه وسعت او زياتوالي مومي او د دغو ځوانانو ژوند ور خرابوي. تر واده وروسته ځوانان هر يو د ځوانبې او خسر يو شمير لارښوونو ته اړتيا لري، دا ښه خبره هم ده چې د دوي ترمنځ اړيکي ښي وي او هغوي وکولاي شي چې دوي ته لازمي او ضروري مشورې ورکړي شي. خو متاسفانه ډېري ځوانبې او خسران بيا يا د دې کار په اړه خپل حدود او صلاحيتونه ښه نه پيژني يا خو هم د غير ضروري او غير لازمي فشارونو له لارې دوي ترخپل اثر او نفوذ لاندې ساتل غواړي. د دې لپاره چې د ځوانبې او خسر لازمي او غير لازمي لاسوهنې سره بېلې کړي شي دا زياتره د هلك او نجلۍ په علمي توانمندي، جرأت او رواني حالت پورې اړه لري. د دې بې ځايه لاسوهنو د مخنيوي لپاره دوه شيان ډير مهم او ضروري دي:

اول- بايد ښځه او ځاوند په خپلو کې سره پوره تفاهم او نيغ په نيغه خبرې وکړي، هر يو دې هغه بل ته د خپل مور او پلار د صلاحيتونو او لارښوونو او همداراز د ممکنه مداخلو په اړه په واضح ډول ووايي چې ته زما د مور او پلار دغه غوښتنې ومنه او تردې زيات بيا به د هغې په منلو مجبور نه يې. دا موضوع ستاسې مقابل لوري ته دا جرأت وربخښي چې لازمي غوښتنې يې په پوره اخلاص ومني او غير لازمي غوښتنې يې په جرأت سره له لومړي سره رد کړي.

دويم- يوه مهمه موضوع چې پدې اړه ډېر اهميت لري هغه د ځوانبې او خسر خبرو ته په دقت غور نيول او درست تحليلول يې دي چې اکثراً ځوانان د دغه تحليل توانمندي نه لري او دغه ناتواني بيا د دې سبب کېږي چې هغوي بيا په دوي ځينې غير لازمي غوښتنې ورتحميلوي.

نو هر څومره چې تاسې خپلې خسرگنۍ ته له لومړيو شپو دا ثابتې کړئ چې تاسې په خبره پوهيږئ او د هغوي په ارزښت او مينه هم پوهيږئ، دا توان هم لرئ چې د دوي بې ځايه مداخلې درک کړئ دا په هماغه اندازه تاسې سره کومک کوي. د دې موضوع ښه شکل دا دي چې اول د خپل ځوانبې او خسر مناسب عزت او احترام وکړئ. دوهم- د هغوي د کور په يولې اصولو او مقرراتو ځان پوه کړئ او تر ممکن حده يې سالم اصول او مقررات په ځان عملي کړئ، مثلاً که يوه کورنۍ کې ټول خلک (ستاسې ځوانبې خسر، ليور او ندرورگانې) ټول منظم لمونځ کوي دا بيا په تاسې هم لازمي ده چې ځان ورسره عادت کړئ. درېيم- د هغوي ښې لارښوونې ومنئ، ولې تر منلو مخکې هغوي ته اطمینان ورکړئ چې زه له تاسو نه مننه کوم چې دا موراته راياد کړل، لاکن زه پخپله هم پدې شيانو پوهيږم او هغه ترسره کوم، تاسې پدې اړه زيات تشويش مه کوئ، که احياناً ما نه پدې اړه کوم څه بې پروايي کېده نوراته يې ويلې شئ.

څلورم- که ستاسې له مناسبو اجراتو سره سره بيا هم ستاسې د ځوانبې او يا خسر لاسوهنو او غير لازمي غوښتنو ادامه پيدا کړه، هغه په زړه کې مه اچوئ او فوراً يې له خپل شريکبان سره شريکې کړئ او په دې اړه ترې نظر وغواړئ. د گډ نظر په نتيجه کې هيله ده چې ستاسې شريکبان به بيا د دې مسئلې حل په خپله غاړه واخلي او له خپل مور او پلار سره پدې اړه غوڅې خبرې وکړي. پدې اړه يوه مهمه موضوع دا ده چې اکثراً ځوانبې او خسر دغه موضوعات د کنايي په توگه وايي او يا خپل زوي او لورته لمسونه

کوي چې د خپل شريکبان په مقابل کې منفي حرکات شروع کړي چې دا د لاسوهنو هغه خطرناک شکل دي چې درک کول يې گران او اصلاح يې هم مشکله ده، هيچاته هم ترې فايده نه رسيږي.

د داسې لاسوهنو په اړه دوه شيان مهم دي:

۱- د خپل مور او پلار هغه خبرې چې تاسې ته يې د يو ډول تحريک لپاره په ډېرو خوږو الفاظو کې کوي، مثلاً تاسې ته وايي چې دا موضوع کنترول کړه کنه هغه به بيا ستا په سر و خيژي يا خپل زور ورته سر له اوسه وښيي او داسې نور. يا تاسې ته وايي چې کله تاسې نه وئ، نو ستاسې ښځې / خاوند دا کار وکړ، يا هغه کار. چې پدې ډول دوي تاسې ته ځان ډېر نېرېدي معرفي کوي او داسې درته ښيي چې دوي تا ستا د شريکبان په وړاندې حمايه کوي. د دوي دغه خبرې په دقت واورئ او وې ارزوئ، همدا چې پوه شوي چې دا خبرې غير لازمي او ستاسې ترمنځ د سوتفاهماتو د پيدا کولو سبب کېږي، فوراً په ډېر معقوليت او د پوره جدیت په ښودلو يې مخنيوي وکړئ، مثلاً تاسې ورته داسې ځواب ورکړئ:

پلار يا مورې! زه مننه کوم چې تاسې زما په اړه دومره تشويش لري، ولې زه هم اوس يو لوي او پوه سړي يم، زه پخپله د ښو او بدو فرق کولاي شم. زه فکر کوم چې ستاسې دا موضوع پدې رقم ويل ماته درسته نه ده، زه جدي يم هيله کوم چې مور په خپل منځ کې تفاهم ته پرېږدئ، هغه پدې کور کې نوې او يو وخت ته ضرورت لري. لطفاً يې زه مه ورتوروي، زه به ورسره هم خبرې وکړم، تاسې پسې ډېر سر مه خوږوئ.

که له دې سره سره بيا هم د دوي خبرو او مداخلو ادامه پيدا کړه يو بل وخت دوي کښيښوئ او ورسره په جدیت خبرې وکړئ چې مور ډواړه په

خبره پوه او غټ خلک يوو، لطفاً مور ته د آزاد ژوند او پخپلو کې د تطابق د کولو چانس راکړئ تاسې نورې مداخلې مه کوئ.

د ماشومانو د روزنې اساسات:

۱. د ماشومانو د پیدا کیدو په اړه له خپلې میرمنې سره توافق ته ورسېږئ. ښه تعداد به یې ۲-۴ پورې وي.
۲. اول ۳-۵ کلونو کې د ماشوو د نه پیدا کیدلو لپاره لازمو وقایوې تداویرو باندې ځان د خپلې میرمنې د کورني ډاکټر په لارښوونه ښه پوه کړئ او هغه تداویر په کلکه او جدي توګه مراعات کړئ.
۳. د ماشومانو د تولد ترمنځ مصافحه اقلادري کاله وساتئ.
۴. په ماشوم نیک نوم کېږدئ.
۵. خپل ماشومان را واخلي، ښکل یې کړئ؛ مګر د ماشوم په خوله ښکولول اجازه نه لري او هميشه یې په مخ یا تندي ښکل کړئ. میلنمو او نورو خپلوانو ته هم دا ووايئ چې ماشوم په خوله ښکل نکړي، خصوصاً هر هغه څوک چې د تې بخار (تب خال، یا هغه وړوکي د بخار په خیر تیاکې چې معمولاً د تې د تېرولو نه پس پیدا کېږي) ولري، هغه ته هیڅ اجازه نشته چې حامله ښځه یا ماشوم ښکل کړي، ځکه دا کار حتی د هغې حاملې ښځې په ګیډه کې ماشوم ته ضرر رسوي او حتی ممکن د ماشوم د سقط سبب وګرځي.
۶. ماشومانو ته د لوبو شیان واخلي، خو دا شیان باید پاک و ساتل شي، ځکه اکثره واره ماشومان د لوبو شیان په خوله کې وهي.
۷. ماشومانو ته د لوبو د شیانو په اخیستو کې ډېر دقت وکړئ چې وړې پارچې و نه لري، هسې نه هغه ماشوم و خوري او په ستوني کې یې بند شي.
۸. هر مور او پلار باید د ماشومانو CPR (دا یو ډول اولیه طبي مرستې دي) زده کړي، چې د ضرورت په وخت کې د ماشوم د نجات په برخه کې ترې د ماشوم ژغورلو لپاره کار واخلي. کله چې د ماشوم په

- مړی کی څه شی بند شو، که مو نو هیڅ هم زده نه وی ماشوم په چپه واروي، سړی ټیټ کړئ او په شا ورته یو څو دبه ورکړي، شاید چې هغه شې را ولویږي، او که را و نه لویده، خوله یې خله کړي، او که ممکن وه په ګوټه هغه شی تری راوباسئ.
۹. ماشومانو ته د اور، تېره شیانو، برق د کمرغاړه او نور خطرناک شیان او ځایونه وښيي او ورته د هغوي د سن سره سم د (نه، نه) (بو) (ترې لرې) په کلمو هغه پوه کړئ چې ډډه ترې وکړئ.
  ۱۰. په کور کې ډوډی خوړل په دعا ویلو شروع او بس کړئ. او یو، یو تن کوچني ته په نوبت سره وظيفه ورکړئ چې وعا ووايي.
  ۱۱. د کور کارونه په ماشومانو وویشي او د دوی ترمنځ د کارونو دوره مراعت کړئ.
  ۱۲. ماشومانو سره د کارونو په کولو کې مرسته وکړئ، او دوي ته د هر کار د کولو دلیل تشریح کړئ، چې دا کار مو ولې داسی وکړي او هغوي ته ښه روښانه لارښوونه وکړئ، دغه راز یې له چارو څخه څارنه وکړئ.
  ۱۳. خپلو ماشومانو سره د مکتب درسونه تکرار او د کورني کار لپاره ټاکلې وخت ولرئ. ښه وخت یې د مکتب د راتللو نه پس او د ډوډی د خوراک نه پرمخ یې دی.
  ۱۴. په کور کې د قران کریم تلاوت او د مذهبي مسائلو تشریح د تقسیم اوقات له مخې پرمخ بوځئ.
  ۱۵. خپل ماشومان په منظمه توګه جومات ته د لمانځه او دیني تدریس لپاره یوسی. د دوی د دیني علومو د زده کړې په باره کې دوی سره وخت په وخت بحث وکړئ، دې ته متوجه اوسئ چې ستاسې ماشومان د افراطیت خواته و نه هڅول شي، ځکه خو خپل ماشومان دغو سرو لیکو ته متوجه کړئ او وخت په وخت هغوي سره د دې موضوعاتو په

اړه خبرې وکړې. پدې وروستيو کې زيات ماشومان د اسلام په مينه او لټه کې جومات ته ځي، خو متآسفانه هلته بيا د افراط گرو په لومو کې پريوزي، او د ځان نه ناخبره په ځوانمرگو بدل شوي وي.

۱۶. ماشومانو ته د شاوخوا، کورنۍ، ټولنيز، ملي او بين المللي مسائلو د تحليل او ارزيايي په باره کې خبرې اترې وکړې او دوی ته لازم معلومات، د نقشو او حوادثو له مخې تشریح کړې. د تلویزون خبرونه ورته په ساده شکل او که ممکن وي د نقشي له مخې واضح کړې. ماشومانو ته د ځينو ډرامو چې موزونې نه وي د ليدو اجازه مه ورکړې او په عوض يې ورته د يو ښه بدیل لکه د کارتون ليدل، يا هم د يو تفريحي پروگرام د ليدو شرايط برابر کړې او د ځينو ډرامو د ليدو په صورت کې ورته دهغې ښه او بد اثرات تشریح کړې.

۱۷. د خپلې کورنۍ لپاره په مناسبو اخبارونو، مجلو او نورو موزونو نشراتو کې گډون وکړې او هغه په منظمه توگه ولولې، حتی ماشومان د هغې په لوستلو روږدي کړې. د ماشومانو لپاره د ماشومانو ځانگړي کتابونه او مجلې واخلي، خاصآ هغه مجلې چې په کې د ماشومانو د ذهني رشد لپاره گټور مواد او سوالونه موجود وي واخلي، او خپل ماشومان د هغې په لوستلو او زده کړو بلد کړې.

۱۸. خپل ماشومان د خپل کتابتون او نندارتون جوړولو ته وهڅوئ. دوي د کتابونو اخیستو، ښې ساتنې او د کتابتون د جوړولو سستم ته چې زما په هغه بل اثر (ځوانان او شخصیت جوړیدنه) کې ډېر ښه تشریح شوي دي) تشویق کړې.

۱۹. خپلو ماشومانو او کورنۍ ته دغه کتاب (ځوانان او شخصیت جوړیدنه) حتمي واخلي تاسې يې هم ولولئ او په هغوي يې هم ولولئ، اميد واریم چې د دغه کتاب لوستل به تاسو سره ستاسو د بچو په

سالمة تربیه کې ډېره مرسته وکړي. زه په خپل دغه اثر د واده په اړه يم چې تاسو ته د دی ضمانت کوم چې تاسو به دا کتاب ډیر گټور و ارزوي، او که پشیمانان وي، کتاب دی ستاسو وي، راشئ چې زه يې قیمت هم بیرته درکړم.

۲۰. د خپلې میرمنې په مصلحت او تایید د خپلو ماشومانو لپاره يو سالم او مناسب د تلویزون کتو، درس ویلو، او نورو لوبو یو ټوکلي پروگرام جوړ او تر ممکن حده يې پرې عملي کړې. د دې کار لپاره خپله میرمن مؤظفه کړې چې هغه پروگرام پرې منظم عملي کړي او د سرغړونې په صورت کې له ماشوم نه د هغې د خوښې تفريحي پروگرامونه، لکه د تلویزون کتل یا بیرون ته بیول او یا داسې نور امتیازات واخستل شي. ماشومان دا نسبتآ په اسانه مني چې ورته وویل شي او س مو په تلویزون کې د مور د خوښې پروگرام دي راځئ مور او تاسو به په یوه بله برنامه مصروف شو او تلویزون به اوس هغې ته پریردو. یعنی خپل ځان هم د دوي په جمله کې شامل کړې.

۲۱- د میلنو د راتلو په صورت کې ماشومان د میلنو سره په سترې مشي، ناستې ولاړې او خبرو کولو روږدي کړې. همدارنگه کوښښ وکړې چې خپل ماشومان د نورو کورونو په میلستیاو کې له ځان سره بوځي، خو د تللو نه مخکې ورته د هغې کورنۍ د جوړښت او د هغوي د کورني اصولو په باره کې پوره معلومات ترلاسه او دوی ته يې روښانه کړې چې څه کولای شي او څه نشي کولای؟ که دوي ستاسو لارښوونې و نه مني نو سزا به يې څه وي؟

۲۲. پلار او مور باید پدې پوه وي چې ماشومان نشي کولای چې د زیات وخت لپاره په یوځای کې غلي او آرام کښيني، بلکې هغوی د خپل عمر په تناسب لوبو او ملگرو ته ضرورت لري. پدې برخه کې

هغوی ته باید له عمر سره مناسب سرگرمي برابرې کړي او ورته مناسب او موزون ملگري پیدا او غوره کړي. ماشومانو ته تشریح شي چې د ښو ملگرو لرل ولې مهم دي او دوي ته دا اجازه ورکړي چې له ښو ملگرو سره یو ځای وخت تیر کړي. اولادونه پدې وپوهوي چې خپل ټول ملگري تاسو ته در معرفي کړي.

۲۳- له ماشومانو څخه توقعات د دوي د امکاناتو او د دوی د توان له حدودو څخه باید لرې نه وي.

۲۴- د خپل ماشوم ښه او اوچت شخصیت هغوی سره د مؤدبانه خبرو په کولو او دوی سره د مینې په څرگندولو او د دوی د ملگرو په وړاندې د دوی په صفت کولو او تقدیرولو سره وستایي.

۲۵- خپل ماشومان په درانه نامه سره یاد کړي. مثلاً د هغوي له نومونو سره خان یا جان استعمال کړي.

۲۶- د خپلو ماشومانو تقدیر پانې او ستاینلیکونه چې یې له ښوونځي څخه لاسته راوړي وي په ډېر ښه شکل کې قالب او هغه په میلمستون کې داسې ښکاره وڅړوي چې میلمانې یې ولولې او چې کله ستاسو ماشوم موجود وه نو دا تصدیق پانې د هغه ماشوم له صفت سره میلمه ته ور معرفي کړي.

۲۷- خپل ماشومان همیشه د شاباسي په ورکولو او د نورو په وړاندې د دوی په صفت کولو سره تشویق او ترغیب کړي.

۲۸- له خپلو ماشومانو سره هیڅکله درواغ مه وایئ او یا هم د دوی په وړاندې منفي او غلط کارونه مه ترسره کړي. ځینې خلک فکر کوي چې گوندې د دوی ماشومان واره دي او دوی نه پوهیږي چې د دوی غټان څه کوي، پداسې حال کې چې دا درستې خبره نه ده او اکثراً ماشومان خپل مشران په ژوره توگه څاري او د دوي کره وړه تکراروي.

۲۹- که له مور او پلار څخه یو تن په ماشوم باندې د کوم غلط کار په وجه قهر او غوسه کوي هغه بل تن (مور او یا پلار) ته پکار ندي چې د هغه پرمې تن مخالفت وکړي، بلکې برعکس باید د هغه اول کس د خبرې په اړوند ورته مناسب دلایل ووايي.

۳۰- خپل هر ماشوم ته د هغه د استعداد او علاقې له مخې ځانگړې د زده کړو، د مسلک د انتخاب او د ژوند یو پلان جوړ او ولیکي او هغه وخت په وخت له هغه ماشوم سره تکرار کړي.

تر واده وروسته طبعي تغيرات او اثرات يې:

تر واده وروسته تدريجاً د ښځې او خاوند عمر زياتيږي، طبيعي ښکلا او انرژي يې کميږي، د دوی ماشومان پيدا کيږي او پدې توگه د دوی مينه چې پخوا يوازې د دوی ترمنځ وه يوه برخه يې د دوی او د اولادونو خواته منعکس کيږي چې دا بيا په طبيعي توگه د ښځې او خاوند په منځ کې د مينې د کموالي سبب کيږي.

همداراز د بچيانو د مسووليتونو له کبله ممکن ميرمن زيات وخت ونلري چې خپل ځان او خپل نظافت او ښکلا ته هغسې توجه وکړي لکه چې پخوا به يې کوله، نو دا بيا حتماً د هغې په ښکلا، جذابيت او مينه کولو کې اثر اچوي او پدې توگه د خپل خاوند په وړاندې د هغې جذابيت او کشش را کموي چې دا حالت په غير مستقيمه توگه د دوی ترمنځ د مينې د کموالي سبب کيداى شي.

نو د وخت تېرېدل، د بچيانو زيږول او روزل يوه طبيعي پيښه ده چې هغه بايد ميړونه د يو واقعيت په توگه په نظر کې ولري او پريښودې چې دا دده او د ښځې ترمنځ د مينې د کموالي سبب وگرځي. له بلې خوا ښځو ته توصيه کيږي چې بايد د اولادونو پر زېږولو سربېره خپل پاکوالي او ښکلا نه ناخبره پاتې نشي، بلکې په ځينو نورو طريقو سره د خپلې ښکلا هغه ځلاوالی چې د وخت په تيريدو سره کميږي د ځينې نورو مثبتو تغيراتو په راوړلو سره لکه نوې او بنايسته جامې اغوستل، د وينتانونو ښه ساتل او د بدن د بنايست د نورو وسايلو نه په استفادې د خوب په کوټه او بستره کې د زړه راښکونکو او دلچسپ تغيراتو په راوړلو او د خپل خاوند سره د مينې او محبت په نوو طريقو سره د خپل خاوند مينه او توجه د خپل ځان په برخه کې گرمه وساتي.

د (ته اوس زما مال يې) روش او سلوک يو بل ناوړه عمل دی چې ممکن د ښځې او خاوند په منځ کې د مينې په کموالي کې اثر اچوي. تر واده له مخه هلک او نجلی يو له بل سره کتنه د مينې په خاطر کوي، له واده نه وروسته هر يو د خپل ملگري په هکله داسې فکر کوي چې (ته نو اوس زما مال يې) ته خو چيرته راڅخه تللی نه شې او چې اوس زه څه وایم ته بايد هغه ومنې. دا هغه منفي فکرونه دي چې د مقابل لوري مينه او علاقه را کموي. دا ضروري خبره ده چې دواړه ښځه او خاوند بايد د دغه نوعه منفي برخورد او له روش څخه د يوه او بل په مقابل کې په کلکه مخنيوي وکړي، بلکې بايد خپل روش او سلوک هميشه داسې څرگند کړي چې زه تا غواړم، زه تاته ضرورت لرم، ته ماته خاص ارزښت لري، نه يوازې چې د سړي او ښځې په خيال کې بايد دا ډول کلمات وي، بلکې په خوله او ښکاره ويل يې هم خورا گټور او د مينې په زياتوالي کې خورا مرسته کوي.

بې ځايه حيا کول: کله کله خصوصاً نارينه داسې فکر کوي چې له خپلې ميرمنې سره مينه کول، د هغې ښکلول او يا هغې ته د يوې تحفې راوړل بد سترگي او بې حيايي ده چې دا يوه فوق العاده غلطه مفکوره او نظر دی، دا ډيره گټوره ده چې خاوند خپله ښځه هميشه وستايي، هغه د خپل مور او پلار او نورو خپلوانو په وړاندې تقدير کړي، ورسره مينه وکړي او هغې ته وخت په وخت تحفې راوړي. يوه تحفه ولو که ډېره وړه هم وي چې په اخلاص ميرمنې او يا خاوند ته ورکړل شي هغه د يو او بل په وړاندې مينه او محبت ډير زياتوي.

تر واده وروسته د کورنيو ستونزو مهارول:

ودونه هميش بريالي نه وي. لکه چې مو ورته اشاره وکړه و دونه د دوه متفاوتو کسانو چې د متفاوتو خوښوونو، خصلتونو او ارزوگانو او اميدونو لرونکي وي سره يوځای کيږي چې دغه جدا جدا خصلتونه وخت په وخت د بنځې او ميره ترمنځ په مختلفو موضوعاتو کې اختلافات رابرسيره کوي. دغه اختلافات خصوصاً هغه وخت زيات او جدي کيږي چې د ميره او يا بنځې خپلوان او يا هم د دواړو خپلوان بيا خپلې غوښتنې د دوی په منځ کې ځای په ځای کوي او له دوی څخه رنگ رنگ غوښتنې او ارزوگانې لري. د دې په عوض چې د نوې واده شوي بنځې او خاوند مشکلات حل کړي، دوی د يو ډول تحريکي موضوعاتو او غلطو مشورو په ورکولو سره لا نور هم د دوی په زخمونو مالگې دوروي او د دوی اختلافاتو ته لا زياته لمنه وهي. حتی دا بيځايه مداخلې کله کله دغه تازه جوړې نوې کورنۍ ژوند له نوو بدبختيو سره مخ کوي. خو پدې وجه د دې فصل لوستل او پدې توگه د ځينې تخنيکونو زده کول ممکن تاسې سره دا مرسته وکړي چې د واده په اوږدو کې د څه ډول ستونزو منتظر واوسئ او څرنگه يې د مجادلې لپاره ځانونه آماده کړئ.

۱- د خپل شريکبان په باره کې په غور او دقت ارزيايي وکړئ چې پوه شئ چې د هغې مثبت او منفي ټکي څه دي؟ د هغې څه شی خوښ او څه شی يې نه خوښيږي؟ څه شی ورته خاص ارزښت لري؟ د هغه د برخورد طريقه د مختلفو مسایلو په باره کې څه ده؟ کوښښ وکړئ چې پدې برخه کې قضاوت کوونکي نه بلکې مشاهده کوونکي اوسئ، چې د خپل شريکبان خصوصيات په پراخه پيمانه او واقعي توگه درک کړئ، بيا کوښښ وکړئ چې خپل ځان او خپل کره وړه له هغې سره برابر کړئ.

لو مړي د کومو شيانو په برخه کې چې تاسې موافق النظر ياست هغه په اوله مرحله کې سره شريک او پرې بحث او مذاکره وکړئ. بيا هغه شيان چې ورسره نسبي اختلافات لري تر ډير ارام بحث لاندې په غير مستقيمه توگه پر هغو بحث وکړئ. له ځان سره تصميم ونيسئ چې پدې شيانو کې څه ومنئ او له کومو شيانو څخه هغوي ته د صرف النظر کولو ته ځان بايد آماده کړئ.

په اخر کې د هغه شيانو په اړه چې سره اختلاف لري، پخوا لدې چې هغه په مستقيمه توگه بحث کړئ غير مستقيم هغه تر بحث او ارزيايي لاندې ونيسئ او کوښښ وکړئ چې په غير مستقيم ډول په هغه برخه کې خپل دريځ خپل شريکبان ته ور څرگند کړئ. هميشه پدې پافشاري وکړئ چې د دارنگه موضوعاتو په باره کې بايد دواړه بحث او گذشت کولو ته تيار اوسئ.

۲- له خپل شريکبان سره د خپل مور، پلار او نورو خپلوانو عکس العملونه او برخوردونه هم تر غور لاندې ولري، ځکه چې کله نا کله د يو اړخ نه خپل خپلوان بيدون له دې چې د خپل کړو وړو په منفي اثراتو ته توجه وکړي ځينې واقعيتونه په غلطه توگه خپل خپلوانو ته وايي او په دې توگه د هغه د شريکبان په باره کې کينه، کرکه او غلط فهمي ايجادوي او حتا کله کله دغه خپل خپلوان د خپل تسلط د تشيولو په غرض هم منفي مداخلې کوي.

د منلو وړ نه بريښي چې حتی کله کله ممکن ستاسې نېردي خپلوان د ځينو مغرضانه اهدافو او يا کينې له کبله ستاسې او ستاسې د شريکبان ترمنځ د غلطو خبرو او درواغو د لارې غلط فهمي منځته راوړي. پدې برخه کې زما د خپل ژوند يو ريښتيني مثال ذکر کوم.

د ډېر وخت لپاره به زما او زما د (میرمنې او خوانبې) ترمنځ جنجالونه پیدا کیدل. دا جنجالونه به دوه درې ورځې وروسته زما د یوه خپلوان (کاکا) له راتللو نه پس رازېږېدل او د هغه تر تللو وروسته به بیا به دوی (زما خوانبې او میرمنې ځینې کنایې خبرې کولې چې زه به حق حیران وم چې دوی ته دغه ډول غلط او منفي معلومات له کومه ځایه پیدا کېږي. بالاخره پس د څو میاشتو ژور غور، تحقیق او پلټنې وروسته راته معلومه شوه چې زما دغه خپلوان به زما خوانبې او زما میرمن زما په غیاب کې په منفي توګه تحریکول. دا خبره هلته بیا راته زیاته جوتې شوه چې ما دغه مشکل د خپل یوه بل تره له زوی سره شریک کړ هغه راته عین مشکل د خپل فامیل په باره کې ووايه چې د همدغه خپلوان پذیريعه هغه ته هم راز راز مشکلات زېږېدل نو بیا زه او دي دواړه په دي پوه شوو چې دا همدغه زموږ کاکا و چې زموږ د دواړو په کورونو کې به یې ستونزې پیدا کولې، چې تر هغې وروسته مو په ډېر احتیاط هغه له خپلو کورو څخه بند کړ، نور جنګونه هم ورو ورو ساړه شول. بالاخره د دې خپلوان د روابطو محدودول او زما له خپلوانو سره دهغې دلیدو په صورت کې هغه ورسره یوازې نه پریښودل د دې باعث شو چې دغه ډول جنجالونه کم او له منځه ولاړ شي.

۳- خپل شریکبان سره د جنجالي موضوعاتو په باره کې مخامخ، جدي او قاطع خبرې وکړئ او په خپلو خبرو کې قاطع روښانه، مستدل او جدي اوسئ. مخکې له دې چې یوې موضوع باندې بحث وکړئ، لومړي یې په اړه کافي او مستدل معلومات ترلاسه کړئ او د خبرو کولو په وخت کې خپل شریکبان ته دا واضحه کړئ چې تاسې پدې برخه کې کافي معلومات را جمع کړي او پدې اړه جدي یاست. د پرېکړې په برخه کې خپل جديت او قاطعیت وښیئ. کونښن وکړئ چې

د مهمو موضوعاتو په برخه کې یې په نامناسبه توګه او بې وخته او بې ځایه بحث کولو څخه ډډه وکړئ. ځکه نیمګړي او بې ځایه بحث د موضوع ارزښت کموي او فیصلې ته رسیدل ناممکن او یا د فیصلې جدیت کموي. کله کله د دې پرځای چې نیمګړي او ناقصه بحث وشي دا غوره ده چې بحث معطل او تر مناسب وخت پورې انتظار وکړئ.

د کورنيو ستونزو د حل لپاره مناسبې طريقې:

- کله چې د ښځې او خاوند ترمنځ د کورنۍ د ځينو معلومو عواملو له کبله خفگان، قهر، غوسه او جگړه منځته راشي د هغې د حل لپاره ځينې لاندې طريقې په ترتيب سره پکار اچول گټور برېښي:
- ۱- د اصل مشکل په اړه بايد له اړوند شخص سره مخامخ په ځانگړي ډول، په اطاعت مندانه توگه په ارامه فضا کې بحث وشي او د همدغې مشخصې موضوع په اړه خپله نارضايتي په ډاگه کړئ.
  - ۲- د مشکل په برخه کې خپل نظر او دا چې تاسې هغه څرنگه ارزيايي کوئ خپل مقابل جانب ته روښانه کړئ.
  - ۳- د دغه مشکل د تحريک کوونکو عواملو او د دې د اثراتو په باره کې له مقابل اړخ نه وضاحت وغواړئ او د هغې د معلوماتو د ورکولو په صورت کې کوبښن وکړئ چې ارام او ښه غور ورته ونيسي.
  - ۴- د همدې عمل پر وړاندې ستاسې توقعات بايد روښانه او قاطع وي.
  - ۵- يو مشکل باندې د بحث په وخت کې اصول هيڅکله تر پښو لاندې نکړئ او تر هغې تېر نشئ.
  - ۶- د مقابل لوري تر وضاحت ورکولو وروسته خپل دريځ لنډ، غوڅ او په جدي توگه مطرح کړئ.
  - ۷- هيڅکله د يوه مشکل د بحث په صورت کې نور مشکلات او ستونزې ورسره مه گډوئ. هر مشکل په ځانگړې توگه تر بحث لاندې ونيسئ.
  - ۸- د مشکل د حل لپاره روښانه پيشنهادونه او څو وړانديزونه ولرئ.
  - ۹- د مشکل د حل په باره کې قاطع معياريات غوره کړئ چې کله، څوک، څرنگه او څه به کوي.

- ۱۰- د مشکل د هر اړخيز بحث او دهغې په باره کې تر تصميم وروسته بيا هغه د خپل ذهن او سلوک نه لرې وساتئ.
- ۱۱- د يو مشکل د تکرار په صورت کې دهغه په باره کې په خپلو خبرو کې خپل جدیت او قاطعیت د خپلو خبرو په تون (لهجه)، جدیت او قاطع موضوعيگريو ټاکلو سره جدي او روښانه کړئ.
- ۱۲- که د مستقيمي مفاهمي له لارې مشکل حل نشو او موافقي ته ونه رسيدې، نو کوبښن وکړئ چې خپل شريکبان ته وړانديز وکړئ چې دا چې اوس زه او ته پدې اړوند سره پرېکړې ته ونه رسيدو، ستا څه خوښه ده چې له يو بل چا څخه کمک وغواړو. د هغې ځواب واورې که د قناعت وړه ونه ښه که نه ښه بدیل به دا وي چې بيا د دې مشکل د حل لپاره يا يو نېردي ملگري يا يو نېردي خپلوان (خصوصاً د شريکبان ملگري يا خپلوان) چې ستاسو په خفگان واقعاً خفه کيږي او د عدالت او بيطرفۍ خاوند وي دا موضوعات يې په محضر کې توضیح، خپل توقعات او عکس العملونه روښانه کړئ.
- ۱۳- خپل شريکبان هيڅکله هم د بل چا په وړاندې مه توهينوئ. حتی که هغه دا کار هم وکړي، تاسو تحمل وکړئ او خپله گيله ورته بيا وروسته چې يوازې وي ووايست.
- ۱۴- کوبښن وکړئ چې تر ممکن حده پورې خپل ماشومان له خپل شريکبان سره د مشکل په باره کې دخيل نکړئ. مگر که مشکل دوام پيدا کوي او د ماشومانو عمر هم له (۱۵) کلونو څخه زيات وي کولای شئ چې هغوي د مشکل د بحث کولو په وخت کې د ناظر په توگه ولرئ. خو هيڅکله هم مه له هغوي نه قضاوت کول وغواړئ او بايد هغوي

پدې مجبور نكړئ چې يا ستاسو پلوي وکړي او يا ستاسو په طرفدارۍ شاهدي ورکړي، بايد بې طرفه پاتې شي.

[دا چې واده د يوه انسان د ژوند د نيمايي نه زيات اړخ په برکې نيسي؛ نو په دې اړه مخکې تر مخکې لازمي او د ضرورت وړ معلومات لاس ته راوړل او په دې اړوند مخکې تر مخکې خپله کورنۍ دنده سرته رسول يو حتمي سوال دي. هيله مند يوو چې دا کتاب به په دې لاره کې ستاسو يو لړ سوالونو ته د لازمو ځوابونو وسيله شي.]

[ملت مل]

پنځم څپرکي ستونزمن ودونه او چارې يې

د يو بې پلانه او ناکام واده نښې او اثرات

لکه چې د مخه مو وويل تر واده وروسته انسانان له دې لاندې درې حالاتو څخه له يو سره مخ کېږي:

اوله ډله هغه ده چې د ښځې او خاوند ترمنځ توافق او د يو بل په مقابل کې پراخه تيري او گذشت ته آماده کېږي. هريو د بل د خوښۍ لپاره قرباني ته آماده کېږي، دې ته کامياب ودونه وايي او د دوي ترمنځ د مفاهمې او خبرو دروازې خلاصې وي، يو له بل سره ښه په خبرو پوه او ژوند يې په ډيره خوښۍ او خوشحالي تيريږي.

دوهمه ډله هغه دي چې په نسبي توگه يو د بل سره توافق کوي په خپلو کې اختلافات هم لري، لکن تريوه حده يو بل ته تيريږي کله خوشحال او کله خفه، خپل ژوند تيروي او خپل رازونه خوندي ساتي.

درېيمه ډله هغه ده چې يو د بل په مقابل تحمل نه لري، د يو خوښه د بل بدې راځي، د يو او بل په وړاندې هيڅ ډول گذشت ته تيار نه وي. د دوي ترمنځ هره ورځ او په هره خبره غالمغال وي، د دوي د غالمغال له امله حتي همسايه گان هم په عذاب وي او که اولادونه ولري بيا د

هغوي خوي او خصلتونه هم خراب او د ډېرو غلطو کارونو سبب کېږي. دغه ډول ودونه عموماً هغه ودونه دي چې دوي په اول وخت کې د يو او بل په اړه هيڅ ډول مسووليت نه وي ترسره کړي او اکثراً يې جبري ودونه وي. د دغو ودونو يو شمير تدريجاً د وخت په تيريدو سره ورو ورو د قبوليت خواته ځي او ستونزې يې هم را کميږي. اما يو شمير يې مجبوراً له اختلافاتو او جنجالونو سره سره بيا هم ژوند او واده ته دوام ورکوي چې د دغو خلکو د کور او زندان چندان فرق نه وي. دغه راز بالاخره يو شمېر يې د طلاق مرحلې ته هم رسيږي، نور نشي کولاي چې يو بل تحمل کړي او د دې عدم تحمل په نتيجه کې ځيني يې کور پرېږدي چې اکثراً ښځې پدې ډله کې راځي او د خپل پلار يا ورور کور ته پناه وړي.

يو بله ډله يې بيا د هغې مينې په خاطر چې يې بايد د خپل مير نه تر لاسه کړي وه اما نه يې تر لاسه کوي، نو کور پرېږدي او معمولاً له بل چاسره تنبتي، واده کوي او ميرونه يې هم بله ښځه کوي او اولنۍ ښځه په بدو ورځو کې د ده په کور کې شپي تيروي او يا هغې ته مخه ورکوي چې د خپل پلار او ورور کور ته ولاړه شي. اما يو شمير ميرمنې بيا په دغسې حالاتو کې اکثراً په ځان وژنه لاس پورې کوي. نو کله چې د يوې کورنۍ حالت ورځنيو جنگونو او دوستانو او خپلوانو ته شکايت کولو ته ورسيد، معمولاً دا ودونه له جدا کيدو او ناکاميدو سره مخ کېدونکي دي هغه څه چې دا کورنۍ يې بيا هم کولاي شي دا دي:

۱. په صادقانه ډول له خپلو خپلوانو نه مرسته وغواړئ او د هغوي نصيحت او فيصلې ومنئ.

۲. د کورنۍ مشوره ورکولو يو مرکز ته مراجعه وکړئ، پدې اړه مناسب کومک وغواړئ او دهغه ډاکتر مشورې په درسته توگه عملي کړئ.

۳. که له دوی نه یو ته هم نوي حاضر؛ نو ښه خبره به دا وي چې محکمې ته مراجعه وکړئ او خپله نکاه ماته کړئ، ترڅو هر یو ازادانه دا حق ولري چې د خپلې خوښې یو بل چا سره شرعي واده وکړي.

په ماشومانو او نوره کورنۍ د یو ناکام واده اثرات:

افغانستان یو عنعنوي ټولنه ده، دلته لا اوس هم خلک خپلمنځي اړیکو ته ډیر اهمیت ورکوي. دلته د هر چا کره نه یوازې دا چې د هغه په شخصیت اثر اچوي؛ بلکې د هغه په کورنۍ او اولادونو باندې هم د راتلونکي عمر لپاره اثر غورځوي. پدې ټولنه کې خلک دورونو، پلرونو او نیکونو د شخصیت په اساس تلل کیږي او د هغه له مخي ورسره کېږي.

دا چې طلاق ښه کار دي یا بد، د هر چا په ځانگړي حالت پورې اړه لري. پدې ټولنه کې سره لدې چې د واده په اړوند پرېمانه ناکاره رواجونه وجود لري چې اکثرآ همدا رواجونه د ودونو د ناکامیدو سبب کیږي، مگر خلک همدا ناوړه رواجونه مني او په مقابل کې یې مجادله نه کوي. اما بیا که د همدغو خرابو رواجونو له امله یو واده ناکامیږي او څوک خپله ښځه طلاقوي، همدا خلک بیا هغه ته بد وایي او د (طلاقي) په نوم یې یادوي. دا نوم بیا نه یوازې ده پورې اړوند پاتې کیږي، بلکې د ده د بچیانو او لمسیانو ته بیا خلک (د طلاقي زامن یا لمسي) وایي.

دا داسې یوه ټولنه ده چې پدې کې خلک د نورو په کارونو کې مداخلې کوي. دا چې د یو چا په واده کې څه ستونزې وي په هغې څه پروا نه لري او د هغې په اړه ورپسې منفي تبلیغات کوي. د روغې جوړې کوم مسوولیت او احساس خود سره وجود نه لري، که واده مومات کړي، دا بیا د هر چا کسب او مداخلې میدان گرځي. درته به طلاقي او بد سړي وایي. تر ټولو بده څه دا ده چې دا خبرې یوازې ستا په غیاب کې کوي او ستا مخامخ به هیڅ هم نه وایي. نو د دې له کبله چې پدې ټولنه کې د خلکو ژوند داسې څه عجیب او غریب دي، نور خلک ستا په کارونو

کې کار لري او ستا په ډيرو شخصي مسايلو کې مداخله کوي، سړي ته دوه لارې پاتې کيږي: يو دا چې د خلکو د دې منفي خبرو له ويريږي بايد خپل له جنجالونو ډک واده ته دوام ورکړي او خپل ژوند او د شريکبان ژوند او هيلې ټولې د (خلک به څه وايي) بدبخته کلمي قرباني کړي چې متاسفانه همدا اوس په زرگونو ودونه د همدې ويري له کبله له ستونزو سره سره هم خپل ژوند ته دوام ورکوي.

دوهمه لاره دا ده چې (دا خلک به څه وايي) دا د هغوي کار دي زه غواړم د خپل ځان او خپل شريکبان لپاره د يوه خوشحاله ژوند لپاره له دې خراب واده نه تېر شم او خپله ښځه طلاقه کړم ترخوزه او هغه دواړه د پوره ازادۍ خاوندان شو او بيا له سره نوي ژوند پيل کړو.

ناکام او خراب ودونه د ماشومانو په ژوند او صحت باندې ډېرې منفي اغيزې لري. سره لدې چې طلاق ورکول هم د يو شمير منفي اغيزو نه خالي نه دي مگر ځيني وختونه بيا د طلاق منفي اغيزې ممکن موقتي او د يوې لنډې مودې لپاره وي نسبت خرابو او ناکامو ودونو ته که د طلاق دوره او تر طلاق وروسته د دې ښځې او ميرپه ترمنځ اړيکي او د اولادونو پالنه او ساتنه په ښه توگه تنظيم شي او ماشومان د دواړو لخوا په درسته توگه وساتل شي نو بيا په هغه صورت کې ممکن د طلاقو منفي اغيزې پدغو ماشومانو کې کمې وي.

تر ټولو يو اړين اصل دا دی چې هيڅ يو هم (نه ښځه او نه خاوند) بايد د هغه بل مقابل لوري سپکه ووايي او نه خپل رازونه خلکو ته ووايي چې ولې او په څه دليل يې طلاق اخيستی دی.

سره له دې چې د سيکالوژۍ له نظره دا درست ده چې څوک يو غم يا خفگان دننه په زړه کې ولري، نو کله چې يې په اړوند د نورو سره خبرې وکړي، نو د هغه زړه يو څه سپک او غم يې کم شي؛ خو له بده مرغه دا

بيا همدا خلک دي چې ستاسو دغه رازونه نورو ته وايي او بيا تاسې به وروسته له دې درکه ډېر په تکليف شئ؛ نو ښه خبره دا ده چې خپل رازونه له ځان سره وساتئ او يوازې د هغه چا سره يې شريک کړئ چې ستاسو د مشکل په حل کې ملگري دي لکه ستاسو ډېر محدود نږدې خپلوان او بس. که د دوی نه غېر نور څوک درنه پوښتنه کوي، اول خو دا د هيچا حق نه دی، خو که هغه سپين سترگي کوي او بيخايه خپله پوزه ستاسې په کار کې نښاسي، نو بايد په ډېر قاطعيت ورته داسې ځواب ورکړل شي لکه: (ايا تاسو په رښتيا دې ته کومه ځانگړې اړتيا لرئ چې په دې مسئله پوه شئ؟ نو لطفآ ما هم پرې پوه کړه چې هغه اړتيا مو څه ده؟ او که نه نو دا زموږ شخصي او کورنۍ کار دی، چې په تاسو پورې هيڅ اړه نه لري). بيا دا چې کله پوه شوی، چې خلک ستاسو نه خبرې اخيستل غواړي، نو د خپل مقابل لوري ډېر صفت وکړئ، او ووايي چې هغه ډېر ښه سړی يا ښه ښځه ده، لاکن زموږ د دواړو ترمنځ اروايي تطابق نه و، نو ځکه جدا شو او په دې توگه په جدي توگه د گوتو نيولو نه ډډه وکړئ. دا به ستاسو ستونزه ډېره کمه کړي.

طلاق د اسلام له نظره:

که ښځه د ميره نافرمانې کوي او يا په نورو ناروا کارونو لاس پورې کوي، د مشکل د حل لپاره دا مرحلې تعقيب کړي:

۱- ښځې ته بايد په ډېر حوصله مندی او آرامه فضا کې لازمي توصیې وشي.

۲- که له لومړي صورت سره اصلاح نه شوه، بيا دې ورسره کوروالي بند کړل شي؛ اما دا موده بايد له ۴ مياشتو څخه زيات دوام ونکړي.

۳- فزيکي تنبه (يا په ورو وهل): که دوهم صورت سره هم ښځه اصلاح نه شوه هغه بايد په ورو ورو وهل شي، خو دا وهل بايد دومره شديد نه وي چې هغه په لښته، لغته يا ډير زور سره وي.

۴- که مشکل زيات شول خپلوانو او ملگرو سره صلاح مشوره وشي.

۵- که له دې سره هم اصلاح نه شي، د کورنيو مشورو مرکزي ته واستوي.

۶- که له دې ټولو سره سره هم اصلاح نه شي، طلاق ورکول لازمي کيږي.

د طلاق اداب:

۱- يوازې په هغه حالاتو کې طلاق ته اقدام وشي چې يا ښځه د شريعت خلاف کار کوي او يا د ميره د روا او جايز اوامرو اطاعت نه کوي.

۲- بايد په طلاق ورکولو کې د نارينه هدف ښځې ته عذاب ورکول نه وي.

۳- ميره بايد په يو وار ښځې ته درې طلاقه (باين طلاق) ورنه کړي، ځکه دا په شريعت کې ناروا دي.

۴- طلاق بايد د قهر او غوسې په وخت کې ورنکړل شي. په سخته غوسه کې طلاق نه واقع کيږي.

۵. طلاق بايد په سنت طريقي سره برابر وي، چې دا جدا شرايط لري.

۶- طلاق بايد په نرمو او ښو الفاضو سره ورکړل شي نه په بدو او سختو الفاضو سره.

د طلاق ډولونه:

۱- مکروه طلاق: هغه طلاق دي چې بې له کوم مؤجه دليل نه ورکړل شي.

۲- واجب طلاق: طلاق هغه وخت واجبېږي چې د اصلاح ټولې هلې ځلې ناکام شي او ښځه په هماغه ناوړه حالت کې قرار ولري.

۳- مستحب طلاق: طلاق هغه وخت واجبېږي چې ښځه خپل ديني و جايب نه ترسره کوي.

۴- مباح طلاق: طلاق هغه وخت مباح کيږي چې ميره له ښځې نه ناراضه وي او ضرورتونه يې نه ورپوره کوي.

۵- رجعي طلاق: هغه طلاق ته وايي چې سړي خپلې ښځې ته يو ځل طلاق ورکوي، بيا بيرته خپلې ښځې ته مراجعه کوي او ورسره جوړېږي، بيا دا طلاق له منځه ځي.

۶- ثلاثه طلاق: هغه دي چې يو نفر خپلې ښځې ته درې ځله طلاق په يو وار ورکړي چې دې ته زموږ په رواج کې په درې کانو طلاقول هم وايي. د دې په اړه نظرونه دا دي:

الف- په دې سره ښځه طلاقېږي.

ب- دا طلاق نه کيږي ځکه چې د شريعت خلاف دي.

ج- دلته هم يوازې رجعي طلاق واقع کيږي او بس.

سره لدې چې طلاق په شريعت كې روا حتي كله واجب او مستحب كه وي هم؛ خو د خداي په نظر هم طلاق يو نا غوره عمل دي. لكه چې حضرت رسول (ص) فرمايلي دي: (ابغض تاحلال الي الله الطلاق) ابو داود. ژباړه (په حلالو كې د خداي د غضب وړشي طلاق دي).

د طلاق مثبتې او منفي اغېزې:

طلاق هغه عمل دي چې په قانوني توگه يوه بنځه او ميره د محكمې له لارې د خپل واده تعهد ماتوي او يو د بل نه جلا كېږي. طلاق سره لدې چې زموږ په ټولنه كې يو منفي عمل گڼل كېږي او خلك ورته په بده سترگه گوري، اما د شريعت له لحاظه دا يو روا او جايز عمل دي، لاکن د خداي په نزد يو نا غوره عمل دی. كله چې د يوې كورنۍ ترمنځ اختلافات دومره جدي او شديد شي چې حل لاره يې يوه ته هم د منلو وړنه وي او يا اكثرأ خلك د همدومره غټو اختلافاتو او هره ورځې له جنجالونو سره سره بيا هم نه غواړي چې طلاق واخلي دا يو نا سالم او نادرست عمل دي چې د هغوي په شخصيت او د دوي د ماشومانو په خوي او خصلت ډېر منفي اثر اچوي.

اول بايد ميره او بنځه په خپل ځانونو كې مثبت تغييرات راولي د بلې خوا دوي بايد دې ته متوجه شي چې كه دوي خپل دغه مشكل پخپله حل نكړي او يا يې د حل په طريقه نه پوهيږي نو لومړي خو بايد دا ومني چې د دوي په واده كې مشكل موجود او ژوند يې له خطرناكو ستونزو سره مخ دي؛ نو بايد يا دا مشكل پخپله حل يا يې د خپلو خپلوانو او دوستانو له لارې حل كړي.

موږ نه وايو او نه غواړو چې خلك د طلاق اخیستو ته تشويق كړو، بلکې په کلکه يې سپارښتنه کوو چې د يوې كورنۍ په منځ كې دې د

اختلافاتو د حل نوري ټولي ښې لارې چارې چې هغه مخکې بيان شوې اول په کار و اچول شي، که بیا هم و نشو، نو بیا خو طلاق یو ښه او منطقي اقدام دي.

د طلاق منفي اغيزې:

طلاق يو منفي عمل دي چې هغه نه يوازې په دغه بنځه او خاوند، بلکې د دوي په اولادونو او کورنيو باندې هم منفي اغېز پرېباسي، همدا وجه ده چې موږ په کلکه د دې سپارښتنه کوو چې په هر ممکن توگه چې وي بايد له طلاق څخه مخنيوي وشي.

خصوصاً که د دې بنځې او خاوند ماشومان وي نو د دوي ورځني جنگ او جنجال او يو بل ته بد الفاظ استعمالول د دوي د ماشومانو په روزنه ډېر بد اثر پرې باسي.

دوهم-د دوي د جنگ و جنجال په نتيجه كې كيداى شي چې يو تن زخمي او حتي مړشي چې دا بيا نورې قانوني ستونزې رامنځته كوي. د مثال په ډول؛ محمدانور يو افغان و چې په امريكا كې او سيده. ده خپلې بنځې سره بدې ورځې لرلې، هر وخت به يې جنگ و غالمغال و، د دوي درې ماشومان د دوي د اختلافاتو د لرلو په وجه په عصبي ناروغۍ اخته شوو. بله ورځ يې ميره د غوسې په وخت كې خپله بنځه په سرو وهله او مړه شوه. انور ۱۲ كاله بندي شو او ماشومان يې د محكمې له خوا يوې عسيوي يتيم خانې ته وسپارل شوو، او په دې توگه هغه ټوله كورنۍ تباه شوه.

له بلې خوا د دې امله چې طلاق زموږ په ټولنه كې نا منل شوي عمل دي، كه پلار يې طلاق وركړي نو دا پيغور يې بيا اولادونو حتي لمسيانو ته هم پاتې كېږي.

درېيم- دا چې د طلاق په وجه ماشومان يا مور ته يا پلار ته او يا هم يوى يتيم خانې ته ورکول کېږي چې په درې واړو صورتونو کې د غه ماشومان له هغې مينې څخه چې د پلار او مور گډه عاطفه ده محروم او په عصبي لحاظ په ناروغيو اخته کېږي.

د طلاق گټې:

سره لدې چې مور د طلاق نه تشويقوو، خو په ځانگړيو حالاتو کې چې په يوه کورنۍ کې کورني جنجالونه هره ورځ دوام کوي او د دې ښځې او خاوند ژوند او که ماشومان ولري نو د هغوي ژوند هم له دوزخ سره برابر وي، د حل د لارو چارو په کار اچول يې هم يا ناممکن وي او يا دا چې نتيجه يې نه وي ورکړي، پداسې حالاتو کې مور د دې توصيه کوو چې داسې ښځه او خاوند بايد په موافقه ژر تر ژره سره طلاق واخلي، پدې صورت کې به يې د طلاق گټې هم دا وي:

۱. د ا په شريعت کې يو منل شوي کار دي نو پيغور بايد نه وي.
  ۲. ښځه او ميره دواړه دا آزادي پيدا کوي چې له بل چا سره واده وکړي.
  ۳. ښځه خپل پاتې مهر له خاوند نه ترلاسه کولاي شي.
  ۴. د دوي ماشومان کولاي شي چې د يو سره پاتې شي مگر هغه بل نفر يې هم په لازم وخت کې ترې ليدنه کتنه کولاي شي.
  ۵. دا به د انور د کورنۍ په څير له هغو خرابو عواقبو نه په ټوله کورنۍ وژغورل شي، په کومه پيښه کې چې ښځه يې ووژل شوه، انور بندي او اولادونه يې د عيسويانو په يتيم خانو و ویشل شول.
- د دې لپاره چې د دې ټولو بد بختيو مخه ونیول شي اول مهمه او ښه خبره دا ده چې ودونه په موافقه او په تفاهم سره ترسره شي.

د هلك او نجلۍ تر منځ دې په ټولو امورو کې سره مفاهمه او خبرې اترې وشي. هر مشکل چې پيدا شي، فوراً او صرف هماغه مشکل باندې دې بحث وشي.

د ناکام واده او طلاق له منفي تجربو څخه د اولادونو لپاره د

عبرت درس:

دا طبيعي خبره ده چې مور د طلاق خوښوونکي نه يوو خو په هغه صورتونو کې چې د ميره او ښځې مشکلات جدي او حل کيدونکي نه وي نو بيا طلاق ته د هغو نورو لارو نه چې بې نتيجه وي ترجيح ورکوو. خو که د مجبوريت په لحاظ مو طلاق واخيست، بيا والدينو ته زموږ جدي توصيه ده چې په لاندې ډول له خپلې دغې ترخې تجربې څخه د خپلو اولادونو د سالمې روزنې لپاره د زده کړې د يوه درس په توگه کار واخلي.

۱. خپلو ماشومانو ته په خپل طلاق اعتراف وکړئ او هغوي ته درواغ ونه وايئ.

۲. هغوي ته ووايئ چې طلاق په شريعت کې روا او حتي په هغه صورت کې چې اختلافات نه حلېدونکي وي ښه لار ده.

۳. خپلو اولادونو ته د خپل طلاق د عواملو په اړوند رښتيا ووايئ ولو که هغه ستاسې نيمگړتيا او غلطۍ هم وي.

۴. د خپلو ماشومانو په وړاندې د خپلې طلاقې شوې ښځې يا خاوند سپکه مه وایئ او ورپسې بدې خبرې مه کوئ. صرف همدومره ورته ووايئ چې زموږ ترمنځ نه حل کېدونکي اختلافات و، مور دا غوره وگڼله چې سره طلاق واخلو.

۵. خپل ماشومان د هغه بل نفر (پلار يا مور) احترام او درناوي ته وهڅوئ

۶. خپل ماشومان پدې پوه کړئ چې که تاسې طلاق نه وای اخيستي نو کېدای شي چې د محمد انور په څير يوه بده حادثه پېښه شوې وای چې

په هغې صورت کې به بيا هر چاته ستاسو (ماشومانو) په شمول ډير تاوان رسيدلې وای.

۷. ماشومانو ته اطمینان ورکړئ چې تاسې به د دوي روزنه او پالنه په ښه او با مسوولیته توگه ترسره کوئ.

د هغه بل زيرنوال (پلار يا مور) سره د ماشومانو د ملاقات په وخت کې له هغه سره دروند سلوک وکړئ.

که تاسې تصميم ونيوه چې بل واده وکړئ، ځان پدې ښه يقيني کړئ چې ستاسې راتلونکي شريکبان (ښځه او يا خاوند) به ستاسې له ماشومانو سره ښه او دروند سلوک کوئ. دا ډېر مهم او اساسي شرط دي او له دې نه به هيڅکله هم نه تېرېږئ.

کوښښ وکړئ چې د انتظار تر قانوني مودې (۳ مياشتې) پس ژر؛ اما ښه او د پوره تفاهم او خبرو په رڼا کې بل واده وکړئ. کوښښ وکړئ چې د زاړه واده منفي تجربې تکرار نه کړئ.

د خپل زور شريکبان په اړه هيچا ته هم د هغه سپکه او خپل کورني موضوعات مه وایئ. دا تر ټولو ښه خبره ده چې زموږ ترمنځ روحي توافق نه و؛ نو مو تصميم ونيوه چې سره بيل شوو. که چا تردې اضافه معلومات غوښتل شروع کړل، په ډېر جرأت سره ورته ووايئ چې دا په تاسو پورې کومه اړه نه لري.

د لیکوال نور اړوند او ګټور اثار

❖ ځوانان او شخصیت جوړېدنه:

دا اثر ځوانانو ته د شخصیت جوړېدنې او اهمیت په اړه یې ډېر ګټور او لازمي معلومات ورکوي. دا کتاب ډیرو ځوانانو په مینه خوښ کړي او د پوهنې وزارت هم تر یوې ژورې ارزیابۍ وروسته منلې ده چې د افغانستان ټولو مکتبونو ته به یې توزیع کړي (البته دا د افغانستان د معارف په تاریخ کې اولین کتاب دی چې د نصاب تر خوا یې معارف توزیع کول قلمبو). پدغه کتاب کې ځوانانو، زیربڼوالو او ښوونکو ته ډیرې ګټورې لارښوونې شوي دي. زه په کلکه ځوانان، پلرونه، میندې او ښوونکي د دغه کتاب لوستلو ته هڅوم.

❖ بشري حقوق (پراخه لومړنۍ ټولګه):

دا کتاب چې د ډاکټر ملت مل په ابتکار او د څو توانمندو علمي او مسلکي لیکوالو په مرسته تنظیم شوي دي، د بشر د حقوقو په مختلفو برخو او انواعو ډیر په تفصیل بحث کوي. دا کتاب چې د نوي سید جمال الدین افغان د انستېټیوت له خوا نشر شوي دي، د ځوانانو او د مدني ټولنو د غړو له خوا ډیر ستایل شوي، چې البته د ماشومانو، د ښځو او معلولینو د حقوقو برخې یې د ځانګړې پاملرنې وړ دي. زه د دغه کتاب لوستل هم ځوانانو او د ټولنې ټولو مدني فعالینو ته په کلکه توصیه کوم.

❖ د اسلامي هجري شمسي تاریخونو د بدلولو فارمول

په عیسوي تاریخونو او برعکس یې.

دا د ډاکټر ملت مل له هغو څلورو علمي اختراعاتو څخه یوه بیلګه ده چې په امریکا او پاکستان کې هم د پوهنتونو د اړونده علمي څانګو له خوا منظور شوي او د امریکا د کانګرس په کتابخانه کې چې د نړۍ تر ټولو لویه او معتبره کتابخانه ده، د ډاکټر ملت مل په نامه ثبت او راجسټر دي. تاسې کولای شئ چې د دې فارمول نه په استفاده سره په دقیقه توګه اسلامي تاریخونه (نېټې) په عیسوي او عیسوي نېټې په اسلامي هغو بدلې کړئ.

❖ واکسین او واکسینیشن:

دا د ملت مل یو بل اثر دی چې په لومړي ځل د واکسینونو په اړه اړونده معلومات سره راټول او د یو کتاب په څیر په پښتو ژبه کې چاپ او نشر شو. یعنې دا کتاب نه یوازې دا چې په پښتو ژبه کې پدې اړه اولین کتاب دی، بلکه د واکسینونو په اړه په نړۍ کې لومړي کتاب دی چې په پښتو ژبه نشر شوي چې دا نه یوازې د ملت مل لپاره؛ بلکه د ټولو افغانانو لپاره د افتخار وړ دي.

❖ کیمیاوي ذهرجن مواد، پیژندنه او ترې ځان ژغورنه:

دا هم د ډاکټر ملت مل یو بل ځانګړي اثر دی چې په ټوله نړۍ کې د لومړي ځل لپاره د کیمیاوي ذهرجنو موادو په اړه علمي مواد د یو کتاب په شکل او هغه هم په پښتو ژبه کې نشریږي. دا کتاب ۱۳۲۵ کال کې په پېښور کې د وفا د ټولنې لخوا چاپ او تګثیر شو، چې په هغه وخت کې یې د روسانو په مقابل کې د افغانانو د وطن پالنې په جګړه

کې مجاهدینو ته توزیع شو، ترڅو ورسره د هغوي کیمیاوي زهرجنو موادو په تشخیص او ځان ژغورنه کې مرسته وکړي، چې به د روسانو له خوا استعمالیدل.

❖ د پښتو ژبې نوی گرامر: (ناچاپ)

البته پدې کې هیڅ شک نشته چې د پښتو ژبې د گرامر پلار (پوهاند صدیق الله رشتین صاحب) د پښتو ژبې د گرامر په اړه بې مثاله هلې ځلې کړي او ډیر پراخ او هر اړخیزه گرامرونه یې لیکلي دي؛ خو د ډاکتر ملت مل د فعلونو او (ي) گانو په اړوند نوي اختراعات او پرمختگونه د پښتو ژبې د گرامر دغه سختې برخې ډېرې اسانوي. هیله ده چې د پښتو ژبې په گرامر کې به دغه نوښتونه ډیر ژر د باصلاحیته مقاماتو له خوا و ارزول او منظور شي، چې د پراخه گټې اخیستنې لپاره ټولني ته وړاندې شي.

❖ د دري ژبې نوی گرامر: (ناچاپ)

البته پدې کې هیڅ شک نشته چې د دري ژبې په برخه کې بې مثاله هلې ځلې شوي، چې د ستاینې وړ دي؛ خو د ډاکتر ملت مل د دري ژبې د فعلونو په اړوند نوي اختراعات او پرمختگونه د دغې ژبې د گرامر دغه سختې برخې ډېرې اسانوي. هیله ده چې د دري ژبې په گرامر کې به دغه نوښتونه ډېر ژر د باصلاحیته مقاماتو له خوا و ارزول او منظور شي، چې د پراخه گټې اخیستنې لپاره ټولني ته وړاندې شي.

❖ امریکا ته ښه راغلاست: (ناچاپ)

دا د ملت مل هغه اثر دي چې په کې د هیواد نه بهر ته خصوصاً د غربي نړۍ هیوادونو ته د لومړي ځل سفر کولو په برخه کې لارښوونې او لازمي مشورې سره راټولې شوي دي. بهر ته لومړي ځل سفر کول ډېر یو نا بلده او حیرانونکي کار دي او سفر کوونکي د ډیرو سوالونو سره مخ کوي. نو د دغه کتاب لوستنه کولای شي د لوستونکو په سفر کې ډېره مرسته وکړي. د کتاب لوستل ټولو ځوانانو ته کټور دي، خو د لومړي ځل سفر کوونکو ته یې لوستنه د سفر نه مخکې په کلکه توصیه کېږي.

❖ شاهکار (تر ټولو خوندور کوروالي): د تر ټولو مزه دار

کوروالي په اړه لارښوونې: (ناچاپ)

دا یو بل حیرانونکي اما ډېر په زړه پورې اثر دي چې له خپلې ښځې سره د شرعي احکامو په رڼا کې تر ټولو ښه کوروالي په اړه ټولو میړونو ته، خاصاً ځوانانو او د دوي ښځو ته پکې لازمي لارښوونې شوي دي. د دغه کتاب لوستنه به نه یوازې دا چې ځوانانو، بلکې زړو سړیو او ښځو ته هم د خپل شریکبان سره له جماع نه د لاریاتو خوندونو اخیستو زمینې برابرې کړي. دغه راز به د دې لارښوونو د تطبیق په وجه دوي او د دوي ښځې هم خورا خوشحاله، ودونه به یې کامیاب او اولادونه به یې هم نیک صالح وي. ډېر ژر د دغه کتاب د لاسته راوړلو ته سترگې په لار او سې.

ضمایم:

۱- جدول:

په واده کې د مختلفو مصارفو اندازه او د تخمین پیش بینی:

تخمینې مقدار	تخمینی فیصدی	د مصارفو مدرک
	۱۰۰%	ساسو د واده د بودجې اعظمی مقدار
	۲%	د کوژدن د دستمال نقدی پیسی
	۱%	د کوژدن سامان الات
	۱%	داخترونو او نورو وړوځو د برخو پیسی
	۵%	د نجلۍ د لباسونو لپاره پیسی
	۴%	د واده د ځونۍ د سنبالولو پیسی
	۲%	د هلک د لباس لپاره پیسی
	۲%	د واده د ۲ ځلی ارایشگاه مصارف
	۱%	د واده لپاره د گل پوښ موټر مصارف
	۴۰%	د هوټل پیسی یا د غذایی موادو مصارف
	۵%	د نجلۍ معجل مهر
	۱%	د نکاح مصارف
	۱%	د نکریزو د شپې مصارف
	۱%	د نکریزو د شپې د ارایشگاه پیسی
	۱%	د نکریزو د شپې د سازندو مصارف
	۸%	یو تعداد نور واره او غټ مصارف
	۵%	د عکسونو او فلم مصارف
		د واده لپاره د موسیقی مصارف

تاسې باید چې دا مصارف و سنجوئ او اقلًا ۵۰٪ پرې علاوه کړئ

ماخذونه:

- ۱- قران الکریم
- ۲- د افغانستان اساسي قانون
- ۴- (دفاع از حقوق زن در قران و احادیث)، الحافظ مولوي شایق احمد (همیم)،
- په دري ژبه، مرکز تعلیمی نور له نشراتو څخه، ۱۳۸۴ هـ ش کال
- ۵- Cambridge Dictionary
- ۲- (بشري حقوق، پراخه لومړنۍ ټولگه، پښتو ژبه، د داکتر تاج الدین ملت مل نوبت اثر)

۲- جدول: د واده د مراسمو د تنظيم کميټې او وظيف يې:
الف: که ستاسو واده په کور او يا کلي کې وي؛ نو تاسو دې کميټې ته جدي ضرورت لري:
ب: که ستاسو واده په هوتل کې وي؛ نو تاسو له دغو کميټې څخه لاندې کميټې ته ضرورت لري:
د امنيت او نظم عامه کميټه، د ميلمنو د هرکلي او انتظام کميټه، د موزيک او سندرغاړو د انتظام کميټه او د ډوډۍ د انتظام کميټه؛ خو دا کميټې به ورپې او مسووليتونه به يې هم نسبتاً کم وي.

کميټه	وظايف	مشر او معاونين	اعضا
۱- د امنيت او نظم عامه کميټه	۱- د بيرون او داخلي ساحې د امنيت څارنه ۲- په حويلۍ کې د ننه د نظم څارنه ۳- د پروگرام په خونه کې د نظم او نسق څارنه	۱- ريس: (بايد يو نظامي /اسـتـخباراتي سـرې وي) ۲- معاون: ۳- معاون:	۱- ۲- ۳- ۴-
۲- د ترانسپورت د نظم کميټه	۱- د ميلمنو د موټرو د پارک کولو تنظيمونه ۲- د ميلمنو د موټرو امنيتي څارنه ۳- د ضرورت وړ موټرو تهيه کوونه ۴- د گڼل پوښ موټر تنظيمول او آماده کول	۱- ريس: ۲- معاون:	۱- ۲-
۳- د ميلمنو	۱- په دروازه کې د	۱- ريس:	۱-

د هرکلي او انتظام کميټه	۲- د ميلمنو لارښوونه لازمو ځايونو ته ۳- په هره کوټه کې د ميلمنو سره د دوامداره ناستې مسوول او د هغوي ضرورتونو ته پاملرنه	۲- (بايد ټول ميلمانه په ښه توگه ويژني ۲- معاون: ۳- معاون:	۲- ۳- ۴-
۴- د اشپزخانې د انتظام کميټه	۱- په پخلنځي کې د پخلي کنترول او د اشپزانو د ضرورتونو پوره کول ۲- د ډوډۍ ايښودلو د موظفينو ټاکنه ۳- د ډوډۍ د توزيع کنترول او د ځانگړو غوښتنو مشر او د اړيکو د کسانو ټاکنه ۴- د لاس مينځلو د تدابيرو (د تودو او بو تهيه، لاس پاکي، صابون،) پوره کول او د مسولينو ټاکنه	۱- ريس: (بايد ښه کنترول وکړاي شي) ۲- معاون: (بايد ښه کنترول وکړاي شي) ۳- معاون:	۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷-

واده (د واده په اړه ځوانانو ته لارښوونې)

۲۳۱

۱- د موزیک او سندرغاړو د انتظام کمیټه	۱- د موزیک تنظیمول ۲- د هنرمندانو د ضرورتونو پوره کول ۳- د ځانگړو موسیقي د فرمایشون انتظام	۱-ریس: (باید ښه کنترول وکړای شي) ۲- معاون (باید ښه کنترول وکړای شي)	۱- ۲-
۲- د خسرگنۍ د کورنۍ سره د اړیکو کمیټه	۱- د خسرگنۍ کورته د ورتللو سستم ټاکنه ۲- د خسرگنۍ کورته د ورتللو ترانسپورتي سستم انتظام ۳- د خسرگنۍ په کور کې د خوراک انتظام ۴- د مراسمو په اړوند د خسرگنۍ سره تفاهم ۵- د ناوې در ا اوچتولو انتظام ۲- د میلمنو مودبانسه رخصتول	۱-ریس: (باید یو نږدې خپلوان وي) ۲- معاون: (باید ښه کنترول وکړای شي) ۳- معاون:	۱- ۲-
۲- د خسرگنۍ د کورنۍ سره د اړیکو کمیټه	۱- د خسرگنۍ کورته د ورتللو سستم ټاکنه ۲- د خسرگنۍ کورته د ورتللو ترانسپورتي سستم انتظام ۳- د خسرگنۍ په کور کې د خوراک انتظام ۴- د مراسمو په اړوند د خسرگنۍ سره تفاهم ۵- د ناوې در ا اوچتولو انتظام ۲- د میلمنو مودبانسه رخصتول	۱-ریس: (باید یو نږدې خپلوان وي) ۲- معاون: (باید ښه کنترول وکړای شي)	۱- ۲-

۲۳۲

واده (د واده په اړه ځوانانو ته لارښوونې)

کې د خوراک انتظام	۴- د مراسمو په اړوند د خسرگنۍ سره تفاهم ۵- د ناوې در ا اوچتولو انتظام ۲- د میلمنو مودبانسه رخصتول	(شي) ۳- معاون:	
۷- د کراکری او نور سامان الاتو د اهتمام کمیټه	۱- د ضرورت وړ کراکری تعیین کړئ ۲- د کراکری نرخنامه واخلي او د مناسب دکان سره فیصله وکړئ. ۳- د کراکری سامان په لازم وخت راوړئ، ویې شماری او بیرته یې ورو سپاری. ۴- د کراکری پیسې ورکړئ	۱-ریس: (باید یو نږدې خپلوان وي) ۲- معاون: (باید ښه کنترول وکړای شي)	۱- ۲-

۳- جدول: د واده لپاره د کارونو د تنظيم تقسيم اوقات:

ملاحظات	مصارف	وروستۍ نېټه	شخصي ټاکلي شخص	مشخص کارونه	هفتي	مياشتي
				۱- بودجه وټاکل شي ۲- د پيسو منابع تثبيت شي ۳- ۴- ۵- ۶-	۲-۱۲ هفتي دمخه	۲-۱۲ مياشتي دمخه
				۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶-	۱۳-۲۱ هفتي دمخه	۴-۵ مياشتي دمخه
				۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶-	۱۲ هفتي	د واده نږدې مياشتي دمخه

د واده نږدې مياشتي دمخه			
۸ هفتي	۹ هفتي	۱۰ هفتي	۱۱ هفتي
۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶-	۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶-	۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶-	۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶-

واده (د واده په اړه ځوانانو ته لارښوونې)

۲۳۵

					د واده نه یوه میاشت دمخه
۷ هفتنه	۶ هفتنه	۵ هفتنه	۴ هفتنه	۳ هفتنه	۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹- ۱۰-

واده (د واده په اړه ځوانانو ته لارښوونې)

۲۳۶

۱۰- ۹- ۸- ۷- ۶- ۵- ۴- ۳- ۲- ۱-	۱۰- ۹- ۸- ۷- ۶- ۵- ۴- ۳- ۲- ۱-	۳ هفتنه	۳ هفتنه	۳ هفتنه	

د کتاب په اړه د لوستونکي وړاندیزونه او نیوکې

A large rounded rectangular box with horizontal dotted lines for writing.

			۲۰-۱۱ کاله	۵- د خبرو موضوعاتو په اړه
			۲-۱ کاله	
			۵-۳ کاله	
			۱۰-۲ کاله	
			۲۰-۱۱ کاله	

۵- جدول: د کورنۍ په اړه مشخصي موخي او د لاس ته راوړلو ټاکلی

موده:

شمیره	موخه	څو کاله بعد به یې اخلو
۱	د خپل لومړي کور اخستل	
۲-	د خپل لومړي موتر اخستل	
۳-	د مور ضروري مادرن وسايل	
۴	یو بهر هیواد ته گډ سفر	
۵	د خپل ارمان وړ کور اخستل	

د کتاب په اړه د لوستونکي وړاندیزونه او نیوکې

A large rounded rectangular box with horizontal dotted lines for writing, intended for student feedback on the book.

د کتاب په اړه د لوستونکي وړاندیزونه او نیوکې

A large rounded rectangular box with horizontal dotted lines for writing, identical to the one on the left, intended for student feedback on the book.

د کتاب په اړه د لوستونکي وړاندیزونه او نیوکې

د کتاب په اړه د لوستونکيو نظرونه او وړاندیزونه

د کتاب په اړه د لوستونکيو نظرونه، وړاندیزونه

محترم ليکوال صيب:

ستاسې ليکلی د (واده) په نوم کتاب ما ولوست: ستاسې د دغې علمي خدمت تقدیر کوم، خو په خوا کې یې د دې کتاب په اړوند دغه لاندې وړاندیزونه، نیوکې او د غلطیاؤ د اصلاح لپاره پیشنهادونه تاسو سره شریکوم. هیله ده چې په راتلونکي چاپ کې تری گټه واخلي.

الف: نیوکې:

۱:

۲:

۳:

ب: وړاندیزونه:

۱:

۲:

۳:

A large rounded rectangular area containing horizontal dotted lines, intended for handwritten notes or responses.

تاسو ته يو په زړه پورې او کامياب واده، او يوه خوشحاله کورنۍ غواړم.

د لا خوندور واده لپاره ځما بل ځانگړي کتاب ته سترگې په لاره او سئ. د لا زياتو مرستو لپاره کولاي شئ مور سره په لاندې پته خپلې پوښتنې او نظريات شريک کړئ:

(ملت مل) tajmim@aol.com

ليکلې

مخ	سرليک
۱	لومړی څپرکی
۱	عموميات
۲	د واده تعريف:
۱۳	واده څه شی دی او څه شی نه دي؟
۱۷	د واده ارزښت:
۲۳	د واده په اړه څوک هم رښتيا نه وايي!
۲۵	واده يا په ژوند کې تر ټولو مهم تصميم:
۲۸	د واده په اړه ناسم توجيحات او هيله مندي
۳۹	ناسم دودونه او مخنيوي يې:
۳۹	۱- ناسم دودونه:
۴۲	دوهم: دد واده په وخت کې ناسم دودونه:
۴۸	د اولادونو د ودونو په برخه کې د دوی د مور او پلار
۵۷	دويم څپرکی
۵۷	ترواده وړاندې موضوعات او مسؤليتونه
۶۹	د کوژدې، واده او نکاح پېژندنه او توپير:
۷۳	د واده په اړه تياري:
۷۶	د شريکبان خصوصيات:
۸۲	دويم مقابل لوري سره فزيکي کتنه:

١٢٣ ..... تر واده وروسته ژوندانه لپاره تر واده مخکې تیاری:

١٢٧ ..... څلورم څپرکي:

١٢٧ ..... تر واده وروسته مسایل او مسوولیتونه:

١٧٣ ..... تر واده وروسته د کورنۍ ټولو امورو او ژوند ته یو ساده او عملي پلان:

١٧٥ ..... د یوه ښه او مناسب مالي پلان جوړول او عملي کول:

١٧٨ ..... له خپلې ښځې سره د خپلې کورنۍ اصول مطرح کول:

١٨٢ ..... په کورنیو اصولو پابندي او ثبات:

١٨٤ ..... د شریکبان څپرڼه، پیژندنه او ورسره خپل ځان برابرول:

١٨٦ ..... میرمنې سره با د سپلینه منظمې ناستې او د روانو کورني:

١٩٣ ..... د ماشومانو د روزنې اساسات:

١٩٩ ..... تر واده وروسته طبعي تغيرات او اثرات یې:

٢٠٥ ..... د کورنیو ستونزو د حل لپاره مناسبې طریقې:

٢٠٩ ..... پنځم څپرکي:

٢٠٩ ..... ستونزمن ودونه او چارې یې:

٢١٢ ..... په ماشومانو او نوره کورنۍ د یو ناکام واده اثرات:

٢١٥ ..... طلاق د اسلام له نظره:

٢١٧ ..... د طلاق مثبتې او منفي اغېزې:

٢١٨ ..... د طلاق منفي اغيزې:

٢١٩ ..... د طلاق گټې:

٢٢١ ..... د ناکام واده او طلاق له منفي تجربو څخه د اولادونو:

٢٢٣ ..... د لیکوال نور اړوند او گټور اثار:

٢٢٩ ..... ب: که ستاسو واده په هوټل کې وي؛ نو تاسو له دغو کمیټو:

٢٤٠ ..... ستاسې او ستاسو د شریکبان لپاره د ژوند په اړه د اهدافو ټاکنه:

٢٤٢ ..... د کتاب په اړه د لوستونکیو نظرونه، وړاندیزونه:

٨٥ ..... د یوې سالمې کورنۍ د جوړښت لپاره مشورې او نظریات:

٩٢ ..... د واده مناسب شرطونه:

٩٣ ..... د تعلیم په دوره کې د واده کول درې عمده ستونزې را منځته کوي:

٩٤ ..... دویم-مالي استقلالیت:

٩٥ ..... د واده په انتخاب کې مهم ټکي:

٩٥ ..... الف- شریکبان پورې اړوند فکتورونه:

٩٤ ..... د مزاج او دلچسپو ورته والی:

٩٧ ..... دوهم- کورنیو پورې اړوند فکتورونه:

٩٧ ..... ١. اقتصادي ورته والی:

٩٨ ..... ٢. اجتماعي ورته والی:

٩٨ ..... ٣. د دواړو کورنیو نږدې استوگنه:

١٠٠ ..... د ښځې او میړه حقوق پر یو بل باندې:

١٠١ ..... الف- د ښځې حقوق په خاوند باندې:

١٠٦ ..... ب: د میړه حقوق پر ښځه:

١٠٨ ..... د واده د بریا لپاره څو با ارزښته وړاندیزونه:

١١٢ ..... د واده مراسم او وروستي اثرات یې:

١١٩ ..... د څو واده لرونکو تجربه کارو لارښوني:

١٢٥ ..... په واده کې د شریکبانو د خویونو او فکرونو د مشابهت:

١٢٩ ..... دواده د یو لې اړخونو، پروگرامونو او د مصارفو په اړه تفاهم:

١٣٧ ..... درېیم څپرکي:

١٣٧ ..... د واده پر وخت ځینې موضوعات او مکلفیتونه:

١٤١ ..... د یوه ښه واده د مراسمو لپاره تیاری:

١٤٢ ..... په د واده کې د غیر متراقبه حالاتو پیش بیني او د هغو:

١٥١ ..... تر واده وړاندې دوستانو ته د ډالیو د لست تیارول:

١٥٣ ..... د واده (ناوې او شاه) د کوټې جوړول:

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**